

VIETNÁM HÁBORÚI ÉS BÉKÉJE 1945-TŐL NAPJAINKIG

Kemény János

NEMZETI KÖSZOLGÁLATI EGYETEM
BUDAPEST

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

VIETNÁM HÁBORÚI ÉS BÉKÉJE 1945-TŐL NAPJAINKIG

Szerző:

Kemény János

Szakmai lektor:

Dr. Háda Béla

A kézirat lezárásának dátuma:

2018. július 31.

Kiadó:

Nemzeti Közszoigálati Egyetem Közigaazgatási Továbbképzési Intézet

www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes

Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

A kiadvány a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú,
„A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című projekt
keretében készült el és jelent meg.

© Kemény János, 2020

© Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 2020

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOM

1. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	7
2. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	8
3. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	10
4. BEVEZETÉS	11
4.1. A könyv céljai, szerkezete	12
5. RÖVID TÖRTÉNELMI FELVEZETÉS	14
6. AZ ELSŐ INDOKÍNAI HÁBORÚ: HARC A FRANCIAK ELLEN	15
6.1. Ho Si Minh és az Indokínai Kommunista Párt (IKP)	15
6.2. A Viet Minh vezetése	16
6.3. Az indokínai háború kitörésének előzményei	16
6.4. Az indokínai háború	19
6.5. Szovjet szerepvállalás	22
6.6. Kínai kommunista szerepvállalás	23
6.7. Amerikai szerepvállalás az indokínai háborúban	24
6.8. A háború további menete	26
6.9. Dien Bien Phu	28
6.10. Genfi konferencia	31
6.11. Az indokínai háború öröksége az amerikai szakaszra: a dominó-elmélet	34
6.12. A SEATO születése	35
6.13. A Vietnámi Köztársaság (VK) megalakulása és annak problémái	36
6.13.1. Ngo Dinh Diem és Ngo Dinh Nhu felemelkedése	37
6.13.2. Diem miniszterelnöksége és a Vietnámi Köztársaság (VK) születése (1954-1955)	39
6.13.3. Diem elnöksége a fegyveres konfliktus megindulásáig (1955-1959)	42
6.13.4. Amerikai támogatás a VK-nak és Diemnek	43
6.14. A VDK helyzete és nehézségei a genfi egyezmények után	46
6.14.1. A VDK diplomáciai irányultsága	48
6.14.2. Szovjet-kínai-VDK kapcsolatok alakulása Genf után	50
6.14.3. A szovjet-VDK kapcsolatok alakulása 1954-1964	52
6.14.4. A Vietnámi Néphadsereg (VNH) fejlesztése és a szovjet támogatás	53

7. A MÁSODIK INDOKÍNAI HÁBORÚ: HARC AZ AMERIKAIK ELLEN	55
7.1. A DNFF megalakulása és a konfliktus eszkalációja a VK-ban	55
7.2. A laoszi válság	55
7.3. A Kennedy-adminisztráció és a vietnámi konfliktus	56
7.4. Diem bukása	59
7.5. Diem bukásának következményei és a háború eszkalációja	60
7.6. A háború amerikanizálódásának kezdete	61
7.7. Problémák a VK-val	62
7.8. A VDK megközelítése	62
7.9. Az Egyesült Államok politikai problémái a háborúval kapcsolatban	65
7.10. Stratégiai problémák és ellentmondások	68
7.11. Katonai problémák	70
7.12. Diplomácia más eszközökkel: bombázás a VDK ellen (1965-1968)	78
7.13. Precedensek Vietnám előtt	79
7.14. Gördülő Mennydörgés hadművelet-sorozat (1965-1968)	80
7.15. VDK- és DNFF-reakciók	84
7.16. A Gördülő Mennydörgés hadművelet megítélése	85
7.17. A Tet-offenzíva előzményei és tervezése	86
7.17.1. Az offenzíva előkészítése	88
7.17.2. A Khe Sanh-i bázis szerepe	89
7.17.3. Az offenzíva végrehajtása (jan. 29. és 30.)	90
7.17.4. Hué ostroma	91
7.17.5. Saigoni események	92
7.17.6. A májusi offenzíva	93
7.17.7. Veszteségek	94
7.17.8. Az offenzíva következményei	95
7.18. Diplomáciai lépések Nixon hatalomra kerülése után és a vietnámozálás	96
7.19. Kambodzsa kérdése	97
7.20. Nyílt és titkos tárgyalások Párizsban	98
7.21. A Lam Son 719 és a húsvéti offenzíva	99
7.22. A Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság magyar tagozata	103
7.23. A VK összeomlása	103
7.24. Szovjetunió és a keleti blokk szerepvállalása a vietnámi háborúban (1965-1975)	109
7.24.1. Szovjet jelenlét a térségben 1964 előtt	109
7.24.2. Kitekintés a szovjet-kínai ellentét alakulására (1956-1969)	110
7.24.3. A Szovjetunió és a keleti blokk segítségnyújtása a VDK-nak	111
7.24.4. A keleti blokkból jövő „önkéntesek”, tanácsadók és egyéb személyi támogatás	112
7.24.5. Hírszerzési együttműködés és konfliktus a Szovjetunió és a VDK között	113
7.24.6. Fegyverszállítások a Szovjetuniótól a VDK részére	114
7.24.7. Gazdasági kapcsolatok és segítségnyújtás	116
7.24.8. A szovjet diplomácia szerepe a konfliktusban	118

7.24.9. „Marigold” kezdeményezés	119
7.24.10. „Marigold” és a Magyar Népköztársaság (a továbbiakban MNK)	122
7.24.11. „Napraforgó” (Sunflower) közvetítési kezdeményezés	123
7.24.12. Glassboroi csúcstalálkozó (1967) és utóélete	125
7.24.13. A vietnámi háború hatása az amerikai-szovjet kapcsolatokra (1965-1968)	127
7.25. VDK-KNK kapcsolatok	128

8. A HARMADIK INDOKÍNAI HÁBORÚ: KÍNAI-VIETNÁMI HATÁRHÁBORÚ ÉS

A KAMBODZSAI MEGSZÁLLÁS	131
8.1. A háború utáni helyzet Vietnámban és a dél integrálása	131
8.2. A háború utóhatása: a menekültválság	134
8.3. A VSZK diplomáciai nyitása (1975-1978)	134
8.4. Szovjet-vietnámi és kínai-vietnámi kapcsolatok alakulása (1971-1978)	137
8.5. Normalizációs kísérlet kudarca: Egyesült Államok-VSZK kapcsolatok (1977)	139
8.6. A kambodzsai beavatkozás előzményei és következményei	140
8.7. Határvillongásokból határháború, határháborúból háború	142
8.8. Villámháború Kambodzsában	144
8.9. A kínai-vietnámi háború (1979. február 17. – március 5.)	145
8.10. Kambodzsai megszállása	148
8.11. A VSZK gazdasága és szociális helyzete az 1980-as években	151
8.12. A VSZK külkapcsolatai az 1980-as években	154
8.13. A VKP szerepe	158
8.14. A Doi Moi-reformok	159
8.15. A rendezés felé vezető út Kambodzsában	160
8.16. A kambodzsai konfliktus lezárása	163

9. VIETNÁM BÉKÉJE	166
9.1. A VSZK belpolitikai turbulenciái	166
9.2. A VKP változó szerepe a hidegháború után	169
9.3. A VSZK gazdasági fejlődése	173
9.4. A VSZK nemzetközi kapcsolatainak fejlődése	177
9.5. A VSZK és a KNK kapcsolatának fejlődése	181
9.6. Kapcsolatok javulása az Egyesült Államokkal	183

10. ZÁRÓ GONDOLATOK	189
----------------------------	-----

11. HÁBORÚS ÉVEK KRONOLÓGIÁJA	191
--------------------------------------	-----

12. FELHASZNÁLT IRODALOM	203
12.1. Könyvek, folyóiratcikkek	203
12.2. Felhasznált dokumentumok	209

1. TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Francia veszteségek az indokínai háborúban	31
2. táblázat: Amerikai gazdasági és katonai segítségnyújtás a VK-nak 1954-1959 (millió dollárban)	46
3. táblázat: Becslés a VDK-nak 1955-1964 között nyújtott szovjet támogatásról (millió dollárban)	54
4. táblázat: Az amerikai katonai erők létszámának és feladatának változása 1961-1973	75
5. táblázat: Dél-vietnámi becslések a VDK-NFF-veszteségekről 1968. március elején	94
6. táblázat: VDK- és DNFF-veszteségek	94
7. táblázat: Dél-vietnámi források által közölt veszteségi adatok	95
8. táblázat: A keleti blokk teljes fegyverzettranszferje a jelentős gyártók részéről 1966-1974 (millió dollárban 1976-os árfolyamon)	114
9. táblázat: A szovjet támogatás becsült mértéke (millió dollár)	115
10. táblázat: Az Egyesült Államok teljes fegyverzettranszferje a jelentős gyártók részéről 1966-1974 (millió dollárban 1976-os árfolyamon)	116
11. táblázat: A szovjet gazdasági segítség becsült összege (millió dollárban)	117
12. táblázat: A vietnámi menekültek számának alakulása az 1980-as években (UNHCR-adatok alapján)	152
13. táblázat: Becslés a VSZK-nak nyújtott szovjet katonai támogatásról	156
14. táblázat: A VSZK által kötött szabadkereskedelmi egyezmények áttekintése	180
15. táblázat: Az Egyesült Államok Vietnámnak nyújtott támogatása 2000-2004 (millió dollárban)	186

2. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AFTA (ASEAN Free Trade Area)
APEC (Asia-Pacific economic Cooperation)
ARVN (Army of the Republic Viet Nam)
ASEAN (Association of Southeast Asian Countries)
BM
CIA (Central Intelligence Agency)
DIFK
DNFF
DVK
ENSZ
IKP
IMF (International Monetary Fund)
JCS (Joint Chiefs of Staff)
KB
KGST
KKP
KKTCs
KNDK
KNK
KPTCs
LNK
MAAG (Military Assistance and Advisory Group)
MACV (Military Assistance Command – Vietnam)
MNK
MSZMP
NEB
NEFB
NFP
NSAM (National Security Action Memorandum)

OECD (Organisation for Economic Co-operation
and Development)
OSS (Office of Strategic Services)
PB
SEATO (Southeast Asia Treaty Organisation)

ASEAN Szabadkereskedelmi Övezet
Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés
Vietnámi Köztársaság Hadserege
Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége
Belügyminisztérium
Központi Hírszerző Hivatal
Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány (lásd még: DNFF, VC)
Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front (lásd még: DIFK, VC)
Dél-vietnámi Köztársaság (a DNFF/DIFK terület elnevezése)
Egyesült Nemzetek Szervezete
Indokínai Kommunista Párt
Nemzetközi Valutaalap
Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága (Egyesült Államok)
Központi Bizottság
Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
Kínai Kommunista Párt
Kínai Katonai Tanácsadó Csoport
Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (Észak-Korea)
Kínai Népköztársaság
Kínai Politikai Tanácsadó Csoport
Lengyel Népköztársaság
Katonai Segítségnyújtási és Tanácsadási Csoport
Katonai Segítségnyújtási Parancsnokság – Vietnám
Magyar Népköztársaság
Magyar Szocialista Munkáspárt
Nemzetközi Ellenőrző Bizottság (1954-1973)
Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság (1973-1975)
Népi Forradalmi Párt
Nemzetbiztonsági Tanács memoranduma
(a Kennedy és Johnson elnökségek alatt alkalmazott elnevezés)

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
Stratégiai Szolgálatok Hivatala
Politikai Bizottság
Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezete

SEER (System for Evaluating the Effectiveness of RVNAF)	Vietnámi Fegyveres Erők Hatékonyságának Felmérési Rendszere
SNIE (Special National Intelligence Estimate)	különleges nemzeti hírszerzési felmérés
TFES (Territorial Forces Evaluation System)	Területi Erők Felmérési Rendszere
UNAMIC (United Nations Advance Mission in Cambodia)	az ENSZ Előkészítő Missziója Kambodzsában
UNDP (United Nations Development Program)	Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja
UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia)	az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága
USAF (United States Air Force)	Egyesült Államok Légierő
USIA (United States Information Agency)	Egyesült Államok Információs Ügynöksége
VC	Viet Cong (lásd még: DIFK, DNFF)
VDK	Vietnámi Demokratikus Köztársaság
VDP	Vietnámi Dolgozók Pártja
VK	Vietnámi Köztársaság
VKP	Vietnámi Kommunista Párt
VNH	Vietnámi Néphadsereg
VSZK	Vietnámi Szocialista Köztársaság
WTO (World Trade Organisation)	Világkereskedelmi Szervezet

3. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ez a mű nem készülhetett volna el számos kolléga, az MTA posztdoktori ösztöndíja, a Corvinus Egyetem támogatása és a Stratégiai-Védelmi Kutatóközpont segítségével nélkül. Köszönöm Dr. Tálas Péter igazgató úrnak, hogy lehetővé tette a könyv kiadását, és Dr. Békés Csabának, hogy a posztdoktori ösztöndíjam idején témavezetésével és tanácsaival segítette a munkámat.

4. BEVEZETÉS

Vietnám a hidegháborús történeténél fogva sokak számára ismert. Az Egyesült Államokkal vívott háborújával kapcsolatban számtalan könyv és publikáció jelent meg angolul, ennek egy töredéke magyarul is olvasható. Ezen a téren több műfajt és művet érdemes kiemelni a teljességre törekvés igénye nélkül. Közvetlen forrásként lehet megemlíteni például Vo Nguyen Giap tábornok, később védelmi miniszter magyarul megjelent több könyvét (Dien Bien Phu. Zrínyi kiadó, 1960.; Stratégia és taktika a felszabadító háborúban. Kossuth kiadó–Zrínyi kiadó, 1971.; A népi háborúról: válogatott beszédek. Zrínyi kiadó, 1976.). Ebbe a sorba illenek a vietnámi politikai vezetők művei is, amelyek legtöbbször írás- és beszédgyűjtemények: Ho Si Minh: Válogatott írások: 1920-1969. Kossuth kiadó, 1982.; Le Duan: Válogatott beszédek és írások. Kossuth kiadó, 1981. stb.

A Vietnámot megjárt magyar újságírók cikkei és visszaemlékezései egy másik érdekes kategória. A teljesség igénye nélkül: Róbert László: Whiskey bombával. Kozmosz Könyvek, 1971.; Máté György: Ólom, rizs, heroin: Dél-vietnámi napló, Kossuth kiadó, 1975.; Győri Sándor, Szarvas Péter: Harcok és győzelem Vietnámban 1945-1975. Kossuth kiadó, 1977.; Róbert László: Hotel Majestic. Kozmosz Könyvek, 1978., a kínai-vietnámi háborúval kapcsolatban pedig: Győri Sándor: Szabálytalan haditudósítások. Kossuth kiadó, 1980. Külön említést érdemel ebben a sorban Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnámban: Szemtanúként Saigonban (Zrínyi kiadó, 1985.) című munkája, amely közvetlenül a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságban teljesített magyar szerepvállalást dolgozza fel.

Fontosak a történelmi ismeretterjesztő művek például Salgó László: „Viszontlátásra, tábornokom!": A Dien Bien Phu-i csata. (Népszerű történelem sorozat) Kossuth kiadó, 1983. és az útleírások, valamint az amerikaiak elleni háborúról általában amerikai szerzők tollából származó könyvek fordításai. Utóbbi kategória az elmúlt két évtizedben tekintélyesen gyarapodott, például az amerikai tengerészgyalogság dél-vietnámi tevékenysége kapcsán.

A hazai szakirodalomban tapasztalható trendek nem adják vissza, hogy a nemzetközi szakirodalomban milyen kiemelkedő szerepe van a vietnámi háborúnak a mai napig, és milyen új eredmények vannak. Az angol nyelvű szakirodalomban olyan trendek fedezhetők fel, amelyek ezen a ponton magyarázatra szorulnak. A háború idején az Egyesült Államokban megjelenő ismeretterjesztő és szakkönyvek negatívan értékelték az amerikai beavatkozást (a korábbi háborúk idején ennek pontosan az ellenkezője figyelhető meg). A háború után megjelent a revizionista iskola, amely azt vallotta, hogy a háború az amerikai politikai vezetés kudarca volt, nem az amerikai fegyveres erőké. Az utóbbi 20-30 évben megjelent a revizionista iskola revíziója, amely az amerikai politikai és katonai döntéseket kritizálva elemezte a történeteket.¹ Ennek az „új” revizionista iskolának az első művei az 1980-as évek második felében jelentek meg. Az utóbbi bő évtizedben új nézőpontokra rávilágító, akadémiai igényességű könyvek láttak napvilágot, amelyek elsősorban az amerikai szerepvállalás részleteit világították meg. Ezt nagymértékben segíti, hogy amerikai oldalról számos levéltári forrás vált elérhetővé az utóbbi években, ami a döntések hátterét, illetve a katonai műveletek végrehajtásával kapcsolatos tényeket jobb megvilágításba helyezte. A források jelentős hánya-

¹ Anderson, David L.: The Columbia Guide to the Vietnam War, Columbia University Press, 2002. 4. o.

da digitalizálásra került, és online is elérhető. Hasonlóképpen fontos új forrásai a tudománynak az 1990-es években megnyíló szovjet és kelet-európai levéltárak dokumentumai, amelyek a keleti blokk szerepvállalásával kapcsolatban szolgáltak új információkkal és perspektívával.

Ez nem jelenti azt, hogy Vietnám modern történetének feldolgozása ne ütközne akadályokba. Olyan fontos szereplők, mint a Vietnámi Szocialista Köztársaság vagy a Kínai Népköztársaság a mai napig aránylag kevés információt tártak a kutatók elé, de a volt szovjet anyagok is csak egy rövid időre voltak elérhetőek aránylag szabadon. Egy másik fontos hiányosság, hogy a rövid életű Vietnámi Köztársaság, vagyis Dél-Vietnám belső politikai és társadalmi folyamataival kapcsolatban a mai napig számos nyitott kérdés van, amely az amerikai szerepvállalással kapcsolatos kérdésekben is zavarja a tisztánlátást.

A konfliktust érintő jelentős kutatási eredmények még csak kis részben érhetőek el magyar nyelven is. Törekvések szerencsére vannak, példa erre Balogh András: Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe (ELTE Eötvös kiadó, 2015.) című könyve, amely a szélesebb régió politikájának, fejlődésének és kultúrájának kérdéseibe vezeti be az olvasót.

4.1. A KÖNYV CÉLJAI, SZERKEZETE

Vietnám modernkori története számos olyan tanulsággal szolgál a nemzetközi politikai történések, a történelem és a diplomácia területe iránt érdeklődők számára, amelyek a mai napig fontosak és relevánsak.

Az új forrásoknak köszönhetően rendelkezünk némi betekintéssel a kínai-vietnámi és szovjet-vietnámi diplomáciai kapcsolatok fejlődésébe, ami a háború menetének fontos motorja volt. Emellett új megvilágításba helyezi a kommunista nagyhatalmak közötti viszonyt és annak hatásait a vietnámi diplomáciai fellépésre, aminek szintén fontos üzenete van napjainkra. Az amerikai és dél-vietnámi kapcsolatok hasonlóképpen fontos tapasztalatokat rejtenek a segélyezés és a szuperhatalmi szövetséges befolyásolásának területén.

A franciák elleni háborúban a külső segítséggel és háttérrel rendelkező felkelések leverésének nehézsége (mai párhuzamként Afganisztán említhető), az amerikaiak elleni háborúban a hibrid hadviselés (például a 2006-os Hezbollah-izraeli háború) számos katonai és politikai problémája előkerül. Az Észak-Vietnám ellen vívott légiháború 1965-1968 között sok szempontból a légierő, mint politikai nyomásgyakorlási eszköz alkalmazásának problémáit vetítette előre, amelyekkel később Szíriában és Afganisztánban néztek szembe az amerikaiak.

Vietnám története gazdasági és társadalmi átalakítások története is, ami Kelet-Európában is jól ismert kérdéskör. A szocialista rendszer kiépítése, majd a déli területek beolvasztása, a gazdasági problémák és a kapitalizmusba való átmenet Vietnámban a folyamatos háborúk és kisebb összecsapások közepette sokkal nehezebb körülmények között történt meg, mint Kelet-Európában. Mégis, Kelet-Európa államaival ellentétben a Vietnámi Kommunista Párt meg tudta őrizni vezető szerepét, és többé-kevésbé sikeresen le tudta vezényelni a kapitalista gazdasági rendszer és a szocialista politikai rendszer kohabitációját.

Az alábbi mű célja, hogy a fentiek mellett még számos más, Vietnám történetét érintő kérdést megtárgyaljon megfelelő történelmi és társadalomfejlődési keretbe helyezve. A politikai és diplomáciai folyamatok elemzésére koncentrálna, a hadtörténetileg fontos események csak akkor kerülnek részletezésre, amikor a katonai-pszichológiai hatásuk meghatározó a konfliktus kimenetelére.

Vietnám 1945-1990 közötti történetét nem lehet elszakítani a térségbeli francia, amerikai, kínai és szovjet nagyhatalmi vetélkedéstől, ami Vietnámot jelentős katonai erőfeszítésekre készítette. Ez az időszak három nagy

részre osztható: a franciák elleni, első indokínai háborúra, az amerikaiak elleni, második indokínai háborúra, és a kínaiakkal szembeni konfliktusra, amit harmadik indokínai háborúnak szokás nevezni. A negyedik nagy tematikus egység az 1990-től számítható gazdasági és társadalmi átalakulás békés időszaka, amikor az 1980-as években diplomáciailag majdnem teljesen elszigetelődött, és komoly gazdasági problémákkal küzdő országból a térség egyik legdinamikusabb gazdasági növekedést produkáló állama lett. Az ötödik tematikus egysége a műnek kronológia, amely a háborús évek fontosabb eseményeit tartalmazza, illetve az Egyesült Államokkal való diplomáciai kapcsolatfelvételig vezető utat teszi időben áttekinthetővé.

Vietnám függetlenné válásáról és háború utáni történetéről készült átfogó jellegű mű magyar nyelven eddig nem volt elérhető, az alábbi ezt a hiányt is próbálja kompenzálni a téma nagyságához képest szerény terjedelemben. A szerző reméli, hogy hozzá fog járulni az igencsak összetett vietnámi konfliktus megértéséhez, megfelelő bepillantást ad az ország politikai és társadalmi életének fejlődésébe, valamint sikerül az érdeklődést felkeltenie a szélesebb térség iránt is.

Budapest, 2018. július 18.

Kemény János

5. RÖVID TÖRTÉNELMI FELVEZETÉS

Vietnám történetét két nagyhatalom formálta a történelme során: Kína és Franciaország. Mindkettő jelentős hatással volt az ország politikai-gazdasági, kulturális és egyéb irányú fejlődésére.

A földrajzi szomszédságból adódóan Kína minden tekintetben meghatározó Vietnámra nézve, ezzel együtt a kínai birodalomépítési törekvések elkerülhetetlenné tették köztük az ismétlődő összeütközéseket. Terjedelmi okok miatt nem kíséreljük meg ismertetni a viszonyuk alakulását, a lényeg az, hogy Kína számos alkalommal próbálta az uralma alá hajtani Vietnámot, és sokszor megtapasztalta, hogy ez mennyire nehéz feladat. Ennek következtében a mindenkor (független) vietnámi vezetés gyanakvással tekintett az északi szomszédra. Vietnámnak szüksége volt és van Kínára a békéjének megőrzésére, de egyúttal óvakodik attól, hogy a politikai befolyása alá vonja. A két ország történelmi viszonyát úgy lehetne leírni, hogy Kína szeretné irányítani Vietnámot, Vietnám pedig mindent megtesz annak érdekében, hogy ezt elkerülje.²

A franciák III. Napóleon birodalomépítési kísérleteinek eredményeként kerültek a térségbe, ahol francia küldetéstudattal kezdték „civilizálni” a helyi lakosságot. Az expanzió több hullámban zajlott, eredményeként a mai Vietnám, Laosz és Kambodzsa került francia uralom alá. A gyarmatosítók ellen az akkorra már meggyengült Kína megpróbált fellépni, de egy rövid vesztes háború után el kellett fogadnia a helyzetet.³

A francia gyarmati uralom a majd száz éves története során természetesen jelentős változásokon ment keresztül, és vegyes eredményekhez vezetett. A gyarmattartói intézkedéseknek vannak máig ható elemei, ilyen például az európai ábécé bevezetése. A francia jelenlét megteremtette a maga támogatói körét, és kinevelte az ellenzékét is, aminek a 20. század elején meghatározó szerepe volt a gyarmati politikai életben.

Ebben a sajátos helyzetben jelent meg a kommunizmus eszméje Délkelet-Ázsiában és a Ho Si Minh vezette kommunista mozgalom, ami Vietnám II. világháború utáni történetében meghatározó szereplővé fog válni.

² Womack, Brantly: China and Vietnam: The Politics of Asymmetry, Cambridge University Press, 2006. 9-12. o.

³ Taylor, K. W.: An History of the Vietnamese, Cambridge University Press, 2013. 441-442., 467-468., 471. o.

6. AZ ELSŐ INDOKÍNAI HÁBORÚ: HARC A FRANCIÁK ELLEN

6.1. HO SI MINH ÉS AZ INDOKÍNAI KOMMUNISTA PÁRT (IKP)

Francia Indokínában az 1920-as években jelent meg a kommunizmus ideológiája, ami az Indokínai Kommunista Párt létrejöttében csúcsosodott ki 1930-ban (egyes források szerint egy focimeccs alatt). Az IKP létrejöttében Ho Si Minh személye volt a meghatározó, aki 1890-ben született Nguyen Sinh Cung néven. Fiatalon sokat utazott. Az első világháború vége Franciaországban érte, itt találkozott a kommunizmus eszméjével. Csatlakozott a francia kommunista párthoz, ahol a húszas évek első felében a gyarmati kérdések egyik hangadója lett. Ennek köszönhetően a Komintern révén meghívták Moszkvába, ahol rövid politikai tanulmányokat folytatott. 1924 végén került Kína déli részére szovjet segítséggel, és az ottani vietnámi kisebbségben kezdett politikai szervezkedésbe. Ennek a kísérletnek a kínai nacionalisták véget vetettek, és az évtized végén visszatért Moszkvába.⁴

1930-ban a Komintern kezdeményezésére konferenciát hívtak össze annak érdekében, hogy egyesítsék a délkelet-ázsiai kommunista erőket. Ho Si Minh szándéka szerint eredetileg vietnámi pártot akartak alapítani, a Komintern javaslatára terjesztették ki a születőben lévő párt tevékenységi körét az indokínai térségre, így jött létre az IKP.⁵ A kommunisták ottani helyzetét jellemzi, hogy a találkozót Hong Kongban tartották, mivel Indokína területén egy ilyen találkozót megtartani veszélyes lett volna. Az elfogadott alapító dokumentum sajátossága, hogy szociális és nacionalista elemek is jelen voltak benne.⁶ Az elfogadott tíz pontban egyéb követelések és reformok mellett szerepelt a „francia imperializmus” és a „vietnámi feudális és reakciós burzsoázia” elleni fellépés, hatalmuk megdöntése, a függetlenség elérése, egy munkás-paraszt-katona kormány felállítása, a magánvagyon elkobzása, szabadságjogok biztosítása és a szegények megsegítése.⁷

⁴ Ruane, Kevin: War and Revolution in Vietnam, 1930-1975, Taylor 2013. and Francis E-Library, 2005. 1-4. o.

⁵ Ruane 2005. 4-5. o.

⁶ Young, Marilyn B.: The Vietnam Wars 1945-1990, HarperPerennial, 1991. 3-4. o.

⁷ Ruane 2005. 4-5. o.

6.2. A VIET MINH VEZETÉSE

Az új pártnak hamarosan lehetősége nyílt az elmélet egyes részeinek gyakorlatba való átültetésére, mivel 1930-ban parasztlázongások és munkássztrájkok törtek ki két tartományban. A francia gyarmati hatóságok ezeken rövid időn belül úrrá lettek, és a pártvezetők nagy része francia börtönökbe került. Az 1930-as években üldözték a kommunista mozgalmat, csak a II. világháború kitörése után nyílt lehetőség a párt újjászervezésére. A vietnámi Függetlenség Liga – vietnámi rövidítéssel a Viet Minh – létrehozására 1941-ben került sor. Megalakításakor a nacionalista célok megvalósítását helyezték előtérbe, mivel az a vélemény alakult ki, hogy a gyarmati területek függetlenítése és egyesítése nélkül nem lehetséges a forradalom megvalósítása.⁸ A Viet Minh az IKP irányítása alatt állt, vezetője Ho Si Minh lett.

A Viet Minhnel egy nacionalista ernyőszervezet létrehozása volt a cél, mivel tisztában voltak azzal, hogy a nacionalizmus jóval szélesebb társadalmi réteget képes megszólítani, mint a kommunista ideológia. Potenciális előnyt reméltek tőle a hatalomátvétel utáni időszakra vonatkozóan, valamint a nemzetközi elismerés megkönnyítését és amerikai támogatást, mivel az Egyesült Államok deklarált politikája volt a nemzeti önrendelkezés elősegítése.⁹

A Viet Minh szervezetének létrehozásakor a kommunista oldalon későbbi fontos szereplők voltak jelen: Vo Nguyen Giap későbbi hadügyminiszter, aki a Viet Minh katonai szervezetének létrehozásában játszott fontos szerepet és Pham Van Dong, későbbi VDK-miniszterelnök. A Vietnám területén működő szervezetben Truong Chinh szerepe kiemelkedő.¹⁰

A szervezetépítés annak ellenére nagy nehézségekbe ütközött, hogy az igazi célja rejtve maradt. Ho Si Minht kínai nacionalisták letartóztatták, majd két évig fogságban tartották. A Viet Minh ez idő alatt is jelentősen erősödött, úgy katonailag, mint politikailag.¹¹

6.3. AZ INDOKÍNAI HÁBORÚ KITÖRÉSÉNEK ELŐZMÉNYEI

1940-ben Vietnám japán megszállás alá került, rövid időn belül e sorsra jutott Délkelet-Ázsia jelentős része is. A franciák hozzáférést biztosítottak a japánoknak, cserébe azért, hogy a francia gyarmati adminisztráció formálisan a vietnámi gyarmat élén maradjon. Ho Si Minh ebben a helyzetben hozta létre a formálisan nacionalista értékeket képviselő Viet Minht, azzal a politikai stratégiai céllal, hogy az Atlanti Chartára építve fogja kivívni Vietnám függetlenségét.¹²

A délkelet-ázsiai katonai helyzet alakulása a japán vezetést a Vietnámban fennálló helyzet ártérítelésére készítette. A japánok azután léptek, hogy a közelgő amerikai partraszállásra számító szabad francia erők embereket és

⁸ Young 1991. 4-10. o.

⁹ Ruane 2005. 8. o.

¹⁰ Taylor, K. W.: A History of the Vietnamese, Cambridge University Press, 2013. 530-531. o.

¹¹ Taylor 2013. 531-532. o.

¹² Karnov, Stanley: Vietnam a History: The Forst Complete Account of Vietnam at War, Penguin Books, 1985. 136. o.

fegyvereket juttattak Vietnámba.¹³ 1945. március 9-én a japán csapatok formálisan is átvették a hatalmat a franciáktól.¹⁴ Ezt követően létrehozták az önálló Vietnámot Bao Dai császár irányítása alatt. A Bao Dai vezette önálló Vietnámnak szüksége volt a japán támogatásra, amit azonban a kapituláció miatt nem kaphatott meg. Mindennek eredménye egy olyan politikai vákuum lett, amiben a Viet Minh megtalálta a helyét.

Ez az időszak Észak-Vietnámban több oknál fogva is különösen nehéz volt. Az amerikai háborús cselekmények erre az időszakra már Vietnám területére is elkezdtek kiterjedni. Az amerikai légierő vietnámi célokat bombázott, és az amerikai haditengerészet támadta a hajóforgalmat Vietnám partjai közelében is, ami kihatással volt az ide érkező civil árucikkek mennyiségére, beleértve az import élelmiszert. A japán és francia fegyveres erők a fegyveres harc kiújulására készülve élelmiszer-felhalmozásba kezdtek. Az időjárás sem kedvezett a mezőgazdasági munkának.¹⁵ A japánok a hadsereg ellátására szükséges növények termelésére kényszerítették a helyieket, valamint rizs-rekvirálást hajtottak végre. Mindezek és a gátrendszer elhanyagoltsága miatt bekövetkezett áradások éhínséghez vezettek, aminek becslések szerint 1-2 millió halálos áldozata volt.¹⁶

Ez a folyamat erősítette a Viet Minh politikai helyzetét. A Viet Minh a lelőtt amerikai gépek legénységének mentése ügyében felvette a kapcsolatot az amerikaiakkal.¹⁷ A japánok elleni harcban a Viet Minh és az amerikaiak között sajátos szövetség alakult ki. Az OSS (Office of Strategic Services, Stratégiai Szolgálatok Hivatala) egyik csoportja 1945-ben kapcsolattartás céljával Észak-Vietnámba érkezett, tagjai találkoztak az akkor éppen beteg Ho Si Minhnél is, akinek segítették a felépülését.¹⁸

A japánok augusztus 15-i megadása meglepte a Viet Minht, amelynek eredeti elképzelése az volt, hogy tartományonként terjeszti ki befolyását, és a szövetséges csapatok érkezése után egyetlen kormányzásképes erőként lesz lehetősége a függetlenné váló ország vezetésére.¹⁹ A japán megadás ezt meghiúsította, mivel ebben a helyzetben egy volt a sok vietnámi politikai csoport közül, amely igyekezett megragadni a helyzet kínálta lehetőségeket. Az volt előny számára, hogy szélesebb körben ismerték, amelyre befolyása is volt.²⁰ Ho Si Minh nyilatkozatot intézett a lakossághoz, amelyben a hatalom megszerzésére szólította fel őket. A Viet Minh az északi területeken gyorsan átvette az irányítást a falvak és városok felett, aminek hatására Bao Dai császár lemondott. Ez az eseménysorozat az *ún. augusztusi forradalom*. Ho Si Minh 1945. szeptember 2-án Hanoiban deklarálta Vietnám függetlenségét.²¹ Az ide vezető út azonban nem volt erőszakmentes, becslések szerint több ezren meghaltak a vietnámi politikai csoportok tagjai közül.²²

¹³ Karnov 1985. 143. o.

¹⁴ Anderson, David L.: The Columbia Guide to the Vietnam War, Columbia University Press, 2006. 23. o.

¹⁵ Taylor 2013. 532. o.

¹⁶ Karnov 1985. 144. o. és Taylor 2013. 532. o.

¹⁷ Taylor 2013. 534. o.

¹⁸ Karnov 1985. 138-139. o.

¹⁹ Ruane 2005. 12. o.

²⁰ Taylor 2013. 535. o.

²¹ Anderson 2006. 23. o.

²² Taylor 2013. 536. o.

A második világháború végével Franciaország igyekezett a gyarmati jelenlétét helyreállítani, ezt brit segítséggel Indokínában is megkezdték. Rooseveltnél szemben, aki nem volt barátja a francia gyarmati törekvéseknek, Harry S. Truman elnök támogatta francia szövetségesét.²³ A potsdami megállapodásban foglaltaknak megfelelően Vietnám területét északon a kínai nacionalista erőknek, délen a briteknek kellett biztosítani.²⁴ A britek lehetővé tették a franciák katonai visszatérését, akik a kínai nacionalista erőkkel is megállapodtak a visszatérést illetően, ami a Viet Minh helyzetét nagyban megnehezítette.²⁵ (A britek valószínűleg szabadulni akartak a vietnámi jelenlét katonai terhetől.)²⁶ A francia csapatok 1946. március 18-án léptek újra Hanoi területére, majd rövid időn belül több mint 15 000 fős katonai erőt irányítottak a városba.²⁷

A Viet Minh-vezetés nemzetközileg el volt szigetelve: az amerikaiak a franciák mellett álltak ki, a szovjetek nem nyilvánítottak véleményt a térség viszonyait illetően, és a Francia Kommunista Párt sem támogatta a Viet Minh törekvéseit.²⁸ Ennek következtében az IKP novemberben hivatalosan feloszlott, a tagjai háttérbe vonultak,²⁹ illetve a Viet Minhben folytatták korábbi tevékenységüket a hatalom megszerzése érdekében. Jelentős mennyiségű fegyvert és lőszert vásároltak a környező térségből, amit a meglévő vidéki bázisaikon helyeztek el.³⁰

De Gaulle francia elnök Jacques Philippe Leclerc tábornokot, a második világháborúban hírnevet szerzett parancsnokot nevezte ki a francia távol-keleti erők főparancsnokának, a gyarmat élére főbiztosként pedig a rugalmatlanságáról ismert Thierry d'Argenlieu-t. A francia csapatok visszatérésével Leclerc igyekezett felszámolni a franciákkal szembeni ellenállást, csapatai számos helyen összecsaptak a Viet Minh-erőkkel.³¹ A franciák 1946. február 28-án állapodtak meg a kínai nacionalista erők visszatéréséről az északi területekre, azt követően, hogy elítélték a Kínával kötött korábbi egyenlőtlen gyarmati szerződéseket, amiért cserébe a kínai nacionalista erők elismerték a francia fennhatóságot Indokínában.³²

A Viet Minh a háború elkerülése érdekében tárgyalásokat kezdeményezett a franciákkal, akik 1946. március 6-án megállapodtak Ho Si Minhnel abban, hogy Vietnám a Francia Unió önálló tagállama lesz. A Viet Minh ígéretet tett, hogy nem gördít akadályt a franciák északra történő visszatérése elé. A megállapodásban szerepelt, hogy a Viet Minh elfogadja 25 000 francia katona vietnámi állomásoztatását öt évre, de a vele kapcsolatos kérdéseket nem tisztázta. A franciák arra tették ígéretet, hogy a vietnámi területek egységéről népszavazást fognak tartani. Az alapvető vitát azonban nem sikerült rendezni: a vietnámiak függetlenséget és laza államszövetséget akartak, amely a franciák számára elfogadhatatlan volt.³³ A megállapodást végül az hiúsította meg, hogy a francia kormányzó Kokin-

²³ Logevall, Fredrik: *The Origins of the Vietnam War*, Routledge, 2001. 14-15. o.

²⁴ Karnov 1985. 151. o.

²⁵ Logevall 2001. 14-15. o.

²⁶ Taylor 2013. 539. o.

²⁷ Ruane 2005. 14. o.

²⁸ Karnov 1985. 152. o.

²⁹ Taylor 2013. 537. o.

³⁰ Taylor 2013. 543. o.

³¹ Karnov 1985. 150. o.

³² Taylor 2013. 540. o.

³³ Logevall 2001. 15. o. és Karnov 1985. 153. o.

kínát (Vietnám déli részét) szintén 1946-ban önálló területnek nyilvánította, ami elfogadhatatlan volt a Viet Minh számára. A feszültség éleződött, és 1946 novemberében és decemberében katonai összecsapásokhoz vezetett Haipongban,³⁴ amely ekkor a francia és a Viet Minh erők közös felügyelete alatt állt. Az összecsapások következtében Viet Minh-források szerint 20 000-en, francia becslés szerint 6000-en haltak meg, más becslések szerint 500 és 1000 között volt a halálos áldozatok száma.³⁵ Ez volt az ún. *haipongi incidens*.

1946. december 19-én Hanoira helyeződött a figyelem, amikor a francia parancsnok fegyverletételre szólította fel a Viet Minh erőket. A Viet Minh vezetése ezt visszautasította, és országos méretű ellenállási harcot hirdetett a franciák ellen.³⁶ Bár 1947-ben történt még kísérlet a tárgyalásra a két hadviselő fél között, ezek nem vezettek eredményre.³⁷ A haipongi incidenssel lényegében kezdetét vette az indokínai háború.

6.4. AZ INDOKÍNAI HÁBORÚ

A kitörő háború számos vonalon osztotta meg Vietnám lakosságát. A legszembetűnőbb a város-vidék közötti szakadék volt, mivel a franciák a nagyvárosokat a konfliktus folyamán magabiztosan tartották, de a vidék a Viet Minh erőké volt. A franciáknak számos olyan problémával kellett szembenézniük, amelyekkel később az amerikaiaknak is: az ellenség megtalálásának problémája, a civilek és a gerilla erők megkülönböztetése, a nagy tűzerő alkalmazásának problémái. A Viet Minh-erőknek a konfliktus kezdeti szakaszában előny volt, hogy ismerős terepen, a helyi lakosság támogatását élvezve vehették fel a harcot Észak-Vietnámban a franciák ellen. A franciák azt a törekvést, hogy harcra kényszerítsék az ellenséget, nem tudták kivitelezni, mivel a Viet Minh a konfliktus első szakaszában nem vállalkozott nyílt összecsapásra.

A Viet Minh katonai ereje három részből tevődött össze: falusi milícia, regionális erő és reguláris erő. A falusi milícia néhány fős önkéntes erő volt, amely a regionális erőket támogatta műveleteikben. A regionális erők tartományi szinten szerveződtek, az ő feladatuk a reguláris erő támogatása volt.³⁸ A konfliktus kezdetén becslések szerint 50 000 fős erőt jelentett a Viet Minh, ami a konfliktus folyamán nagy növekedést mutatott. 1949-re már 250 000 főre becsülték a létszámát, de fegyverzetében minden szempontból alulmaradt a franciákkal szemben. Ennek tudatában a Viet Minh a Mao-féle elhúzó háborús stratégiát követte, aminek keretében a gerilla szakaszra jellemző akciókra koncentrált.³⁹

Az erőviszonyok a franciáknak kedveztek, a terepviszonyok a Viet Minh-erőknek. A franciáknak a korszerű katonai eszközökben voltak hiányosságaik, például nem rendelkeztek kellő számú és felszereltségű katonai repülőgéppel, így erőinek mozgása utakhoz volt kötve. A Viet Minh-erők lassabban mozogtak, de nagyobb volt a mozgási

³⁴ Anderson 2006. 24. o.

³⁵ Karnov 1985. 156. o.

³⁶ Ruane 2005. 17. o.

³⁷ Karnov 1985. 159. o.

³⁸ Ruane 2005. 14-15. o.

³⁹ Ruane 2005. 19-20. o.

szabadságuk. A Viet Minh-vezetés egyértelműen felismerte, hogy az elhúzódó konfliktus nekik kedvez és nem a franciáknak, így az időre is játszottak.⁴⁰

Francia oldalon egy viszonylag rövid háborúra számítottak, aminek eredményeként megtarthatják az indokínai gyarmatokat. A francia politikai elit magabiztos volt a háború kimenetelét illetően, a konfliktus kezdetben jelentős támogatottságot élvezett. Megszületett a Francia Unió terve, amely a három indokínai államból létrejövő társult állam lett volna.⁴¹ A francia belpolitikai életben azonban problémák keletkeztek. A második világháború utáni negyedik köztársaság hírhedten instabil kormányokat termelt ki, és ez jelentős hatással volt a háborús törekvésekre is.

A felmerülő vietnámi politikai problémák megoldására francia oldalról kezdetben nem látszott komolyabb kezdeményezés, de volt szándék egy követhető politikai stratégia kialakítására. Alapvető probléma volt a franciák számára, hogy míg Ho Si Minh és a Viet Minh az ország egész területén jelentős népszerűségnek örvendett, addig úgy a francia vezetők, mint a vietnámi támogatóik, elszigeteltek voltak. A politikai stratégia első megnyilvánulása egy általuk támogatott vietnámi kormány létrehozása volt, amelynek azonban nem volt tényleges befolyása. Ezután a korábbi uralkodó, Bao Dai került a figyelmük előterébe lehetséges kormányfőként. Azt remélték, hogy könnyen kezelhető lesz, mivel korábban a franciák és a japánok, de még az augusztusi forradalom idején Ho Si Minh alatt is kiegyezett a domináns hatalommal. Bao Dai, aki a trónfosztás után külföldre távozott, nehezen, de végül elfogadta az ajánlatot.⁴²

Bao Dai részvételével 1949. március 8-án, a fentiek fényében hozták tető alá az Elysée megállapodást. Ez formálisan garantálta a függetlenséget Vietnámnak, Kambodzsának és Laosznak, a Francia Unió keretein belül.⁴³ A Bao Dai vezette kormány azonban nem kapott önállóságot ahhoz, hogy képes legyen az ország ügyeit vinni.⁴⁴ A megállapodás ratifikálása is több mint fél évbe került francia oldalon.⁴⁵ A franciák törekvése Bao Dai előtérbe helyezésével az volt, hogy a nacionalista erőket a maguk oldalára állítsák, és leválasszák a Viet Minh nacionalista elemeit. A megállapodás francia kézben hagyta a gazdaság-, a kül- és a védelempolitikát, Kokinkínát ismételten Vietnám részévé tette, és formálisan garantálta a függetlenséget.⁴⁶ A megállapodás nem tudta megvalósítani a kívánt célt, a Viet Minh-vezetés továbbra is jelentős népszerűségnek örvendett.⁴⁷ Bao Dai vezetése alatt egy felettébb heterogén, ellentmondásoktól sem mentes vallási és érdekcsoport-koalíció alakult ki, aminek a tartóssága kérdéses volt.⁴⁸ Az Elysée megállapodás amerikai szempontból sem volt kielégítő (ekkor még), nem eredményezte az amerikai támogatás növekedését a franciák felé.⁴⁹

⁴⁰ Karnov 1985. 181-182. o.

⁴¹ Taylor 2013. 544. o.

⁴² Karnov 1985. 173-174. o.

⁴³ Logeival 2001. 16-17. o.

⁴⁴ Anderson 2006. 25. o.

⁴⁵ Taylor 2013. 547. o.

⁴⁶ Ruane 2005. 21. o.

⁴⁷ Logevall 2001. 17. o.

⁴⁸ Taylor 2013. 547. o.

⁴⁹ Karnov 1985. 176. o.

A Viet Minh 1948-ra a nemzetközi fejlemények hatására nyíltabban kommunista színezetet kezdett ölteni. A kínai kommunista győzelmek hatására a vezetés kínai irányba igyekezett helyezkedni, a Kominform újjáalakítására és a Zsdanov-doktrína megfogalmazására válaszul pedig igyekezett a szélesebb kommunista mozgalomhoz is igazodni. Emiatt 1948 politikai átalakulást hozott: a szervezethez korábban csatlakozott nem kommunista tagok eltávolítása került napirendre.⁵⁰

Az 1949-es évben katonai téren katonai változások történtek, ami a Viet Minh előnyére vált. Miután a Mao Ce-tung vezette kommunista erők legyőzték a II. világháború után kiújuló polgárháborúban a nacionalista erőket, a figyelmüket részben Indokína felé fordították. A létrejövő Kínai Népköztársaság (KNK) jelentős mennyiségű fegyvert és lőszert adott a Viet Minhnek, és biztonságos területeket biztosított számára kínai területen.⁵¹ 1950 áprilisában felállt a Kínai Katonai Tanácsadó Csoport, amely vietnámi egységek kiképzését végezte többek között kínai területen, valamint tanácsadókat küldött vietnámi területre.⁵² 1950-ben létrejött az első öt Viet Minh gyalogos hadosztály (a 304., 308., 312., 316. és 320.), amiket nemsokára egy tűzérhadosztály (351. nehéz hadosztály) követett.⁵³ A KNK segítségével felborította az addigi katonai egyensúlyt a Viet Minh javára.

A kínai szerepvállalás ugyanakkor a nyugati szövetségesek értékelését is megváltoztatta a háborút illetően. Az Egyesült Államok, amely eddig távol tartotta magát tőle, a gyarmatinak vélt háborút a hidegháború tükrében kezdte szemlélni. Ennek megfelelően Ho Si Minh Egyesült Államokhoz intézett üzeneteit, amelyekben az amerikai vezetés segítségét kérte, figyelmen kívül hagyta.

A Viet Minh-erők általános mobilizációt hirdettek, támadásaik a franciák ellen nagy területekre terjedtek ki.⁵⁴ Giap tábornok vezetése alatt 1949–1950-ben a reguláris egységek építésére helyezték a hangsúlyt. Egy forrás szerint 1950-re 117 zászlóalj állt a Viet Minh rendelkezésére, ami azonban elmaradt a francia, a gyarmati és a franciák melletti vietnámi egységek létszámától. A kínai támogatás gyors eredményt hozott: nagy mennyiségű amerikai fegyvert kaptak tőlük, amelyeket a kínai nacionalista erőktől zsákmányoltak a kínai kommunista erők.⁵⁵ Nincsenek biztos információk arra vonatkozólag, hogy mekkora támogatást nyújtottak a VDK-nak ebben a periódusban. Becslés szerint az indokínai háború végéig 80 000 tonna hadianyagot biztosítottak, beleértve 116 000 kézfegyvert és 4630 löveget, ami nagyjából 700 millió dollár értéknek felel meg.⁵⁶ A Viet Minh 1950-től már nem pusztán gerillaerő.

Giap az újjászervezett haderejét kezdetben elszigetelt francia állások ellen vetette be – ami megnyitotta előtte a vidéket –, majd a stratégiai fontos francia helyőrség ellen fordult. 1950 őszén lerohanta az északi határterületen létesített francia erődrendszert.⁵⁷ Az 1950. október 1-jén meginduló támadásban egyenként foglalta el a vietnámi-kínai határ közelében kialakított francia erődöket, amelyek ekkor már mind a Viet Minh által uralt területen

⁵⁰ Taylor 2013. 548-549. o.

⁵¹ Logevall 2001. 17. o.

⁵² Taylor 2013. 550. o.

⁵³ Fall, Bernard B.: *Street Without Joy: The French Debacle in Indochina*, Stackpole Books, 1994. 34. o.

⁵⁴ Taylor 2013. 550. o.

⁵⁵ Karnov 1985. 184. o.

⁵⁶ Ruane 2005. 26. o.

⁵⁷ Karnov 1985. 185. o.

álltak. A művelet során elszenvedett nagy anyagi veszteség mellett a franciáknak több mint 6000 halottjuk volt. 1951 végéig mindenüket elvesztették az északi határ közelében.⁵⁸ Ezzel a teljes északi határszakaszon megnyílt a közvetlen összeköttetés a VDK és a KNK között.

1951 elején a „feltámadó” IKP megtartotta második kongresszusát, ahol a megváltozott politikai helyzet volt napirenden. A párt új nevet kapott: Vietnámi Dolgozók Pártja (VDP). A Viet Minh a köztudatban olyan közel volt a párthoz, hogy kísérletet tettek a Viet Minh és a VDP új frontszervezetbe történő integrálására. Ez azonban nem hozta meg a kívánt sikert, a nacionalista táborból sokan elfordultak a Viet Minhtől.⁵⁹ A VDP létrehozása azonban biztos jele volt annak, hogy a Viet Minh a jövőben kommunista irányban kíván politizálni.

6.5. SZOVJET SZEREPVÁLLALÁS

A szovjetek távolról sem voltak olyan lelkesek a Viet Minh támogatását illetően, mint a kínaiak. Az amerikaiakhoz hasonlóan hidegháborús logikával szemlélték a történeteket, és nem tartották annyira fontosnak, hogy áldozatot hozzanak érte. Egyéb motivációk is szerepet játszhattak abban, hogy nem voltak aktívak Vietnám kérdésében ilyen például a francia kommunistákhoz fűződő kapcsolatuk.⁶⁰

Újabb kutatások szerint a VDK 1945 után igyekezett kapcsolatot kialakítani a szovjetekkel, de csak kevés segítséget kapott tőlük. Ebben szerepe lehetett annak, hogy a szovjet vezetés gyanakvással fogadta Ho Si Minh tevékenységét az IKP feloszlása kapcsán.⁶¹ Bár támogatást nem adtak, Thaiföldön rendszeres találkozók zajlottak szovjet és VDK-képviselők között.⁶² A vietnámiak több kéréssel fordultak hozzájuk, 1948-ban például 50 tiszti képzését kérték tőlük, mivel a Viet Minh nem rendelkezett önálló tisztképzéssel, a szovjetek azonban nemet mondtak rá. Hasonló volt a reakció a pénzügyi és katonai támogatási kérésekkel kapcsolatban is.⁶³

A szovjet hozzáállásban is az 1949-es év hozott változást. A kínai kommunista vezetés fokozódó érdeklődése a vietnámi helyzet iránt és a kiépülő közvetlen kapcsolat a KNK és a VDK között felkeltette a szovjet vezetés érdeklődését. Vietnám téma volt Mao és Sztálin 1949. decemberi találkozásán, amikor megállapodás született arról, hogy a szovjetek a kínaiakra fognak hagyatkozni a vietnámi ügyekben. Ez korlátozta a szovjetek cselekvési szabadságát, de a figyelmet egyértelműen Vietnámra irányította.⁶⁴

Ho Si Minh 1950 februárjában találkozott Sztálinnal, aki beleegyezett a Viet Minh támogatásába. Légvédelmi ágyúkat és teherautókat ígért, amiket a kínaiakon keresztül juttatnak el.⁶⁵ A diplomáciai kapcsolatokat illetően

⁵⁸ Fall 1994. 32-33. o.

⁵⁹ Taylor 2013. 550. o.

⁶⁰ Logevall 2001. 18. o.

⁶¹ Olsen, Mari: Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64: Changing Alliances, Routledge, 2006. 6. o.

⁶² Olsen 2006. 7-9. o.

⁶³ Olsen 2006. 11. o.

⁶⁴ Olsen 2006. 12-13. o.

⁶⁵ Olsen 2006. 15. o.

az a döntés született, hogy a szovjetek nem küldenek nagykövetet a VDK-ba, de készek nagykövetet fogadni. Az első nagykövet 1952-ben érkezett Moszkvába, addig a KNK nagykövetsége képviselte a VDK-t.⁶⁶ Össességében azonban a szovjetek nem tulajdonítottak nagy jelentőséget az indokínai háborúnak, még annak utolsó szakaszában sem.⁶⁷

6.6. KÍNAI KOMMUNISTA SZEREPVÁLLALÁS

A KKP és a VDP között létrejövő együttműködés katonai és politikai kérdésekben egészen az 1970-es évek elejéig meghatározta a vietnámi konfliktus menetét, bár a hatvanas évek közepétől ellentétek kezdtek mutatkozni közöttük.⁶⁸ Az indokínai háború első szakaszában nem volt szoros a kapcsolatuk, az 1945-1949 közötti viszonyt leginkább kölcsönös segítségnyújtásként lehet jellemezni. A kínaiak 1947-től nyújtottak rendszeres anyagai támogatást a VDP-nek, ugyanebben az évben jött létre közvetlen távírókapcsolat a két párt között.⁶⁹ A vietnámi oldalról a tartózkodás oka az volt, hogy nem akartak szembekerülni a Csang Kaj-sek vezette kínai nacionalista erővel.⁷⁰

A kínai kommunisták az ő modelljüket követő háborút láttak a VDK franciák elleni küzdelmében, amely segíti a regionális céljaikat. Feladatuknak tekintették a vietnámi kommunisták harcának segítségét, ugyanakkor tartottak attól, hogy a franciák Kína déli határán maradása hosszabb távon az országuk elleni támadás színhelye lehet. Így a VDK támogatása politikai és regionális biztonsági szempontból is érdekük volt ebben az időszakban.⁷¹

1950 januárjában a KKP összekötőt küldött a vietnámi társpárthoz, azzal a feladattal, hogy javítsa a pártközi kapcsolatokat és tájékoztasson az indokínai eseményekről.⁷² 1950. április 17-én felállították a Kínai Katonai Tanácsadó Csoportot (KKTCs), amely támogatta a Vietnámi Néphadsereg tisztképzését, és a magasabb egységeknél tanácsadók küldésével segítette a vietnámiakat.⁷³ 1951-ben létrehozták a Kínai Politikai Tanácsadó Csoportot (KP-TCs), amely a háború végéig fennállt.⁷⁴

A KKTCs kezdeti céljait és működését megzavarta az 1950 nyarán kitörő koreai háború. Kínában végül úgy ítélték meg a helyzetet, hogy az Egyesült Államok regionális tevékenységére csak úgy tudnak megfelelő választ adni, ha ütőképes szövetségeseik vannak a térségben. Ennek megfelelően a KKTCs feladata a VDK-ban egy hatékony

⁶⁶ Olsen 2006. 18-19. o.

⁶⁷ Olsen 2006. 26. o.

⁶⁸ Khoo, Nicholas: *Collateral Damage: Sino-Soviet Rivalry and the Termination of the Sino-Soviet Alliance*, Columbia University Press, 2011. 1. o.

⁶⁹ Olsen 2006. 11. o.

⁷⁰ Qiang, Zhai: *China and the Geneva Conferenc of 1954*, *The China Quarterly*, No. 129 (Mar. 1992) <http://www.jstor.org/stable/654599> 103. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.)

⁷¹ Jian, Chen: *China and the First Indo-China War, 1950-54*, *The China Quarterly*, No. 133 (Mar. 1993) <http://www.jstor.org/stable/654240> 89-90. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 11.)

⁷² Jian 1993. 87-88. o.

⁷³ Olsen 2006. 22-23. o.

⁷⁴ Olsen 2006. 18. o.

konvencionális erő létrehozása volt, valamint a létrejövő katonai erő műveleteinek támogatása.⁷⁵ Ezzel összhangban fontos szerepet játszott az 1950. őszi határ menti erődök ellen végrehajtott sikeres hadműveletek és 1951-ben a nagyvárosok elleni sikertelen offenzívák tervezésében.⁷⁶ Az előbbi nyitotta meg az utat a VDK – KNK közti nagyarányú együttműködés előtt.

A KPTCs a VDK adminisztratív apparátusának kiépítésében segédkezett, segített a kezdeti szabályrendszerek kialakításában, működése lényegében minden fontosabb területre kiterjedt. Mindkét tanácsadói csoport fontos szerepet játszott a VDK irányítása alá kerülő területeken a Viet Minh hatalmának megszilárdításában.⁷⁷

Arra vonatkozóan nincsenek pontos adatok, hogy a KNK mekkora támogatást nyújtott a VDK-nak a franciák elleni háborúban. Egy forrás szerint 1950-1954 között öt gyalogos hadosztály és egy tüzérségi hadosztály, egy légvédelmi ezred és egy gárdaezred felszereléséhez szükséges felszerelést adtak át a VDK kiépülő katonai erejének.⁷⁸

Bár az együttműködés szoros volt, nem volt mindig súrlódásmentes. A kínai fél szóvá tette például a Viet Minh-erők alacsony színvonala és stratégiai ambíciói közötti ellentmondásokat, a vietnámiaiak pedig időnként a kínai tanácsadókkal voltak elégedetlenek. Az ellentét köztük csak 1954-re, a genfi konferencia idejére lett éles, mivel más célokat tűztek ki a tárgyalások ideális kimenetelét illetően.⁷⁹

6.7. AMERIKAI SZEREPVÁLLALÁS AZ INDOKÍNAI HÁBORÚBAN

Amerikai oldalon már 1949-ben felmerült annak a lehetősége, hogy a Nyugat-Európának nyújtandó gazdasági segítség egy részét ázsiai célokra fordítsák. Bár volt ellenállás ezzel szemben, a javaslat végül átment a törvényhozáson, és Truman elnök 1950-ben 15 millió dollárt különített el a franciák indokínai támogatására. A koreai háború kitörése után ennek folyósítása felgyorsult, 1950-ben sor került az első fegyverszállításra is.⁸⁰ Az 1949-es év amerikai oldalon számos megrázkódtatással járt biztonságpolitikai szempontból, elég kiemelni a nukleáris monopólium elvesztését és a kínai kommunista győzelmet a polgárháborúban, ami jelentős belpolitikai vihart is kavart. Ennek fényében érthető, hogy az amerikai vezetés nyíltabbá vált Indokína irányába, ahol a kolonializmussal szembeni amerikai ellenérzések fokozatosan a kommunista terjeszkedéssel szembeni félelemre cserélődtek.⁸¹

1950 elején a KNK és a Szovjetunió elismerte diplomáciailag a Viet Minh irányítása alatt álló területet Vietnámi Demokratikus Köztársaságként, 1950. június 25-én pedig megindult a koreai háború, amiben az Egyesült Államok közvetített összeütközésbe került a KNK-val. Ezek az események nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a Truman-adminisztráció a franciák indokínai katonai fellépését kommunizmusellenes fellépésként kezdte szemlélni.⁸² Az amerikai stratégiai

⁷⁵ Jian 1993. 91-92. o.

⁷⁶ Olsen 2006. 23-24. o.

⁷⁷ Olsen 2006. 23-24. o.

⁷⁸ Qiang 1992. 106. o.

⁷⁹ Jian 1993 105-106. o.

⁸⁰ Karnov 1985. 177. o.

⁸¹ Ruane 2005. 24. o.

⁸² Karnov 1985. 169. o.

gondolkodásban a térség felértékelődésének fontos jelét lehet látni abban, hogy az Egyesült Államok röviddel az Elysee megállapodás ratifikálása után brit szövetségesével együtt diplomáciailag elismerte az „önálló” Vietnámot.⁸³

1950 februárjában a franciák közvetlen segítséget kértek az indokínai térség támogatására. 1950. február 27-én készült el az amerikai Nemzetbiztonsági Tanács 64-es számú jelentése az Egyesült Államok Indokínára vonatkozó álláspontjáról, mely szerint a „kommunista agresszió fenyegetése Indokína ellen csak egy fázisa a várt kommunista terveknek Délkelet-Ázsia elfoglalására”.⁸⁴ Megállapítja, hogy Ho Si Minh ténylegesen kommunista, aki külföldi támogatást kap. Rögzíti Vietnám, Laosz és Kambodzsa önállósá válását és az Egyesült Államok általi elismerésüket. Felhívja a figyelmet az őket fenyegető kommunista veszélyre, mivel ezek az országok sem megfelelő katonai erővel, sem belső politikai stabilitással nem rendelkeznek. A dokumentum konklúziója, hogy „az Egyesült Államok biztonsági érdekei számára fontos, hogy minden praktikus lépést tegyen a délkelet-ázsiai kommunista expanzió megakadályozására”. Felhívja a figyelmet Thaiföld és Burma sebezhetőségére, és utasítja a védelmi és a külügyminisztériumot, hogy dolgozzanak ki indokínabeli amerikai érdekeket védelmező intézkedéseket.⁸⁵

Az amerikai törekvéseket Vietnámmal kapcsolatban is a hidegháborús világnézet itatta át, valamint aggódtak amiatt, hogy a franciák az indokínai katonai lekötöttségük miatt nem fogják tudni teljesíteni a katonai kötelezettségeiket Európában. A francia hadsereg tiszti és altiszti állománya jelentős veszteségeket szenvedett a háborúban, és ennek pótlása nehezen haladt.⁸⁶ A franciák szívesen fogadták az amerikai segítséget, de nem engedtek befolyást a háború menetébe, ahogyan ígéreteikkel ellentétben a Bao Dai-kormányzatnak sem engedélyeztek önállóságot.⁸⁷ Minden amerikai támogatás a franciákon keresztül juthatott csak a térségbe. Az 1950-ben létrejövő amerikai Katonai Támogató Tanácsadó Csoport (Military Assistance Advisory Group, MAAG) nem szólhatott bele a katonai segítség elosztásába, tisztjei nem kaptak lehetőséget arra sem, hogy saját információs forrásokkal rendelkezzenek.⁸⁸

Az amerikai vezetés az indokínai háborút egyre inkább a kommunizmus ellen folytatott harc részének érezte, amelynek megvívásához szüksége volt a franciákra. A francia politikai vezetés a helyzetet kihasználva kilátásba helyezte a háború befejezését, amennyiben az amerikaiak nem nyújtják a megfelelő anyagi támogatást. A fenyegetés hitelesnek hangzott, mert Franciaországban az 1950-es évek elején ez igen népszerű döntés lett volna.⁸⁹ Ezen túl a vietnámi kérdést sok esetben összekapcsolták az amerikaiak európai védelmi ambícióival, ezért az Európában tervezett védelmi törekvések megakasztásával is tudtak fenyegetőzni, ha nem kapják meg azt, amire szükségük volt.⁹⁰ Az is tény azonban, hogy az amerikai politikai vezetés sokáig hitt a francia győzelemben.⁹¹

⁸³ Taylor 2013. 551. o.

⁸⁴ Report by the National Security Council on the Position of the United States with Respect to Indochina (27 February 1950) (utolsó letöltés: 2017. 08. 12.) <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon/doc1.htm>

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ Karnov 1985. 178. o.

⁸⁷ Karnov 1985. 180. o.

⁸⁸ Pentagon Papers Part II U.S. Involvement in the Franco-Viet Minh War, 1950-1954. <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-II.pdf> A-38. o. (utolsó letöltés: 2017. 02. 22.)

⁸⁹ Pentagon Papers Part II. A-39. o.

⁹⁰ Karnov 1985. 170. o.

⁹¹ Pentagon Papers Part II. A-39. o.

Az amerikai szerepvállalás témájában vizsgálódó első tényfeltáró küldöttség jelezte az adminisztráció felé, hogy jóval nagyobb anyagi ráfordításra lesz szükség, mint kezdetben feltételezték. A tényfeltáró csoportok peszsimisták voltak a katonai helyzetet illetően is, jelezték, hogy a konfliktus politikai megoldására nincs nyilvánvaló elképzelés a francia oldalon. Az adminisztráció azonban elkötelezte magát a franciák megsegítése mellett, amit 1950 őszén a MAAG létrehozása is mutatott. Az amerikaiak politikai célja az volt, hogy megakadályozzák a franciák katonai vereségét és segédkezzenek a vietnámi kormány kiépítésében.⁹² Mindez oda vezetett, hogy 1954-re, a háború utolsó évére, az amerikai fél finanszírozta a francia katonai kiadások mintegy 80%-át.⁹³

Az amerikai és a francia célok nehezen voltak összeegyeztethetők, hiszen az amerikaiak kommunistaellenes háborút vívtak, a franciák pedig a gyarmatukért küzdöttek, és a katonai győzelem kivívása után nem állt szándékukban a területet feladni.⁹⁴ Az amerikai politikai megfontolások figyelmen kívül hagyták, hogy a konfliktusnak volt egy nagyon komoly szociális dimenziója, amit a francia hatóságok figyelmen kívül hagytak, a Viet Minh viszont kihasználta a maga javára.⁹⁵

6.8. A HÁBORÚ TOVÁBBI MENETE

A kínai és az amerikai belépés után is maradt a patthelyzet, de már jóval nagyobb erőbefektetés árán. A francia oldalon a háború folytatására új vezetés mellett döntöttek: Jean de Lattre de Tassigny-t, a második világháború kiemelkedő katonai vezetőjét választották ki a politikai és katonai vezetés egyszemélyi ellátására.⁹⁶ Giap tábornok a rendelkezésére álló erőkkel stratégiai ellentámadást tervezett végrehajtani, mégpedig a nagyobb lakossági központok ellen, amelyek addig stabilan francia irányítás alatt álltak. A franciák de Lattre vezetése alatt felkészültek a Viet Minh lépésére, és megerősítették a nagyvárosok védelmét.⁹⁷

1951. január 13-án indult meg a támadás Hanoi ellen. 14-én személyesen de Lattre vette át a védelem irányítását. 16-án a 308. hadosztály támadást indított a francia állások ellen. Súlyos harc után, amibe a Viet Minh-oldalról a 312. hadosztály is bekapcsolódott, a támadók 17-én visszavonultak. Francia becslés szerint 6000 halottjába került a Viet Minhnek ez a támadás.⁹⁸ Haipong ellen intézték a következő támadást, de itt sem tudtak áttörést elérni. Májusban a Viet Minh három hadosztállyal ismételt támadást indított Hanoi ellen, amit a franciák ismét visszavertek.⁹⁹ Ezek a támadások megmutatták, hogy a Viet Minh stratégiai ellentámadásra még nincs felkészülve, de jó úton halad ahhoz, hogy egyenrangú félként szálljon szembe a francia erőkkel a konvencionális hadviselés terén.

⁹² Taylor 2013. 552. o.

⁹³ Karnov 1985. 170. o.

⁹⁴ Pentagon Papers Part II. A-41-A-42. o.

⁹⁵ Logevall 2001. 18. o.

⁹⁶ Taylor 2013. 554. o.

⁹⁷ Karnov 1985. 186-187. o.

⁹⁸ Fall 1994. 36-39. o.

⁹⁹ Karnov 1985. 186-187. o.

1952-től a franciák vietnámi katonai erő kiépítésére kezdtek koncentrálni, de nem sok sikerrel. Az önálló vietnámi tisztikar kiépítése későn kezdődött ahhoz, hogy szerepet játszasson a konfliktusban, de a franciák nem bíztak igazán a lojalitásában sem.¹⁰⁰ A franciáknak további gondot jelentett, hogy de Lattre rákban 1952 januárjában meghalt.¹⁰¹ Utóda Raoul Salan tábornok lett, akit egy év után leváltottak, mert a kialakult helyzetet nem tudta a franciák javára fordítani.¹⁰² A francia lelkesedés a háború okozta veszteségek (több mint 90 000 halott, sebesült és eltűnt) és az anyagi ráfordítások (a Marshall-segélyből Franciaországnak juttatott támogatás kétszerese) miatt fokozatosan csökkent.¹⁰³ 1953-ra a francia expedíciós erő 500 000 katonából állt, amelynek mintegy 70%-a statikus védelmi feladatokra volt lekötve.¹⁰⁴ Mindez természetesen lecsapódott a negyedik köztársaság kaotikus belső viszonyaiban, és háborúellenes hangulatot eredményezett.

1952-ben Giap tábornok visszavette a kezdeményezést azzal, hogy Laoszt tette a támadás célpontjává. Három hadosztállyal mélyen benyomult Laosz területére, majd az esőzések előtt visszavonult, megmutatva a sebezhetőségét. Dien Bien Phu ekkor értékelődött fel a franciák szemében, mivel azt remélték, hogy annak birtoklásával meg tudják akadályozni a Viet Minh általi betöréseket Laoszba.¹⁰⁵ 1953-ban Giap számos kis támadást intézett a franciák ellen azzal a céllal, hogy lekösse az ottani erőket.¹⁰⁶

1953 elejére a francia belpolitikai életben a kifáradás és a háborúellenesség jelei kezdtek mutatkozni. Indokínában a francia erők jelentős része statikus volt a nagyobb települések és a fontosabb logisztikai útvonalak védelme érdekében. Az amerikai oldalon nőtt a kétely azzal kapcsolatban, hogy a franciák belátható időn belül képesek lesznek megfelelő stratégiát kidolgozni és megvalósítani a Viet Minh-erők legyőzésére. Emiatt az újonnan beiktatott Eisenhower-adminisztráció halogatta a franciáknak nyújtandó újabb anyagi támogatás megadását, és csak egy terv bemutatása után volt hajlandó a növelésére. A terv elkészítése az új francia parancsnokra, Henri Eugene Navarréra várt, és Navarre-tervként ismert.¹⁰⁷

A francia politikai vezetés az indokínai kérdés kapcsán teljes mértékben megosztottá vált, és a stratégiai koherencia maradékai is megszűntek. A célja egy kedvező katonai helyzet kialakítása volt a béketárgyalások megindításához.¹⁰⁸ A katonai vezetés viszont a katonai győzelem kivívását tekintette fő feladatának, sőt, Navarre felvállalta Laosz védelmét is.¹⁰⁹ A francia terv részét képezte, hogy tárgyalásokat kezdtek a Francia Unió mindhárom tagállamával a függetlenség megvalósítása érdekében. Vállalták, hogy létrehozzák az önálló vietnámi hadsereget,¹¹⁰ ami jelentős ígéret volt, mivel az Indokínában harcoló expedíciós erő tisztikara szinte kizárólag franciákból állt.

¹⁰⁰ Karnov 1985. 187. o.

¹⁰¹ Taylor 2013. 554. o.

¹⁰² Karnov 1985. 189. o.

¹⁰³ Karnov 1985. 188. o.

¹⁰⁴ Ruane 2005. 27. o.

¹⁰⁵ Karnov 1985. 189. o.

¹⁰⁶ Karnov 1985. 190. o.

¹⁰⁷ Taylor 2013. 554-555. o.

¹⁰⁸ Taylor 2013. 555. o.

¹⁰⁹ Karnov 1985. 189-190. o.

¹¹⁰ Ruane 2005. 28. o.

Az amerikaiak elfogadták a Navarre-tervet, és további 385 millió dolláros segélyt tettek elérhetővé a franciák számára, a korábban tervezett 400 millió dolláron túl.¹¹¹ Navarre azonban nem kapott forrásokat a tervezett hadműveleteihez, a meglévő erőinek felhasználásával kellett a kitűzött céljait megvalósítani. Helyzetét nehezítette, hogy nem volt jó a kapcsolata az újonnan kinevezett polgári vezetővel.¹¹²

Vietnám belpolitikai helyzete időközben szintén átalakult. A franciák által kezdeményezett tárgyalások a vietnámiakkal elhúzódtak, mivel nem voltak hajlandók tényleges engedményeket tenni a függetlenség kérdésében.¹¹³ Laosz és Kambodzsa státuszát illetően sikerült megállapodást kötniük, amely szerint 1953 végére mindkét állam függetlenné válik.¹¹⁴ 1953 végén Ho Si Minh is kilátásba helyezte a megegyezés lehetőségét. Az 1954 februári négyhatalmi találkozon a francia miniszterelnök elérte, hogy a koreai fegyverszünettel kapcsolatban tervezett genfi tárgyalások napirendjére Indokína kérdése is felkerüljön. A tárgyalások megkezdése előtt mindketten arra törekedtek, hogy javítsák a katonai helyzetüket a jobb tárgyalási pozíció érdekében.¹¹⁵

A tárgyalások megindításának kedveztek a nemzetközi fejlemények is: Sztálin halála után a szovjet vezetés békülékenyebb hangot ütött meg a nemzetközi ügyekben, és megnőtt az optimizmus a vitás kérdések rendezésével kapcsolatban. A kínaiak is hajlottak ekkor a tárgyalásos megoldásra, mivel egyfelől remélték, hogy a nemzetközi téren tudnak maguknak új szövetségeseket találni, másfelől tartottak attól, hogy a franciák helyét Indokínában átveszik az amerikaiak, amit el akartak kerülni. Ennek érdekében még Ho Si Minhre is hajlandók lettek volna nyomást gyakorolni. Amerikai oldalról az Eisenhower-adminisztráció viszont a tárgyalásos megoldást az elszigetelési politika potenciális kudarcának értékelte. A franciák nem vették figyelembe az amerikai aggodalmakat.¹¹⁶

6.9. DIEN BIEN PHU

A Navarre-terv részeként került sor a Dien Bien Phu-i völgy részleges megszállására, aminek a legerősebb motivációja az offenzív fellépés szükségessége lehetett. A választás francia részről politikailag logikus volt. 1953. október 28-án a franciák kölcsönös védelmi egyezményt kötöttek Laossal,¹¹⁷ és a korábbi Viet Minh-támadás arra sarkallta őket, hogy Laoszt biztosítsák egy újabb támadás ellen.¹¹⁸ A probléma az volt, hogy Dien Bien Phu 1952 vége óta ellenséges területen volt.

A művelet tervezésénél a Na-San-i megerősített „sündisznó” bázis példája szolgált alapul. A Viet Minh Laosz elleni támadása idején, 1952 novemberében, a franciák Na-Sant sietve erősítették meg, és az utánpótlást légi úton

¹¹¹ Ruane 2005. 28. o.

¹¹² Taylor 2013. 555. o.

¹¹³ Ruane 2005. 29. o.

¹¹⁴ Taylor 2013. 557. o.

¹¹⁵ Ruane 2005. 29. o.

¹¹⁶ Karnov 1985. 191-193. o.

¹¹⁷ Fall 1994. 315. o.

¹¹⁸ Logevall 2001. 21. o.

biztosították számára. A Viet Minh-erők, miután gyors győzelemre nem számítottak, ostromgyűrűbe zárták a francia bázist, és megkerülve folytatták a benyomulást a laoszi területre.¹¹⁹ A franciák 1953. augusztus 12-ig tartották a bázist, akkor légi úton kivonták az ott állomásozó erőket. A hadvezetés úgy látta, hogy sok erőforrást von el elsősorban a légi szállító eszközöket illetően, és nem várható, hogy a megtartása hosszabb távon előnnyel jár. Az evakuálás veszteségek nélkül zajlott, és az ott lévő hadianyag jelentős részét is ki tudták menteni.¹²⁰ A történetekből azt vonták le, hogy fenn tudnak tartani egy jelentősebb méretű bázist az ellenséges vonalak mögött, vagyis a Dien Bien Phu-i művelet tervezésekor Na-San egyfajta mintaértékként szolgált. A Castor hadművelet végrehajtása – vagyis az első francia ejtőernyős egységek ledobása Dien Bien Phu felett – jelezte a térséggel kapcsolatos francia szándékot. Navarre tábornok azonban nem egyeztetett a politikai vezetéssel, csak hat órával a művelet megkezdése után tájékoztatta erről a kormányt.¹²¹

A Dien Bien Phu-i hadművelet tervezésénél a francia hadvezetés számos hibát vétett. Nem vették figyelembe, hogy a Viet Minh-erők mekkora erőket és milyen gyorsan lesznek képesek mozgósítani, és azt sem, hogy a Viet Minh-tüzérség és -légvédelem milyen fejlődésen ment keresztül. A támadás jellegét illetően is elszámították magukat: gyors támadásra számítottak, ami helyett lassú bekerítés történt. Az erőrendszer kialakítása is nehezítette a helyzetet, amennyiben nem volt megfelelően átgondolt és nem volt kellően biztosítva az ellenséges tűzérségi tűz ellen.¹²² Talán azzal sem számoltak a tervezéskor, hogy a kínaiak a koreai fegyverszünet életbe lépése után nagymértékben növelték a Viet Minh számára nyújtott katonai támogatást. A KNK emellett nyomást gyakorolt a franciákra azzal, hogy a határ mentén csapatösszevonásokat hajtott végre. Valószínűleg nem akarta az erőket ténylegesen alkalmazni, de a háború kiszélesedésének lehetősége is riasztólag hatott a francia politikai vezetésre a belpolitikai helyzet éleződése miatt.¹²³

A Viet Minh-erők hosszas munkával nagy hatótávolságú lövegeket szállítottak fel az erőrendszert övező hegyoldalakra, ahonnan tűz alá vették a bázist és a repülőteret, amely a bázis túlélésének kulcsa volt. 1954. március 13-án indultak meg az első gyalogsági támadások. Kínai tanácsra a Viet Minh kezdetben az emberihullám-taktikát alkalmazta, de miután hatalmas veszteségeket szenvedtek, Giap tábornok ostromgyűrű kialakítása mellett döntött, egyes források szerint a kínai javaslattal szemben.¹²⁴ Más források szerint a kínaiak voltak, akik a bekerítést javasolták.¹²⁵ A kínai támogatás mindenesetre nagymértékben hozzájárult a Viet Minh sikeréhez, mivel a légvédelmi ágyúktól a műszaki szakértőig számos olyan eszközt és kapacitást biztosított, ami nélkül sokkal nagyobbak lettek volna a veszteségek.¹²⁶ A támadás jellege a kínai prioritásokat is jól mutatta: a kínai vezetés tisztában volt azzal, hogy egy itteni győzelem milyen nemzetközi politikai következményekkel járhat. A kínai tanácsadók a bázis ellen

¹¹⁹ Fall 1994. 77. o.

¹²⁰ Fall, Bernard B.: *Hell in a Very Small Place: The Siege of Dien Bien Phu*, Da Capo Press, 2002. 32-35. o.

¹²¹ Fall 1994. 315. o.

¹²² Karnov 1985. 194-196. o.

¹²³ Karnov 1985. 193. o.

¹²⁴ Ruane 2005. 29-30. o.

¹²⁵ Jian 1993. 102. o.

¹²⁶ Olsen 2006. 37. o.

tervezett műveletek kidolgozásának kezdetétől fontos szerepet játszottak, és a csata előtt és alatt nagymértékben növelték a Viet Minh számára nyújtott utánpótlást. Chen Jian adatai szerint több mint 200 teherautót, 10 000 hordó olajat és 60 000 tüzérségi lőszert juttattak el hozzájuk.¹²⁷

Az amerikaiak Eisenhower elnök irányításával áttekintették a katonai lehetőségeket. Az elnök a katonai opció alkalmazásánál két fontos feltételt szabott: az amerikai erő alkalmazásának pontosan meghatározott célt kell szolgálnia, és az erő alkalmazását a levegőből és a tengerről lehet csak végrehajtani. Röviden: az amerikai elnök el kívánta kerülni annak a lehetőségét, hogy az Egyesült Államok Korea után ismét egy ázsiai szárazföldi háborúba bocsátkozzon.¹²⁸ Az amerikai kongresszusban sem volt meg a kellő támogatás egy szárazföldi beavatkozás megindításához.¹²⁹ A kormányzatban a beavatkozásnak számos támogatója akadt, Matthew Ridgeway tábornok, a hadsereg vezérkari főnöke viszont ellenezte. Úgy vélte, hogy az amerikai légi támogatás nem tenné elkerülhetővé az amerikai szárazföldi csapatok bevetését – számításai szerint hét hadosztályra lett volna szükség, kínai beavatkozás esetén pedig 12-re. A Vezérkari Főnökök Egyesített Tanácsának (Joint Chiefs of Staff, JCS) is az volt a véleménye, hogy Indokína nem megfelelő hely az amerikai fellépésre a kommunizmus ellen.¹³⁰

Miután egyoldalú amerikai katonai beavatkozásra nem kerülhetett sor, Eisenhower elnök közös fellépésre szólította fel a nyugati és regionális szövetségeseket. A britek azonban nem támogatták a helyzet katonai megoldását, féltek attól, hogy a kínaiak is beavatkoznának a konfliktusba egy nagyobb regionális háborút elindítva. Szövetségi támogatás hiányában az amerikaiak a tétlenség mellett döntöttek, és ezzel a francia remények Dien Bien Phu felmentésére szertefoszlottak.¹³¹

Dien Bien Phu 1954. május 9-én került a Viet Minh-csapatok kezére. A következő napon kezdődtek Genfben a tárgyalások, amelyeken a győzelem nagymértékben javította a Viet Minh pozícióját.¹³² A franciák az 55 napos ostrom alatt mintegy 1500 halottat, 4000 sebesültet és 10 000 hadifoglyot vesztek, a Viet Minh vesztesége becslések szerint 8000 halott és 15 000 sebesült volt.¹³³

Az indokínai háborúban a francia oldalon elesettek, eltűntek és sebesültek számát mutatja az alábbi táblázat. A másik oldal veszteségeiről nincsenek megbízható adatok.

¹²⁷ Jian 1993. 100-102. o.

¹²⁸ Ruane 2005. 30-31. o.

¹²⁹ Logevall 2001. 22. o.

¹³⁰ Karnov 1985. 196-197. o.

¹³¹ Ruane 2005. 30-31. o.

¹³² Karnov 1985. 198. o.

¹³³ Ruane 2005. 32. o.

1. táblázat Francia veszteségek az indokínai háborúban¹³⁴

	Francia Unió-erők	Indokínai államok	Összes
Halott és eltűnt	75 867	18 714	94 581
Sebesült	65 125	13 002	78 127
Összes	140 992	31 716	172 708

6.10. GENFI KONFERENCIA

Az amerikai delegációt kivéve minden érdekelt fél hosszú és nehéz tárgyalásokra rendezkedett be Genfben. A diplomáciai helyzet nem volt egyszerű: a franciák és az amerikaiak a kínaiakkal nem kívántak közvetlenül tárgyalni, a Viet Minh-képviselők a franciákkal.¹³⁵ A békés közeledés ebben az időszakban a szovjet érdekeknek kedvezett, így az ő irányukból nem kellett különösebb akadályra számítani a folyamattal kapcsolatban. Kínai oldalról sem kívánták a konfliktus folytatását, mivel a háború jelentős terhet rótt rájuk, és a diplomáciai kapcsolataik alakítását is nagymértékben korlátozta. Amerikai katonai jelenlétet sem akartak Indokínában, ami a konfliktus folytatása esetén reális veszély lett volna számukra.¹³⁶

Kezdetben a franciák merev álláspontot fogalmaztak meg a tárgyalási célokat illetően: nem fogadtak el egy megosztott Vietnámot, csupán tűzszünet megkötésére törekedtek, a politikai megoldást egy későbbi időpontban kívánták tető alá hozni.¹³⁷ A tárgyalások kezdetére azonban már megtörték politikailag, és a francia vezetés célja valójában az volt, hogy az elérhető legjobb feltételekkel tudjon a konfliktusból kivonulni.¹³⁸

Az Egyesült Államok sokáig ellenezte a francia részvételt a béketárgyalásokon, de 1953 végén a francia belpolitikai helyzet miatt kénytelen volt beleegyezni. Attól tartott, hogy tűzszünet és potenciális koalíciós megoldás esetén a kommunisták magukhoz fogják ragadni a hatalmat Indokínában.¹³⁹ Aggódott a térség jövőjéért annak stratégiai fontossága miatt, és a franciákat a küzdelem folytatására buzdította. Bár ebben nem járt sikerrel, az amerikai álláspont fontos szerepet kapott a megállapodás részleteinek kidolgozásában.¹⁴⁰

Pham Van Dong, aki a Viet Minh-delegációt vezette, arra törekedett, hogy legyen meg a politikai megoldás a franciákkal, a belső vietnámi kérdéseket majd ezt követően, bilaterális alapon próbálják megoldani. Emellett a laoszi és kambodzsai szövetségeseinek nemzetközi elismertetésére törekedett. Ezek a követelések megakasztották a

¹³⁴ Fall 1994. 385. o.

¹³⁵ Karnov 1985. 198-199. o.

¹³⁶ Logevall 2001. 22. o.

¹³⁷ Karnov 1985. 199. o.

¹³⁸ Logevall 2001. 22. o.

¹³⁹ Pentagon Papers Part III. A-5. o.

¹⁴⁰ Logevall 2001. 22. o.

tárgyalási folyamatot júniusig, amikor megbukott a francia kormány. Ekkor a KNK nyomást gyakorolt a Viet Minh-re, hogy engedjen a követeléseiből. Ezt követően a franciák és a kínaiak titokban tárgyaltak egymással. Tradicionális hatalmi okoknál fogva Kína számára is alkalmasabb volt egy megosztott Vietnám, mint egy egyesített, és a VDK laoszi és kambodzsai törekvéseit is gyanakvással figyelte.¹⁴¹

Bár a Viet Minh-erők már Vietnám területének nagy részén domináns helyzetben voltak, csak Vietnám északi részének birtoklására volt reális lehetőségük. Ez nem kis mértékben az amerikai diplomáciai fellépés következménye volt, mivel a fenyegetőzéseik hitelesen hangzottak az addigi katonai elkötelezettségük miatt.¹⁴²

Az amerikaiakkal ellentétben, a szovjetek Európára fókuszáltak, az elsődleges céljuk az volt, hogy a franciákat távol tartsák az amerikai kollektív védelmi kezdeményezésektől. Ezenkívül nekik sem volt érdekük, hogy az amerikaiak beavatkozzanak az indokínai konfliktusba. A tárgyalások arra is lehetőséget adtak, hogy demonstrálják a békés szándékaikat, igaz, hogy egy számukra marginális területen.¹⁴³ Egy másik szovjet cél a konferencián az volt, hogy a KNK-t a tárgyalások segítségével beemeljék a nagyhatalmi diplomáciába, amit koreai és indokínai kérdésekkel is összefüggésbe hoztak. A szovjeteknek e törekvése kezdetben komoly nézeteltéréseket okozott az Egyesült Államokkal, mivel az amerikaiak a KNK-t továbbra sem voltak hajlandóak elismerni.¹⁴⁴ A szovjet-kínai kapcsolatban ekkor a szovjetek a dominánsak, a kínaiak ennek megfelelően rendszeresen konzultáltak velük. Az együttműködés zökkenőmentes volt közöttük.¹⁴⁵

A KNK számára a genfi konferencián való részvétel már önmagában előrelépés volt, mivel korábban kimaradt a jelentősebb nemzetközi politikai eseményekből.¹⁴⁶ Az amerikai beavatkozást a kínaiak is el akarták kerülni, és a szovjetekkel együtt jelentős nyomást gyakoroltak a Viet Minh-vezetésére annak érdekében, hogy fogadja el a genfi egyezményeket.¹⁴⁷

A konferencia eredményeként két dokumentumot írtak alá: 1954. július 20-án a tűzszüneti egyezményt (Vietnámra, Laoszra és Kambodzsára külön-külön vonatkozó részekkel), valamint 1954. július 21-én egy deklarációt a béke helyreállításáról Indokínában.¹⁴⁸ Vietnámot átmenetileg két részre osztották a 17. szélességi fok mentén, kialakítva egy demilitarizált övezetet. A katonai erők átcsoportosítása után az egyezmény szerint tilos volt csapat-erősítéseket, átfegyverzést és külföldi csapatokat fogadni mindkét területen. Egy Nemzetközi Ellenőrző Bizottságot (International Control Commission, ICC) hoztak létre, India, Kanada és Lengyelország részvételével az egyezmény végrehajtásának ellenőrzésére. Laoszt és Kambodzsát önálló államnak nyilvánították a konferencián. Az egyezményben kitűztek egy népszavazást, ami egy év konzultációs időszak után a két Vietnám egyesítéséről hivatott

¹⁴¹ Karnov 1985. 200-201. o.

¹⁴² Logevall 2001. 26-27. o.

¹⁴³ Logevall 2001. 27. o.

¹⁴⁴ Olsen 2006. 29-30. o.

¹⁴⁵ Olsen 2006. 38. o.

¹⁴⁶ Olsen 2006. 31. o.

¹⁴⁷ Logevall 2001. 27. o.

¹⁴⁸ A megállapodások szövege olvasható az alábbi linken: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/KH-LA-VN_540720_GenevaAgreements.pdf (utolsó letöltés: 2019. 12. 13.)

dönteni.¹⁴⁹ Az egyezmény rendelkezett a szemben álló erők átcsoportosításáról is, amire 300 nap állt rendelkezésre, és amelynek égisze alatt nemcsak katonai erők mozogtak, hanem polgári személyek is nagy számban cseréltek lakóhelyet. Az egyezmény életbelépése után 928 152 polgári lakos és 120 000 katona és félkatonai szervezethez kötődő fegyveres ment el a VDK-ból az alakulóban lévő Vietnámi Köztársaságba (VK). Az ellenkező irányba a Vietnámi Néphadseregnek mintegy 87 000 katonája és körülbelül 43 000 civil távozott.¹⁵⁰

A Viet Minhnek az egyezmény értelmében a harctéren elért eredményei egy részét fel kellett adnia. A 17. szélességi fok tűzszüneti vonalként való elfogadásával lemondott az ellenőrzése alatt álló terület 20%-áról és vele mintegy 1,5 millió lakosról.¹⁵¹ Cserébe elérhetővé vált számára a békés újraegyesítés, és elkerülte az amerikai katonai beavatkozás lehetőségét.¹⁵²

Szovjet szempontból a genfi tárgyalások sikeresek voltak, mivel a tárgyalások kapcsán a Franciaországban kibontakozó politikai válság következményeként hatalomra kerülő kormány nem volt híve az amerikai védelempolitikai céloknak. A jó együttműködés Kínával lehetővé tette, hogy hatékony diplomáciai munkát tudjanak végezni.¹⁵³ Törekvéseik átmenetileg rontották a kapcsolatot a VDK vezetőivel, akik úgy látták, hogy az ő harctéri sikereiket áldozták fel a tárgyalóasztalnál olyan eredményekért, amelyekből csak a szovjeteknek volt hasznuk.¹⁵⁴

Kínai oldalról kezdetben sikeresnek tartották a konferenciát, mivel elkerülték az Egyesült Államok katonai beavatkozását a térségben, emellett a VDK létrejöttével a déli határait biztonságosabbnak tartotta a kínai vezetés. Ez a megközelítés azonban a későbbiekben megváltozott, és uralkodó lett az a vélemény, hogy erélyesebben kellett volna kiállniuk VDK mellett.¹⁵⁵

A legelégedetlenebbek a tárgyalások eredményével az amerikaiak voltak. Bár a tárgyalóasztalnál mindent kihoztak a helyzetből, amit lehetett, nem írták alá az egyezményt. Jelezték, hogy tiszteletben tartják, de nem tartják magukra nézve kötelezőnek a benne foglaltakat. Az amerikai vezetésnek az volt a véleménye, hogy a Viet Minh helyzete a tárgyalóasztalnál elszenvedett veszteségek ellenére is kedvező, és az országegyesítő népszavazáson az északi vezetés egyértelmű sikerét jósolták. Ennek megakadályozására egy regionális védelmi rendszer kidolgozásába kezdtek.¹⁵⁶

Mindezek következtében a Genfben 1954. július 20-án és 21-én aláírt egyezmények nem tudtak tartós megoldást adni az indokínai problémákra. Bár véget vetettek a háborúnak, problémákat is szültek. A célkitűzések ellenére egy megosztott Vietnám létrehozásához járultak hozzá, de ezzel számos jogi probléma merült fel a két Vietnám kapcsolatában. Végül mindkét fél megszegte az egyezményekben foglaltakat, de ennek a hidegháborús nemzetközi helyzet miatt kevés következménye volt.¹⁵⁷

¹⁴⁹ Logevall 2001. 26. o.

¹⁵⁰ Turley, William S.: Second Indochina War: A Concise Political and Military History, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2009. 25. o.

¹⁵¹ Ruane 2005. 34. o.

¹⁵² Logevall 2001. 27. o.

¹⁵³ Olsen 2006. 45. o.

¹⁵⁴ Olsen 2006. 47. o.

¹⁵⁵ Olsen 2006. 46. o.

¹⁵⁶ Logevall 2001. 27-28. o.

¹⁵⁷ Turley 2009. 16-17. o.

6.11. AZ INDOKÍNAI HÁBORÚ ÖRÖKSÉGE AZ AMERIKAI SZAKASZRA: A DOMINÓ-ELMÉLET

1954. április 7-én Eisenhower amerikai elnök első ízben fogalmazta meg a nagy nyilvánosság előtt Dien Bien Phu kapcsán a köztudatba dominó-elméletként bevonult tézist: „(...) szélesebb körű megfontolásokat is figyelembe kell venni, amelyek egyfajta „dőlő dominóelvet” követnek. Fel van állítva egy sor dominó, az elsőt meglövik, és ami az utolsóval fog történni az bizonyosan az lesz, hogy gyorsan el fog vágódni. Ez a szétesés kezdete lehet, aminek a legsúlyosabb következményei lehetnek. (...) Amikor a lehetséges következményeket latolgatjuk, akkor Indokína, Burma, Thaiföld, a félsziget és Indonézia potenciális elvesztésével nem csak területekről kezdünk beszélni, amelyek nyersanyagok szempontjából sokszorozzák a veszteséget, hanem most már emberek millióiról is.”¹⁵⁸ Hangsúlyozta, hogy Indokínának a nyersanyaggazdagsága és lakosság száma miatt sem szabad kommunista kézre kerülnie, de a térség földrajzi sajátosságaiból adódó kérdésekre és gazdasági szempontokra is felhívta a figyelmet.¹⁵⁹

Az amerikaiak a genfi egyezmények megkötése után értékelték a helyzetet, ennek az eredménye lett az amerikai Nemzetbiztonsági Bizottság NSC 5429/2. számú dokumentuma, amely szerint a vietnámi előretöréssel a kommunisták már szélesebb körben tudnak katonai és nem katonai eszközökkel nyomást gyakorolni nem kommunista országokra, emellett elismerte, hogy az Egyesült Államok presztízsveszteséget szenvedett a franciák támogatása miatt. A dokumentum arról is szól, hogy a kommunisták úgy adják elő, mintha ők állították volna helyre a békét. Ezt az Egyesült Államok ellen fel tudják használni politikailag a térségben, ezáltal szorosabbra fűzhetik a kapcsolataikat a térség államaival. A megnövekedett presztízszüknek köszönhetően pedig, kihasználva a térség gazdasági és politikai problémáit, fegyveres beavatkozás nélkül képesek növelni a befolyásukat.¹⁶⁰

A dokumentum a KNK potenciális agresszív lépéseire katonai válaszokat javasol, a gazdasági és politikai nyomás fenntartását és a nacionalista kormány támogatását, valamint a szovjet-kínai kapcsolatok minden eszközzel való rombolását. Emellett a térségbeli szövetséges államoknak nyújtott támogatás növelését sürgette politikai, katonai és gazdasági értelemben egyaránt (beleértve a japán katonai potenciál növelését), és a csendes-óceáni szigetvilágban lévő szövetségesek támogatását. A gazdasági helyzet javításának részeként javaslatot tett egy amerikai támogatású délkelet-ázsiai gazdasági csoportosulás kialakításának elősegítésére és egy biztonsági tömb létrehozására.¹⁶¹ Az utóbbi megvalósítására gyors lépések történtek.

¹⁵⁸ Eisenhower, Dwight D.: 1954: containing the public messages, speeches, and statements of the president, January 1 to December 31, 1954. University of Michigan Library 2005. 383. o. (utolsó letöltés: 2020. 02. 25.) <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4728402.1954.001/433?page=root;rgn=full+text;size=100;view=image>

¹⁵⁹ Eisenhower 1954.

¹⁶⁰ Mabon, David W. és Glennon, John P. (szerk.): Foreign Relations of the United States, 1952–1954, East Asia and the Pacific, Volume XII, Part 1 Document 312: Statement of Policy by the National Security Council on Review of U.S. Policy in the Far East, United States Government Printing Office, 1984. (utolsó letöltés: 2017. 08. 09.) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v12p1/d312>

¹⁶¹ Mabon és Glennon, 1984

6.12. A SEATO SZÜLETÉSE

Az Eisenhower-adminisztráció szükségesnek tartotta a délkelet-ázsiai helyzetének megerősítését és szövetségeinek formális tömbbe vonását. Úgy látta, hogy a kommunizmus előretörésének egyetlen korlátja a régióban a gyarmatbirodalmak szétesésével felerősödő nacionalizmus.¹⁶²

Amerikai oldalon a genfi tárgyalások során azt a következtetést vonták le, hogy hosszabb távon szükséges a régióban található, Egyesült Államokkal jó viszont ápoló vagy szövetséges államok valamilyen szintű összefogása, ami Laosz, Kambodzsa és Dél-Vietnám függetlenségét biztosítaná. Így született meg a kezdetben Szabad Világ Regionális Védelmi Szervezetének nevezett kezdeményezés, amely végül a SEATO-ban (Southeast Asia Treaty Organization), a Délkelet-ázsiai Szerződés Szervezetében öltött testet.¹⁶³

A SEATO John Foster Dulles amerikai külügyminiszter kezdeményezésére jött létre 1954. december 2-án. Alapító tagjai az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Ausztrália, Új-Zéland, Thaiföld, a Fülöp-szigetek és Pakisztán voltak.¹⁶⁴ Külön protokoll kiadásával a SEATO (Dél-)Vietnámot, Laoszt és Kambodzsát is működési területének tekintette.¹⁶⁵

A szervezet alapító okmányának tárgyalása során azonban az amerikai delegáció az amerikai katonai erő potenciális alkalmazásával kapcsolatban jelentős korlátokat fogalmazott meg. Az Egyesült Államok csak kommunista fenyegetés esetén mutatkozott hajlandónak katonai erő alkalmazására, elzárkózott az egyoldalú csapatküldéstől, csak az európai szövetségeseivel együtt volt erre hajlandó, és ez esetben is csak tengeri és légi erő küldését helyezte kilátásba.¹⁶⁶ Ezek a kitételek mind bekerültek az egyezmény szövegébe. Az egyezmény végső szövegében egy tagállam elleni támadás esetére vonatkozóan a következő eljárást fogalmazták meg (IV. cikkely, 1. pont): „Minden szerződő fél elismeri, hogy a szerződés területe ellen végrehajtott fegyveres agresszió a Felek vagy más államok és területek ellen, amelyeket a Felek egyhangú megállapodás útján kijelölhetnek később, veszélyeztetheti [a szerződő fél] saját békéjét és biztonságát, és beleegyeznek, hogy egy ilyen cselekmény esetén a közös fenyegetettségre a saját alkotmányos eljárásainak megfelelően ad választ.”¹⁶⁷ A dokumentum fenyegetés esetén konzultációt ír elő, és a kijelölt területekre vonatkozóan leszögezi, hogy segítséget csak az adott terület kormányzatának kérésére nyújt a szervezet. A szerződés külön pontban rögzítette, hogy az Egyesült Államok csak kommunista agresszió esetén hajlandó csapatokat küldeni.

Az amerikai álláspont abból a szempontból érthető volt, hogy az európai kötelezettségek nagymértékben leköötték a haderejét, és ahhoz, hogy a SEATO sikeres lehessen, itt is jelentős mértékű katonai kötelezettségvállalásra lett volna szükség. Ezt az amerikai vezetés nem akarta vállalni. Másfelől az amerikaiak nem akartak helyi konfliktusokba, és főleg nem gyarmati konfliktusokba belekeveredni.¹⁶⁸

¹⁶² Moyar, Mark: *Triumph Foresaken: The Vietnam War, 1954-1965*, Cambridge University Press, 2006. 32-33. o.

¹⁶³ Pentagon Papers Part III. A-2. o.

¹⁶⁴ Logevall 2001. 28. o.

¹⁶⁵ Anderson 2006. 29. o.

¹⁶⁶ Pentagon Papers Part IV-A-1 A-2. o.

¹⁶⁷ Southeast Asia Collective Defense Treaty (Manila Pact); September 8, 1954, The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy, Yale Law School. (utolsó letöltés: 2017. 12. 08.) http://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp

¹⁶⁸ Pentagon Papers Part IV-A-1 A-14. o.

Ez a fajta amerikai hozzáállás a délkelet-ázsiai szerződő felek némelyikében komoly ellenérzést okozott. A tény, hogy az Egyesült Államok nem rendelt állandó katonai kontingenst a szervezethez, elbizonytalanító hatással volt azokra a tagállamokra, amelyeknek leginkább kellett tartani valamilyen ellenséges provokációtól vagy támadástól. A szerződés tagállamai között húzódó ellentétek pedig kétségessé tették, hogy sürgősségi helyzetben valóban lesz-e készség minden szerződő fél részéről a szükséges lépéseket megtenni.¹⁶⁹

Ezek a belső ellentmondások nem tették lehetővé, hogy a SEATO hosszú távon hatékony kollektív védelmi szervezetként működhessen. Ugyanakkor az Egyesült Államok számára a szerződés kitűnő eszköznek bizonyult arra, hogy a saját törekvéseinek legitim keretet tudjon adni Vietnámban.¹⁷⁰

6.13. A VIETNÁMI KÖZTÁRSASÁG (VK) MEGALKULÁSA ÉS ANNAK PROBLÉMÁI

A genfi egyezmények létrehoztak egy számos belső ellentmondással rendelkező államot, amely addig abban a formában nem létezett. A háborús helyzet kiélezte a politikai, az osztály- és vallási ellentéteket, és nem egyszerűsítette a helyzetet a háború utáni népességmozgás sem. A Vietnámi Köztársaságnak 1954-ben nem volt önálló nemzeti identitása. A formálódó társadalmi rendben központi helyet foglalt el a katonai és közigazgatási elit és a tradicionális nagy földbirtokosi elit vidéken, ezeknek érdeke volt, hogy a kommunizmust az ország határain kívül tartsák. Velük szemben állt a VDP déli ága és annak követői, illetve az egyéb okokból ide csapódó értelmiségi és etnikai csoportok. A két domináns csoportosulás között számos kisebb csoport helyezkedett el, amelyek sokszor nem voltak feltűnőek a külső szemlélők számára.¹⁷¹

A kezdeti időszak különösen nehéz volt a VK történetében. Az újonnan létrejött államnak meg kellett birkóznia a genfi egyezmények megkötése után beáramló egymillió emberrel. Ezeknek az embereknek a nagy része északon élő katolikus volt, akik főként az amerikai propagandatevékenység következtében határoztak a délre költözés mellett. Társadalmi összetételüket tekintve a földművesektől a gyarmati hivatalnokokon át az üzletemberekig bezárólag igen széles körből kerültek ki. Nem zárható ki, hogy nagyobb tömeg is érdeklődött volna a délre költözés iránt, de a VDK-hatóságok egyes források szerint akadályozták a kivándorlást.¹⁷² Az északi erők kivonása délről ugyanakkor számos forrás szerint nem volt teljes. Francia becslések szerint a VK területén maradt mintegy 10 000 kommunista „káder”.¹⁷³

A dél-vietnámi államapparátus siralmas helyzetben volt. A gyarmati adminisztrációs rendszer maradványai – Saigon városán kívül – kevés befolyással rendelkeztek. A déli hadsereg vezetésének nagy része a semmiből jött, mivel

¹⁶⁹ Pentagon Papers Part IV-A-1 A-15. o.

¹⁷⁰ Logevall 2001. 28. o.

¹⁷¹ Turley 2009. 19–20. o.

¹⁷² Turley 2009. 25. o.

¹⁷³ Ahern, Thomas L. Jr.: CIA and the House of Ngo: Covert Action in South Vietnam, 1954–1963, Center for the Study of Intelligence, 2000. 51. o. (utolsó letöltés: 2016. 01. 06.) https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB284/2-CIA_AND_THE_HOUSE_OF_NGO.pdf

a francia időszakban a tisztikart a gyakorlatban kizárólag a franciák adták.¹⁷⁴ A hadsereg első „önálló” egységeit 1950-ben hozták létre, a vezérkarát 1952 januárjában. Logisztikájában, felszerelésében, kiképzésében gyakorlatilag kizárólag a franciáktól függött.¹⁷⁵ Korabeli amerikai vélemények szerint a vietnámi Nemzeti Hadsereg az egyezmények megkötésével egyszerűen szétesett, mivel semmivel nem rendelkezett, amivel egy modern hadseregnek rendelkeznie kellene, beleértve a megfelelő vezetést. Az államapparátus ráadásul csak egy szűk mederből tudott meríteni, mivel az értelmiség ebben az időben kis létszámú és urbánus volt.¹⁷⁶

Saigonban nagyon sajátos politikai elit alakult ki, amiben politikai pártoktól kezdve szakadár katonai vezetőkn, vallási csoportokon és maffiaszerveződésekén át számos csoport szerepet játszott. Ide volt sorolható a Cao Dai és a Hoa Hao vallási csoport, valamint a Binh Xuyen alvilági csoport,¹⁷⁷ amely komoly befolyással rendelkezett a rendőrség és a franciáktól megörökölt belbiztonsági apparátus soraiban is.¹⁷⁸ Az ismert és elfogadott nacionalisták száma kevés volt, mivel sokakat a franciák, másokat a Viet Minh tüntetett el a színről, de voltak, akik az események irányát látva egyszerűen visszavonultak a politikai életből.¹⁷⁹

A genfi egyezmények jellegéből adódott, hogy a háborút nem lehetett lezártnak tekinteni, mivel senki sem lehetett abban biztos, hogy a szerződő felek – illetve azok, akik nem ismerték el a szerződést – meddig lesznek hajlandóak a rendelkezéseit betartani.

Ebben a sajátos helyzetben kezdte meg látványos emelkedését Ngo Dinh Nhu (1910-1963) és bátyja, Ngo Dinh Diem (1901-1963).

6.13.1. Ngo Dinh Diem és Ngo Dinh Nhu felemelkedése

Ngo Dinh Diem közismert és jómódú családból származott, amely egyaránt követte az európai és a vietnámi tradíciókat. Édesapja a császári udvartartásban dolgozott, korábban a francia hadsereg számára tolmácsolt, valamint a Huéi Nemzeti Akadémián oktatott. Fiai iskoláztatására odafigyelt, neveltetésük mind a konfuciánus, mind a katolikus értékek elsajátítását magában foglalta. Bár együttműködött a franciákkal, nacionalista gondolkodása és tettei tették híressé.

Diem papnak készült, 1918-ban mégis a közigazgatási pálya mellett döntött. Iskoláinak elvégzése után a császári bürokráciában helyezkedett el. Karrierje gyorsan ívelt felfelé, 1930-ra tartományi főnök lett, valószínűleg részben katolikus pártfogóinak köszönhetően. Egy sajátos francia politikai húzás után, amikor 1933-ban az egyik magas rangú pártfogoltjukat eltávolították a hatalomból, belügyminiszter lett. Két hónappal később lemondott a miniszteri pozíciójáról francia politikai machinációkra és a vietnámi szuverenitás megsértésére hivatkozva, ami népszerűvé tette a nacionalisták körében. Ezután a gyarmati időszakban természetesen nem kaphatott magas hivatal.¹⁸⁰

¹⁷⁴ Turley 2009. 26. o.

¹⁷⁵ Miller 2013. 89-90. o.

¹⁷⁶ Moyer 2006 34. és 37. o.

¹⁷⁷ Taylor 2013. 556. o.

¹⁷⁸ Moyer 2006 34. o.

¹⁷⁹ Karnov 1985. 213. o.

¹⁸⁰ Miller 2013. 22-26. o.

A japán jelenlét idején arra törekedett, hogy megerősítse a támogatói bázisát Vietnámban, és korlátozott kapcsolatokat épített ki a japánok felé. A franciák azonban felszámolták a szervezkedési kísérleteit, és japán segítséggel menekülésre kényszerült. Miután a japánok átvették a hatalmat, Bao Dai császár felajánlotta neki a miniszterelnöki pozíciót, de ő ezt ekkor elutasította.¹⁸¹ Az augusztusi forradalom időszakában Ho Si Minh is felajánlotta neki, hogy vállaljon szerepet a VDK vezetésében, de ezt is elutasította, nem utolsósorban azért, mert a kommunistákat vádolta egyik testvérének megölésével.¹⁸²

Az indokínai háború alatt egyik résztvevő iránt sem kötelezte el magát, amiért a nacionalisták egy része tisztelte, de sok ellenséget is szerzett. Arra törekedett, hogy saját politikai szervezetet hozzon létre Vietnám egész területén, és igyekezett kapcsolatokat kiépíteni más antikommunista politikusokkal és csoportokkal, de a franciákkal és a Viet Minh-vezetéssel is.¹⁸³ 1949-ben, az Elysée megállapodás után mind a Viet Minh-, mind a Bao Dai-féle vezetéssel szembefordult, és egy sajátos harmadik politikai erőként akart megjelenni a vietnámi politikai életben. Felhívást intézett Vietnám lakosságához, amelyben megfogalmazta a céljait, ezzel azonban csak a lehetőségeit korlátozta. A háború és a nemzetközi politika dinamikájának következtében nagymértékben csökkent a befolyása, és 1950 augusztusában külföldre távozott.¹⁸⁴

Külföldi tartózkodása alatt a világ számos pontján megfordult, de a legfontosabb hely számára az Egyesült Államok lett, ahol ideje nagy részét egy lakewoodi katolikus szeminárium falai között töltötte, egészen az indokínai háború végéig.¹⁸⁵ Volt ideje kapcsolatokat építeni a vietnámi politikai visszatérése érdekében, személye reményeltő volt amerikai szempontból elsősorban az antikommunizmusa és a keresztény (pontosabban katolikus) háttere miatt. Jó kapcsolatot alakított ki a szenátus külügyi bizottságának vezetőjével, a később elnökké választott Kennedy szenátorral is ebben az időszakban ismerkedett meg.¹⁸⁶

Politikai visszatérését testvére, Ngo Dinh Nhu készítette elő. Az indokínai események és a növekvő nacionalista elégedetlenség a franciákkal szemben ideális talajnak bizonyult ahhoz, hogy Nhu 1953 szeptemberében összehívja a nacionalista ellenzék vezetőit. Az összejövetel résztvevői elítélték Vietnám politikai haladás irányát, a találkozó azonban kaotikus volt, több résztvevő elhatárolódott az ott elhangzottaktól. Azonban önmagában az, hogy a találkozó létrejött, nyilvánvalóvá tette Bao Dai elnök támogatottságának csökkenését, aki emiatt barátságosabbá vált Diem irányába, de a hatalomba való bevonását akadályozta. Csak a Diem Bien Phu-i ostrom után látta a helyzetet elég kilátástalannak ahhoz, hogy felkérje a miniszterelnöki pozíció betöltésére.¹⁸⁷ Diem a felkérést 1954. június 16-án fogadta el,¹⁸⁸ és június 26-án tért vissza Vietnámba.¹⁸⁹

¹⁸¹ Miller 2013. 30-31. o.

¹⁸² Turley 2009. 27. o.

¹⁸³ Miller 2013. 32-33. o.

¹⁸⁴ Miller 2013. 35-37. o.

¹⁸⁵ Karnov 1985. 217. o.

¹⁸⁶ Miller 2013. 37-41. o.

¹⁸⁷ Miller 2013. 49-51. o.

¹⁸⁸ Miller 2013. 51. o.

¹⁸⁹ Karnov 1985. 218. o.

Nhu fontos szerepet kapott a testvére vezette rendszerben, első számú tanácsadója lett és a biztonsági szolgálatok vezetéséért is ő felelt. A megítélése általában negatív, hatása pedig túlmutat az említett hivatalos szerepkörön.¹⁹⁰

Nhu, aki a negyedik volt a hat testvér közül, Franciaországban tanult az 1930-as években. Hazatérése után levéltárosként helyezkedett el, a vietnámi belpolitikában 1945 után vált aktívvá. Testvére ambícióit támogatta, de nem lépett ki a nyilvánosságba. Értelmiséginek tekintette magát, a korabeli francia értelmiségi válaszokat tanulmányozta a korszak jelentette kihívásokra.¹⁹¹ Ennek fényében elutasította mind a kapitalizmust, mind a kommunizmust, és egy sajátos ideológia, a francia eredetű perszonalizmus híve lett, amely a kollektív önsegélyre épülő emberi méltóságot helyezte a középpontba. Ezt Diem is magáévá tette,¹⁹² a perszonalizmust egyfajta középútnak tekintette a két uralkodó ideológia között, egyfajta hidat kívánt építeni vele a tradicionális életforma és az új hatások között.¹⁹³ A nevéhez kötődik egy titokban működő politikai párt, a Can Lao megalakítása, amely a Diem-féle vezetés egyik fontos eszköze lett a későbbiekben.¹⁹⁴ Diem a miniszterelnöksége alatt nagyon sok feladatot bízott rá.¹⁹⁵

6.13.2. Diem miniszterelnöksége és a Vietnámi Köztársaság (VK) születése (1954-1955)

Diem számos problémával találkozott, amikor 1954 júniusában elfogadta egy alakulóban lévő vietnámi állam Párizsban élő elnökétől a miniszterelnöki kinevezést. A déli országrész gyengesége, a külföldi befolyás nagy mértéke és egy fenyegető konfliktus az északi szomszédal, mind abba az irányba mutattak, hogy nemcsak a miniszterelnöksége, hanem a déli országrész léte is rövid lesz.¹⁹⁶

Diem miniszterelnökként számos antidemokratikus megoldást alkalmazott. A nyugati értékeken nyugvó demokratikus berendezkedést nem tartotta kompatibilisnek a vietnámi politikai kultúrával, emellett restriktívnek az instabil vietnámi belpolitikai helyzetben.¹⁹⁷ A vezetői stílusa sem volt demokratikus. Nem volt híve a hatáskörök alacsonyabb szintre delegálásának, mivel attól tartott, hogy az érintettek kihasználják az ebből fakadó előnyöket és ellene használják fel őket. Ennek megfelelően, amikor funkciókat vagy hatásköröket delegált, általában olyanokat választott, akikben teljes mértékben megbízott, és akik nem ritkán a családjából származtak.¹⁹⁸ A rokonaival korábban is szoros volt a kapcsolata, az önkéntes száműzetése alatt ők tájékoztatták a vietnámibelpolitika fordulatairól, és segítették a visszatérését.¹⁹⁹

¹⁹⁰ Moyer 2006. 35. o.

¹⁹¹ Miller 2013. 42-43. o.

¹⁹² Taylor 2013. 556-557. o.

¹⁹³ Moyer 2006. 36. o.

¹⁹⁴ Miller 2013. 46. o.

¹⁹⁵ Ahern 2000. 13. o.

¹⁹⁶ Miller 2013. 87. o.

¹⁹⁷ Moyer 2006. 36. o.

¹⁹⁸ Moyer 2006. 34. o.

¹⁹⁹ Miller 2013. 42. o.

Személyes stílusa és a dolgokhoz való hozzáállása nem könnyítette meg a helyzetét a nemzetközi téren sem. Például: Vietnám semmiképpen sem akarta megtartani a genfi egyezményekben előírt újraegyesítési népszavazást, és ezt a franciák és az amerikaiak irányába is egyértelművé tette.

A belpolitikai térben Nhu vezetésével létrehozta a Nemzeti Forradalmi Mozgalmat (NFM), ami párhuzamosan működött a továbbra is földalatti Can Lao párttal. Az NFM a tömegek ideológiai inspirációjára szolgált, csupán egyfajta hatalmi technikai bázist jelentett a számára. Ezt a nyugati kritikusai később a szemére vetették, mivel szerintük keveset tett a tömegek politikai mozgósítása érdekében.²⁰⁰

Ebben a zavaros első időszakban Diem egyik legfontosabb amerikai tanácsadója Edward Lansdale, az amerikai légierő ezredese volt, akit formálisan a légierő delegált a CIA-hoz. Lansdale azzal szerzett magának hírnevet, hogy a Fülöp-szigeteken – Ramon Magsaysay elnök tanácsadójaként – segítette a Hukbalahap nevű kommunista gerillamozgalom felkelésének leverését.²⁰¹ Lansdale szerepét a VK születésének történetében számos mítosz lengte körül, ami elsősorban a saját nyilatkozataira vezethető vissza, illetve arra, hogy a korabeli dél-vietnámi politikai helyzet nagymértékben ismeretlen maradt az amerikai közvélemény előtt. Szerepének megítélése nem egyértelmű,²⁰² az azonban vitathatatlan, hogy sajátos helyzetben tevékenykedett, ahol az amerikai katonai és polgári szervek közötti intézményi vetélkedés következtében a CIA kivételes helyzetben volt. Gyakorlatilag egy évig a fontosabb politikai eszmecsere a vietnámiakkal a CIA-n keresztül történt.²⁰³

Diem első és legfontosabb feladata volt, hogy a hatalmát megerősítse és a belpolitikai ellenfeleit félreállítsa. Ennek érdekében szelektív szövetségépítésbe kezdett, amivel az volt a célja, hogy megpróbálja őket elszigetelni.²⁰⁴ A hatalomra kerülése utáni időszak legfontosabb jellemzője a folyamatos puccsveszély volt. A Hoa Hao és Cao Dai vallási kisebbségek – az előbbi a buddhizmus, az utóbbi a kaodaizmus szellemi bázisán identifikálta magát – autonómiát akartak, a hadsereg vezetése a franciákkal szimpatizált és Diem eltávolítására törekedett, valamint a régi gyarmati tisztviselők között sem volt sok támogatója.²⁰⁵ A fentebb említett két vallási csoport jelentős katonai erővel rendelkezett, amit a franciákkal szövetségben a Viet Minh-erők ellen vetettek be. A háború végével fennállt a veszély, hogy ezeket Diem kormánya ellen fogják használni, ha nem kapják meg, amit akarnak.²⁰⁶

Az első ellenség, amellyel miniszterelnökként szembe kellett néznie, Franciaország volt. A franciák a Dien Bien Phu-i vereség ellenére nem akarták a politikai és katonai befolyásukat feladni Vietnámban, és ehhez megfelelő partnert kerestek.²⁰⁷ Diem számos alkalommal kritizálta a franciákat a genfi egyezmények kapcsán, olyanokat emelt fontos pozíciókba, akik nem tartoztak a franciák támogatói közé. Erre válaszul a francia kormány igyekezett a befolyását kihasználva lépéseket tenni Diem eltávolítására. Ekkor még jelentős számban állomásoztak francia

²⁰⁰ Moyar 2006. 36-37. o.

²⁰¹ Ahern 2000. 15.

²⁰² Miller 2013. 86. o.

²⁰³ Ahern 2000. 18. o.

²⁰⁴ Miller 2013. 96. o.

²⁰⁵ Moyar 2006. 41. o.

²⁰⁶ Miller 2013. 91-92. o.

²⁰⁷ Miller 2013. 89. o.

katonák a déli országrészben, emellett számíthattak a déli hadsereg tisztjeinek és néhány vallási kisebbségnek a támogatására is. Diem ezzel szemben csak az amerikaiakra számíthatott, ami nem volt elhanyagolható, mivel a déli országrész rá volt szorulva a külső támogatásra, amit a franciák ekkor már nem tudtak biztosítani.²⁰⁸ Az amerikai támogatás megszerzése elsődleges lett a hatalom mindenkori birtokosa számára, és az maradt a későbbiekben is.

Ennek ismeretében a francia kormány először az amerikaiaknál kezdeményezte Diem eltávolítását, sikertelenül. Ezután a vietnámi hadsereg vezérkari főnöke, a franciákhoz közel álló Nguyen Van Vinh tábornok próbált a hatalmára törni. Diem a déli országrész elhagyására utasította, aki ellenszegült, de végül Bao Dai elnök közbenjárására Franciaországba távozott.²⁰⁹ A válság hatására Eisenhower elnök a déli országrésznek nyújtandó támogatás növelése mellett döntött.²¹⁰ Nem sokkal később táviratban jelezte, hogy az Egyesült Államok közvetlenül a déli országrész hatóságainak fog támogatást nyújtani 1955. január 1-jétől. Ez Diem sikere volt, és nagymértékben növelte a tekintélyét.²¹¹

Próbálkozott a Cao Dai és Hoa Hao fegyveres vallási csoportok kooptálásával, 1954 szeptemberében bejelentette, hogy a vezetőik közül többeket kabinetjének tagjává nevezi ki.²¹² A Binh Xuyen nevű bűnözői csoporttal is kiegyezett, de 1954 végén elérkezettnek látta az időt arra, hogy a hadseregre támaszkodva letörje. Ezzel párhuzamosan a Cao Dai és Hoa Hao vezetőivel is tárgyalt, jelentős összegeket fizetett nekik, és kilátásba helyezte a fegyvereseik integrálását a hadseregbe, amennyiben lojálisak maradnak.²¹³ A franciák Diem ellenében támogatták és információkkal látták el a Binh Xuyen csoportot.²¹⁴ Diem lépései ellenfeleinek szövetkezését váltották ki, és 1955 elején ismét attól kellett tartani, hogy nyílt összecsapássá fejlődnek a politikai ellentétek. 1955. március végén a feszültség a Binh Xuyen fegyveresei és a hadsereg között összetűzéshez vezetett, aminek francia közvetítés vetett véget amerikai közreműködéssel. A Cao Dai és Hoa Hao néhány vezetőjével Diem ki tudott egyezni, gyengítve ezzel a Binh Xuyen helyzetét.²¹⁵ 1955 áprilisában került sor a döntő katonai összecsapásra, miután Diem felszólította a csoportot a saigoni pozíciói feladására. Az összecsapásban a vietnámi Nemzeti Hadsereg kiűzte őket Saigon területéről. A győzelem hatására Diem politikai helyzete megerősödött, de a Binh Xuyen fegyvereseinek egy része, ahogyan a Cao Dai és Hoa Hao csoportokhoz tartozó fegyveresek egy része is gerillaként folytatta a kormány elleni akcióit, a Viet Minh-erőkkel szövetségben.²¹⁶

A közvetlen fenyegetések elhárultával a kormányzat legfontosabb feladata befolyásának a vidéki területekre való kiterjesztése volt. Ezzel együtt Diem kénytelen volt valamilyen módon tömegbázist létrehozni, mivel ellenezte ugyan az országegyesítő népszavazást, de nem lehetett abban biztos, hogy el fog maradni. A bázisépítést intéz-

²⁰⁸ Moyer 2006. 41-42. o.

²⁰⁹ Karnov 1985. 219. o.

²¹⁰ Miller 2013. 105. o.

²¹¹ Ahern 2000. 49. o.

²¹² Miller 2013. 103. o.

²¹³ Miller 2013. 111-112. o.

²¹⁴ Karnov 1985. 222. o.

²¹⁵ Miller 2013. 114-116. o.

²¹⁶ Karnov 1985. 222-223. o.

ményi úton akarta megvalósítani, különböző társadalmi és állami szervek bekapcsolásával, nem pedig népszerű intézkedésekkel.²¹⁷

A fegyveres ellenzék legyőzése után következő cél Diem előtt Bao Dai elnök eltávolítása volt. Amerikai támogatással 1955 októberében népszavazást írt ki ennek érdekében. Ezen a hivatalos adatok szerint a szavazók 98,2%-a Diem elnökségét támogatta.²¹⁸ Nem egy elemzés rámutat, hogy Diem ezt a látszólag nagyszerű eredményt számos manipulációs technika alkalmazásával és választási csalással érte el.²¹⁹ Bao Dai eltávolításával a hatalmát veszélyeztető utolsó fenyegetés is elhárult. 1955. október 26-án, győzelme kihirdetésének napján deklarálta a Vietnámi Köztársaság létrejöttét, és ideiglenes alkotmányt tett közzé.²²⁰

6.13.3. Diem elnöksége a fegyveres konfliktus megindulásáig (1955-1959)

Elnökké választása után Diem a genfi egyezményekben rögzített országegyesítő népszavazást is levehette napi-rendről, amihez nemzetközi támogatást is talált. Sem a szovjetek, sem a britek nem szorgalmazták a megtartását, így a kitűzött céldátum 1956-ban komolyabb politikai vagy egyéb probléma nélkül múlt el. Egy újabb megkérdőjelezhető tisztségű szavazás után egy alkotmányozó gyűlést is sikeresen összehívott, ezt követően az amerikaiak úgy ítélték meg, hogy a déli ország részben meg tudta szilárdítani az államhatalmat.²²¹

Azt követően, hogy Saigonban megszilárdította a hatalmát, a vidék felé fordult. 1956 januárjában kiadta a 6. rendeletet, amely formálissá tette a vidéki területek jelentős részén folyó erőszakos kommunistaellenes tevékenységet. A rendelet szerint mindenkit le lehet tartóztatni, aki biztonsági fenyegetést jelent.²²²

A kormány amerikai ösztönzésre megpróbált végrehajtani egy földreformot, ez azonban nem változtatott a vidék alapvető tulajdonviszonyain. A Viet Minh a háború alatt csinált egy széles körű reformot, aminek az volt a célja, hogy a földbirtokosi réteget ellehetetlenítve elnyerje a vidéki lakosság szimpátiáját és lojalitását. Diem támogatói között nagy számban voltak földbirtokosok, ezért a reform ellenében a hagyományos struktúra mellett kötelezte el magát.²²³ Az amerikai politikai vezetés számára Diem az antikommunista beállítottsága miatt volt fontos, ezért nem vonták meg tőle a támogatást a földreform kapcsán, sem más területeken felmerült nézeteltérések és ellentétek miatt.²²⁴

1955 közepén Diem a délen maradt kommunista szervezet felszámolására koncentrált, mégpedig kommunista technikák alkalmazásával. Ez a program a „kommunisták megvádolása” néven vonult be a történelembe, célja a

²¹⁷ Ahern 2000. 30-31. o.

²¹⁸ Karnov 1985. 223-224. o.

²¹⁹ Young 1991. 53. o.

²²⁰ Miller 2013. 142. o.

²²¹ Young 1991. 53-54. o.

²²² Young 1991. 56. o.

²²³ Young 1991. 56-57. o.

²²⁴ Ruane 2005. 46. o.

Viet Minh tagjainak és szimpatizánsainak felkutatása volt. Bár kezdetben csak a nacionalista érzelmek felkorbácsolását szolgálta a program, 1956-ra egyfajta felkelésellenes programmá változott.²²⁵ A végrehajtásáért a franciáktól megörökölt biztonsági szolgálat felelt, amit később beolvasztottak a rendőrségbe. A propaganda-hadjárat első vezetője egy Viet Minh-kádemből lett miniszter volt. Diem számára a kommunisták elleni harc volt az elsődleges a lakossági bázis szélesítése mellett.²²⁶

A letartóztatási és repressziós hullám nem maradt hatástalan a kommunista pártapparátusra nézve sem. Falusi és magasabb szinten számos dél-vietnámi tartományban komoly veszteségeket szenvedett a pártszervezet, ráadásul a megmaradtak egy részének lojalitása is megkérdőjeleződött az északi pártvezetés szemében.²²⁷

Diem megkísérelte kiszűrni az államigazgatásból az indokínai háború alatt szolgáló volt gyarmati tisztviselőket, mivel nem bízott a képességeikben és lojalitásukban. Bejelentette, hogy minden olyan tisztviselő ellen nyomozást kell indítani, akivel szemben felmerül a gyanú, hogy valamilyen ellenzéki csoporttal működött együtt. A tisztviselők egy része ellenállt, illetve érezte, hogy a kormánypropaganda terjesztésében nekik szánt szerepet nem tartják jónak. Ugyanakkor a tisztviselők jelentős része szükségesnek látta, hogy valamilyen módon kimutassa a lojalitását a Diem-vezetés irányába.²²⁸

Amerikai elemzés szerint Diem így elért sikerei politikailag csak részlegesek voltak. A dél-vietnámi lakosság nagyrészt politikailag semleges maradt, ugyanakkor a hadseregben, a kisebbségek soraiban és a katolikus közösség egy részében növekedett az ellenállás Diem és a vezetési stílusa ellen.²²⁹

6.13.4. *Amerikai támogatás a VK-nak és Diemnek*

A genfi egyezmények megkötése után az amerikai vezetés szilárd elhatározása volt, hogy Dél-Vietnámban egy stabil antikommunista államot kell létrehozni. Ennek a mikéntje azonban nem volt tisztázott.

Sokáig általánosan elfogadott vélekedés volt, hogy Diem miniszterelnöki kinevezését az Egyesült Államok segítette elő azért, hogy a franciákat kiszorítsa Indokínából, erre azonban nincsenek konkrét bizonyítékok. Az amerikai politikai vezetés ekkoriban nem volt egységes sem Diem személyét, sem Vietnám jövőjét illetően. Az amerikai követség is megosztott volt arra vonatkozóan, hogy képes lesz-e hosszabb távon az ország élén maradni.²³⁰

A washingtoniak végső soron úgy ítélték meg, hogy Diem az egyetlen olyan politikai szereplő, aki képes lehet megvalósítani az amerikaiak által elérni kívánt célt, vagyis egy önálló és stabil országot. A kapcsolatok a Saigon és az Egyesült Államok között sosem voltak teljesen nyugodtak, mivel a feszültség állandó volt Diem és a kormányzási képességeiben nem bízó amerikai tisztségviselők között.²³¹ Ugyanakkor magasabb szinten a döntés megszületett.

²²⁵ Miller 2013. 132-133. o.

²²⁶ Ahern 2000. 94-95. és 124. o.

²²⁷ Asselin, Pierre: Hanoi's Road to the Vietnam War 1954-1965, University of California Press, 2015. 66-67. o.

²²⁸ Miller 2013. 134-135. o.

²²⁹ Ahern 2000. 127. o.

²³⁰ Turley 2009. 28. o.

²³¹ Ahern 2000. 73. o.

Az amerikai törekvések egyértelmű jele volt, amikor 1954 októberében az Eisenhower-adminisztráció a franciák megkerülésével közvetlenül a déli országrésznek nyújtott gazdasági támogatást. 1955 januárjában Diem a franciákat teljes mértékben kiszorította a politikai és gazdasági ügyek formális intézéséből, 1956 áprilisára pedig a francia katonai erők végleg elhagyták Dél-Vietnámot.²³²

Az Egyesült Államok a SEATO nyújtotta keretek között fokozatosan átvette a franciák szerepét a katonai téren, kiképzőket és tanácsadókat küldött Dél-Vietnámba. A szerződés arra alkalmas volt, hogy Washington aktív szerepet vállaljon a vietnámi kérdésben, de arra nem, hogy a szerződés más résztvevőit bevonja a megoldásába. Az Eisenhower-adminisztráció értelmezése szerint a genfi egyezmények két Vietnámot hoztak létre, és az Egyesült Államok feladata a déli ország megvédése.²³³

Az Egyesült Államok 1954-ig több helyen fontos szerepet vállalt gyenge kommunistaellenes rezsimok támogatásában. Dél-Vietnám esetében azonban az önálló államiság eszméje ekkor még nem létezett a későbbi VK területére vonatkozóan, és nehéz lett volna olyan vezetést találni, amely ezen rövid távon változtatni tud.²³⁴ Az Egyesült Államok itt lényegében az első olyan elkötelezettséget vállalta a második világháború után, amit mai értelemben nemzetépítésnek nevezhetünk.

Az amerikai álláspont nem volt egységes a lehetőségeket és célokat illetően. Az amerikai külügyminisztérium a vietnámi eseményeket az európai politikai történések fényében szemlélte, más amerikai kormányzati szervek előbbre tartották Vietnám jövőjének kérdését az amerikai-francai kapcsolatoknál. Katonai oldalról az amerikai tanácsadók mindig ellentmondásba keveredtek a fő veszélyforrást illetően, nem tudták eldönteni, hogy a fő fenyegetés egy VDK-invázió, vagy a délen maradt kommunistáktól kiinduló felforgató tevékenység volt-e. A CIA két állomást tartott fenn ebben az időben, amelyek egymás munkáját nehezítették. Nem volt jól körülírható feladat, ezért nem működhetett olyan apparátus sem, amely hatékonyan tudott volna dolgozni.²³⁵ Végül Diem maradt az egyetlen olyan politikai szereplő, akitől az amerikaiak eredményeket reméltek.

Bár Diem jó kapcsolatrendszerrel rendelkezett az Egyesült Államokban, az amerikai vezetés nem volt meggyőződve arról, hogy hosszú távon is képes lesz a hatalmat megtartani. 1954 augusztusában az amerikai vezérkari főnökök egyesített tanácsa úgy foglalt állást, hogy addig nem szabad katonai kötelezettséget vállalni, amíg Diem be nem bizonyítja, hogy képes a déli országrészt stabilizálni. Az amerikai kormány szerint viszont egy jól felkészített és felszerelt hadsereg Diem stabil kormányzási képességének legfontosabb záloga lenne.²³⁶

1954. november 8-án Saigonba érkezett J. Lawton Collins amerikai tábornok, elnöki megbízotti minőségben. A feladata az volt, hogy képet alkosson a déli országrészben végbemenő folyamatokról. Közvetlen célja pedig, hogy az Eisenhower által elhatározott támogatásnövelést előkészítse és elfogadtassa a francia és a dél-vietnámi hatóságokkal. Collins tábornok megkapta a francia hozzájárulást ahhoz, hogy az amerikaiak részt vegyenek a dél-vietnámi hadsereg kiképzésében, Diemmel pedig megállapodott létszámának 170 000 főről 100 000 főre való

²³² Ruane 2005. 1998. 38. o.

²³³ Ruane 2005. 1998. 39. o.

²³⁴ Ahern 2000. 5. o.

²³⁵ Ahern 2000. 6-7. o.

²³⁶ Karnov 1985. 219. o.

csökkentésben. 1955. február 12-én a MAAG formálisan bekapcsolódott a vietnámi Nemzeti Hadsereg kiképzésébe és felszerelésébe. Collins a sikerek fényében nagyra értékelte Diemet, de jelezte, hogy a bázisának szélesítésére vonatkozó amerikai javaslatokat nem hajlandó végrehajtani.²³⁷

Diemben több vezető beosztású amerikai csalódott a Binh Xuyen ellen 1954 végén folytatott hadjárata kapcsán. Collins tábornok szerint például, aki egy franciákkal egyeztetett megoldás kidolgozását javasolta a feletteseinek, a Diem által kiprovokált összecsapás ellehetetlenítette a széles körű koalíció kialakítását, ezért el kell távolítani.²³⁸ Washingtonban viszont vele ellentétben úgy látták, hogy az akció sikeres volt, és javított a megítélésén.²³⁹

Lansdale közben mindent elkövetett, hogy támogassa Diem ambícióit. Amellett, hogy a VDK elleni fellépést tervezte, elsődleges szerepet töltött be Diem személyi őrségének kiképzésében, és segédkezett ellenségei lefizetésében.²⁴⁰ A fülöp-szigeteki tapasztalatai alapján elkezdett szervezni egy humanitárius programot, azzal a céllal, hogy Saigon befolyását kiterjessze a vidékre. A Testvériség művelet nevű akcióban a fülöp-szigeteki egészségügyi személyzet vett részt: az 1954 októberében induló programban 100 orvos és nővér dolgozott 10 vidéki központban.²⁴¹ A CIA-n keresztül az amerikai kormány elkezdte támogatni Nhu faluvédelmi milícia létrehozására irányuló programját, de ezzel kapcsolatban a nagykövetség és a CIA-állomás között nézeteltérések alakultak ki, és a támogatást le kellett állítani.²⁴² A helyzetet jellemzi, hogy Lansdale sem állította soha, hogy komoly befolyása lenne Diemre.²⁴³

Az amerikaiak diplomáciai védelmet adtak Diemnek a franciákkal szemben. Dulles külügyminiszter jelentős támogatója volt Vietnám ügyének, ezzel segítette az amerikai szerepvállalás elmélyülését a déli országrészben.²⁴⁴ Bár az amerikai támogatás nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy Diem meg tudta tartani a miniszterelnöki pozícióját, az amerikai fél már korán jelezte, hogy van megoldása a Dél-Vietnámban uralkodó politikai káosz felszámolására. Szerintük egy széles társadalmi alapokon nyugvó reform irányultságú kormányt kell létrehozni, és belátható időn belül össze kell hívni egy minden kisebbséget és vallási közösséget reprezentáló alkotmányozó gyűlést. Ezt követően reformokat kell végrehajtani, amelyek között lennie kell földreformnak és pénzügyi reformnak.²⁴⁵

Katonailag az Egyesült Államok gyorsan átvette a franciák szerepét. Bár a genfi egyezmények szigorú megkötelezések tartalmaztak a külföldi tanácsadókkal kapcsolatban, az amerikaiak ideiglenes kinevezésekkel operálva túllépték a megengedett keretet. Például: előírás volt, hogy létre kell hozni olyan bizottságot, amely a felesleges hadianyag mennyiségét felméri és megsemmisíti. Az amerikaiak minden nagyobb dél-vietnámi egységhez küldtek ilyen feladattal amerikai személyzetet, akik a MAAG állományán felül szolgáltak, és segítettek a dél-vietnámi egységek amerikai mintára történő újraszervezésében.²⁴⁶

²³⁷ Miller 2013. 108-110. o.

²³⁸ Miller 2013. 116. o.

²³⁹ Miller 2013. 119-120. o.

²⁴⁰ Turley 2009. 29. o.

²⁴¹ Ahern 2000. 52. o.

²⁴² Ahern 2000. 55. o.

²⁴³ Ahern 2000. 89. o.

²⁴⁴ Karnov 1985. 220. o.

²⁴⁵ Miller 2013. 101. o.

²⁴⁶ Turley 2009. 32. o.

Az amerikaiak bekapcsolódtak a dél-vietnámi katonai erők vidéki szerepvállalásába is. A MAAG felkérésére Lansdale írta meg a hadműveleti tervet – a „pacifikációs támogatási tervet” – és győzte meg az amerikai nagykövetet arról, hogy a követség a polgári és katonai aspektusokban is szerepet vállaljon. A kezdeti időszak nem volt könnyű, de az amerikaiak ekkor optimisták voltak a hadsereg és a rendőri erők teljesítményét illetően, viszont a jóval gyengébbnek tartott polgári hatóságok működését erős kétséssel szemlélték.²⁴⁷

Dél-Vietnám gazdasága rá volt utalva az amerikai támogatásra, mivel magában képtelen lett volna az államalakulás utáni nehézségeket elviselni. A támogatás gazdasági, technológiai és katonai jellegű volt, a segélyeknek fontos gazdasági szerepük volt, és az újonnan létrejött ország gazdasági stabilizálását is segítették.

2. táblázat: Amerikai gazdasági és katonai segítségnyújtás a VK-nak 1954-1959 (millió dollárban)²⁴⁸

Pénzügyi év	gazdasági segély	katonai segély	teljes támogatás
1955	322,4	-	322,4
1956	210	176,5	386,5
1957	282,2	119,8	402
1958	189	79,3	268,3
1959	207,4	52,4	259,8
összesen	1211	428	1639

A jelentős támogatás azonban nem jelentette azt, hogy az Egyesült Államok a segélydollárokat politikai befolyásra tudta volna váltani. Diem és utódai az amerikai gazdasági támogatásból adódó befolyást különböző machinációk útján igyekeztek minimalizálni.²⁴⁹

6.14. A VDK HELYZETE ÉS NEHÉZSÉGEI A GENFI EGYEZMÉNYEK UTÁN

Az immáron határokkal rendelkező VDK kezdeti problémái merőben eltértek a VK problémáitól. A katolikusok délre áramlása csökkentette a potenciális ellenzék erőforrásait, ugyanakkor a gazdasági elit egy része is távozott, ami súlyosbította a VDK amúgy sem kedvező gazdasági helyzetét. Az ország északi területein jelentős volt a háborús pusztítás, hiszen a Viet Minh ezen a területen volt a legerősebb. A VDK a genfi egyezmények után ráadásul rizsimportra szorult, mivel a hagyományos belvietnámi élelmiszerkereskedelem a tűzszüneti vonallal felbomlott. Előnyö-

²⁴⁷ Ahern 2000. 62-64. o.

²⁴⁸ Dacy, Douglas: Foreign aid, war, and economic development, Cambridge University Press, 1986. 200. o. alapján.

²⁴⁹ Turley 2009. 32. o.

sebb helyzetben volt viszont a VK-nál amiatt, hogy volt stabil politikai és katonai apparátusa, amely a franciák elleni háborúban bizonyította képességeit.²⁵⁰ A franciák a genfi tárgyalások alatt mindent megtettek azért, hogy a VDK helyzetét megnehezítsék, a gyárakat és az állami intézményeket amennyire lehetett, működésképtelenné tették.²⁵¹ Problémát jelentett az új államhatalomnak azoknak a csoportoknak az ellenállása, amelyek a franciák oldalán harcoltak a Viet Minh ellen. A nagyvárosok ellátása és igazgatása pedig olyan feladat volt, amivel addig a Viet Minh adminisztratív apparátusa nem találkozott.²⁵² A genfi egyezmények megszületése utáni időszak mindezek mellett azért is fontos volt a VDK életében, mert ekkor kellett békekörülmények között megteremteni az ország legitimációját otthon és a nemzetközi téren egyaránt.

Belpolitikai vonatkozásban a mezőgazdaság helyzete volt elsődleges a VDK számára. Itt alapvetően a régi elit hatalmának forrását akarták megsemmisíteni, így a földreform jóval többet jelentett a földtulajdonviszonyok megváltoztatásánál. Kínai mintára már 1953-ban hozzákezdtek a földreform végrehajtásához, ami a szegényparaszti réteg mobilizálásának és megnyerésének eszköze volt. A VDP számára azért volt ez kiemelten fontos, mert a vidéki lakosság sokszor ennek kapcsán ismerkedett meg a kommunizmus fogalmával. 1954-től a földreformtól az újonnan meghúzott határok között létező VDK élelmiszer-ellátásának megoldását is várták. A földreform tehát a korábbi hatalmi elit ellehetetlenítését és a VDP hatalmának megerősítését célozta,²⁵³ azonban több oknál fogva sem volt sikeres. Egyfelől azért, mert kihívást jelentettek a lakossági ellátás nehézségei – ami részben a tűzszüneti vonalra és a VK-nak a VDK-tól való kereskedelmi elzárkózására volt visszavezethető –, másfelől azért, mert a földreform végrehajtása jelentős ellenállást váltott ki vidéken.²⁵⁴ A VDK-hatóságok statisztikái szerint a lakosság 5%-a tartozott a földesúri kategóriába, közülük a földreform során sokakat megöltek. Pontos statisztikák nincsenek, a becslések 3000-50 000 közöttiek. A földreform helyenként egyre radikálisabb formákat öltött, és 1956-ra országos szinten is újragondolást követelt. Változásokat hozott a párt vezetésében is, kampány indult a hibák kijavítására.²⁵⁵ A földreform kezdeti szakaszában tanúsított ideológiai elkötelezettséget valószínűleg azzal lehet magyarázni, hogy a VDK vezetése minél előbb végre akarta hajtani a gazdaságban fontos reformokat, mielőtt ezt valamilyen konfliktus lehetetlenné tette volna.²⁵⁶

A gazdaság egyéb szektoraiban is komoly nehézségekkel kellett a hanoi vezetésnek szembenéznie. Nem állt rendelkezésre kellő számú és megfelelő végzettségű szakember, aki a kitűzött gazdasági modernizációs célok megvalósításához kellett volna, ezért rá volt szorulva szövetségesei segítségére. Elsősorban a KNK támogatása volt ebben az időszakban jelentékeny, a kínai vezetés több ezer szakembert küldött az ország újjáépítésére és a gazdaság modernizációjára.²⁵⁷ A végrehajtott változtatások következtében 1956-ban kormányellenes zavargások törtek

²⁵⁰ Karnov 1985. 224-225. o.

²⁵¹ Asselin 2015. 24. o.

²⁵² Turley 2009. 33. o.

²⁵³ Olsen 2006. 62. o.

²⁵⁴ Asselin 2015. 24. o.

²⁵⁵ Olsen 2006. 62-63. o.

²⁵⁶ Asselin 2015. 24. o.

²⁵⁷ Asselin 2015. 33-34. o.

ki az egyik tartományban, ami szintén a felső vezetés figyelmét igényelte.²⁵⁸ Ennek ellenére a vidék az ötvenes évek végére szilárdan az új államhatalom irányítása alatt volt.

1956-ban a VDP a békés újraegyesítés mellett foglalt ismét állást, ami a déli pártvezetés körében népszerűtlen volt. Egy erősödő csoport Le Duan vezetésével katonai erővel akart eredményt elérni, mivel nagy volt a genfi folyamat miatti kiábrándultság.

Az újraegyesítési népszavazás elmaradása után a VDK vezetése szinte kizárólag a belügyekre koncentrált. A politikai és szociális liberalizáció rövid időszaka következett, annak köszönhetően, hogy a VDK számos olyan belső problémával küzdött, amely nem tette lehetővé a VK elleni háború megindítását. A félresikerült földreform és a kedvezőtlen nemzetközi helyzet abba az irányba hatottak, hogy a VDK-nak folytatnia kell a „politikai harcot”. A liberalizáció időszaka rövid volt, mert a VDK vezetése erős kritikát kapott, ami aggodalommal töltötte el a pártelitet, a nemzetközi helyzet pedig – nem utolsósorban a magyarországi forradalom 1956-ban – keményebb fellépésre sarkallta őket.²⁵⁹

Mindez a Le Duan vezette radikálisabb irányvonalat juttatta kedvező helyzetbe. 1956 végén a déli pártszervezet elfogadta az erőszak alkalmazásának szükségességét, de ez ekkor csak azt jelentette, hogy a pontosabban meg nem határozott jövőben készen állnak erőszakkal egyesíteni Vietnámot.²⁶⁰

6.14.1. A VDK diplomáciai irányultsága

A VDK-vezetés a nemzetközi kapcsolataiban ellenséggként az Egyesült Államokat jelölte meg, amit igazolva láttak a VK-ban egyre jobban kiszélesedő amerikai szerepvállalásban. Attól tartottak, hogy ez olyan megosztottsághoz vezetni, mint Németország vagy Korea esetében. A nemzetközi események alakulását és abban az amerikai magatartást negatívan értékelték. Egyúttal az Egyesült Államok egy olyan ellenségkép kialakítására adott alapot, amit a későbbiekben nagy sikerrel alkalmazott a hanoi vezetés.²⁶¹

Az első periódusban a VDK vezetése a „diplomáciai harc” jegyében a békés szándékait hirdette nemzetközileg, abban a reményben, hogy képes lesz az Egyesült Államok érdekeltségét csökkenteni a térségben, és valamilyen szinten – legalább Vietnám kérdésében – diplomáciailag elszigetelni. A VDK azzal vádolta az Egyesült Államokat, hogy a VK-t saját regionális ambícióinak ugródeszkjaként akarja használni, és a franciák szerepét akarja átvenni Indokínában. Ezzel párhuzamosan –miután részt vett az 1955-ös bandungi konferencián – a kibontakozó el nem kötelezett mozgalom tagországai felé nyitott diplomáciailag. A „diplomáciai harc” központi alakja Ho Si Minh lett, kihasználva a növekvő nemzetközi ismertségét.²⁶²

²⁵⁸ Olsen 2006. 64. o.

²⁵⁹ Asselin 2015. 37-38. és 40. o.

²⁶⁰ Olsen 2006. 69. o.

²⁶¹ Asselin 2015. 25-26. o.

²⁶² Asselin 2015. 26-27. o.

A VK-val kapcsolatban a VDK hangoztatta, hogy a genfi megállapodások szerint Vietnám területi megosztottsága ideiglenes, ezért nem létezhet két állam Vietnám területén.²⁶³ Ezzel együtt igyekezett békülékeny hangot megütni a VK irányába, és a kapcsolatok normalizálására hívott fel. Ezt abban a reményben tette, hogy az erősödő bilaterális kapcsolatok a genfi megállapodásokat erősítik, amivel a békés újraegyesülés lehetősége is növekszik. A VDK vezetése abban is reménykedett, hogy a két Vietnám közötti kapcsolatok kiépülése esetén az Egyesült Államok és a VK-t sikerül elhidegíteni egymástól. Ennek jegyében a VDK több javaslatot is készített az országegyesítő népszavazással kapcsolatban. Diem azonban a VDK felől érkező mindenfajta közeledéstől elzárkózott.²⁶⁴

A VDK vezetése igyekezett jó kapcsolatokat fenntartani a laoszi és kambodzsai vezetéssel, mivel az országegyesítési ambícióiban hosszú távon szüksége volt a szomszédok támogatására is. A francia baloldal felé is aktívan nyitottak, és a genfi egyezmények betartására szólítottak fel. A nemzetközi közvélemény megnyerése is fontos volt a VDK vezetése számára, mivel eszközként szolgálhatott a békés újraegyesítés megvalósításában.²⁶⁵

A VDK, készülve az újraegyesítés jelentette nehézségekre, nem tett eleget teljes mértékben a genfi egyezményeknek. Bár katonai erőinek egy részét kivonta, bizonytalan számú erőt és pártkádert hátrahagyott a VK-ban. Fontos azt is megjegyezni, hogy a VK-ban működő kommunista párt sosem vált le a VDP-ről.²⁶⁶ A VDK a déli származású káderei egy részét a lakosságcserével délre küldte. A döntést a déli pártszervezet nem fogadta pozitívan, mivel az elért eredmények feladását vélelmezték, és általános volt a vélekedés, hogy harc nélkül nem lehet majd az országegyesítést megvalósítani. Hanoi azonban a kialakult belpolitikai és nemzetközi fejlemények tükrében a genfi egyezmények végrehajtása mellett döntött, azzal a megkötéssel, hogy a háború folytatódhat, amint a VDK-n belüli helyzetet sikerül stabilizálni.²⁶⁷

A déli pártszervezet és az északi pártszervezet közötti nézeteltérések az ötvenes évek folyamán kiéleződtek. Le Duan kritizálta a pártvezetés álláspontját a genfi egyezmények elfogadásával kapcsolatban, de kénytelen volt belátni, hogy az egyezmény el nem fogadása a szovjet és a kínai támogatás végét jelenthette volna, ami nélkül a franciák vagy az Egyesült Államok ellen vívandó háború nem lenne végrehajtható.²⁶⁸ Ez azonban csak átmenetileg csökkentette a feszültséget, mivel a Diem által szervezett kommunistaellenes hadjáratok vidéken megtizedelték a pártapparátust, és ez a déli pártvezetésben elégedetlenséget keltett a VDP hanoi vezetése által hangoztatott politika iránt.²⁶⁹

A meghirdetett „politikai harc” ellenére korlátozott lépések történtek egy fegyveres egységfront megteremtésére más csoportokkal. 1955 októberében Le Duan találkozott a Diem által szétzilált Hoa Hao, Cao Dai és Binh Xuyen csoportok néhány vezető tagjával, és megállapodtak abban, hogy létrehoznak egy patrióta frontot.²⁷⁰ Ebben az idő-

²⁶³ Olsen 2006. 73. o.

²⁶⁴ Asselin 2015. 29-30. o.

²⁶⁵ Asselin 2015. 17-18. o.

²⁶⁶ Turley 2009. 34. o.

²⁶⁷ Asselin 2015. 18-19. és 21-22. o.

²⁶⁸ Ruane 2005. 41. o.

²⁶⁹ Turley 2009. 35. o.

²⁷⁰ Asselin 2015. 29. o.

szakban kezdte el a VK-kormány ezt a szervezetet Viet Congnak, vagyis degradáló módon „vietnámi komcsiknak” nevezni.²⁷¹ A meghirdetett „politikai harc” egy ideig működött, mivel Diem fellépése, elsősorban a hozzá köthető földreform kudarca, illetve a saigoni adminisztráció korrupciója és az amerikaiaktól való függése bizonyos mértékű kiábrándultságot okozott nacionalista körökben, valamint a kommunisták bizonyos fokú kibúvót tudtak biztosítani a felügyeletük alatt álló területen a Diem-kormány represszív intézkedései alól, amelyek azonban így is jelentős veszteségeket okoztak a déli pártapparátusnak a rendőri-katonai akciókkal az ötvenes évek második felében.²⁷² 1956-ra a VDK felső vezetésében is elismerték, hogy a békés újraegyesítés lehetősége egyre kisebb, ennek ellenére továbbra is a „politikai harcot” ösztönözték délen, miközben törekedtek a tömegbázis kibővítésére.²⁷³ 1957-ben Le Duan lett a párt ügyvivő főtitkára, ezt követően lépéseket tettek annak érdekében, hogy a déli pártszervezet fegyveresen léphessen fel a Diem-rezsimmel szemben, és elkezdték az első fegyveres egységek szervezését.²⁷⁴

6.14.2. Szovjet-kínai-VDK kapcsolatok alakulása Genf után

A szovjet álláspont a Genfi Egyezmények megkötése után egyértelmű volt, elkötelezték magukat a végrehajtása mellett, diplomáciai megoldást szorgalmaztak a VDK vezetőivel folytatott megbeszéléseken is. Az egyezmény betartása azért tűnt ebben az időben előnyösnek, mivel feltételezték, hogy szabad választásokon a kommunista oldalon jók az esélyei az ország békés eszközökkel történő újraegyesítésére. Amikor egyértelművé vált, hogy a VK nem tartja meg a népszavazást, sem a Szovjetunió, sem a KNK nem tett diplomáciai ellenlépéseket, ami azt mutatta, hogy a VDK két legfőbb szövetségese hajlandó elfogadni a helyzetet. Így a VDK is a békés megoldás mellett foglalt állást, mivel politikailag és gazdaságilag is szüksége volt a szovjet és a kínai támogatásra.²⁷⁵

A KNK 1956-ban javaslatot tett egy második nemzetközi konferencia összehívására, a megváltozott nemzetközi helyzetre való tekintettel. A VDK támogatta a javaslatot, a szovjetek nem zárkóztak el tőle, de nem tartották kivitelezhetőnek. A VDK a genfi formulát valamilyen formában meg kívánta tartani, ebben a szovjetek és a kínaiak is támogatták. Az új konferenciára azonban nem került sor. Mindkét nagyhatalom fontosabb kérdésekkel volt elfoglalva, és a vietnámi kérdés kapcsán ekkor nem akarták kockáztatni a nyugati kapcsolataikat.²⁷⁶

A kapcsolatokban az SZKP XX. kongresszusa hozott változást. A békés egymás mellett élés politikája és a sztálini időszak elítélése a kínai vezetés számára nem volt elfogadható. A vietnámi pártvezetés sem fogadta pozitívan a korábbi irányvonal változását. Bár a vietnámiak támogatásukról biztosították a szovjet pártvezetést, valójában nem támogatták a bejelentett változásokat. Ezzel párhuzamosan a VDP-ben megindult az országegyesítés kérdésének felülvizsgálata is.²⁷⁷

²⁷¹ Young 1991. 63. o.

²⁷² Turley 2009. 37. o.

²⁷³ Asselin 2015. 32-33. o.

²⁷⁴ Asselin 2015. 47. o.

²⁷⁵ Olsen 2006. 55-56. o.

²⁷⁶ Olsen 2006. 58-59. o.

²⁷⁷ Olsen 2006. 59-60. o.

A XX. kongresszus utóélete még egy szempontból érintette érzékenyen a VDK vezetését. Az új hruscsovi vonal jóval távolságtartóbb lett a helyi konfliktusokba való beavatkozás terén, mivel attól tartottak, hogy ezeken keresztül közvetlen összeütközésbe kerülhetnek az amerikaiakkal, aminek akár nukleáris háború is lehet a vége.²⁷⁸

A szovjetek és a kínaiak 1957-től látványosan eltérő irányba indultak. Míg a szovjetek Hruscsov vezetése alatt a békés egymás mellett élés politikája jegyében igyekeztek az Egyesült Államok felé a kapcsolataikat javítani, addig a KNK 1958-tól megindította a nagy ugrás politikáját az iparosítás felgyorsítására (valamint a folyamatos tömegmozgósításra), és főszerepet vállalt a tajvani válságban. Hruscsov együttműködési javaslatai gyanakvást keltettek a kínai vezetésben, és a két ország kapcsolata érezhetően romlott. Az események a vietnámi pártvezetést is polarizálták, szovjet- és Kína-barát csoportok jöttek létre, a VDP azonban semleges igyekezett maradni. Le Duan és a fegyveres harc felújítására törekvők természetesen nem szimpatizáltak a szovjetek békés egymás mellett élési politikájával, és a kínai vonal irányába tolódtak, nem utolsósorban azért, mert a kínai tapasztalatokat relevánsabbnak vélték a vietnámi helyzetre, mint a szovjetet. A VDK fejlesztése mellett állást foglaló vezetők pedig természetesen a szovjet állásponttal szimpatizáltak.²⁷⁹

Moszkva egyes, nem kellően átgondolt diplomáciai lépései is rosszállást váltottak ki a VDK-ban. Amikor a Szovjetunió 1957-ben felajánlotta a VDK-nak, hogy megindítja az eljárást az ENSZ-be történő felvételére, heves ellenkezéssel találkozott, mivel ez sértette volna a VDK-vezetés egyezményértelmezését. A KNK ekkor még nem kritizálta a szovjeteket, de még ebben az évben jelezte a vietnámiakra hivatkozva, hogy a lépés nem jó. A szovjetek ezzel szemben úgy látták, hogy az ENSZ-tagsággal járó diplomáciai elismerés megkönnyítené a két Korea és két Vietnám újraegyesítését, de végül nem vitték az ENSZ elé a javaslatot.²⁸⁰

A KNK-VDK kapcsolatokban 1956-ban romlást hozott a földreform hibáinak kijavítására indított kampány. A vietnámiak kritizálták a földreform végrehajtásában részt vevő kínai tanácsadókat, ami a kínai oldalon nemtetszést váltott ki. Feszültségek más gazdasági projektek tervezése és végrehajtása során is kialakultak köztük. A kínai vélemény az volt, hogy a VDK-nak az életszínvonal emelésére kell koncentrálnia annak érdekében, hogy a VK-val versenyezhesen a lakosság előtt, nem az iparosításra, ami a VDK-vezetés célja volt.²⁸¹ Ugyanakkor a KNK számára stratégiaiul kényelmes volt a kialakult helyzet, mivel a déli határai mentén a VDK egyfajta ütköző zónát képezett a francia és amerikai jelenléttel szemben. Ebben az időszakban nem fűződött érdeke ahhoz, hogy a térségben provokálja az amerikaiakat, mivel a belső ügyei ekkor előbbre valók voltak.²⁸²

A kínai visszavonulás problémákat okozott a szovjetek vietnámi politikájában. A kialakuló helyzet a nemzetközi szinten és az éleződő szovjet-kínai ellentét lehetővé tette a VDK számára, hogy élesebben kritizálja a KNK-t, ami a VDK-KNK kapcsolatokra is további negatív hatással volt. Mindezek ellenére a szovjetek és a kínaiak felismerték, hogy a VDK kérdésében együtt kell működniük. 1961-ig egyetértés volt a kínai és a szovjet Vietnám-politikában arról, hogy a békés újraegyesítés érdekében a politikai harcra kell a hangsúlyt helyezni. 1961 után azonban a kínai vezetés nyitottá vált a fegyveres újraegyesítés kérdése iránt.²⁸³

²⁷⁸ Asselin 2015. 34. o.

²⁷⁹ Asselin 2015. 49-51. o.

²⁸⁰ Olsen 2006. 73-74. o.

²⁸¹ Olsen 2006. 64-65. o.

²⁸² Ruane 2005. 43-44. o.

²⁸³ Olsen 2006. 70-71. o.

Kritika érte a VDK-t mindkét nagy támogatója részéről amiatt, hogy túl nagy mértékben függ a külföldi segélyektől, 1957-ben például az éves költségvetésének mintegy felét a KNK és a Szovjetunió biztosította. Kínai oldalról kétségek merültek fel a tanácsadók küldésével kapcsolatban is, ami a VDK vezetésében nemtetszést keltett.²⁸⁴

6.14.3. A szovjet-VDK kapcsolatok alakulása 1954-1964

A VDK vezetése a Genfi Egyezmények aláírása után fokozatosan elfordult a szovjet vezetéstől. Abból indultak ki, hogy Moszkva érdekeinek jobban megfelel egy hosszabb távon megosztott Vietnám. A szovjetek ebben az időszakban rá voltak szorulva a KNK-ra a VDK-hoz fűződő kapcsolataik problémamentes alakításában. A kétoldalú kapcsolatokat meghatározó témák közé tartozott a VDK újjáépítése, a Genfi Egyezmények betartása (főként az országegyesítő népszavazás kérdése), az SZKP XX. kongresszusa körüli kérdések és az SZKP-VDP közötti kapcsolatok kiépítése és fejlesztése.²⁸⁵

A két vietnámi állam kialakulásával a szovjetek létrehozták a követségüket a VDK-ban, így szorosabbra fűzheték a kétoldalú kapcsolataikat. Ezzel a függésük a KNK-tól a vietnámi kérdésben jelentősen csökkent. A követség feladata lett a genfi egyezmények végrehajtásával kapcsolatos kérdések elemzése, valamint a KNK délkelet-ázsiai politikájának és az Egyesült Államok térségbeli befolyásának figyelemmel kísérése. A szovjetek ekkoriban nem akarták az erőegyensúlyt semmilyen módon sem megbontani, így a segélyekkel sem bántak bőkezűen. Céljuk a VDK stabilizálása volt, aminek érdekében a földreform és az ipari fejlesztések végrehajtásában segítséget ajánlottak fel.²⁸⁶

1956 végén a szovjetek változást észlelték a VDK irányvonalában. Az elérhető források szerint nem kívántak beavatkozni a VDK külpolitikai kérdéseibe, amíg azok az érdekeiket nem sértik. Ezt részben magyarázhatja, hogy az ötvenes évek közepén nem hittek abban, hogy a VDK képes lesz az amerikaiak által támogatott VK legyőzésére. A szovjet-kínai kapcsolatok romlásával azonban Moszkva nem lehetett biztos abban, hogy az útmutatását Hanoi távon is követni fogja.²⁸⁷

A szovjetek a VDP-t tették meg a belső vietnámi ügyek felelősenek, de azért sugalmazták a déliek felé folytatandó politika hangsúlyait. Igyekeztek felhívni a figyelmet a Genfi Egyezmények betartására és az azon keresztül megvalósuló újraegyesítés előnyeire. Délen elsősorban a Diem-rezsim társadalmi elszigetelésére szolgáló lépéseket javasoltak. Mindezt azzal indokolták, hogy így kerülik el a térségben a lehetséges amerikai vagy francia provokációkat.²⁸⁸ Az ötvenes években nem támogattak olyan politikai kezdeményezéseket, amelyek veszélyeztették volna fejlődő kapcsolataikat a nyugattal. 1957-ben javasolni akarták, hogy mindkét Vietnámot vegyék fel az ENSZ tagállamai közé, de erre végül a VDK tiltakozása miatt nem került sor.²⁸⁹ Nem támogatták a VDK-vezetés azon tö-

²⁸⁴ Olsen 2006. 77-78. o.

²⁸⁵ Olsen 2006. 48. o.

²⁸⁶ Olsen 2006. 48-50. o.

²⁸⁷ Olsen 2006. 69. o.

²⁸⁸ Olsen 2006. 50. o.

²⁸⁹ Turley 2009. 36. o.

rekvését, hogy egy újabb nemzetközi konferenciát hívjanak össze, mivel attól tartottak, hogy az újabb tárgyalások esetleg rosszabb eredménnyel zárulnak, mint amit Genfben sikerült elérni.²⁹⁰

A VDK gazdaságilag nagymértékben rászorult a Szovjetunió és a KNK segítségére. A kezdeti időszakban még egyszerű kéréseket fogalmaztak meg, mint például a genfi egyezmények végrehajtásához szükséges erőforrások biztosítása és a VDK lakosságának ellátása.²⁹¹ 1955. július 18-án írta alá a Szovjetunió és a VDK az első formális megállapodását a kereskedelmi, gazdasági és technológiai együttműködés területén. A következő évben a KNK-n keresztül megnyitották az első közvetlen vasútvonalat. 1958. március 12-én kereskedelemről és tengeri közlekedésről írtak alá egyezményt, amelyek következtében az 1955-1961 közötti időszakban a szovjet export dinamikusán növekedett.²⁹² A szovjetek az együttműködés első évében mindent megtettek annak érdekében, hogy a genfi megállapodások szellemében járjanak el, ezért a gazdasági segítségük sem volt kiemelkedő. A VDK vezetése nemcsak emiatt volt elégedetlen, hanem mert a megbeszéléseken a szovjetek kerültek az újraegyesítés kérdésére. Moszkva ekkor a keleti blokk országaiba irányuló gazdasági támogatási politikát alkalmazta a VDK-ra is.²⁹³ A gazdasági kapcsolatok fejlődtek, a háború kitörése előtti utolsó jelentős egyezmény aláírására a két fél között 1960. december 23-án került sor. Ekkor a Szovjetunió vállalta, hogy gazdasági és technológiai segítséget nyújt a VDK öt éves tervének megvalósításához. A politikai ellentétek miatt azonban az együttműködés szintje hamarosan esett.²⁹⁴

6.14.4. A Vietnámi Néphadsereg (VNH) fejlesztése és a szovjet támogatás

Katonai téren az ötvenes évek közepén a VDK komoly gondokkal küzdött. 1955-ben a fegyveres erők modernizációjába kezdtek, amit csökkentett költségvetés mellett hajtottak végre. Ez a tapasztalt állomány egy részének elbocsátásával és a civil életbe való visszavezetésével járt. A vietnámi néphadsereg ekkor nem rendelkezett modern páncélos, légi vagy légvédelmi egységekkel, ezek megteremtéséhez külső segítségre volt szüksége.²⁹⁵

A pártvezetés egy öt éves terv végrehajtása mellett döntött, amelynek része volt a légierő és a haditengerészet létrehozása. Technológiailag nagyarányú modernizációt határoztak el, és ennek az erőnek a logisztikai fenntartásához szükséges infrastruktúra és szakosított egységek megteremtéséről is döntöttek. A katonai kiképzés kibővítéséről is határoztak, amihez fegyvernemi és egyéb szakiskolákat kellett indítani.²⁹⁶

A VDK jelentős gazdasági problémákkal küzdött, szüksége volt a Szovjetunióval való együttműködésre. Pham Van Dong miniszterelnök el akarta érni, hogy a szovjetek katonai úton is részt vegyenek a genfi egyezmények végrehajtásában, ők azonban fenntartással fogadták a kérést, mivel nem voltak tisztában a KNK reakciójával. 1955

²⁹⁰ Olsen 2006. 76. o.

²⁹¹ Olsen 2006. 51. o.

²⁹² Thakur és Thayer 173-174. o.

²⁹³ Olsen 2006. 53. o.

²⁹⁴ Thakur és Thayer 1992. 173-174. o.

²⁹⁵ Asselin 2015. 33. o.

²⁹⁶ Hoang és Tran 2002. 22-24. o.

nyarán Kína bejelentette, hogy kivonja a katonai tanácsadóit a VDK-ból. Vietnámi kérésre a tanácsadókat technikai szakértőkre váltották, akik a hadsereg modernizálásában segédkeztek, így a tanácsadók kivonása nem jelentette a kapcsolatok megszakadását a VDK és a KNK között. A kínai döntés azonban a VDK-t és a Szovjetuniót is a helyzet újraértékelésére készítette a katonai területen.²⁹⁷ Ezt követően csak a KNK együttműködésével történtek lépések a katonai téren. A szovjetek tanácsadók küldését is elhatározták, akik a szovjet katonai attasé felügyelete alatt működtek.

3. táblázat: Becslés a VDK-nak 1955-1964 között nyújtott szovjet támogatásról (millió dollárban)²⁹⁸

Év	Becsült összeg	Év	Becsült összeg
1955	10-15	1960	20-30
1956	15-25	1961	20-30
1957	15-25	1962	20-30
1958	15-25	1963	30-40
1959	20-30	1964	35-50

1958-ra a VDK a modernizálás mellett a néphadsereg létszámának növeléséről is döntött. A hadsereg feladatköre ugyanakkor civil feladatokkal bővült, mivel a gazdaságnak óriási szüksége volt a munkaerőre, amit lekötött a katonai szolgálat. A VDK ambíciói azonban nem hoztak jelentős növekedést a szovjet támogatásban, ami bizonyos mértékű tartózkodást mutatott a szándékaival kapcsolatban.²⁹⁹

²⁹⁷ Olsen 2006. 51-52. és 54. o.

²⁹⁸ Thakur és Thayer 1992. 117. o. alapján

²⁹⁹ Olsen 2006. 78-79. o.

7. A MÁSODIK INDOKÍNAI HÁBORÚ: HARC AZ AMERIKAIK ELLEN

7.1. A DNFF MEGALAKULÁSA ÉS A KONFLIKTUS ESZKALÁCIÓJA A VK-BAN

Nehéz megítélni, hogy az 1959-es VDP-döntés okozója vagy tünete volt-e az erőszak fokozódásának. A fegyveres támadások következtében a VK komoly területeket adott fel, mivel nem volt megfelelő beágyazottsága a vidéken. 1960-ban a VDP 3. kongresszusa létrehozta a széles körű gyűjtőmozgalomnak szánt Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Frontot (DNFF), amely 1960. december 20-án jelentette be a megalakulását.³⁰⁰

A politikai dimenzió szervezésére és irányítására a VDP déli szervezetéből Népi Forradalmi Párt (NFP) lett. Létrehozták a Népi Felszabadító Hadsereget (NFH), ami a DNFF katonai szárnya volt, alárendelve a VNH-parancsnokságnak. 1961-re a létszáma becslések szerint elérte a 10 000 főt. A fegyveres harcot és a politikai harcot ezt követően gyakorlatilag egyenértékűnek minősítették.³⁰¹

7.2. A LAOSZI VÁLSÁG

Laosban 1957-ben semleges kormányt alakítottak a laoszi kommunisták (összefoglaló nevükön Pathet Lao) és a jobboldali elit. A Pathet Lao élvezte az NFP támogatását, mivel a VDK a saját biztonságának erősítését látta a laoszi vezetésnek ebben a kiegyensúlyozottságában. A konzervatív laoszi vezetők Thaiföldhöz és az Egyesült Államokhoz fordultak, hogy megváltoztassák a kialakult helyzetet, és 1958-ra polgárháború alakult ki. A VDK számára fontos volt, hogy Laoszban vele szövetséges kormány legyen hatalmon, ezért beavatkozott a konfliktusba, és hivatalosan „vietnámi önkénteseket”, valójában VNH-egységeket küldött oda.³⁰²

Az amerikaiak a CIA-n keresztül támogatást nyújtottak a nem kommunista erőknek, amit Thaiföld is támogott.³⁰³ A Kennedy-adminisztráció nem vállalt szárazföldi beavatkozást a kommunistaellenes erők megsegítésére, viszont diplomáciai úton (legalábbis látszólag) sikerült rendezni a kérdést. Genfben 1961 májusától nemzetközi konferencián tárgyalták Laosz ügyét, aminek eredményeként 1962 júliusában megállapodás született. Ennek értelmében Laosz semleges lett, egységkormány jött létre, aminek a kommunista és nem kommunista politikai erők is részét képezték. Az egyezményt az Egyesült Államok mellett a Szovjetunió és a KNK is aláírta.³⁰⁴ Laosz helyzete

³⁰⁰ Turley 2009. 43-44. o.

³⁰¹ Turley 2009. 45. o.

³⁰² Turley 2009. 45-46. o.

³⁰³ Turley 2009. 60. o.

³⁰⁴ Ruane 1998. 53-54. o.

azonban csak papíron rendeződött. A VDK-nak ahhoz, hogy rendszeres utánpótlást juttathasson el a DNFF-nek, biztonságos útvonalra volt szüksége, és ilyen csak Laoszon át vezetett. VNH ezért az egyezményrel ellentétesen jelen volt Laosz területén, és aktívan támogatta a Pathet Laot is.³⁰⁵

7.3. A KENNEDY-ADMINISZTRÁCIÓ ÉS A VIETNÁMI KONFLIKTUS

A Kennedy-adminisztráció, elődjéhez hasonlóan, ambivalensen viszonyult a vietnámi kérdéshez. Nem volt hajlandó kivonulni, mivel politikailag érzékeny pontja volt a kommunizmus elleni harc, de eskalálni sem akarta az egyéb hidegháborús kötelezettségek és potenciális konfliktusok miatt. A kezdeti időszak kudarcai, mint a disznó-öböli partraszállás, a Hruscsovval folytatott csúcstalálkozó, valamint Berlin kérdése arra ösztönözték, hogy Vietnam kérdésében erélyesen lépjen fel.³⁰⁶

A déli kommunista szervezet 1959 után dinamikus fejlődésen ment keresztül. Az önvédelem engedélyezése és a vidéki lázongások szervezése következtében a felkelői oldal sikeres tudott lenni a VK-erőkkel szemben. A VDK-ból érkező, kezdetben szerény támogatás szintén segítette a kormányellenes harcot, ahogy az is, hogy a vidéki szociális helyzet továbbra is nagyon rossz volt. A növekvő erőszakot részben arra szerették volna felhasználni, hogy hiteltelenséget Diem kormányát, ami politikai csatornákra terelhetett volna a konfliktust, és elkerülhetővé a költséges háborút. Ehhez arra volt szükség, hogy a déli szervezet működését kiszélesítsék, és a VDK megfelelő nagyhatalmi támogatást kapjon a politikai rendezéshez.³⁰⁷

Kennedy elnök csapatokat nem küldött, a dél-vietnámi hadsereget segítő amerikai tanácsadókat viszont igen, számuk a terminusa végére körülbelül 300-ról 16 000 fölé emelkedett. Az amerikai légierő pilótái kiképzés címén megkezdtek az első harci bevetéseiket a DNFF ellen. Az amerikai nyilvánosság azonban nem értesült a Kennedy-adminisztráció növekvő elkötelezettségéről.³⁰⁸ A támogatás eredményei: a dél-vietnámi hadsereg 514 000 főre növekedett, és az ország átlagban 400 millió dolláros éves támogatást kapott a Kennedy-érában. Az utóbbi értelem szerűen a hadfelszerelésre is kiterjedt, a VK páncélos, légi és egyéb korszerű eszközöket kapott az Egyesült Államoktól.³⁰⁹

Az amerikai elkötelezettség a növekvő segélyekkel politikailag is nőtt, az amerikai politikai elit azonban megosztott volt, ellentétben a katonai oldallal. A VK-ba küldött amerikai katonai vezetés tisztában volt azzal, hogy a politikai döntéshozók bizonytalanok a vietnámi szerepvállalásban. Ez nem volt hatással Paul Harkins tábornokra, aki 1962-től a MAAG-ból ekkor kialakított MACV (Military Assistance Command-Vietnam, Katonai Segítségnyújtási Parancsnokság-Vietnam) parancsnoka volt.³¹⁰ Kennedy elnök döntése értelmében az amerikai tanácsadók harci

³⁰⁵ Turley 2009. 67. o.

³⁰⁶ Ruane 1998. 53. o.

³⁰⁷ Turley 2009. 47-48. o.

³⁰⁸ Karnov 1985. 248-249. és 253. o.

³⁰⁹ Ruane 1998. 54-55. o.

³¹⁰ Karnov 1985. 258. o.

bevetésekre is elkísérték a dél-vietnámi hadsereget, ami azzal járt, hogy az ő soraikban is elkezdtek növekedni a veszteségek.³¹¹ A tanácsadók és fegyverek beáramlása fellendülést hozott a déli hadsereg harci hatékonyságában, de ez nem tartott sokáig.³¹²

A MACV létrehozását a VDK vezetése fenyegetésként értékelte, és kezdeményezte a szovjet és a kínai kormány-nál, hogy a Genfi Egyezményeket garantáló hatalmakként lépjenek fel az Egyesült Államok növekvő katonai jelenlétével szemben. Egyik sem tett érdemi lépéseket az ügyben, azonban egy nemzetközi konferencia összehívását kezdeményezték.³¹³

A Kennedy-érában tapasztalható optimizmust időnként megzavarták olyan katonai események, amelyek híre eljutott az amerikai sajtóhoz. Ezek közül a leghíresebb az Ap Bac-i csata, amire 1963 januárjában került sor. A déli hadsereg három zászlóaljnyi DNFF-erőt kívánt bekeríteni egy hadosztály jelentősebb hányadával – igaz, a védők számára kedvező terepen. Az intenzív összecsapás után a DNFF-erők képesek voltak visszavonulni, a támadásnak 61 dél-vietnámi katona és három amerikai tanácsadó esett áldozatául. A kudarc oka a nem megfelelő parancsnoki teljesítmény volt, a DNFF-erők ellenben fegyelmezetten hajtották végre harci feladatukat a védekezésben és a visszavonulásban is. Az amerikai média beszámolt az eseményről (cenzúrát nem vezettek be amerikai oldalról, mivel arra csak háború esetén lett volna formálisan mód) és arról is, hogy az amerikai katonai vezetés nem volt hajlandó kudarcnak értékelni a történeteket, mivel a DNFF-erők visszavonultak. Az összecsapást követő médiavisszhang intő jel lehetett volna a későbbi déli katonai teljesítmény megítélésével és az amerikai katonai vezetés hozzáállásával kapcsolatban.³¹⁴

Az Ap Bac-i események nem a véletlen művei voltak. Az amerikai fél is tudatában volt annak, hogy a DNFF létszámában és szervezettségében rövid időn belül jelentős fejlődésen ment keresztül: amerikai becslések szerint az 1960-ban becsült 10 000 főről 1964-re 100 000 fő fölé növekedett a harci ereje. A VDK ezt elsősorban északról visszaküldött déli származású káderekkel – akik fontos szerepet töltöttek be a katonai és politikai szervezőmunkában – és az utánpótlás biztosításával segítette.³¹⁵ A mennyiségi növekedést minőségi változások is kísérték. Elkezdtek megszervezni az amerikai zsargonban „főerőknek” nevezett, reguláris mintára szervezett század és zászlóalj szintű egységeket, amelyek a harcoló DNFF-erők gerincét adták a későbbiekben.³¹⁶ Az együttműködés a VNH-val a lehetőségekhez képest zökkenőmentes volt, valószínűleg nem utolsósorban azért, mert a DNFF hadereje – hivatalos nevén a Dél-vietnámi Felszabadító Hadsereg – a VDK katonai bizottságának utasítására a VNH része volt.³¹⁷

A növekvő katonai tevékenység nem kerülte el a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság figyelmét. 1962-ben a bizottság két tagja, India és Kanada kiadott egy jelentést, amiben a VDK-t azzal vádolták, hogy megszegte a Genfi Egyezményeket, mivel katonákat és fegyvereket küldött délre, és támogatta a déli zóna vezetése elleni támadásokat.

³¹¹ Turley 2009. 68. o.

³¹² Asselin 2015. 129. o.

³¹³ Asselin 2015. 127. o.

³¹⁴ Karnov 1985. 260-262. o.

³¹⁵ Turley 2009. 63. és 65. o.

³¹⁶ Young 1991. 72. o.

³¹⁷ Hoang és Tran 2002. 68. o.

Ugyanez a jelentés nem tett említést az amerikaiak növekvő gazdasági és katonai szerepéről, ami az északi vezetés számára volt negatív fejlemény.³¹⁸

A VDK vezetésében komoly ellentétek voltak a további stratégiát illetően. Két irányzat harcolt a politikai többségért: az egyik a szovjet párti, amely a diplomáciai és politikai pragmatizmust hirdette, a másik a kínai párti, amely az ortodox maoi forradalmi modellt favorizálta. A két irányzat politikai harcának állomásait nehéz követni a VDK-ban, mindenesetre 1963-ra a kínai párti irányzat kerekedett felül. Ebben éppúgy szerepe volt az Ap Bac-i ütközetnek, mint a kínai nyomásnak. A Kínai Népköztársaság ekkor hajlandónak mutatkozott a katonai megoldás támogatására, és növelte a VDK-nak nyújtott katonai segítyt.³¹⁹

A VK belső viszonyai kapcsán komoly kérdések fogalmazódhattak meg az amerikai vezetésben, amikor 1962-ben a dél-vietnámi légierő két pilótája a saigoni elnöki palota ellen indított támadást. Diem a családtagjaival együtt sértetlenül élte túl az incidenst, ám megerősítette abban a törekvésében, hogy még inkább a belső körére támaszkodjon, ami újabb súrlódáshoz vezetett az amerikaiakkal.³²⁰

Diem néhány ambiciózus társadalmi reformja erre az időszakra mondott látványosan csődöt. A leghíresebb ezek közül a stratégiaifalu-program volt, aminek a lényege, hogy a vidéki lakosságot kezdetben a kormány által, majd a közösségből kialakított önvédelmi erő által védett falvakba telepítik, megfosztva így a felkelőket a lakossági támogatástól. Ettől remélték, hogy vidéken nőni fog a Diem-kormányzat támogatottsága. A program azonban túlzottan nagy célokat tűzött ki elégtelen megvalósítás mellett, és az áttelepítendő lakosságnak nem nyújtott semmi olyan plusz lehetőséget, ami a kormányoldal támogatását eredményezhette volna.³²¹

Az amerikai fél egyre nagyobb aggodalommal szemlélte a Diem által meghatározott politikai irányt. Az elnök ellen meginduló buddhista tüntetések és az azokra adott erőszakos válasz törést okozott az együttműködésben, amit az amerikai média is felkapott. Az egyik legemlékezetesebb kép ebből az időszakból Quang Duc buddhista bonc öngyilkossága: az elnöki palota közelében gyújtotta fel magát Diem politikája elleni tiltakozásként.³²² Másik nagy nyilvánosságú ügy volt, mikor a VK a VDK-val a semlegességről egyezkedett. Bár ennek alapja és motivációja tisztázatlan volt, és a nacionalista meggyőződéstől a háború kiszélesedésétől való félelemig több magyarázat is volt rá, amerikai értékelés szerint a semlegesség elfogadhatatlan, mert egy semleges VK-t a VDK hosszabb távon mindenképp bekebelezne.³²³ Tény, hogy a VDK részéről voltak törekvések a semlegességi opció elfogadtatására, a DNFF 1961-ben be is emelte a semlegességet a politikai platformjába. Az újabb kutatások szerint is volt titkos kapcsolat a VDK és a VK között, amit a NEB lengyel delegációján keresztül francia segítséggel létesítettek, de ennek célja nem a semlegesség elérése volt, hanem gazdasági és kulturális kapcsolatok kialakítása – az előbbire nagy szüksége lett volna a VDK-nak, elsősorban az élelmiszerimport igénye miatt.³²⁴ Más források azt feltételezik, hogy

³¹⁸ Asselin 2015. 132. o.

³¹⁹ Asselin 2015. 146-147. és 151-152. o.

³²⁰ Karnov 1985. 264. o.

³²¹ Turley 2009. 70-72. o.

³²² Turley 2009. 57. o.

³²³ Ruane 1998. 58. o.

³²⁴ Asselin 2015. 126-127. és 156. o.

Diem környezete a tárgyalásokat akarta felhasználni arra, hogy engedményeket csikarjon ki az amerikaiakból, esetleg a tárgyalásokon keresztül kívánták a prominens DNFF-vezetőket átállásra bírni, és így a DNFF felett diplomáciai győzelmet aratni. A tényleges szándékok és eredmények máig ismeretlenek.³²⁵

7.4. DIEM BUKÁSA

Általános vélekedés szerint az amerikai vezetés bizalma akkor rendült meg végképp Diemben, amikor 1963 augusztusában támadást indított a tüntető buddhista szerzetesek pagodái és támogatói ellen. Döntése mögött feltehetően a téves helyzetértékelés és az erélyes fellépés eredményességét igazoló korábbi tapasztalatai álltak. A pagodák elleni támadás a Diem-vezetés és a tábornokok között ellentéteket szült, melyek nyomán egy puccs lehetősége is felmerült. A tábornokok kapcsolatba léptek az amerikaiakkal azért, hogy megtudják, ők hogyan viszonyulnának ehhez. Kennedy környezetét a lehetőség erősen megosztotta, mivel a tábornokok egyik része Diem és környezete hatalomból való eltávolításában látta a fennálló problémák megoldását, míg a másik azon az alapon, hogy Diemnek nincs alternatívája, kiállt mellette. Kennedy személyes véleménye ingadozó volt. A puccs végül elmaradt a puccsisták belső gyengesége miatt.³²⁶ (Más vélemények szerint Diem rá volt kényszerítve arra, hogy ne engedjen beleszólást az amerikaiaknak a belpolitikába, ellenkező esetben ellenségeinek vádja – miszerint ő az Egyesült Államok bábja – beigazolódott volna.)³²⁷

Október elején a puccsista tábornokok felvették a kapcsolatot az amerikai követséggel, ahol biztosították őket arról, hogy az Egyesült Államok nem avatkozik bele a VK belső ügyeibe, ami gyakorlatilag a puccs elfogadását jelentette. A saigoni amerikai követség ezután igyekezett távol tartani magát mind a tábornokoktól, mind a Diem-kormány tagjaitól. A viszony a két ország között ekkorra megromlott. Kennedy elnök döntést hozott a támogatás csökkentéséről, amivel nyomást kívánt gyakorolni Diem elnökre. 1963. november 1-2. között megtörtént a puccs. Bár a kormány számított rá, bízott a lojális katonai vezetőkben, akiktől a leverését várta. Diem és Nhu várakozásaival ellentétben a puccsistáknak sikerült a legfontosabb saigoni katonai vezetőket megnyerniük, a puccs a dél-vietnámi hadsereg tisztikarában jelentős támogatást kapott. A puccsisták választás elé állították az elnököt: lemond, vagy megtámadják az elnöki palotát. Noha Diem és Nhu el tudott menekülni, másnap feladták magukat.³²⁸ A puccsisták megölték őket, ami ellentétes volt az amerikai célokkal. Diem halála évekkal visszavetette az amerikai törekvéseket: egy instabil időszak kezdődött a VK-ban.³²⁹ Három héttel később, november 22-én Kennedy elnök Dallasban mérenylet áldozata lett. Az elnök környezetéből származó információk szerint Kennedy az újráválasztása után csökkenteni akarta az amerikai jelenlétet a VK-ban.³³⁰ Az amerikai szerepvállalás Diem és Kennedy halálával új szakaszába

³²⁵ Miller 2013. 301-302. és 309. o.

³²⁶ Miller 2013. 280., 288. és 291-293. o.

³²⁷ Turley 2008. 73-74. o.

³²⁸ Miller 2013. 311-312. és 319-324. o.

³²⁹ Karnov 1985. 277-278. o.

³³⁰ Turley 2008. 79. o.

lépett. A Diem uralmát követő időszakot az instabilitás jellemezte. A puccs és következményei elterelték a figyelmet a vidéki harci cselekményekről, és a felkelésellenes törekvések gyakorlatilag teljes mértékben leálltak. Ez nagyban megkönnyítette a DNFF helyzetét, és a korábban felvázolt létszámbeli növekedést nagymértékben elősegítette.

7.5. DIEM BUKÁSÁNAK KÖVETKEZMÉNYEI ÉS A HÁBORÚ ESZKALÁCIÓJA

A Diem elleni puccs a VDK-ban komoly aggodalmat keltett. Újabb kutatások szerint a VDK vezetői szerint a puccsot az amerikai vezetés provokálta ki, mivel a Diem-féle vezetés túl önálló volt, az eltávolításával hárult el az akadály a közvetlen amerikai katonai részvétel elől a konfliktusban. A hatalomra került katonai vezetést magukra nézve politikailag hátrányosnak tekintették, mivel közelebb állt az amerikaiakhoz, mint Diem és környezete. Attól is tartottak, hogy az új vezetés hatékonyabban tudja mozgósítani a lakosságot a DNFF ellen.³³¹

A VDP a gerillaháborúra való felkészülés mellett döntött, mivel attól tartott, hogy az Egyesült Államok közvetlenül be fog avatkozni a katonai cselekményekbe, ami a VDK-tól is hathatósabb segítséget követel.³³² Mindezt a VDP KB 9. plénúmánának döntése rögzítette, ami 9. határozatként vált ismertté. A határozat két részből állt, egy nyilvános és egy titkos részből. A nyilvános részben a VDP a kínai álláspontot támogatta. A titkos részben megállapította a politikai megoldás lehetetlenségét, és rögzítette az újraegyesítéshez szükséges stratégiai lépéseket. Ennek legfontosabb eleme a VNH magasabb egységeinek bevetése és az anyagi támogatás nagyarányú növelése volt. A döntő győzelem érdekében a déli fegyveres erők elleni erőszak eszkalálására szólított fel, mielőtt az Egyesült Államok katonai erőket tud a VK-ba küldeni. A cél megvalósításához célul tűzték ki a „stratégiai falu”-program felszámolását és az ellenzéki csoportokkal való szövetkezést. A VDK-nak ezzel párhuzamosan a diplomáciai téren kellett a felkelés számára megfelelő támogatást biztosítani. A cél elérése érdekében határoztak a párt mérsékeltebb, a szovjet irányt támogató tagjainak eltávolításáról. A 9. határozat elfogadásával a kínai álláspontot ismerték el mérvadónak, de tisztában voltak azzal, hogy a VDK-nak a megalkotott stratégia végrehajtásához szüksége lesz szovjet támogatásra.³³³

A VDP a döntés értelmében hozzákezdett a légvédelem feljavításához és a VNH modernizálásához. Ezzel ismét előtérbe került a kínai-szovjet elkötelezettség kérdése, mivel a VDK háborús szándékainak megvalósításához szükség volt olyan modern fegyverzet rendszerbe állítására, amit a KNK-tól nem kapott meg. A döntés megszületése után hozzáláttak a nagyvárosok és ipari központok kiürítésének előkészítéséhez. Ugyanakkor a VDK közvetlenebb katonai szerepvállalása szöges ellentétben állt a kínai elhúzódó háborús stratégiával, ami politikai problémákkal fenyegetett a KNK irányában. Mindez komoly belső vitákhoz vezetett a VDP-n belül.³³⁴

A VK-ban a puccs után a tábornokok katonai-forradalmi tanácsot hoztak létre, amely nem tudta az országot irányítani. Hét alkalommal szerveződött újjá addig, amíg 1964 januárjában egy újabb katonai államcsíny véget nem vetett neki, azonban ez a hatalomátvétel is csak rontott a helyzeten.³³⁵

³³¹ Asselin 2015. 160-161. o.

³³² Turley 2008. 81-82. o.

³³³ Asselin 2015. 165-168. o.

³³⁴ Turley 2008. 82-83. o.

³³⁵ Karnov 1985. 324. 332. és 334-335. o.

7.6. A HÁBORÚ AMERIKANIZÁLÓDÁSÁNAK KEZDETE

Az amerikai egyesített vezérkar (Joint Chiefs of Staff, JCS) a helyzet megoldására a fegyveres erők bevetését javasolta a VK-ban. Johnson elnök a választások közeledtével nehéz helyzetbe került. A választási és a politikai reformkampányához szüksége volt arra, hogy a republikánusok ne tudják támadni a külpolitikáját, ami számára a vietnámi irányvonal folytatását jelentette. Tisztában volt azzal, hogy amennyiben katonákat küld a VK-ba, a konfliktusnak egy olyan önálló dinamikája jön létre, amelyet nem biztos, hogy kezelni tud.³³⁶

Az amerikai részvétellel történő incidensek száma ezután jelentősen megnövekedett. A legfontosabbakra 1964 augusztusában került sor a Tonkini-öbölben. Miután az amerikai haditengerészet felderítést végzett VDK-fel-ségvizeken, augusztus 2-án az USS Maddox romboló rövid tűzpárbajt vívott VDK-örhajókkal. Ezután, augusztus 4-én az USS C. Turner Joy rombolóval kiegészülve rossz időjárási körülmények között tüzet nyitottak a radaron észlelt feltételezett támadók ellen. Későbbi vizsgálatok szerint nem volt második támadás, a Johnson-adminisztráció mégis ezzel érvelt a VDK elleni bombázások megkezdése mellett.³³⁷ Ami még fontosabb volt az elnök számára, a második – meg nem történt – incidenst fel tudta használni arra, hogy az amerikai kongresszusban elfogadtassa azt a határozatot, ami számára politikai védelmet nyújtotta a kritikák ellen, és szabad kezet adott a vietnámi konfliktus kezelésében.³³⁸

Innen egyenes út vezetett az amerikai beavatkozásig. 1965 februárjában amerikai gépek megtorló csapásokat hajtottak végre VDK-célpontok ellen, márciusban pedig megérkeztek az első tengerészgyalogos egységek a VK-ba telepített amerikai bombázókötelékek védelmére. Az amerikai fegyveres erők létszáma 1965 folyamán meredeken emelkedett.³³⁹

Bár a washingtoni vezetés fontosnak tartotta a VK támogatását, szövetségeseinek nagy része nem vállalt érdemi szerepet a vietnámi küldetésben. Az európai hatalmak számára Vietnám egyfajta figyelemelterelés volt az európai problémákról, amit alapvetően negatívan értékelték. A vád, hogy a konfliktus gyarmati jellegű, terhes volt az európai hatalmak számára. A vietnámi konfliktus negatív megítélése a nyugati közvéleményben szintén olyan tényező volt, amely az érintett kormányokat visszafogta a szerepvállalásban. Mindössze Dél-Korea, a Fülöp-szigetek, Thaiföld, Ausztrália és Új-Zéland nyújtott katonai segítséget és küldött katonákat a VK-ba.³⁴⁰

³³⁶ Karnov 1985. 324-326. o.

³³⁷ Turley 2008. 83-84. o.

³³⁸ Karnov 1985. 372-375. o.

³³⁹ Turley 2008. 85. o.

³⁴⁰ Turley 2008. 94-95. o.

7.7. PROBLÉMÁK A VK-VAL

Diem halála után a VK a korábbinál gyengébben teljesített, ami komoly gondot okozott az amerikaiaknak. A tonkini-öböl incidentst követő amerikai légicsapások megerősítették a vezetést, amely új alkotmány és szigorúbb szabályozás elfogadása mellett döntött. Ez jelentős tiltakozást váltott ki, aminek hatására 1964 augusztusában lemondott az amerikai támogatást élvező katonai vezetés, és egy részben új személyi összetételű katonai vezetés vette át a hatalmat. Mindezt jelentős megmozdulások és a közrend időleges összeomlása kísérte.³⁴¹

A hadseregen belüli elégedetlenség, a buddhista és a katolikus közösségek megmozdulásai kiszámíthatatlanná tették az életet ebben az időben. Elégedetlen harctéri parancsnokok többször próbáltak puccsot végrehajtani, Rusk külügyminiszter az instabilitás folytatódása esetén az amerikai segélyek csökkentését is kilátásba helyezte. Maxwell Taylor nagykövet (korábban az amerikai hadsereg tábornoka) magához hívatta a vetélkedő tábornokokat, és elmarasztalta őket a viselkedésük miatt. Ez elfogadhatatlan volt a tábornokok számára, a találkozó után élesen bírálták a nagykövetet, és kilátásba helyezték az országból való kiutasítását. A VK vezetői tisztában voltak vele, hogy az Egyesült Államok nem fogja feladni az országot, mivel az rontaná a nemzetközi hitelességét a szövetségesei előtt. Ez tette lehetővé számukra, hogy a kialakult helyzet és az amerikai nyomás ellenére továbbra is megkaphassák a támogatást, anélkül, hogy komolyabb kompromisszumot kellene kötniük.³⁴²

A következő hatalomváltásra 1965-ben került sor, amikor a hadsereg aktuális „erős emberét” a közvetlen beosztottjai játszották ki, és távolították el a hatalomból, demokratikus fordulat látszatát keltve, ugyanis egy gyenge civil kormányt juttattak hatalomra, amit néhány hónappal később eltávolítottak.³⁴³ A déli rezsim ez idő tájt katonailag is meggyengült, a DNFF pedig megragadta a lehetőséget, és a kialakult kaotikus helyzetben számos támadást indított, fokozódó intenzitással és méretben. A harcokban a déli hadsereg – amerikai rövidítéssel ARVN (Army of the Republic Viet Nam, a Vietnámi Köztársaság hadserege) – defenzívába szorult, és az év közepére érzékeny veszteségeket szenvedett. Az amerikai katonai vezetést ez cselekvésre készítette, Westmoreland tábornok amerikai csapatok küldését kezdeményezte az ARVN tehermentesítésére.³⁴⁴

7.8. A VDK MEGKÖZELÍTÉSE

1964 októberében a VDP Központi Katonai Bizottsága utasítást adott a VNH főparancsnokságának a következő évi offenzívák kidolgozására. Első hullámban a stratégiaifalu-program elleni nagyarányú támadás mellett döntöttek, amittől azt remélték, hogy leegyszerűsödik a magasabb egységek mozgása, és logisztikailag egyszerűbb helyzetbe kerülnek a DNFF/VNH-erők. Az első jelentősebb offenzívát 1964 decemberében indították meg, azzal a céllal, hogy növeljék a logisztikai lehetőségeiket. Az offenzívát az ARVN-egységek ellen sikeresnek minősítették, és tanulság-

³⁴¹ Karnov 1985. 378-379. o.

³⁴² Karnov 1985. 380-383. o.

³⁴³ Karnov 1985. 385-386. o.

³⁴⁴ Karnov 1985. 421-422. o.

ként azt szűrték le, hogy fel kell gyorsítaniuk a magasabb egységeik szervezését és bevetését, mert így tudják csak érdemben felvenni a harcot az ARVN és az amerikai erők ellen. Ez a gerillajellegű megközelítés részleges feladást jelentette.³⁴⁵

1965 márciusában a VDP KB tárgyalta a katonai helyzetről. Az ülésen megállapították, hogy az Egyesült Államok politikailag sebezhető a vietnámi konfliktusban, ezért folytatni kell a politikai-katonai fellépést. Hangsúlyozták a megszerzett területek megtartásának fontosságát, az ehhez szükséges VDK-erőforrások mobilizálását és a reguláris erők beszivárogtatásának folytatását. Diplomáciai vonalon 1965. április 8-án Pham Van Dong négyponthoz tartozó tervet jelentett be a béke helyreállítására:

1. a vietnámi nép jogainak elismerése – béke, függetlenség, szuverenitás, egység és területi integritás;
2. az 1954-es genfi egyezmény betartása, minden külföldi katona kivonása, a katonai szövetségek felbontása;
3. a dél-vietnámi belső kérdéseket a dél-vietnámiaknak kell megoldani a DNFF programjával összhangban;
4. a két zónában élő vietnámiaknak külső beavatkozás nélkül kell megoldani az egyesítés kérdéseit.³⁴⁶

Ehhez kapcsolódott a DNFF diplomáciai manőverezése, amely szerint ők a dél-vietnámiak legitim képviselői, és készek tárgyalni egy koalíciós kormányzat létrehozásáról. A DNFF hivatalosan semleges, úgynevezett neutralista álláspontot képviselt, amely az el nem kötelezettek példájából merített, és emiatt támogatást remélt és kapott az el nem kötelezettek mozgalmától és Nyugat-Európából is. A VDP-vezetés a program megfogalmazásakor tisztában volt azzal, hogy a koalíciós kormány létrehozására irányuló törekvés az amerikai diplomácia helyzetét meg fogja nehezíteni. Ez volt az egyetlen erőszakmentes politikai megoldás, amit a nemzetközi téren sokan támogattak, és ami ellen feltehetően az Egyesült Államok szövetségesei sem lépnek fel. Ennek a politikai megközelítésnek a VK-ban is jelentős belső támogatottsága volt.³⁴⁷

A neutralista platform azonban nem volt egységes a VDK-ban, sőt a VDP kezdeményezte, hogy a DNFF külpolitikáját szorosabban kössék a VDK-éhoz, és szorgalmazták a diplomataik szorosabb kontrollját is. Ennek oka az volt, hogy a déli párt rész nagy önállósága és az általa követett nyugati diplomáciai minták miatt az északi vezetésben megnőtt a bizalmatlanság a déli törekvések iránt. A neutralista platformot végül nem szüntették meg, de személycserék történtek. A platform a laoszi sikerek miatt maradt a VDK vezetése számára követendő minta, és a DNFF diplomáciai stratégiáját a későbbiekben is érték északi kritikák.³⁴⁸

Katonai téren 1965 első felében a DNFF jelentős sikereket ért el az ARVN ellen. A diplomáciai és katonai helyzet jól foglalta össze Ho Si Minh 1965. július 20-án, a genfi egyezmények aláírása alkalmából tartott beszéde. Ebben a „déli honfitársak” patriotizmusára apellálva a harc folytatására szólított fel: még akkor is, ha „öt, tíz, húsz évig vagy tovább tart”, „a végső győzelemig” harcoljanak. A VDK négyponthoz tartozó javaslatát, a DNFF ötponthoz tartozó javaslatát és a genfi egyezményt nevezte meg a békés rendezés alapjának. Felszólította a déli államapparátus dolgozóit és katonáit, hogy ne működjenek együtt az amerikaiakkal, és üdvözölte az amerikai közvélemény háborúellenes szegmensét.

³⁴⁵ Ang Chen Guan: *The Vietnam War from the Other Side: The Vietnamese Communists' Perspective*, Routledge Curzon, 2002. 83-85. o.

³⁴⁶ Ang 2002. 88-89. o.

³⁴⁷ Brigham, Robert K.: *Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War*, Cornell University Press, 1999. 19-21. o.

³⁴⁸ Brigham 1999. 38-39. o.

Végezetül köszönetet mondott a szovjet és a kínai segítségért.³⁴⁹ Ezzel gyakorlatilag az összes érdekelt felet stratégiai szinten szólította meg: az ellenséges tábornokot a fellazítás, a saját tábornokot pedig az egység nevében. Hanoi későbbi stratégiai kommunikációjára is jellemző ez a megközelítés.

1965 májusában a VDP KB részleges mozgósítást rendelt el, és a katonai helyzettől függő bizonytalan szolgálati időt helyezett kilátásba. A VNH létszáma 190 000 főről 1965 végére 400 000 főre nőtt, ami tíz hadosztályba, valamint hat önálló ezredbe és önálló zászlóaljakba lett beosztva. Az önvédelmi milíciák számát 1,4 millióról 2 millióra növelték, ezek legnagyobb része légvédelmi feladatokat ellátó csoport volt. A termelőszövetkezetek és állami vállalatok is bekapcsolódtak a milíciák szervezésébe. A szovjet segítséggel elérhetővé váló légvédelmi kapacitások jelentős részét (1965-ös KB-utasítás szerint 60 %-át) arra használták, hogy a háború megvívásához szükséges szállítási útvonalakat védjék.³⁵⁰ 1965 decemberében öt gyalogos és egy tüzérségi hadosztály felállítását határozták el a déli területen. Ezek javarészt északról délre küldött VNH-egységekből tevődtek össze. A VDK jelentős erőket mozgósított, hogy a létrejövő erőket megfelelő fegyverutánpótlással tudja ellátni.³⁵¹

A jelentős amerikai erők érkezésével a DNFF/VNH-erők nehezebb helyzetben találták magukat. A VDK vezetése 1966-1967 folyamán több mint négy hadosztálynyi erőt küldött délre, részben az elszenvedett veszteségek pótlására. Nem törtek meg az amerikaiakkal vívott ütközetekben, de a konfliktusnak ebben a szakaszában nem voltak képesek a győzelemre. 1967-re patthelyzet alakult ki,³⁵² a DNFF és a VDK vezetése között feszült lett a hangulat. A DNFF attól tartott, hogy a fokozódó háborús károk miatt a VDK tehet olyan engedményeket az amerikaiaknak, amelyek a déli háborút visszavetik. Robert Brigham kutatásai szerint a VDP vezetésében valóban voltak olyanok, akik a déli háborús stratégia felülvizsgálatát szorgalmazták, mert féltették az addigi vívmányokat. Nyílt konfrontációra nem került sor, de a DNFF a nyilatkozatait olykor arra használta, hogy a VDP vezetésében neki megfelelő döntéseket hozasson, mivel más módon nehezen tudta az érdekeit érvényesíteni.³⁵³

A DNFF vezetésében nem múlt el nyom nélkül a genfi egyezmények születésének háttere, és a háború első szakaszában nyomást gyakorolt a VDK-ra annak érdekében, hogy ne születessen olyan diplomáciai megoldás, amely a háborús célokat negatívan befolyásolja. Emiatt a VDP egy elhúzódozó háborús stratégiát követett, amelyben a katonai és a diplomáciai vonal egyaránt fontos szerepet játszott.³⁵⁴

³⁴⁹ Ho Chi Minh: Selected Writings, Foreign Languages Publishing House, 1977. 303-306. o.

³⁵⁰ Ang 2002. 94-95. és 97. o.

³⁵¹ Ang 2002. 99-100. o.

³⁵² Ang 2002. 111-112. o.

³⁵³ Brigham 1999. 41. és 44. o.

³⁵⁴ Brigham 1999. 48. o.

7.9. AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK POLITIKAI PROBLÉMÁI A HÁBORÚVAL KAPCSOLATBAN

George Ball amerikai külügyminiszter-helyettes a Vietnám-problémát „beruházási csapdának” nevezte, mivel az adminisztráció a katonák küldése és a veszteségek elszenvedése miatt kényszerhelyzetbe kerül, és a működés-képtelen déli kormánynak újabb erőket fog küldeni, hogy ne vesszen el az addigi befektetése.³⁵⁵ Ball miniszter-helyettes elemzése helyesnek bizonyult, azonban az amerikai beavatkozás politikai dinamikája jóval túlmutat a „beruházási csapdán”.

Bármiféle hadviselés egy távoli országban jelentős politikai tehertételt jelent a katonákat küldő ország vezetésének. Különösen igaz ez a felkelésellenes segítségnyújtásra, mivel az ilyen konfliktusok óhatatlanul megosztják a közvéleményt, ugyanis a felkelőket általában gyengének hiszik. Gil Merom három fogalmat vezetett be a politikai nehézségek jellemzésére:

- *instrumentális dependencia*: milyen mértékben függ az állam a lakosságától a katonai erőforrások biztosítására,
- *normatív különbség*: az állam és a liberális ellenzék közötti nézetkülönbség mértéke az erőszak alkalmazását illetően, valamint
- *politikai relevancia*: a társadalom mennyire képes a politikai döntéshozatalt befolyásolni.³⁵⁶

Merom fogalmait a vietnámi kérdésre alkalmazva szemléletes képet kaphatunk a politikai dimenzió nehézségeivel kapcsolatban.

Az *instrumentális dependencia* tekintetében a mindenkori amerikai adminisztrációnak volt játéktere, ami a konfliktus végéhez közeledve egyre szűkült. A Johnson-adminisztráció esetében a függés nem egyirányú volt: az elnöknek a kezdeti időszakban azért volt szüksége konszenzusra a háborúval kapcsolatban, hogy a belpolitikai törekvéseit kevésbé lehessen támadni azzal, hogy nem elég erélyes a biztonságpolitika kérdéseiben.³⁵⁷ A növekvő befektetés és az elmaradó siker miatt azonban mind a közvélemény, mind a törvényhozás egyre jobban odafigyelt rá. Elfogadtatása érdekében az elnök Westmoreland tábornokot is felhasználta,³⁵⁸ ezért 1968 után a hadsereg mint intézmény szavahihetősége is jelentősen csökkent az amerikai közvélemény előtt.

A *normatív különbség* ennek megfelelően elsősorban 1968 után erőteljesen nőtt. 1965-től megindultak a háborúellenes tüntetések, és 1967-re kialakult egy háborúellenes mozgalom, ami ideológiailag megosztott volt, de már ekkor is százezres tömegeket volt képes megmozgatni. A mozgalom széles társadalmi rétegeket ölelt fel: az egyetemi hallgatókat, a polgárjogi mozgalom számos képviselőjét (köztük Martin Luther Kinget), a bevonulást megtagadókat (köztük például: Mohamed Alit) és számos szimpatizánst.³⁵⁹

Az amerikai társadalom *politikai relevanciája* magas volt. Ezt mutatják az 1968-ban és azt követően meghozott döntések, amelyeket a háborútól való fokozatos elhatárolódás és a háborúnak a nemzetközi tekintély megőrzésé-

³⁵⁵ Karnov 1985. 423. o.

³⁵⁶ Merom, Gil: *How Democracies Loose Small Wars: State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam*, Cambridge University Press, 2008. 18. o.

³⁵⁷ Halberstam, David: *The Best and the Brightest*, Ballantine Books, 1993. 306. o.

³⁵⁸ Sorley 2012. 158. o.

³⁵⁹ Young 1991. 197-198. és 201. o.

vel való lezárása közötti politikai egyensúlyozás jellemzett. Elég arra gondolni, hogy Johnson elnök a Tet offenzíva hatására nem indult újra az elnökségért, Nixon elnök pedig azzal az ígérettel jutott hatalomra, hogy titkos terve van a háború befejezésére.

A politikai döntéshozás szintjén tapasztalható nehézségeket növelte, hogy az elnök és tanácsadói, valamint a katonai vezetés közötti viszony sok szempontból rossz volt. Johnson, aki a belpolitikai téren jelentős tapasztalatokkal rendelkezett, a külpolitikában járatlan volt, tanácsadói pedig nem akarták negatív hírekkel terhelni. Minthogy a minél szűkebb körű döntéshozás híve volt, csak a legfontosabb tanácsadóira hagyatkozott, külső szakértők vagy más szereplők nemigen juthattak a közelébe Vietnám kérdésében sem.³⁶⁰ Legfontosabb tanácsadója Robert McNamara védelmi miniszter volt, akinek kapcsolata az amerikai fegyveres erők vezetésével nem mondható jónak. A kubai válság idején fontos szerepet játszott a Kuba elleni blokád végrehajtásában, és komoly konfliktusai voltak a haditengerészet vezetésével. Miniszterként – kihasználva a kommunikációs technológia fejlődése által biztosított lehetőségeket – a döntéshozatalt minél magasabb szintre kívánta emelni, mégpedig el a katonai szintről, a civil vezetés irányába.³⁶¹

Johnson elnök tisztában volt azzal, hogy a háborús törekvések Vietnámban számára politikai lehetőséget és gátló tényezőt is jelentenek. Ennek jegyében igyekezett a háborút a szélesebb amerikai társadalom számára olyan fájdalommentessé tenni, amennyire csak lehetett. Nem emelt adókat, pedig a megnövekedett háborús terhek jelentős többletkiadással jártak, nem mozgósította a tartalékosokat és a Nemzeti Gárdát, holott mindkettőre szükség lett volna. A döntések meghozatalakor konszenzusra törekedett, és a tanácsadói között uralkodó hangulatnak köszönhetően ezt legtöbbször el is érte.³⁶² A háborúellenes mozgalom ennek ellenére már a háború első időszakában erősödésnek indult.

A sajtó és a média szerepe alapvetően más volt a korábbi háborúkban tapasztaltakhoz képest, és a maguk módján erősen hatottak mindhárom Merom-tényezőre. Az amerikai vezetés nem akarta a sajtót maga ellen fordítani azzal, hogy korlátozza a mozgásterét és az eseményekhez való hozzáférését. Cenzúra nem volt, a katonai információk védelme érdekében bevezettek ugyan egy szabályozási rendszert, amihez a csatlakozás önkéntes volt, és a megszegése csak az amerikai fegyveres erők által biztosított akkreditáció elvesztésével járt. A cenzúra bevezetéséhez szükség lett volna politikai oldalról annak elismerésére, hogy az Egyesült Államok hadban áll a VDK-val, emellett hatalmas erőforrások kellettek volna ahhoz, hogy a kimenő információkat megfelelően át tudják fogni és szűrni. Nagy valószínűséggel nem is lett volna hatékony, mivel számos ország tudósítója követte az eseményeket.

A televízió jelentősége kiemelkedő az 1960-as években, a hírek azon keresztül jutottak el gyorsan a lakossághoz. A nagy amerikai tévétársaságok a vietnámi felvételeket egy nap múlva sugározni tudták az Egyesült Államokban. A tudósítók a másik oldaltól is tudtak információkat szerezni, nemcsak az amerikaitól, emiatt sokszor kerültek a nézők elé a katonai állásponttal ellentétes hírek. Ráadásul a televízió és a helyszínen tartózkodó újságírók sokszor nem tudtak megfelelő kontextust adni az eseményeknek, ami torzította a valóságot. Meg kell említeni, hogy nehéz

³⁶⁰ Halberstam 1993. 457–459. o.

³⁶¹ McMaster 1998. 30–31. o.

³⁶² Lewis, Adrian R.: *The American Culture of War: The History of U. S. Military Force from World War II to Operation Enduring Freedom*, Routledge, 2012. 266. o.

lett volna olyan korlátok között érthetően bemutatni az eseményeket, amelyek közé az Egyesült Államok vezetése a fegyveres erőit szorította. A vietnámi háború az amerikai közvélemény számára nem olyan konfliktus volt, amilyenre az átlag médiafogyasztó vágyott.³⁶³

Több olyan helyzet adódott a háború során, amit kommunikációs megfontolások vittek félre úgy, hogy magának az ügynek ártott. A legfontosabb ezek közül a háború gyarmati vagy nem gyarmati jellegének kérdése volt. Az amerikai fél a látszatát is igyekezett elkerülni annak, hogy a francia gyarmattartók helyét akarná átvenni Vietnámban, amivel a politikai ellenfelei visszatérően vádolták. Mindentől óvakodott, ami arra vallhatott volna, hogy bármit rá akar erőltetni. Ez vezetett oda, hogy nem tudott megfelelő együttműködést kialakítani a vietnámi partnerekkel és nem tett legalább lépéseket annak érdekében, hogy elviselhető szintre csökkentse a nepotizmust és a korrupciót, hogy megpróbálja hozzáértőkre cseréltetni a hozzá nem értő vezetőket stb. Nem alkalmazott nyomásgyakorlást, sőt kínosan ügyelt arra, hogy ne sérüljön a VK önállósága.³⁶⁴

A Johnson-adminisztráció az amerikai szárazföldi csapatok megérkezése után próbálta a konfliktus nagyságát a valóságosnál jóval szerényebbnek mutatni, így akarta a közvélemény elvárásait „menedzselni”. A beavatkozás megindulásakor maga mögött tudhatta az amerikai közvélemény teljes támogatását, de ez a fajta fellépés hosszú távon kontraproduktív volt. Ekkor kezdett kialakulni a szavahihetőségi válság, ami a későbbiekben politikailag végzetesnek bizonyult a számára.³⁶⁵

1967-ben, amikor az amerikai részvétel a harmadik évébe lépett, az elnök szükségét látta egy átfogó kommunikációs offenzívának az amerikai politikai színtéren. Ebben jelentős szerepet szánt Westmoreland tábornoknak, akitől azt kérte, hogy kommunikálja az adminisztráció politikai céljait a közvélemény és a törvényhozás felé. Jelentős politikai nyomás nehezedett rá annak érdekében, hogy növelje a sajtószereléseit és pozitív képet fessen a háborúról. Ugyanakkor a felettesei távol akarták tartani a kongresszusi bizottságoktól, mivel az ilyen meghallgatások során sok olyan kérdés merülhet fel, ami a háború menetét negatív színben tüntetheti fel. Ezt úgy oldották meg, hogy hazahívták a MACV parancsnokát, aki beszédet mondott a kongresszus két házának közös ülésén. Hazatérései alkalmával Westmoreland gyakran nyilatkozott, megjelent például az NBC tévécsatorna Meet the Press című műsorában és más fórumokon is, ahol hangoztatta, hogy a Vietnámban alkalmazott stratégia működik.³⁶⁶ Ennek ismeretében nem csoda, hogy a Tet offenzíva után nem csak a politikai, hanem a katonai vezetők szavahihetősége is megkérdőjeleződött a közvélemény előtt.

³⁶³ Lewis 2012. 263–265. o.

³⁶⁴ Komer, R. W.: Bureaucracy does its thing: institutional constraints on US-GVN performance in Vietnam, Rand Corporation, 1972. 35–36. o. (utolsó letöltés: 2014. 10. 25.) <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R967.pdf>

³⁶⁵ Karnov 1985. 414. o.

³⁶⁶ Sorley, Lewis: Westmoreland: The General Who Lost Vietnam, First Mariner Books Edition, 2013. 148. és 154–155. o.

7.10. STRATÉGIAI PROBLÉMÁK ÉS ELLENTMONDÁSOK

Az amerikai stratégiai célokat nehéz meghatározni, mivel az elnöki adminisztrációk egy lassú folyamat eredményeként kerültek bele a vietnámi háborúba, nem tudatos stratégiával, hanem politikai szükségmegoldásként. Ennek egyik legjobb leírását Robert McNamara védelmi miniszternek Johnson elnök számára 1964-ben írott jelentése adja, mely szerint: *„Egy független, nem kommunista Vietnám létezését akarjuk megvalósítani. Nem szükséges, hogy nyugati katonai bázisként szolgáljon, vagy a nyugati szövetség tagja legyen. Dél-Vietnámnak azonban képesnek kell lennie szabadon elfogadni a külső segítséget, ami a biztonságának szavatolásához szükséges. Ez a segítségnyújtás nemcsak a gazdasági és szociális segítség elfogadását kell, hogy jelentse, hanem katonai és rendőri segítséget is a felkelés felszámolására. Ha ezt a célt nem tudjuk megvalósítani Dél-Vietnámban, úgy nagy valószínűséggel majdnem a teljes Délkelet-Ázsia kommunista uralom alá fog kerülni”*³⁶⁷ A védelmi miniszter további veszteségeket is kilátásba helyezett, illetve hangsúlyozta, hogy ha az Egyesült Államok nem vállalt volna ekkora szerepet, azok egy része már megvalósult volna. A stratégiai célokat John McNaughton védelmi miniszterhelyettes 1965-ben, kevésbé hivatalos formában, az alábbi módon foglalta össze: 70%-ban a vereség elkerülése, 20%-ban a VK kínai befolyási körön kívül tartása, 10%-ban a VK-lakosság szabadságának megőrzése.³⁶⁸

McNamara a fentebb idézett jelentésében a „fokozatos nyílt katonai nyomásgyakorlást” javasolta Johnson elnöknek, amit a dél-vietnámi és az amerikai hadsereg közösen hajtana végre. Úgy vélte, hogy az amerikai oldal így kitörhetne a csapás-ellencsapás spiráljából, a légierő alkalmazásával ez megoldható. Az alkalmazott erő mértékének megállapításában azonban komoly politikai nehézségek rejlenek, emiatt minden egyes légicsapást a kijelölt politikai célokkal összhangban kell értékelni. Rámutatott arra, hogy ezek megvalósítása felettébb nehéz – itt elsősorban a DNFF-erők moráljának bomlasztására és a VDK irányításának megtörésére gondolt. Elutasította a VDK elleni közvetlen katonai fellépést, többek között a VK politikai gyengesége és a fontos szövetségesek aggodalmai miatt.³⁶⁹

A védelmi miniszter fenti memoranduma azért bír különös jelentőséggel, mert Johnson elnök 1964. március 17-én az NSAM 288 keretében hivatalos kormányzati politikává tette a memorandumban foglaltakat: utasította az amerikai kormányzerveket, hogy törekedjenek a McNamara által megfogalmazott ajánlások megvalósítására, és a külügyminisztérium távol-keleti ügyekért felelős miniszterhelyettesét jelölte meg koordinátorként a feladat végrehajtására.³⁷⁰

A lelkesedés nem volt általános a McNamara által választott irányvonal iránt. A JCS egy gyakorlatot szervezett annak ellenőrzésére, hogy a fokozatos nyomásgyakorlás milyen eredménnyel járhat. H. R. McMaster szerint a SIGMA I-64 fedőnevű gyakorlaton, 1964 áprilisában sok olyan problémát sikerült felfedni, amely később komoly

³⁶⁷ McNamara, Robert: Memorandum From the Secretary of Defense (McNamara) to the President (1964. március 16.), Amerikai Külügyminisztérium Történeti Hivatala, nincs datálva. (utolsó letöltés: 2016. 10. 03.) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v01/d84>

³⁶⁸ Young 1991. 135. o.

³⁶⁹ McNamara 1964.

³⁷⁰ McGeorge Bundy: National Security Action Memorandum No. 288, 1964. március 17., Federation of American Scientists. (utolsó letöltés: 2016. 10. 03.) <https://fas.org/irp/offdocs/nsam-lbj/nsam-288.htm>

gondot okozott az amerikaiaknak. A gyakorlat eredménye az volt, hogy a fokozatos nyomásgyakorlás nem fog működni, mert ebben az esetben egy elhúzódó konfliktus veszi kezdetét, ezért az a javaslat született, hogy vagy ki kell vonulni, vagy pedig maximális erővel kell fellépni az első pillanattól fogva a VDK ellen. Az eredmény azonban ellentétes volt a védelmi miniszter meggyőződésével, így a stratégia alakításánál nem vették figyelembe.³⁷¹

A SIGMA II-64 gyakorlat megerősítette a SIGMA I-64 gyakorlat eredményeit, és emellett arra is felhívta a figyelmet, hogy a fokozatos eszkaláció és a konfliktus elhúzódása esetén a konfliktusban való részvétel amerikai közvélemény általi támogatása erodálódni fog. Ahogyan azonban a SIGMA I-64-nek, a SIGMA II-64-nek sem volt hatása a politikai döntéshozókra, az adminisztráció nem volt hajlandó elkötelezni magát sem az erőteljes eszkaláció, sem a kivonulás mellett.³⁷²

Az amerikai hírszerzőközösség elemzései sem támogatták a fokozatos nyomásgyakorlás eredményességébe vetett hitet. Az 50-2-64 számú különleges nemzeti hírszerzési (Special National Intelligence Estimate, SNIE) jelentés szerint a VDK elleni alacsony szintű katonai tevékenységet az északi vezetés ki fogja használni: a nemzetközi fórumokon a maga javára fogja fordítani, és a genfi konferencia újbóli összehívására fog törekedni a szovjetek és kínaiak támogatásával. Amennyiben ezt nem tudják elérni, akkor a katonai akciók növelésével és a tárgyalási lehetőségek megnyitásával próbálják majd a lehetőségeket kiaknázni. A SNIE szerint nem lehet megmondani, hogy hol van az a pont, ahol a VDK vezetése az amerikai katonai nyomásra az amerikai szándékoknak megfelelően fog reagálni. Arra is rámutat a jelentés, hogy a VDK a gyors eszkaláció mellett is dönthet, abban bízva, hogy az Egyesült Államok nem akar egy jelentős szárazföldi háborúba bocsátkozni az ázsiai kontinensen. A katonai fellépés nem hárítaná el a fenyegetést, csupán időt adna arra, hogy egyéb téren konstruktív lépések történhessenek a VK-ban. Kudarccal viszont jelentős visszaesések lennének várhatóak a térségben és azon kívül is.³⁷³

Az SNIE rámutatott egy másik fontos aspektusra is: *„Az Egyesült Államok azon képessége, hogy a VDK-t rábírja a Viet Cong-felkelés támogatásának befejezésére, alapvetően az amerikai ellenlépések hatásán múlik, és hogy azok miként hatnak a VDK vezetésének akaratára a felkelés támogatásával kapcsolatban. Annak ellenére, hogy a VDK irányítja, személyi és anyagi utánpótlással látja el a Viet Congot, a kommunista erő alapvető forrása Dél-Vietnámban helyi jellegű: paraszti sérelmek és fásultság a háborútól, Viet Cong-terror, fegyverek zsákmányolása, fegyelmet szerez és nagyon fejlett hírszerzési hálózat és a tény, hogy a Viet Cong valamelyest nacionalista erőként van elkönyvelve.”*³⁷⁴ A jelentés leszögezi, hogy ez a fajta fenyegetés addig megmarad, amíg a déli kormány nem lesz képes hatékony vidéki biztonsági hálózatot létrehozni.

A CIA egy későbbi jelentésében még tovább ment, és bizonyos mértékben a konfliktus mögött rejlő amerikai érvelést is megkérdőjelezte. A dominóelméletre reagálva, egy 1964 júniusi elemzés kijelentette, hogy *„nem hisszük, hogy Dél-Vietnám és Laosz elvesztését követően a Távol-Kelet államai egymás után gyors ütemben kommunistává vál-*

³⁷¹ McMaster 1998. 89-91. o.

³⁷² McMaster 1998. 155-158. o.

³⁷³ Director of Central Intelligence: Probable Consequences of Certain US Actions with respect to Vietnam and Laos, Special National Intelligence Estimate Number 50-2-64, 1964. május 25. 2-4. o. (utolsó letöltés: 2016. 01. 26.) https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0001166401.pdf

³⁷⁴ Director of Central Intelligence 1964. 5. o.

nának. Ahelyett, hogy lökéshullámként terjedne egyik országról a másikra, egyidejű és közvetlen hatása lenne minden távol-keleti államra. Kambodzsa kivételével nagyon valószínű, hogy egyetlen állam sem válik kommunistává Laosz és Dél-Vietnám bukása miatt.³⁷⁵ A jelentés természetesen elismerte, hogy ezek a veszteségek a térségben és azon túl is befolyásolhatnák a kommunistaellenes amerikai fellépést, és komoly presztízsveszteséghez vezetnének, valamint bizonytalan kormányokhoz a kommunista hatalmakkal való kiegyezésre, de másokat esetleg semlegesebb álláspont elfoglalására ösztönöznének. Mindez azonban nagymértékben függene attól, hogy az Egyesült Államok hogyan lépne fel a térségben egy ilyen helyzetben. Dél-Vietnám elvesztése azonban nem befolyásolná az amerikai katonai képességeket, és az Egyesült Államok a meglévő bázisairól kiindulva is hitelesen tudná elrettenteni a KNK-t és a regionális kommunista hatalmakat.³⁷⁶

7.11. KATONAI PROBLÉMÁK

Az amerikai katonai fellépésnek Vietnámban számos politikai, stratégiai és katonai korlátja volt, amelyek a résztvevők számára részben ismertek voltak, részben pedig a háború után vált egyértelművé a jelentőségük. A vietnámi harci cselekményekben résztvevő amerikai hadsereg a korai hidegháborús elképzelések és tapasztalatok egyvelegének terméke volt. Bár történelmileg rendelkezett tapasztalatokkal az irreguláris hadviselésben (például: Fülöp-szigetek, banánháborúk stb.), az 1960-as évek amerikai hadseregének nem voltak saját intézményi tapasztalatai a gerillaellenes (a gerillacsoportok elleni közvetlen) és a felkelésellenes (átfogó politikai-katonai-gazdasági jellegű) hadviselésben.

Meghatározó katonai kérdés volt a fenyegetés jellegének meghatározása. A hadsereg a VDK-ból érkező konvencionális támadásban látta a fő veszélyt, a gerillaellenes (korabeli szóhasználatul pacifikációs) tevékenységet másodlagosnak tekintette. Az utóbbira vonatkozó amerikai írott katonai doktrína a második világháborús német és japán gerillaellenes tapasztalatokon és a korabeli kommunista szerzők (Mao Ce-tung, Ernesto Che Guevara stb.) gerilla hadviselésre vonatkozó művein alapult. Az újabb keletű forrásai, mint a Fülöp-szigeteki amerikai tanácsadói tapasztalatok és a brit tapasztalatok Malájföldről, szintén közvetettek voltak.³⁷⁷ Kennedy elnöksége alatt elindult ezzel kapcsolatban egy irányváltás, amennyiben Kennedy elszakadva elődje nukleáris ütőerőn alapú megközelítésétől, az amerikai hadvezetéstől megkövetelte a nem-konvencionális háborúra való felkészülést is,³⁷⁸ amelybe beletartozott a felkelés- és gerillaellenes tevékenység. Mivel ez csak néhány évvel a vietnámi beavatkozás előtt történt, nem tudott meghatározó lenni a gyakorlatban.

³⁷⁵ Kent, Sherman: Would the Loss of South Vietnam and Laos Precipitate a „Domio Effect” in the Far East? Memorandum for the Director, 1964. június 9. CIA Reading Room 2016. 1-2. o. (utolsó letöltés: 2019. december 14.) <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80R01580R001603440028-6.pdf>

³⁷⁶ Kent 1964. 2-3. és 6-7. o.

³⁷⁷ Birtle, Andrew James: U. S. Army counterinsurgency and contingency operations doctrine, 1860–1941, Center of Military History United States Army, 2009, 229-230. o. (utolsó letöltés: 2014. 02. 01.) http://www.history.army.mil/html/books/070/70-66-1/CMH_Pub_70-66-1.pdf

³⁷⁸ Lewis 2012. 208-209. o.

Felkelésellenes szempontból az amerikai lehetőségeket rontotta, hogy a VK instabil belpolitikai helyzete, a korrupció, a vallási ellentétek és a nehezen ellenőrizhető határok miatt kibontakozhatott egy vidéki felkelés, amely a VDK számára megkönnyítette a déli kormányellenes katonai tevékenység támogatását. Stratégiai újdonságnak mondható, hogy elsősorban a kínai beavatkozás miatti félelem egy sajátos stratégiai helyzetet eredményezett: az amerikai vezetés a szárazföldi erőknek regionálisan nem szánt offenzív szerepet (a koreai tapasztalat még mindig friss volt), hanem a légierőre hárult a felkelés Ho Si Minh-ösvényen érkező utánpótlásának akadályozása, valamint a VDK elleni sajátos katonai-diplomáciai fellépés is.³⁷⁹

Az amerikai fél sajátos problémája volt, hogy a háború teljes időszaka alatt nem hozott létre olyan egységes parancsnoki rendszert, amely a háború megvívásának minden területéért felelt volna. A MACV-nak a háború számos elemét más amerikai parancsnokságokkal kellett egyeztetnie, csupán a VK-n belüli műveleteket irányíthatta önállóan. A VDK elleni légi háborúban a Csendes-óceáni Parancsnoksággal (Pacific Command, PACOM), illetve az amerikai haditengerészet különböző parancsnokságaival és a Stratégiai Légierő Parancsnoksággal (Strategic Air Command, SAC) kellett koordinálnia (utóbbi a B-52-es flottát irányította). Bár történt kísérlet a parancsnoki feladatok egyszerűsítésére, a hatásköri viták miatt nem valósult meg.³⁸⁰

A probléma része volt az is, hogy az amerikai katonai vezetés lebecsülte a gerilla hadviselés jelentette kihívást. Ki nem mondott meggyőződése volt, hogy a konvencionális hadsereg közvetlen támogatását nélkülöző gerilla erő nem lehet eredményes. Ennek folyományaként az amerikai hadsereg, amely arra van berendezkedve, hogy nukleáris háborút vívjon, egy gerilla erővel szemben, csak nyerhet. A másik ki nem mondott meggyőződés az volt, hogy a vietnámiaknak fel kell ismerniük a kapitalista rendszer fölényét a kommunizmussal szemben.³⁸¹

Mivel a felkelésellenes hadviselésben nem értelmezhetőek a hagyományos hadviselésben alkalmazott indikátorok (területnyereség/vesztés, az elszennvedett emberi/anyagi veszteség mértéke stb.), valamint a politikai mobilizáció és a propaganda mérése is sajátos problémákkal jár, új rendszert kellett kidolgozni. Ezt azonban kvantitatív megközelítéssel, megkérdőjelezhető statisztikai mutatókra alapozták. Már 1964-ben több mint száz indikátort vettek figyelembe, de ezekkel az olyan kvalitatív területeket, mint a politikai dimenzió, nem lehetett értelmezni.³⁸² A dél-vietnámi hadsereg által adott statisztikák megbízhatatlanok voltak, téves képet alakítottak ki az amerikai katonai és politikai vezetésben a tényleges katonai-politikai helyzetről. A stratégiaifalu-programról például utólag bebizonyosodott, hogy az információk tévesek voltak és az értékelési folyamat sem volt megfelelő.³⁸³

Egy téves indikátor megválasztása és politikai alkalmazása rengeteg problémát okozhat. Példa erre a Vietnámban alkalmazott „harcban megölt ellenséges halottak számlálása”, ami eredetileg a harcokban résztvevő ellenség számának becsléssel történő megállapítását célozta. (Azoknak a halott katonaképes korú férfiaknak és más személyeknek a számát kellett jelenteni, akiknél fegyvert találtak. Feltételezhető ellenség elvileg nem lehetett a számlá-

³⁷⁹ Lewis 2012. 160. o.

³⁸⁰ Lewis 2012. 240-241. o.

³⁸¹ Linn, Brian McAllister: *Echo of Battle: The Army's Way of War*, Harvard University Press, 2007. 181-182. o.

³⁸² Daddis, Gregory A.: *No Sure Victory: Measuring U.S. Army Effectiveness and Progress in the Vietnam War*, Oxford University Press, 2011. 48., 50-53. o.

³⁸³ Daddis 2011. 57-58. o.

lásban).³⁸⁴ Számos gonddal járt, például nehéz volt kiküszöbölni a kettős számlálást; nem volt retorzió az eltúlzott számok miatt, viszont a túl kevés ellenséges halottnak komoly következményei lehettek az egységre nézve.³⁸⁵ Azt, hogy milyen civil veszteségek és károk közepette haltak meg, nem mérték. Így történhetett meg, hogy egy idő után az ellenség megölése öncélúvá vált, nem volt kapcsolatban sem politikai, sem pacifikációs célokkal, ugyanakkor jelentős politikai károkat okozó járulékos veszteséggel járt.³⁸⁶

Ehhez társult a civilek és fegyveresek megkülönböztethetőségének nehézsége, ami szintén a halottszám növelésének irányába hatott. A tényleges felmérést tovább nehezítette az amerikai részről alkalmazásra kerülő masszív tűzerő, amely a halottakat olyan mértékben roncsolta, hogy sokszor lehetetlenné tette a számlálást. Emiatt nem volt elkerülhető, hogy a becslés az ellenséges áldozatok számát illetően a rendszer részévé vált.³⁸⁷

Ez a mérési módszer, amely alapvetően a taktikai szintű ellenséggel szembeni sikerek mérésére szolgált volna, más területekre is hatással volt:

- A műveleti hatékonyság mellett az egységek hatékonyságának is fő mérőszáma lett.
- Az egységek parancsnokai számára a sikeresség mutatója volt az ellenséges halottak száma, amey így karrierüket lendíthetett fel, vagy dönthetett romba.
- A tisztek féléves vagy éves rotációs rendszere következtében a karrierjében előrelépni kívánó tisztnek érdeke volt az ottléte alatti lehető legnagyobb halottszám elérése.

A nyomás az ellenséges halottak számának növelésére jelentős tűzerő alkalmazását eredményezte, amely érintetlenül hagyta a DNFF-infrastruktúrát, de elidegenítette a helyieket.³⁸⁸

További káros hatása, hogy jelentős politikai nyomás nehezedett a katonai vezetésre a konvencionális erők nyílt alkalmazása után megnyíló normatív különbség csökkentésére. Ezért a jelentősebb műveletek után általában a valóságosnál nagyobb áldozatszámok publikálására került sor, amely ennek az indikátornak még a korlátozott alkalmazhatóságát is aláásta. (A parancsnoki optimizmus olyan méreteket öltött, hogy a sajtó munkatársai félrevezetésről beszéltek.) A helyi szinten a masszív tűzerő alkalmazásának hatása rendkívül káros volt a gazdaságra és a közösségekre nézve is.³⁸⁹

A politikai szinten az optimista jelentések hatását a vezetés nem megfelelően mérte fel. A sikerjelentések az amerikai közvéleményben növekvő eredmények iránti várakozást szültek. Mindez romló sajtókapcsolatokkal párosult, az amerikai sajtó képviselői jelentős gyanakvással fogadták a MACV hivatalos jelentéseit.³⁹⁰

³⁸⁴ Daddis 2011. 96. o.

³⁸⁵ Daddis 2011. 96. o.

³⁸⁶ Daddis 2011. 98. o.

³⁸⁷ Daddis 2011. 102-103. o.

³⁸⁸ Daddis 2011. 99-101. o.

³⁸⁹ Daddis 2011. 57. 99. és 102-103. o.

³⁹⁰ Daddis 2011. 132. o.

A probléma másik része, hogy az ellenséges halottak száma miről terelte el a figyelmet. A mutató semmit sem mondott a DNFF vidéki jelenlétéről és aktivitásáról. A MACV kizárólag a katonai szempontokra koncentrált, a saigoni politikai feszültségek nem szerepeltek a számításaiban.³⁹¹

A vietnámizáció (aminek fő célja a harci feladatok teljes körű átadása a dél-vietnámi hadseregnek) deklarált célja az amerikai erők létszámának csökkentése volt, azonban nem határozták meg pontosan, hogy mik legyenek a fő hangsúlyok. Így arra sem adtak kielégítő választ, hogy ARVN-t a konvencionális fenyegetéssel való szembenézésre vagy a felkelésellenes műveletekre kell felkészíteni. A vietnámizáció előtérbe kerülésével a MACV küldetését megváltoztatták, az ellenség legyőzése helyett a dél-vietnámi erők maximális támogatása lett a feladata, amivel összefüggésben szükség volt az alkalmazott indikátorok felülvizsgálatára is. (Abrams tábornok, Westmoreland utódja a MACV élén, nem talált domináns indikátorokat az egy háborús politikájához, így a többségüket – köztük az ellenséges halottak számlálását is – változtatás nélkül alkalmazták tovább.) Ennek keretében „új” mérési terület került az amerikai hadsereg figyelmébe a középpontjába: ARVN felkészültségének a mérése.³⁹²

A mérést nehezítették a kulturális és nyelvi nehézségek és az ezeket kompenzáló képzés hiánya. Amerikai kontextusban további nehézséget jelentett a rossz kapcsolat a tanácsadók és a megsegített egységek között. Problémát jelentett a két fél között a rasszizmus is. A gyakori rotáció a kialakult személyes kapcsolatrendszer tette tönkre. A félkatonai erők felmérése külön volt kezelve az ún. Területi Erők Felmérési Rendszerében (Territorial Forces Evaluation System, TFES), ami statisztikai adatokat és szubjektív értékelést tartalmazott.³⁹³

Az ARVN létszáma 1968 után megnőtt, a tisztikar minősége és a hadseregben uralkodó állapotok azonban gátolták a növekedés hatékonyságát. A vezetők jelentős része nem rendelkezett kellő vezetési tapasztalattal, mivel 1968 előtt általában csak másodlagos feladatokat bízta az ARVN-egységekre. Nem volt megfelelő a sorozott állomány bérezése és ellátása, ami növelte a dezertálási kedvet. A morál egyébként is alacsony volt, mivel nem volt megfelelő indoktrinációs folyamat, és alacsony volt a képzés szintje is.³⁹⁴

Amerikai részről az ARVN fejlődésének felmérése korábban féléves jelentésekből állt. Ezek a morált és a magabiztosságot nem mérték, de rengeteg statisztikai adatot rögzítettek, mint például a teljes létszám, a dezertálási arányok, a kiképzési folyamat, új fegyverek rendszerbe állítása, az ARVN-műveletek nyomán okozott ellenséges veszteségek.³⁹⁵

1968-ban Westmoreland tábornok kezdeményezésére kidolgozták a Vietnámi Fegyveres Erők Hatékonyságának Felmérési Rendszerét (System for Evaluating the Effectiveness of RVNAF, SEER), ami a hagyományoknak megfelelően erősen kvantifikált rendszer volt, mindent megpróbált mérni (vezetés, kiképzés, morál, felszerelés állapota stb.). A végrehajtás jelentős adminisztratív terhet rótt az amerikai tanácsadói csoportokra. Nekik kellett felkészíteni a vietnámiakat a támogatott egység teljesítményére vonatkozó 157 kérdésből álló kérdőív kitöltésére. A fő probléma mégis az volt, hogy a tanácsadók az amerikai standardok szerint minősítették a vietnámi egységek képességeit

³⁹¹ Daddis 2011. 65. és 103. o.

³⁹² Daddis 2011. 162-163. és 178. o.

³⁹³ Daddis 2011. 170-172. o.

³⁹⁴ Daddis 2011. 169. o.

³⁹⁵ Daddis 2011. 170. o.

és teljesítményét, ami torz kép kialakulásához vezetett. Emellett a konvencionális magasabb egységekkel szemben vívott küzdelmeket tekintették mérvadónak, bár tisztában voltak vele, hogy ez nem fordítható le automatikusan a felkelők elleni hatékonysággá. Bár próbálták ezeket a kérdéseket tisztázni, a gyakorlatban semmilyen változás nem történt, az amerikai hadsereg az ARVN-t továbbra is a maga struktúrája szerint építette fel. (Az ARVN állapotának felmérésével kapcsolatban is megjelent a nyomás a pozitív hírek megjelenítésére, mivel a stratégia fontos része lett, és ezt a sajtó felé is igyekeztek megfelelően kommunikálni.)³⁹⁶

Az ARVN-nel kapcsolatos vizsgálatok a harci hatékonyságot tekintették elsődlegesnek, és elhanyagolták a felkelők elleni harcot és a tartós biztonság megteremtésének fontosságát, továbbá a kormány iránti lojalitás kialakítását a lakosság körében. A vietnámi kormány hatékonyságának vizsgálata kívül esett a mérési rendszeren. A vidéki területeken a MACV-adatgyűjtés a pacifikációs adatokra korlátozódott, és nem figyelt arra, hogy különbséget tegyen a fizikai biztonság és a legitimációs kérdések között.³⁹⁷ A politikai, katonai és számos más terület adatainak megfelelő mérése fontos egy felkelésellenes műveletben a siker vagy kudarc megállapításához. Fontos, hogy az alkalmazott mérési eljárások konzekvensek legyenek, lehessen megbízhatóan mérni a konfliktus alakulását.

Westmoreland stratégiája a következő volt:

Első fázis: Az ellenség térnyerésének megállításához szükséges csapatok térségbe küldése.

Feladatok: logisztikai és bázisbiztonság, a vietnámi fegyveres erők támogatásának növelése, jelentős Viet Kong-bázis-területek elleni támadások indítása.

1965 végéig, 44 zászlóalj VK-ba küldésével kívánta megvalósítani.

Második fázis: Az offenzíva folytatása.

Feladatok: offenzív műveletek végrehajtása a pacifikálás támogatására.

1966-ban, további 24 zászlóalj küldésével kívánta megvalósítani.

Harmadik fázis: Az ellenségtől függő időtartam alatt az ellenséges erők és bázis-területek felszámolása.³⁹⁸

Westmoreland tábornok megközelítését a növekvő, magasabb egységek alkalmazására koncentráló DNFF-megközelítés motiválta. Elutasította, hogy a beérkező amerikai egységeket a klasszikus felkelésellenes szerepkörben alkalmazzák, mivel sebezhetőek lennének a magasabb DNFF-egységekkel szemben. Az amerikai hadsereg vezérkari főnöke is támogatta ezt, így nem lehet azt mondani, hogy a kidolgozott stratégia nem élvezett széles körű támogatást a hadseregen belül. Andrew Krepinevich érvelése szerint ez a fajta stratégiai megközelítés nem a tényleges helyzethez való alkalmazkodást jelentette, hanem az amerikai hadsereg által intézményileg preferált megközelítés Vietnámban való alkalmazását. Szerinte Westmoreland tábornok érvelésének több hibája is volt, amikor a felkelésellenes feladatot másodlagosnak tekintette. Elsősorban az ARVN-hez képest jóval pozitívabb parancsnoki-irányítási viszonyokat és az amerikai erők taktikai mobilitását emelte ki, mint olyanokat, amelyek a DNFF magasabb egységei által a kisebb amerikai egységekre jelentett veszélyt nagymértékben csökkenthették volna.³⁹⁹

³⁹⁶ Daddis 2011. 171-173. o.

³⁹⁷ Daddis 2011. 173. o.

³⁹⁸ Daddis 2011. 71. o. és Krepinevich, Andrew F.: The Army and Vietnam, John Hopkins Paperback Edition, 1988. 165. o.

³⁹⁹ Krepinevich 1988. 165-166. o.

1965 novemberében Westmoreland tábornok igazoltnak látta a nézeteit az első jelentősebb, a VNH és az amerikai hadsereg 1. lovas hadosztályának egységei közötti összecsapás után. A csatában az amerikaiak 79 halottat veszítettek, a VNH becsült vesztesége 1215 fő volt (834 ebből igazolt). Ennek nyomán került sor a „kutató-pusztító” (amerikai szakzsargonban search and destroy) jellegű műveletek számának növelésére. Ezek lényege az volt, hogy az amerikai erők a mobilitásukra és a tűzerejükre támaszkodva igyekeztek az ellenséges magasabb egységeket felkutatni, harcra kényszeríteni és a lehető legnagyobb veszteségeket okozni nekik. A VNH és DNFF azonban általában jobb hírszerzéssel és felderítéssel rendelkezett, valamint a terepadottságokat kihasználva könnyen álcázni tudták a mozgásukat, ezért az amerikaiak később, az első összecsapáshoz képest kevésbé voltak sikeresek.⁴⁰⁰

Az ütközet után az amerikai katonai vezetés kétségei mindenesetre eloszlottak azt illetően, hogy harcra tudják-e kényszeríteni a DNFF erőit. Ezzel hárultak el az akadályok például a harckocsik alkalmazása elől,⁴⁰¹ ami komoly logisztikai terhet jelentett. A VK kezdetben nem volt alkalmas jelentős expedíciós erő fogadására, és Westmoreland tábornok nem kis kockázatot vállalt azzal, hogy megfelelő infrastruktúra hiányában növelte az amerikai erőt. Hatalmas költségek árán építettek utakat, repülőtereket (szállító és harci repülőgépek fogadására egyaránt), kikötőket, kommunikációs központokat, raktárakat, üzemanyag-tárolókat, hat mélyvízi kikötőt, emellett 1967-re havonta millió tonnás utánpótlás áramlott a VK-ba.⁴⁰² A magas technológiai színvonalú repülőgépek, páncélosok és egyéb eszközök alkalmazása miatt jelentős volt a műszaki, karbantartó és logisztikai személyzet létszáma is. Az alábbi táblázat számai nemcsak a harcoló erő létszámát, hanem a teljes expedíciós erő működtetéséhez szükséges kontingenst is tartalmazzák.

4. táblázat: Az amerikai katonai erők létszámának és feladatának változása 1961-1973⁴⁰³

adminisztráció	szerepkör	év	létszám (év végi)
Kennedy	tanácsadás	1961	3 200
		1962	12 000
		1963	16 500
Johnson	harc	1964	23 000
		1965	181 000
		1966	385 000
		1967	486 000
		1968	536 100

⁴⁰⁰ Lewis 2012. 250-251. o.

⁴⁰¹ Krepinevich 1988. 169. o.

⁴⁰² Karnov 1985. 436. o.

⁴⁰³ Lewis 2012. 250. o. alapján

adminisztráció	szerepkör	év	létszám (év végi)
Nixon	harc és tanácsadás	1969	474 000
		1970	335 800
		1971	140 000
		1972	24 000
		1973	0

A Westmoreland-féle stratégia célkitűzéseinek megfelelően a legfontosabb mutató az ellenséges veszteség nagysága volt, mérése pedig különösen fontos feladat. Bár a megközelítést több helyről is kritizálták, a gyakorlatban meghatározóvá vált, az alkalmazás módja miatt viszont erősen félrevezető volt: a mutató súlya miatt nem lehetett kiküszöbölni az eltúlzott számlálást. A jelentősebb összecsapások után politikai elvárás volt a kedvező adatok közzélése, de egységszinten és a tisztek karrierjét befolyásolóan is a teljesítménymérés fontos eszköze lett a minél magasabb mutató. Részben ez vezetett ahhoz, hogy az amerikai hadsereg a gerillaellenes műveletei során aránytalan mértékben vetett be tüzért, aminek következtében sok volt a halott és a menekült, ami politikai téren a DNFF számára kreált kedvező helyzetet.⁴⁰⁴

A tüzérő nagyarányú alkalmazásának hatására jelentős menekültáradat indult a városokba. Ez a háború alatt milliós nagyságrendű népességmozgást jelentett, és szörnyű következményekkel járt. A nagyvárosokban hatalmas nyomornegyedek jöttek létre a lehetetlen életkörülmények és a nem megfelelő egészségügyi és szociális ellátás miatt. Ez részben szándékos volt, mivel a vidék elnéptelenedése csökkentette a DNFF lehetséges támogatóinak számát, egyben megszüntette a tradicionális családi szociális hálót, és a társadalom jelentős részét kilátástalanságba sodorta, növelte a prostitúciót és az egyéb könnyűnek ítélt pénzkeresési lehetőségeket.⁴⁰⁵ Mindez növelte az amerikai jelenléttel szembeni ellenérzést a déli társadalom szegényebb rétegeiben, csökkentve a VK legitimációját.

Az amerikai hadsereg hatékonyságát rontotta, hogy az egységeknél egyéves rotációs menetrendet vezettek be. A katonák morálját javította az intézkedés, de ezzel katonai szempontból az Egyesült Államok évente megújította a VK-ban harcoló erejét, aminek következtében a nyert tapasztalatok és ismertetek évente elvesztek. A tisztek szintjén hathónapos rotáció volt, vagyis ha valaki a karrierjét akarta vietnámi parancsnoki beosztással előrelendíteni, ennyi ideje volt arra, hogy ezt megtegye. A sűrű rotáció miatt a csapatok elmaradtak attól a szinttől, amit kisebb rotációval lehetett volna elérni, ez pedig valamilyen mértékben hozzájárult a veszteségek növekedéséhez is. A DNFF oldalán ezzel ellentétben a személyi folytonosság a vezetésben és az alacsonyabb szinteken is jóval nagyobb mértékű volt, és ez a tendencia a DNFF-nek kedvezett.⁴⁰⁶

Mivel az amerikai hadsereg a magasabb ellenséges egységek felkutatására és elpusztítására koncentrált, a klasszikus felkelésellenes feladatok, mint a vidéki lakosság biztonságának szavatolása az ellenséges fegyveresektől,

⁴⁰⁴ Daddis 2011. 96. és 98-99. o.

⁴⁰⁵ Karnov 1985. 439-440. o.

⁴⁰⁶ Lewis 2012. 267-268. o.

elmaradtak. Az amerikai félnek fontosabb volt az eredményesség. A katonai vezetés tudta, hogy a politikai vezetés nem fog bizonytalan ideig tartó háborút támogatni, ennek ismeretében érthető, hogy Westmoreland tábornok az offenzív megközelítést erőltette, de ezzel szembekerült a klasszikus felkelésellenes tapasztalatokkal, köztük azzal, amire a korabeli szakértők is felhívták a figyelmét. A fő probléma számukra a helyi közösségekbe beágyazódott gerillaerők jelentették, ők azok, akik lehetővé teszik a magasabb egységek működési hatékonyságát.⁴⁰⁷

A DNFF és beszivárgott VNH-erők az amerikai törekvések ellenére képesek voltak arra, hogy az összecsapások ütemét szabályozni tudják, és ezáltal a saját veszteségeikre is volt ráhatásuk.⁴⁰⁸ Ez az amerikai stratégia kulcsfontosságú pontját kérdőjelezte meg. Valójában a legmagasabb szinteken arról is komoly elméleti vita folyt, hogy mi képezi az ellenséges erőket. Westmoreland tábornok szakított a korábbi gyakorlattal, és a gerillaerőket és az azokat segítő helyi erőket nem számíttatta bele az ellenséges erők összlétszámába, a MACV csupán a DNFF/VNH erők magasabb egységeivel számolt a létszámbecslésnél, amivel egyszerűbb lett a felőrlési stratégia igazolása. Az amerikai becslések a gerilla- és helyi erőkkel kapcsolatban megkérdőjelezhetőek voltak, a figyelmen kívül hagyásukkal viszont jóval kedvezőbb képet kaptak a háború haladásának irányáról, mivel jóval kisebb ellenséges erő megsemmisítésével kellett számolni. Az amerikai hírszerzőközösség részéről ellenállás mutatkozott a MACV gyakorlatával szemben, de katonák továbbra is a Westmoreland tábornok által bevezetett rendszert alkalmazták.⁴⁰⁹

Érdekes, hogy a DNFF és a beszivárgó VNH-erők jelentette fenyegetéssel szembeni megközelítés az amerikai fegyveres erők részéről sem volt egységes. Az amerikai tengerészgyalogság a hadsereggel ellentétben a klasszikus felkelésellenes hadviselés elveit is alkalmazta. Ennek jegyében létrehozta vegyes amerikai-vietnámi szakasz szintű egységeket, amelyek feladata a faluszintű védelem megszervezése, a helyiek kiképzése, felkészítése és támogatása volt. Mindez komoly ellentétet szült Westmoreland tábornokkal, aki ellenezte ezt a megközelítést, és a tengerészgyalogosokat is a nagyarányú offenzív műveletek végrehajtására kívánta ösztönözni. A tengerészgyalogos megközelítés mutatott eredményeket, ezeket a MACV-vezetés elismerte, de nem tartotta alkalmazhatónak más területeken.⁴¹⁰

Az amerikai hadsereg a vietnámi háború idején sorozott hadsereg volt. A Johnson-adminisztráció célul tűzte ki, hogy a hadsereg a szociális felzárkóztatás tere is legyen, ezért olyanokat is besoroztak, akiket addig elutasítottak volna. A cél az volt, hogy a hadsereg által biztosított képzéseken keresztül lehetőséget kapjanak valamilyen képzés megszerzéséhez. A gyakorlatban azonban nem egészen ez történt. Az eleve képzetebbek kaptak adminisztratív és egyéb fontosabb beosztásokat, a szegény és képzetlen sorozottak nagyobb részét küldték harci feladatra, ennek megfelelően a rossz szociális körülmények közül érkező amerikaiak számszerűen nagy veszteségeket szenvedtek, míg a jobb módúak el tudták kerülni a harctéri bevetést. Ez az amerikai társadalomban és a hadseregben is feszültségeket szított, nem utolsósorban azért, mert már a háború alatt érzelmi kérdése vált, aminek következtében a hadsereget rasszizmussal és diszkriminációval vádolták.⁴¹¹ Ez rontotta az egységkohéziót és a morált, ami jelentős tényezővé vált a háború utolsó szakaszában.

⁴⁰⁷ Krepinevich 1988. 167-168. o.

⁴⁰⁸ Krepinevich 1988. 177. o.

⁴⁰⁹ Sorley 2011. 159-162. o.

⁴¹⁰ Krepinevich 1988. 172-177. o.

⁴¹¹ Lewis 2012. 269-271. o.

7.12. DIPLOMÁCIA MÁS ESZKÖZÖKKEL: BOMBÁZÁS A VDK ELLEN (1965-1968)

Diplomáciai téren az Egyesült Államok nem tudott ebben a periódusban eredményt felmutatni. Több közvetítési kísérletre is sor került, közülük az első jelentős – amely az amerikai külügyminisztériumtól a Mayflower nevet kapta – 1965 májusában volt, de eredménytelen maradt, mert a VDK nem foglalkozott az amerikai tárgyalási javaslattal.⁴¹² Ezt a kísérletet több követte, részben a keleti blokk közreműködésével, de csak 1968-ban, a Tet offenzívát követően került sor érdemi tárgyalásra.

Rusk amerikai külügyminiszter 1965 decemberében ismertette az amerikai álláspontot a béke helyreállításáról. A kétoldalú elkötelezettséget és a SEATO-részvételt jelölte meg az amerikai jelenlét okaként, és kijelentette, hogy ha a VDK megszünteti a VK elleni agressziót, akkor amerikai csapatokra sem lesz szükség. Ismertetett egy 14 pontos javaslatot, amit tárgyalási alapnak tekintett:

1. *„Az 1954-es és 1962-es genfi egyezmények jelentik a megfelelő alapot a délkelet-ázsiai békéhez;*
2. *üdvözlünk minden konferenciát Délkelet-Ázsiáról vagy részéről;*
3. *nyitottak vagyunk az „előfeltételek nélküli tárgyalásokra”, ahogyan a 17 nemzet fogalmazott;*
4. *nyitottak vagyunk előfeltételek nélküli megbeszélésekre, ahogyan Johnson elnök fogalmazott;*
5. *az ellenségeskedés befejezése lehet a tárgyalások első kérdése a konferencián, vagy tárgya lehet előzetes tárgyalásoknak;*
6. *Hanoi négy pontja a tárgyalások része lehet más pontokkal együtt, amiket más szereplők kívánnak megtárgyalni;*
7. *nem tartunk igényt amerikai bázisokra Délkelet-Ázsiában;*
8. *nem kívánunk amerikai csapatokat Vietnámban állomásoztatni a béke helyreállítása után;*
9. *támogatjuk a szabad választásokat Dél-Vietnámban a béke helyreállítása után;*
10. *Vietnám egyesítésének kérdését a vietnámiaknak kell megoldani a saját szabad döntésük eredményeként;*
11. *Délkelet-Ázsia államai lehetnek el nem kötelezettek vagy semlegesek, amennyiben ez az akaratuk;*
12. *sokkal jobban szeretnénk az erőforrásainkat háború helyett a gazdasági újjáépítésre fordítani Délkelet-Ázsiában. Béke esetén Észak-Vietnám részt vállalhatna a regionális törekvésekben, amihez mi egymilliárd dollárral szeretnénk hozzájárulni;*
13. *az elnök azt mondta: „A Viet Cong számára nem jelentene problémát a képviselő és a véleményük megjelenítése, amennyiben Hanoi úgy döntene, hogy felhagy az agresszióval, Nem hiszem, hogy ez egy megoldhatatlan probléma.”*
14. *A nyilvánosság előtt és négy szemközt is megmondtuk, hogy abba tudjuk hagyni Észak-Vietnám bombázást a békéhez vezető lépésként, de a legkisebb jelét sem kaptuk a másik oldaltól, hogy mit tennének, ha a bombázás abba maradna.”⁴¹³*

⁴¹² Karnov 1985. 421. o.

⁴¹³ Paper by Secretary of State Rusk, Washington, December 27, 1965. Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume III, Vietnam, June–December 1965. (utolsó letöltés: 2017. 10. 19.) <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v03/d247>

Az utolsó pont jól mutatja, hogy a VDK-val kapcsolatos amerikai stratégia középpontjába a légierő alkalmazása került, ami azonban sajátos helyzetben volt. Az amerikai szerepvállalás növekedésével a légierőre (United States Air Force, USAF) több téren is jelentős feladatok hárultak, közülük a legfontosabbak: a dél-vietnámi légierő állományának kiképzése; közvetlen légi támogatás nyújtása a harcoló amerikai csapatoknak; a DNFF ember- és hadianyag-utánpótlásának zavarása, infrastruktúrájának elpusztítása Laoszban és Kambodzsában; stratégiai bombázó hadjárat a VDK ellen; az amerikai haderő logisztikai támogatása.

7.13. PRECEDENSEK VIETNÁM ELŐTT

Az amerikai beavatkozás alakulását illetően politikailag kiemelt szerepet kapott a légierő alkalmazása, hiszen a konfliktus kezdeti periódusában a washingtoni döntéshozók nagy reményeket fűztek ahhoz, hogy a bombázásokkal tárgyalásztalhoz kényszeríthetik a VDK vezetését. Robert McNamara védelmi miniszter és közvetlen munkatársai meg voltak arról győződve a kubai válság után, hogy a hagyományos erőalkalmazási elvek az akkori politikai helyzetben irrelevánsok, és új utakat igyekeztek találni. Ennek eredménye lett a „fokozatos nyomásgyakorlás” stratégiája, ami nem az ellenség legyőzését, hanem a vele való kommunikáció kialakítását tűzte ki célul.⁴¹⁴

McNamara az ellenséges felkelő erők pszichológiai megtörésére tett javaslatot. Egy ilyenfajta műveletnek azonban nem voltak meg az elméleti és gyakorlati alapjai az USAF-ban, amely a harmadik világháború megvívására készült az önálló haderőnemmé válása óta. Az USAF nem foglalkozott a franciák vietnámi tapasztalataival, megközelítését elsősorban a koreai tapasztalatok és azt követő Eisenhower-elnökség alatt bevezetett stratégiai változtatások befolyásolták. A koreai tapasztalatok nyomán ugyanis Eisenhower elnök a tömeges megtorlás doktrínáját előtérbe helyezve központi szerepet szánt a légierőnek, a többi haderőnem kárára. Az új stratégiai irányvonal kialakításánál azonban a koreai tapasztalatokat sem vették figyelembe a későbbiekben.⁴¹⁵

A koreai háború elemzése szolgálhatott volna bizonyos tanulságokkal, hiszen az Egyesült Államok ott is korlátozott és változó célokat követett, és az USAF feladatköre is hasonló volt a vietnámihoz. Fontos szerepet kaphattak volna a zavaró légi műveletek (air interdiction), amelyeket „*ellenséges katonai felszíni képességek elterelésére, bomlasztására, hátráltatására vagy elpusztítására hajtanak végre*”.⁴¹⁶ A végcél mindkét háborúban azonos: egy USA-barát ázsiai állam önállóságának biztosítása egy kommunista agresszorral szemben. A kínai beavatkozás lehetősége vietnámi esetben is adott volt. A különbségek is számosak és fontosak voltak: a dél-vietnámi rendszer politikailag instabil volt, a konfliktus nemzetközi megítélése gyökeresen eltért, és a konfliktus jellege az amerikai beavatkozás alatt gerilla jellegű volt.⁴¹⁷

⁴¹⁴ McMaster, H. R.: *Dereliction of Duty: Lyndon Johnson, Robert McNamara, the Joint Chiefs of Staff, and the Lies that Led to Vietnam*, Harper-Perennial, 1998. 62. o.

⁴¹⁵ Tilford, Earl H. Jr.: *Setup: What the Air Force did in Vietnam and Why*, Air University Press, 1992, 24-25. o. (utolsó letöltés: 2015. 01. 18.) <http://www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=ADA421969&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>

⁴¹⁶ Joint Publication 1-02 Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms 8 November 2010 (As Amended Through 15 February 2016), 7. o. (utolsó letöltés: 2015. 01. 18.) https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02.pdf

⁴¹⁷ Clodfelter 2006. 39-40. o.

A korlátozott háborúra való felkészülés az USAF vezetését olyan döntésekre kényszerítette volna, amelyeket nem akart meghozni. A taktikai vadász és bombázó erők növelése olyan költség volt a vezetés szemében, amely a nukleáris ütőerőre fordítható forrásokat csökkenti, és ezáltal változtat a haderőnem feladatának lényegén.⁴¹⁸ Változást ezzel kapcsolatban a Kennedy-adminisztráció beiktatása jelentett, amely reális veszélynek tartotta a korlátozott háború lehetőségét, és ennek megfelelően a teljes amerikai katonai hierarchiában jelentős változtatásokat tervezett.

Így a vietnámi szerepvállalás elméleti és gyakorlati szinten is komoly változtatásokat követelt az USAF-tól. Earl H. Tilford szerint az ötvenes és hatvanas években az USAF egy intellektuálisan kiüresedőben lévő intézmény volt, amely teljes egészében a nukleáris fegyverek alkalmazására koncentrált. A megközelítése egyre inkább technikai jellegűvé vált, alig került sor stratégiai vagy doktrinális vitákra a szerepével kapcsolatban. Az ötvenes évek végére már olyan meggyőződésnek is hangot adtak egyes magas rangú USAF-vezetők, hogy az amerikai katonai erő látványos felvonultatásával elejét lehet venni a további eszkalációnak, mivel a konfliktus mögött álló orosz vagy kínai vezetők nem fognak nyílt összecsapást kockáztatni. A haderőnem egyre inkább elvonatkoztatott a konfliktusok politikai sajátosságaitól, és a technikai aspektusokra koncentrált.⁴¹⁹ A légierő vezetői állománya egészen 1965-ig a II. világháborút tekintette mérvadónak, a stratégiai bombázást pedig sikerként könyvelte el – a háború utáni ezzel ellentétes eredményre jutó vizsgálatok ellenére.⁴²⁰ Általános vélekedéssé vált a haderőnemen belül, hogy a gerillák és felkelők ellen vívott konfliktusok csak szerencsétlen kitérőt jelentettek, és a nukleáris ütőerő kérdéseire kell koncentrálni.

7.14. GÖRDÜLŐ MENNYDÖRGÉS HADMŰVELET-SOROZAT (1965-1968)

Az amerikai légierő 1961-től küldött egységeket VK-ba, kezdetben erősen korlátozott jelleggel, szerepe a dél-vietnámi rezsim gyengülésével növekedett. Az amerikai döntéshozók ugyanis a légitámadásokban látták a VDK „megbüntetésének” lehetőségét anélkül, hogy a konfliktus kiszélesítésének veszélyét kockáztatták volna. A harcok hevességének és méretének növekedésével Johnson elnök tanácsadói 1964 folyamán elhatározták az USAF szerepének növelését Dél-Vietnámban,⁴²¹ de nem tudtak közös álláspontot kialakítani arról, hogy milyen körülmények fennállása esetén lehet a folyamatosan bombázni a VDK ellen.

A katonai és a civil vezetők között ellentétek voltak a légierő bevetésével kapcsolatban, mivel az USAF-vezetés nem befolyásolni akarta az északi akaratot, hanem megtörni, és 1964-ben folyamatosan ilyen hadművelet megindítása mellett érvelt. A civil oldalon több fontos személy nem volt meggyőződve arról, hogy a bombázások jelentős hatással lehetnek az északi vezetés szándékaira. Johnson elnök a tárgyalások kedvező befejezésének részeként tekintett a bombázásokra, és mindenáron el akarta kerülni a háború kiszélesedését.⁴²² Amiatt, hogy személyes

⁴¹⁸ Tilford 1992. 29-30. o.

⁴¹⁹ Tilford 1992. 35-39. o.

⁴²⁰ Tilford 1992. 95. o.

⁴²¹ Tilford 1992. 90-92. o.

⁴²² Tilford 1992. 92-94. o.

fenntartásai voltak a katonai vezetőkkel szemben, a JCS tagjainak csak korlátozott ráhatásuk volt az elnöki döntésekre.⁴²³ 1964 választási év lévén, nem született döntés, mivel az elnök az otthoni politikai fejleményeket tartotta szem előtt, a vietnámi események ebben a periódusban másodlagosak voltak.

Amikor a katonai helyzet Dél-Vietnámban romlott, és a DNFF elkezdett amerikai célpontokat is támadni, a légierőre is nagyobb nyomás nehezedett. Az első légicsapások a VDK ellen megtorló csapások voltak, amelyeket amerikai létesítmények és személyzet ellen végrehajtott támadásokra válaszul indítottak az amerikaiak. Johnson elnök úgy ítélte meg a helyzetet, hogy a tétlenség nem tartható tovább, és egy szélesebb bombázó hadjárat mellett döntött. A cél azonban ekkor még nem volt tisztázott.⁴²⁴

Mark Clodfelter szerint 1965-re a McNamara-memorandumban rögzített pszichológiai elemekhez csatlakozott az amerikai elszántság jelzése és a büntetés a DNFF-nek nyújtott támogatás miatt.⁴²⁵ A légierő számára már a pszichológiai célok elérése is nehezen lett volna megvalósítható a nukleáris háborúra fókuszáló megközelítés mellett. Ráadásul a VDK ipari és katonai célpontokban szegény ország volt, utánpótlásának nagy részét a szövetségeseitől kapta, így a korábbi stratégiai bombázási elméletek itt korlátozottan voltak alkalmazhatóak. Ehhez járult még, hogy a háború kiszélesedésének lehetősége miatt a politikai vezetés szoros kontrollt gyakorolt a katonai műveletek felett. Ilyen körülmények között került sor a Gördülő Mennydörgés (Rolling Thunder) hadművelet-sorozat megindítására.

A kezdeti tervek néhány hónapos katonai akcióról szóltak. Általános vélemény volt az amerikai felső vezetésben, hogy a VDK vezetése nem fogja tudni viselni a bombázás következményeit, és kénytelen lesz tárgyalni.⁴²⁶

A bombázások kezdetben három célt szolgáltak: stratégiai meggyőzés, a dél-vietnámi morál emelése és a DNFF-nek nyújtott VDK-támogatás zavarása. A stratégiai meggyőzés mint cél gyorsan háttérbe szorult a zavarás taktikai céljához képest.⁴²⁷ Mindez szigorú politikai megkötések – úgymint célok kiválasztása és engedélyeztetése, alternatív célok kijelölése, tiltott zónák kijelölése, a támadó kötelék összetételének meghatározása stb. – mellett zajlott, ami zavarta az USAF vezetését, mivel a célok kijelölését és támadási sorrendjét értelmetlennek tartották.⁴²⁸

Ez nem csoda, figyelembe véve, hogy kezdetben a célpontok kiválasztásában hivatalos katonai pozícióval rendelkező személy egyáltalán nem vett részt. Johnson elnök egy szűk belső tanácsadói körrel (McNamara védelmi miniszterrel, Dean Rusk külügyminiszterrel, McGeorge Bundy nemzetbiztonsági tanácsadóval és Bill Moyers szóvivővel) hozta meg a döntéseket. A célpontok a kezdeti időszakban a 20. szélességi kör alatt voltak. Haipong- és Hanoi-közei – tehát ekkor még nem városi – célpontok ellen 1966 júniusában engedélyeztek légicsapásokat. Annak érdekében, hogy a szovjetek és kínaiak provokációját elkerüljék, az elnök megtiltotta repülőterek és légvédelmi állások támadását, mivel attól tartott, hogy szovjet vagy kínai tanácsadók veszthetik életüket. A civil célpontok támadását is igyekeztek elkerülni, mivel itt is tartottak a szovjet és a kínai választól, valamint a nemzetközi vissz-

⁴²³ McMaster 1998. 63. o.

⁴²⁴ Tilford 1992. 102-104. o.

⁴²⁵ Clodfelter 2006. 45. o.

⁴²⁶ Tilford 1992. 104. o.

⁴²⁷ Tilford 1992. 105-106. o.

⁴²⁸ Tilford 1992. 108-109. o.

hangtól. Mivel a megadott célpontokat mindenképpen el kellett pusztítani, előfordult, hogy az USAF-kötélékeknek többször kellett gyors egymásutánban ugyanazokat a célpontokat támadni, ami megkönnyítette a VDK légvédelmének a dolgát, és növelte az amerikai veszteségeket.⁴²⁹

A szárazföldi háború megindulása után a JCS amellelt foglalt állást, hogy a légi háborút ki kell szélesíteni. Egy 1965. júliusi javaslat célként az északról délre irányuló katonai utánpótlás megbénítását fogalmazta meg, és ki akarta terjesztetni a támadásokat a légvédelmi állásokra és az ipari létesítményekre. Azt remélték, hogy a VDK gazdaságának támadásával el tudják érni, hogy felhagyjon a DNFF támogatásával. Az érvelés rámutatott, hogy a siker elérése érdekében nem elég a VDK-ban lévő logisztikai és ipari célokat támadni, csökkenteni kell az országba érkező utánpótlás mennyiségét is, de ha a szárazföldi és légi műveleteket nem szélesítik ki, lehetőséget adnak az ellenséges erőknek, hogy alkalmazkodjanak a helyzethez.⁴³⁰

Bár McNamara védelmi miniszter kezdetben nem támogatta a kezdeményezést, megtörtént a célpontok számának és jellegének kiterjesztése, ami a „fokozatos nyomásgyakorlás” megközelítéssel elkerülhetetlen volt. Hanoi, Haipong és a kínai határtól délre lévő 30 mérföldes körzet ekkor még tiltott övezet volt az USAF számára. Az eredményről a JCS azt a tájékoztatást adta a politikai vezetésnek, hogy bár a beszivárgást megnehezítette a bombázás, nem korlátozta érdemben a VDK-t a déli felkelés támogatásában, és semmilyen bizonyíték nincs arra, hogy ezt akarnák tenni. Ennek fényében a katonai oldalról a célpontok újbóli kiszélesítését kezdeményezték a kikötőkre és a legfontosabb létesítményekre kiterjedően.⁴³¹

Közben a bombázás Johnson elnök számára belpolitikai problémává vált, háborúellenes csoportok követelték a beszüntetését. Az elnök nem volt rugalmas az ügyben, mert az átmeneti leállításnak is súlyos következményei lehettek. Az 1965. decemberi bombázási szünet, amely az amerikaiak tárgyalási hajlandóságát bizonyította, nehéz döntés volt a részéről, az elutasítása pedig megerősítette a folytatásában.⁴³²

A közvetítési kísérlet kudarca után, 1966 januárjának végén újraindultak a VDK elleni bombázások, igaz, kezdetben alacsonyabb intenzitással, és az elnök a célpontokat a 21. szélességi kör alá korlátozta, így Hanoi és Haipong továbbra sem voltak támadhatóak. A JCS javaslata az volt, hogy a bombázások következő célpontja a VDK kőolajszármazék-tároló kapacitása legyen, mivel a megfelelő üzemanyag-mennyiség biztosítása a délre irányuló logisztikai erőfeszítések fontos eleme lett. Bár a kormányzaton belül nem volt egyetértés azzal kapcsolatban, hogy ennek mekkora hatása lenne a VDK-ra, valamint azzal is tisztában voltak, hogy a VK-ban lévő erők nem igényelnek jelentős mennyiségű üzemanyagot, a bombázások általános intenzifikálása mellett foglaltak állást. McNamara, aki szerint a légvédelem és a kárelhárítás jelentős emberi erőforrásokat köt le északon, továbbra is úgy gondolta, hogy a tárgyalásokhoz a bombázásokon át vezet az út. Végül 1966 áprilisában fogadta el Johnson az üzemanyag-tárolók és a fontosabb északi csomópontok elleni támadás tervét, ami szinte azonnal megkezdődött a VK-ban kialakult belpolitikai és diplomáciai helyzet miatt.⁴³³ A nagy üzemanyag-tárolók elleni támadások 1966 júniusában kezdődtek,

⁴²⁹ Clodfelter 2006. 85. o.

⁴³⁰ Clodfelter 2006. 88-89. o.

⁴³¹ Clodfelter 2006. 89-90. o.

⁴³² Clodfelter 2006. 90. o.

⁴³³ Clodfelter 2006. 93-96. o.

azzal a korlátozással, hogy a civil áldozatok lehetőségét minimalizálni kell. Júliusban és augusztusban az USAF megsemmisítette a tárolókat, de már augusztusban arról számolt be a katonai hírszerzés, hogy a VDK rendelkezik elegendő számú kisméretű és az országban szétszórta üzemanyag-tárolóval, amit a levegőből nem lehet támadni. Ezt követően az elnök szeptemberben utasítást adott a logisztikai szempontból fontos közlekedési csomópontok támadására.⁴³⁴

A támadások hatása az észak-vietnámiak több támogatást kaptak a szovjet és a kínai szövetségesüktől. Az ő segítségükkel, illetve egyéb lépések megtételével – mint például az ipari bázis feladása, beruházás a légvédelembe és a kárhelyreállításba – képesek voltak a légitámadások által okozott károkat minimalizálni, és folytatni a harcot.⁴³⁵

McNamara védelmi miniszter ekkorra kezdte elveszíteni a hitét a bombázások hatékonyságában. Katonai oldalról azonban továbbra is a célpontok további kiszélesítését szorgalmazták az elektromos erőművek, valamint a kikötők és gátak elleni támadásokkal. Politikai szempontból ez problémás volt, mivel ezeket a célpontokat már nem lehetett katonai jellegűnek tekinteni, így a támadások engedélyezése esetén a hazai és a nemzetközi közvélemény fokozott ellenérzésével kellett számolni.⁴³⁶

A Marigold közvetítési kísérlet bombázási szünetet rendelt 1966 decemberében, majd kudarca után az elnök a bombázások további intenzifikálása mellett döntött. 1967 februárjában ismét megkezdődött a VDK bombázása, amit egy ideig a rossz időjárás akadályozott. Az USAF megkezdte az ipari célpontok és az elektromos erőművek támadását. Azt követően, hogy a VDK nyilvánosságra hozta a Marigold keretében történt levelezést Ho Si Minh és Johnson között, az elnök még eltökéltebb lett, és a célpontok kiszélesítésében lehetőséget látott a VDK megtörésére. Áprilisban és májusban ilyen körülmények között került sor például a hanoi központi erőmű és a haipongi hőerőmű elleni támadásra.⁴³⁷

Az elnök civil tanácsadói ekkor már nem gondolták a bombázást csodaszernek, amivel a tárgyalásokat ki lehet kényszeríteni, ezért a korlátozása mellett foglaltak állást. Johnson ennek hatására átfogó elemzést kért, de politikai okokból – a háborúval kapcsolatos kongresszusi meghallgatások előtt – nem csökkentette a támadások intenzitását. A meghallgatáson az USAF vezetése a bombázások erősítése és a politikai korlátozások csökkentése mellett érvelt. A légierő ennek hatására nagyobb önállóságot kapott, ami nem tartott sokáig, mert a kínaiak lelőttek két, kínai légtérbe tévedt amerikai repülőgépet.⁴³⁸

Politikai megoldás hiányában Johnson 1967 októberében ismét a bombázások intenzitásának növelése mellett döntött, amit a JCS üdvözölt. A civil tanácsadók, élükön McNamara védelmi miniszterrel továbbra is a bombázások korlátozása mellett foglaltak állást. McNamara az év végén a nézeteltérések miatt a le is mondott,⁴³⁹ állásponjtjának

⁴³⁴ Clodfelter 2006. 97-99. o.

⁴³⁵ Bombing As a Policy Tool in Vietnam: Effectiveness, Committee on Foreign Relations, October 12, 1972 Naval History and Heritage Command. (utolsó letöltés: 2016. 01. 31.) <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/b/bombing-as-policy-tool-Vietnam.html>

⁴³⁶ Clodfelter 2006. 102-103. o.

⁴³⁷ Clodfelter 2006. 105-106. o.

⁴³⁸ Clodfelter 2006. 108-109. o.

⁴³⁹ Clodfelter 2006. 110-111. o.

helyességét amerikai kormányzati szakértők is megerősítették. Egy szakértői csoport jelentése azt emelte ki, hogy a bombázások nem csökkentették az északi vezetés elszántságát a déli műveletek támogatásában, és az északi lakosság körében sincs jele a háború iránti elkötelezettség csökkenésének.⁴⁴⁰

7.15. VDK- ÉS DNFF-REAKCIÓK

A kommunista oldal reakciója a bombázásokra az erőfeszítések növelése volt, ami egyfelől a délen folytatott katonai műveleteik fokozását, másfelől egy korszerű légvédelmi rendszer felállítását jelentette szovjet és kínai segítséggel.

A DNFF nem volt rászorulva ebben az időszakban nagyarányú utánpótlásra, a szükséges felszerelés és ellátmány jelentős hányada Dél-Vietnámból származott. A folyamatos bombázások a VDK-t rákényszerítették az utánpótlási hálózat ellenállóbbá tételére, például vízfelszín alatti hidak építésére, amelyek felderítése a levegőből gyakorlatilag lehetetlen volt.⁴⁴¹ A lakosság szervezeten végezte a légitámadások által okozott károk elhárítását, nem voltak megmozdulások az ország vezetésével szemben.

A VDK a légi háborúban defenzív hozzáállást tanúsított. Nem a légierő fejlesztésére, hanem a légvédelemre helyezte a súlyt, gyakorlatilag mindent a védelmi céloknak rendelt alá. Ez kiegészült az amerikaiak által preferált célpontok széttagolásával, hogy a támadásuk minél nehezebben legyen kivitelezhető a levegőből.

A VDK-t és a DNFF-et segítette az időjárás is, amely az év nyolc hónapjában nehezítette a bombázás hatékony és pontos végrehajtását.⁴⁴² A veszteségpropagandát illetően egyszerű volt a VDK helyzete, mivel a jelentések valóságtartalmát csak a hanoi vezetés ismerte. A pilótáknak utasításuk volt arra, hogy ha nagy a civil veszteség lehetősége, ne hajtsák végre a légicsapást, Hanoi ennek ellenére több ezer halotról és sebesültről adott hírt hetente.⁴⁴³

A kínai és a szovjet támogatásnak köszönhetően a VDK képes volt kiépíteni a korszak egyik legkorszerűbb légvédelmi rendszerét, aminek a célja az volt, hogy az USAF-nak minél nagyobb veszteséget okozzanak minél kisebb befektetéssel. Ennek érdekében a fontos célpontok körül csöves légvédelmi ütegek és légvédelmi rakéták rendszerét állították fel, amelyben a csöves légvédelmi eszközök játszották a főszerepet.⁴⁴⁴ Bár az amerikaiak találtak technológiai és taktikai eljárásokat, hogy csökkentsék a veszteségeiket, a légvédelmi állások száma a szovjet és kínai segítségnek köszönhetően folyamatosan emelkedett, ami csökkentette a műveleti szabadságot a levegőben.⁴⁴⁵ 1968 októberéig az amerikai oldal 990 repülőgépet és 800 halott vagy fogságba esett katonai személyzetet veszített.⁴⁴⁶

⁴⁴⁰ The Pentagon Papers: Air War in The North 1965-1968 Vol. 2., 126-127. o.

⁴⁴¹ Tilford 1992. 112. o.

⁴⁴² Tilford 1992. 113. o.

⁴⁴³ Tilford 1992. 114. o.

⁴⁴⁴ Tilford 1992. 121-123. o.

⁴⁴⁵ Tilford 1992. 125-127. o.

⁴⁴⁶ Tilford 1992. 130. o.

A VDK légvédelmének nemcsak csúcstechnikai része volt. A népi önvédelmi milícia szervezésével 3000 légvédelmi csoport alakult, amelyek puskákkal és légvédelmi fegyverekkel voltak felszerelve. Voltak állami vállalatok által szervezett csoportok is, és a határ közelében helyi milíciák is szerveződtek, amelyekben a légvédelemmel kapcsolatos feladatok végzése fontos része volt a működésnek.⁴⁴⁷

A Tet offenzíva után Johnson elnök a háborús erőfeszítések korlátozása mellett döntött, aminek része volt az Észak-Vietnám elleni bombázóhadjárat korlátozása: először a 20., majd a 19. szélességi fok alatti területekre korlátozta a légitámadásokat. Az így felszabaduló kapacitásokat a szomszédos országokban zajló zavaró műveletek erősítésére fordították.⁴⁴⁸

7.16. A GÖRDÜLŐ MENNYDÖRGÉS HADMŰVELET MEGÍTÉLÉSE

Az USAF a többi amerikai haderőnem és a VK légierijével vietnámi 1968-ig több mint egymillió bevetést repült, és 750 000 tonnányi bombát dobott Észak-Vietnámra.⁴⁴⁹ A bombázások hatékonyságát 1967-1968-ra amerikai oldalon is megkérdőjelezték. Egy amerikai kormányzati tanulmány 1967-ben az alábbiakat írta a légi hadjáratról: „1967 októberéig Észak-Vietnám amerikai bombázása nem gyakorolt mérhető hatást Hanoi déli műveleteinek megindítási és támogatási képességére. Észak-Vietnám a déli műveleteket úgy támogatja, hogy logisztikai beömlő csőként és emberi erőforrásként szolgál egy olyan gazdasággal, amelyben az emberi erőforrásokat erősen alulhasznosították.”⁴⁵⁰ A jelentés részletezi, hogy az USAF zavaró műveletei nem tudták megakadályozni az északi erők délre szivárgását, sem a DNFF erőinek átfegyverzését, szerinte a DNFF-et gátló tényezők szervezeti problémákból adódnak, nem a bombázásokból, és a jövőben képes lesz nagyobb erőket is támogatni. A bombázások a vietnámi gazdaság egészére súlyos csapást mértek, az anyagi károkat azonban a külföldi segélyek jelentős részben kompenzálják. Az igazán komoly ár a mezőgazdasági és más munkások részéről a mintegy 300 000-600 000 fő átirányítása a bombázások hatásainak csökkentésére. A jelentés becslése szerint a beáramló külföldi támogatás mértéke többszöröse a bombázások által okozott kárnak, vagyis a bombázások az északi katonai képességek megerősödéséhez vezettek.⁴⁵¹

Az USAF vezetése figyelmen kívül hagyta, hogy egy jelentős ipari bázissal nem rendelkező, a modern élet feltételeit nélkülöző észak-vietnámi társadalom ellen akarta alkalmazni azt a stratégiát, amit a második világháborúban iparosodott országok ellen alkalmaztak – a háború utáni elemzések szerint több szempontból is korlátozott sikerrel. Bár a jelentés a légi háborút kiemelt fontosságúnak tartja, megjegyzi, hogy a II. világháború nem útmutató a jövő háborúhoz, és rámutat arra, hogy Németországban is tudták kompenzálni a légitámadások hatásait különböző megoldásokkal, amelyek nem tudták megakadályozni a gazdasági összeomlást, de késleltették, így folya-

⁴⁴⁷ Ang 2002. 95-96. o.

⁴⁴⁸ Tilford 1992. 152-153. o.

⁴⁴⁹ Tilford 1992. 89. o.

⁴⁵⁰ The Pentagon Papers: Air War in The North 1965-1968 Vol. 2., 123. o.

⁴⁵¹ The Pentagon Papers: Air War in The North 1965-1968 Vol. 2., 123-125. o.

matos támadásokra volt szükség a hatás fenntartására.⁴⁵² Az elemzés legfontosabb megállapítása a bombázások pszichológiai hatását emelte ki, ami Vietnám esetében is bebizonyosodott: „A német lakosság mentális reakciója a légitámadásokra figyelemre méltó volt. A kegyetlen náci kontroll alatt meglepő ellenállást mutattak a folyamatos légitámadások által okozott nehézségekkel és a terrorral szemben, az otthonuk és tulajdonuk pusztulásával szemben, és azon életkörülményekkel szemben, amelyek között kénytelenek voltak élni. (...) A rendőrállam hatalmát a lakosság felett nem lehet alábecsülni.”⁴⁵³ A VDK ipari kapacitása azonban nem a saját területén volt, hanem Kínában és a Szovjetunióban, valamint kisebb részben Kelet-Európában. Ezeknek a támadása a stratégiai korlátozások miatt soha nem jöhetett szóba, ellenkezőleg, a Johnson-adminisztráció mindennemű szovjet vagy kínai személyi veszteséget igyekezett elkerülni, mivel az a háború kiszélesedéséhez vezethetett volna.

7.17. A TET-OFFENZÍVA ELŐZMÉNYEI ÉS TERVEZÉSE

Az offenzívával kapcsolatos döntéshozatali ismereteink a mai napig hiányosak, ami megnehezíti az események megfelelő kontextusban való értelmezését. A VDK szempontjából nézve megállapítható, hogy az Egyesült Államok elleni közvetlen hadviselés harmadik évéhez közeledve nehéz helyzetben volt az északi vezetés. Számos stratégiai lehetőség közül választhattak, gyors győzelmet azonban egyik sem ígért. Ismert volt viszont, hogy Le Duan elnök a magasabb egységekkel vívott háborút preferálja.⁴⁵⁴ Az offenzíva tervezésénél figyelembe vett egyik legfontosabb érv az volt, hogy az Egyesült Államokban a közelgő választások politikai döntést kényszeríthetnek ki az Egyesült Államok Vietnám-politikájával kapcsolatban, a másik pedig az, hogy a magasabb egységekre építő háborús stratégia 1965-1967 között nagyon költségesnek bizonyult a VDK számára, ezért a vietnámi vezetés szeretett volna minél előbb – és természetesen győzelemmel – véget vetni a háborúnak. Feltételezések szerint Le Duan azért erőltette a Tet-offenzívát, mert a diplomáciai téren kész tények elé akarta állítani az amerikaiakat, és úgy látta, hogy az amerikaiak elérték a beavatkozás lehetőségeinek határait, és nem tudják az alkalmazott csapatlétszámot sokáig fenntartani a VK-ban. Emellett bízott benne, hogy a déli városokban uralkodó elégedetlenség mozgósítani fogja a lakosságot a DNFF/VNH-offenzíva mellett.⁴⁵⁵

Az offenzíva elvének elfogadtatása nem volt könnyű, mivel voltak ellenzői, akik a korábbi sikertelen stratégia folytatását, illetve elmélyítését látták benne. A tervezését az újabb kutatások szerint egy kémhisztériának beállított politikai letartóztatási hullám előzte meg, amelynek során Le Duan eltávolította a legveszélyesebb politikai ellenfeleit. A letartóztatások érintették az értelmiséget, a hadsereg vezetését és a pártapparátust is. 1967. július 6-án hirtelen (a hivatalos közlés szerint szívrohamban) meghalt a déli katonai műveletek vezetéséért felelős Nguyen Chi Thanh tábornok, akinek a Tet-offenzívával kapcsolatos álláspontja nem volt ismert, bár a magasabb egységekkel

⁴⁵² United States Strategic Bombing Surveys (European War) (Pacific War), Air University Press, 1987. 37-39. o. (utolsó letöltés: 2017. 08. 15.)
https://media.defense.gov/2017/Apr/07/2001728533/-1/-1/0/B_0020_SPANGRUD_STRATEGIC_BOMBING_SURVEYS.PDF

⁴⁵³ United States Strategic Bombing Surveys 1987. 39. o.

⁴⁵⁴ Nguyen 2012. 89. o.

⁴⁵⁵ Nguyen 2012. 88-90. és 98-99. o.

vívott harc híve volt. A halála megnyitotta a lehetőséget Le Duan előtt, hogy Van Tien Dung tábornok személyében a maga jelöltjét állítsa a déli katonai műveletek élére.⁴⁵⁶

Az elnök és a tábornok offenzívával kapcsolatos tervét sokan kételkedve fogadták, többek között a beteg Ho Si Minh is ellenezte. Le Duan azonban ekkorra kellőképpen megerősítette a pozícióját a pártban és az államapparátusban ahhoz, hogy a kritikákat félresöpörve folytassa a megvalósítását.⁴⁵⁷

Az offenzíva előkészítésének voltak kényes nemzetközi vonatkozásai. A kínai vezetés már korábban is gyanakvással figyelte a VDK katonai tevékenységét és a szovjetekre való egyre jelentősebb mértékű támaszkodását katonai és gazdasági téren. Számukra azért volt fontos a vietnámi háború megvívásának módja, mert a kínai stratégia sikere a kínai ideológia erejét bizonyította a szovjetekével szemben. A VDP-vezetés ezért igyekezett mindent megtenni annak érdekében, hogy a változásokat Peking ne tekintse a szovjetek irányába való elköteleződésnek. A kínai félelmek alapja az volt, hogy ha a VDK gyors győzelmet akar, akkor szüksége lesz nagyarányú offenzívák végrehajtására és ehhez szovjet segítségre, ami majd a szovjet érdekszférába vonzza. Bár a VDK állami és pártvezetői biztosították őket arról, hogy a kínai modell hívei, és csupán új elemeket kívánnak beemelni a modellbe, a Tet-offenzíva a méreténél és a jellegénél fogva a kínai elhúzódó háborús modelltől való eltávolodás egyértelmű jele volt. Az viszont megnyugtató volt a kínaiak számára, hogy a VDK elzárkózott a nyílt tárgyalásoktól, amit a szovjetek szorgalmaztak a háború befejezése érdekében. Az is kedvezően hatott rájuk, hogy az offenzíva előtt végrehajtott tisztogatásoknak számos szovjetbarát vagy annak vélt párt- és állami tisztviselő is áldozatul esett.⁴⁵⁸

A szovjetek irányába is megtette a VDP vezetése a megfelelő lépéseket. 1967 őszén küldöttség ment Moszkvába, hogy újabb támogatást kérjen. A kérést a szovjet vezetés teljesítette, és többek között repülőgépeket, légvédelmi és tűzérségi eszközöket, valamint egyéb katonai jellegű felszereléseket is szállítottak a VDK számára. A szovjetek ezek átadását szinte nyíltan kezelték, amire addig nem volt példa. Nem sokkal később Le Duan is ellátogatott Moszkvába, ahol Brezsnyevvel és Kosziginnal is találkozott.⁴⁵⁹

Mindez azt bizonyítja, hogy az északi vezetés felismerte: a franciák ellen alkalmazott stratégia nem lesz sikeres az amerikaiak ellen, mivel katonailag jóval erősebbek, és emiatt nem tudnak kilépni a Mao-féle elhúzódó háborús stratégia első fázisából. A konfliktus így bizonytalan ideig eltarthat, aminek folyományaként megrendülhet az északi rendszer is.⁴⁶⁰

A VDP 1967 elején elfogadta a 13. határozatot, amelyben katonai-politikai-diplomáciai stratégiát fektetett le. Ez a magasabb egységekkel folytatott háborút preferálta, fontos szerepet szánt a diplomáciai tevékenységnek, és lázadások szítását kezdeményezte a déli lakosság soraiban annak érdekében, hogy a háborút minél gyorsabban le lehessen zárni.⁴⁶¹ 1967 júliusában a VDP vezetésének bemutatott terv arról szólt, hogy egy „általános offenzíva és általános

⁴⁵⁶ Nguyen 2012. 89., 90-91. 98., 100-101. o.

⁴⁵⁷ Nguyen 2012. 101-102. o.

⁴⁵⁸ Nguyen 2012. 95-97. o.

⁴⁵⁹ Gayduk 1996. 139-140. o.

⁴⁶⁰ Pham Van Son és Le Van Duong (szerk.): The Viet Cong „Tet” Offensive (1968), Printing and Publications Center (A.G./Joint General Staff) RVNAF, nincs datálva, 48. o.

⁴⁶¹ Nguyen 2012. 90. o.

felkelés” megindításával a déli városokat kell megtámadni, amelyekre addig nem terjedtek ki a nagyarányú katonai műveletek. A magasabb egységek feladata az amerikai és az ARVN-csapatok elcsalogatása a városoktól, amelyek ellen a gerillaerőkre támaszkodva meglepetésszerű támadást kell indítani. A döntés megszületése után a VNH-ban hozzáláttak a megfelelő kiképzési anyagok összeállításához és a bevetésre kerülő hadosztályok megerősítéséhez.⁴⁶²

Le Duan 1968 januárjára elfogadtatta a 14. határozatot, amely a Tet offenzíva politikai alapjait rögzítette és az alábbi célokat fogalmazta meg:

- „a bábhadereg [ARVN] nagy részének szétzúzása és szétzilálása, a bábrezim minden igazgatási szinten való megdöntése, a hatalom nép kezébe adása
- az amerikai haderő jelentős hányadának és felszerelésének megsemmisítése annak érdekében, hogy ne tudják végrehajtani a katonai és politikai feladataikat
- erre alapozva az amerikai agressziós szándék megtörése és az Egyesült Államok kényszerítése arra, hogy belássa vereségét Dél-Vietnámban és befejezze minden ellenséges tevékenységét Észak-Vietnám ellen”⁴⁶³

A tervezők szeme előtt az lebeghetett, hogy sikeres offenzíva esetén a választások miatt Johnson elnök számára lehetetlenné válhat további csapaterősítések Dél-Vietnámba küldése, de fontos szerepe lehetett a döntésben a háború miatt erősödő Amerika-ellenesség remélt növekedésének is.⁴⁶⁴ A célokat az amerikaiak is hamar felismerték. Westmoreland tábornok azt írta a Khe Sanh-i csatáról készült könyv előszavában 1969-ben, hogy „az ellenség elsődleges célja az 1968-as Tet offenzívával a hatalom megszerzése volt Dél-Vietnámban azzal, hogy általános felkelést szítanak és a dél-vietnámi hadsereg jelentős egységeit átállásra készítik. (...) az ellenség a jelek szerint arra is számított, hogy katonai úton az északi két tartományból jelentős területeket szerez meg a demilitarizált övezettől délre, és ott felállít egy »felszabadító kormányt«.”⁴⁶⁵

7.17.1. Az offenzíva előkészítése

Az DNFF és a VNH sok időt és energiát fordított az offenzíva előkészítésére. A szükséges fegyverek és lőszer becsempészése a leendő műveleti területekre nagy munka volt. A NFF az offenzíva előtt jelentős számú kádert szivárogtatott be a nagyvárosokba azzal a feladattal, hogy vegyék fel a kapcsolatot a helyi titkos szervezetekkel, és várják a további utasításokat. Különösen fontos volt az utászegységek beszivárgása, amelyek számos támadást készítettek elő és indítottak az offenzíva során.⁴⁶⁶

Az 559. logisztikai csoport az offenzíva előkészületeként hozzálátott a szállítási útvonalak és raktárak kapacitásának növeléséhez, és 1967 októberétől elkezdtek a támadáshoz szükséges hadianyagokat és ellátmányt délre

⁴⁶² Hoang 2002. 207. o.

⁴⁶³ Hoang 2002. 214-215. o.

⁴⁶⁴ Pham és Le nincs datálva 49. o.

⁴⁶⁵ Shore, Moyers S.: The Battle for Khe Sanh, Department of the Navy – United States Marine Corps Historical Branch, 1969. 956 vi. o.

⁴⁶⁶ Pham és Le nincs datálva 53. o.

szállítani. A VNH beszámolója szerint az előkészületeknek köszönhetően a délen lévő harcoló erők létszámát az 1966 végi 204 000-ről 1967 végére 278 000 főre tudták növelni. A városokba kommandó- és propagandaegységeket szivárogtattak be, valamint előretolt fegyver- és gyógyszerraktárakat hoztak létre.⁴⁶⁷

A Tet előtt a DNFF/VNH erők több kisebb offenzívát indítottak, melyek célja a városok elleni támadás gyakorlása, az egyidejű támadások koordinációs problémáinak megoldása és az offenzíva megindításához kedvezőbb taktikai helyzet kialakítása volt.⁴⁶⁸ Magát a Tet offenzívát több elterelő művelet is megelőzte, közülük a legjelentősebb a Khe Sanh-i bázis elleni támadás volt.

7.12.2. A Khe Sanh-i bázis szerepe

1968. január 20-án, tíz nappal a Tet offenzíva megindulása előtt, a DNFF/VNH-erők tüzérségi tűz alá vették Dél-Vietnám északi részén az amerikaiak által használt Khe Sanh-i bázist, amely a Ho Si Minh ösvény közelében feküdt, és feladata az ott folyó tevékenység akadályozása volt. Az akció feltételezhetően figyelemelterelés volt a közelgő, városok ellen indítandó támadásról.⁴⁶⁹

Az amerikai fél az ostrom előtt észlelte, hogy a bázis közelében a 304. és a 325. VNH-hadosztály és kiszolgáló alakulatok vonulnak fel. Feltételezték, hogy az 1967-eshez hasonló bázis elleni támadás várható, nagyobb méretekben. A bázist négy amerikai tengerészgyalogos és egy dél-vietnámi rohamlövész zászlóalj védte.⁴⁷⁰ Az is felmerült lehetőségként, hogy az északi vezetés egy új Dien Bien Phut akar Khe Sanh ostromával kreálni.

A bázis körbezárása után az USAF és a tengerészgyalogság légierije látta el a levegőből a védőket, több mint 17 000 tonna ellátmányt juttattak így célba. Westmoreland tábornok a bázis védelmére jelentős erőforrásokat biztosított, mondhatni prioritást élvezett Vietnámon belül. Mind a tüzérségi, mind a légi támogatás terén – beleértve B-52-es stratégiai bombázók bevetését taktikai támogató szerepkörben – jelentős előnyben volt a támadó VNH-erőkhöz képest. Az ostrom időzítése fontos volt, mivel a monszun kezdetben megnehezítette az amerikai légierő működését, később azonban javult az időjárás, így az nem szabott korlátot a támadásnak.⁴⁷¹

Több kisebb próbálkozás után február 29-én az ostromlók ezred szintű támadást indítottak Khe Sanh ellen, amely március 1-jéig tartott, de nem tudott áttörést elérni. Bár az ostromgyűrű április elejéig fennmaradt, később nem került sor hasonló méretű támadásra. Amerikai becslések szerint az észak-vietnámi erők március 1-jéig 10-15 000 főt veszítettek, a tengerészgyalogos-veszteség 205 halott volt. Az összecsapás intenzitását mutatja, hogy a védelmi műveletek során 100 000 tonna légi bombát és 150 000 tüzérségi lőszert használt el az amerikai fél.⁴⁷²

⁴⁶⁷ Hoang 2002. 208. és 201-212. o.

⁴⁶⁸ Hoang 2002. 212-213. o.

⁴⁶⁹ Pham és Le nincs datálva, 22. o.

⁴⁷⁰ Shore, Moyers S.: The Battle for Khe Sanh, Department of the Navy – United States Marine Corps Historical Branch, 1969. 29. és 51. o.

⁴⁷¹ Shore 1969. 79., 92-93. és 124. o.

⁴⁷² Shore 1969. 124-125., 145. és 185. o.

A Khe Sanh elleni támadásra válaszul a déliek csökkentették a Tet időszakára tervezett tűzszünet idejét, és amerikai és dél-vietnámi csapaterősítéseket küldtek a két legészakibb tartományba, hogy a várható támadást ellensúlyozzák. A déli értékelés szerint az DNFF a határmenti bázisairól kiindulva önálló és nagyarányú műveletek végrehajtására csak rövid ideig képes. Ehhez azonban hozzá kell számítani, hogy a pacifikáció körüli problémák fennálltak, és a déli országrész területének egy része a DNFF irányítása alatt állt, emiatt egyes nagyvárosok körül is befolyással bírt. A helyzet látszólag stabil volt, a déli kormány ennek megfelelően nagyvonalú volt a fegyveres erők-nél szolgálók szabadságolásánál, vagyis az adott körülmények között a lakosság számára békés ünnepre készült.⁴⁷³

7.13.3. Az offenzíva végrehajtása (jan. 29. és 30.)

A támadás meglepetésszerűen indult, amihez hozzájárult, hogy a déli hatóságok felfüggesztették a kijárási tilalmat, a DNFF pedig a tűzszünetre tett ígéretét megszegve lépett akcióba. A támadás első célpontjai között volt Kontum, Pleiku, Darlac és Nha Trang, emellett vidéken számos kisebb katonai létesítmény ellen indult összehangolt akció. Az első szakasz sikeres volt, főként a meglepetés ereje miatt. A dél-vietnámi és amerikai reakciók az egyes helyszíneken eltéréseket mutattak, voltak városok, ahol – utólag kijelenthető – a támadás korábban indult meg.⁴⁷⁴ Amerikai források szerint ez időzítéshiba volt, mivel az északi és a déli holdnaptár között egynapos eltérés volt, és bár a csapatok nagy része megkapta a támadás idejére vonatkozó pontosítást, a felsorolt (és még néhány másik) települést támadó csapatok nem értesültek időben az időpont harmonizálásáról.⁴⁷⁵

A VK 48 nagyvárosából és tartományi székhelyéből 28-at ért támadás, a fennmaradó 20 városban minimális fegyveres tevékenységre került sor. Az akció Saigonra és a Mekong-deltára koncentrált, de az egész dél-vietnámi területre kiterjedt. Huét, a régi császárvárost január 31-én jelentős erőkkel támadták, és rövid időn belül majdnem az egészét el is foglalták. A támadás intenzitása február 3-ára visszaesett. Számos megtámadott településen, ahol nem sikerült átütő sikert elérniük, a DNFF fegyveresei a helyiek között igyekeztek megbújni, a dél-vietnámi és amerikai erők az ő felkutatásukra és semlegesítésükre koncentráltak. A helyzet Saigonban, Huében és Can Thoban volt különösen kiélezett. Február közepe felé újra intenzívebbé vált a harc.⁴⁷⁶

A Tet offenzíva sajátosságai közé tartozik, hogy első alkalommal a VDK páncélosokat is bevetett. A támadásra február 7-én, nem messze Khe Sanhtól került sor, Laoszból kiindulva hajtották végre. Az amerikai csapatok ezzel párhuzamosan Hué városában elkezdték a VDK csapatait kiszorítani. Február 10-re Hué és Saigon kivételével a jelentős településekről kiszorították a támadókat. A támadás sajátosságai közé tartozott, hogy a helyi erőket a főerőkkel együtt, koncentráltan a nagyvárosok és jelentősebb célpontok ellen vetették be, a kisebb célpontokat érintetlenül hagyták.⁴⁷⁷

⁴⁷³ Pham és Le nincs datálva 23-24. o.

⁴⁷⁴ Pham és Le nincs datálva 29. o.

⁴⁷⁵ Stewart, Richard W. (szerk.): American Military History Volume II: The United States Army in a Global Era, 1917-2003, Center of Military History United States Army, 2005 336. o. (utolsó letöltés: 2017. 08. 18.) <https://history.army.mil/books/AMH-V2/AMH%20V2/chapter11.htm#b1>

⁴⁷⁶ Pham és Le nincs datálva 29-31. o.

⁴⁷⁷ Pham és Le nincs datálva 31 és 34. o.

Az offenzíva első szakasza február közepére kifulladt. Az elszenvedett veszteségek miatt az DNFF-VDK erőknek átmeneti szünetre volt szükségük, de február 17-től újra fokozódott a harci tevékenységük. Ebben a szakaszban nem a közvetlen támadás jellemezte a fellépésüket, hanem aknavetők és tüzérségi eszközök alkalmazása, amit csak bizonyos területeken kísért szárazföldi akció.⁴⁷⁸

A támadók sikeréhez nagymértékben hozzájárult, hogy az amerikai és dél-vietnámi fél nem megfelelően értelmezte a készülő offenzíváról rendelkezésre álló hírszerzési információkat. 1967. november 25-én a dél-vietnámi erők kezére került egy rövid leírás a DNFF/VNH erők megváltozó feladatairól. Kifejezetten a Tet offenzívával kapcsolatos elméleti problémákat tárgyalta, négy részből állt:

1. cél: az amerikai jelenlét megszüntetése koalíciós kormány létrehozása által, az NFF vezetése mellett;
2. cél: az amerikai katonai-politikai helyzet rombolása, a dél-vietnámi fegyveres erők összeroppantása és felkelés kirobbantása;
3. saját sikerek ismertetése;
4. saját problémák ismertetése.⁴⁷⁹

A dokumentum azt is meghatározta, hogy amennyiben a koalíciós kormány nem jön létre, és az Egyesült Államok Dél-Vietnámban marad, a cél az intenzív fegyveres harc lesz az elhúzódó háborús taktika folytatása helyett, a minél gyorsabb győzelem kivívása érdekében.

7.14.4. Hué ostroma

A Hué elleni támadás volt a Tet offenzíva legsikeresebb akciója a DNFF/VNH szemszögéből. A régi császárvárosért folyó csata 26 napig tartott. Az egész várost hatalmas károk érték, és a DNFF/VNH erők számos civil, elsősorban a dél-vietnámi államnak dolgozó polgári alkalmazott halálát okozták.⁴⁸⁰ A VK északi részén található várost kettészeli a Parfüm-folyó: az északi oldal a császárváros, a déli a város modern része. A vietnámiak számára jelentős kulturális értékei miatt a birtoklása szimbolikus szempontból is fontos volt. Összehangolt tüzérségi és gyalogsági támadás indult ellene, repülőtere kiemelt célpont volt. A császárváros területének nagy része rövid időn belül a kezükbe került. A déli városrészbe is benyomultak, bekerítették az ARVN, a rendőrség és a kormányzati intézmények épületeit. Sikerüket segítette a rossz időjárás, mivel az amerikai és ARVN-erők csak korlátozottan tudtak légi támogatást kérni a városba benyomult ellenséges kötelékekkel szemben. A városban a támadás idején minimális ARVN-jelenlét volt, mivel a Tet ünnep alkalmából sokan szabadságon voltak.⁴⁸¹

A DNFF propagandacsoportjai a támadás alatt folyamatosan járták a polgári lakóterületeket, igyekeztek megnyerni a lakosság aktív támogatását. A buddhista közösség politikailag aktív tagjai, akik korábban részt vettek a

⁴⁷⁸ Pham és Le nincs datálva 34. o.

⁴⁷⁹ Pham és Le nincs datálva 45. o.

⁴⁸⁰ Pham és Le nincs datálva 248. o.

⁴⁸¹ Pham és Le nincs datálva 249-250. o.

katonai vezetések elleni tiltakozásokban, a kezdeti időszakban csatlakoztak hozzájuk. A propagandisták politikai tájékoztató tanácskozások látogatására szólították fel a tisztviselőket, rendőröket és katonákat, majd a megjelenteket foglyul ejtették és megölték. Dél-vietnámi adatok szerint mintegy ezer fő esett áldozatul az ilyen akcióknak. A támadók elfoglalták a börtönt és kiengedték a foglyokat, ezzel is növelve a káoszt a városban.⁴⁸²

A támadók az amerikai és dél-vietnámi katonai létesítményeket nem tudták elfoglalni. Az ARVN-parancsnokság a támadás második napján a környező területekről erősítéseket küldött a városba, beleértve páncélos és tűzérési kötelékeket is, amelyek ellentámadásai a DNFF/VNH-egységek részleges visszavonulását eredményezték a városon belül. Az amerikai tengerészgyalogság egységei a támadás utáni harmadik napon kezdtek a városba érkezni, hogy a kiverjék a támadókat, és támogassák az ott harcoló ARVN-egységeket.⁴⁸³ A tényleges ellentámadás az ötödik napon indult meg, és először a város déli részére koncentrált. Február 9-ére sikerült az ellenállást megtörni a legfontosabb létesítmények körül. A támadással párhuzamosan a déliek menekülttáborokat hoztak létre.⁴⁸⁴ A város északi részébe az első amerikai csapaterősítések február 12-én érkeztek meg. Február 13-án az időjárás javulásával az amerikai légierő légicsapásokat hajtott végre az ott harcolók támogatására.⁴⁸⁵ Heves harcok után február 19-ére sikerült az északi városrészben a DNFF/VNH-egységeket az utolsó védvonalaikba visszaszorítani. Eközben az amerikaiak a környező falvakat is igyekeztek visszafoglalni, ezeket a DNFF/VNH-erők a városban harcolók ellátására használták. Az amerikai és dél-vietnámi erők nyomására a támadók végül kénytelenek voltak visszavonulni a császárvárosból.⁴⁸⁶

Az ütközetben az ARVN 213 halottat veszített, az amerikai oldal 53-at, és a szövetséges becslések szerint a DBFF/VDK erők 2500 főt. A DNFF/VNH oldal 1042 halottat ismert el.⁴⁸⁷

7.15.5. *Saigoni események*

1968. január 30-án éjjel támadás érte a saigoni amerikai nagykövetséget. A támadók bejutottak a nagykövetség területére, de az épületekbe nem tudtak behatolni. Hat órába telt, amíg a behatolók ellenállását az amerikai erősítés fel tudta számolni. Dél-vietnámi becslés szerint 17 zászlóaljnyi erő vett részt a támadásban, amit a Saigon körüli területeken további erők támogattak.⁴⁸⁸

A nagykövetségen kívül közvetlen támadás érte a Függetlenségi Palotát, a dél-vietnámi hadsereg és haditengerészet főhadiszállásait, egy rádióállomást, a Fülöp-szigetek nagykövetségét és több katonai bázist a város külső részén. A támadók a célpontok egy részébe behatoltak, és csak a csapaterősítések megérkezése után sikerült őket

⁴⁸² Pham és Le nincs datálva 251., 253., 273. és 276. o.

⁴⁸³ Pham és Le nincs datálva 250-251. o.

⁴⁸⁴ Pham és Le nincs datálva 254-255. o.

⁴⁸⁵ Pham és Le nincs datálva 256-257. o.

⁴⁸⁶ Pham és Le nincs datálva 267-269. o.

⁴⁸⁷ Pham és Le nincs datálva 271.. o.

⁴⁸⁸ Pham és Le nincs datálva 78., 127. és 129. o.

semlegesíteni. Az akció résztvevői kihasználták, hogy a dél-vietnámi hatóságok nem ellenőrizték a fővárosban közlekedőket, így a támadókat és a becsempészett fegyvereket sem észlelték. A támadások azért nem érték el a kívánt célt, mert sok célpont ellen egyidejűleg léptek akcióba, amihez nem állt rendelkezésre a megfelelő erő.⁴⁸⁹

Miután nem sikerült az ARVN-t megbénítani a főhadiszállás ellen intézett támadással, a DNFF-erők igyekeztek elvegyülni a civilek között, és a hatóságokkal szembeni engedetlenségre és erőszakos cselekményekre próbálták rábírni a lakosságot. Ez nem sikerült, viszont a harcok elől biztonságosabb területek felé menekült a lakosság, amivel megkönnyítve az ARVN-egységek feladatát az ellenséges erők azonosításában és leküzdésében. Az ARVN-parancsnokság Saigonhoz közel állomásozó egységeket irányított a fővárosba, a saigoni rádió pedig információkkal látta el a lakosságot arról, hogy a városon belül mely részeket érdemes elkerülni a harcok miatt. Érdemes kiemelni, hogy a támadott célpontok – az amerikai nagykövetséget kivéve – a dél-vietnámi kormányzathoz kapcsolódtak, az amerikai létesítmények nagyrészt sértetlenek maradtak.⁴⁹⁰

A VK elnöke a támadás hatására szükségállapotot hirdetett az egész országra, betiltotta a nyilvános gyűléseket és a lakosságot nyugalomra szólította fel, amíg az ARVN és amerikai kötelékek felszámolják a városokba betört támadó formációkat.⁴⁹¹ A támadó magasabb egységek február 5-ére Saigon külső részeire vonultak vissza, onnan folytatták a harcot a kormánycsapatok ellen.⁴⁹²

A Saigonban történt erőszakos cselekmények hatását felerősítette, hogy a nemzetközi sajtó itt képviseltette magát a legnagyobb számban, így minden jelentősebb célpont elleni akciót annak brutális valójában láthatta a világ, köztük az amerikai TV-nézők.

7.16.6. A májusi offenzíva

A Tet-offenzíva második fázisa 1968. május 5-én indult meg. Az első hullámban elszenvedett súlyos veszteségek miatt ebben a hullámban nem a gyalogság alkalmazása volt az elsődleges, hanem az aknavetők és egyéb tüzérségi eszközök alkalmazása. A második fázisban megindított korlátozott gyalogsági offenzíva célja elsősorban Saigon volt, de ekkor már nem járt sikerrel.⁴⁹³ Az ellenintézkedések részeként délen behívták az összes tartalékos katonát, és leállították a sorozott állomány szolgálati idő végét elért állományának leszerelését.⁴⁹⁴

⁴⁸⁹ Pham és Le nincs datálva 71. és 73-74. o.

⁴⁹⁰ Pham és Le nincs datálva 75-77. o.

⁴⁹¹ Pham és Le nincs datálva 110. o.

⁴⁹² Pham és Le nincs datálva 111. o.

⁴⁹³ Pham és Le nincs datálva 35. o.

⁴⁹⁴ Pham és Le nincs datálva 58. o.

7.17.7. Veszteségek

Dél-vietnámi becslések szerint a kommunista erők összlétszáma az offenzíva megindulása előtt 323 000 fő lehetett. A veszteségek összetételét a következőképpen becsülték:

5. táblázat: Dél-vietnámi becslések a VDK-NFF-veszteségekről 1968. március elején⁴⁹⁵

veszteség jellege	veszteség száma
harcoló erők	18 600
logisztikai erők	4 000
gerillák	12 400
politikai káderek	5 000
civilek és munkások	5 000
összesen	45 000

Az offenzíva teljes idejére vonatkozó becsült adatok:

6. táblázat: VDK- és DNFF-veszteségek⁴⁹⁶

veszteség jellege	ideje	
	február	március
halott	41 181	17 192
fogoly	7 391	2 070
összes	48 572	19 262

A dél-vietnámiak szerint a harcokban 60 000 támadó halt meg, további 10 000 esett fogságba, és 17 000 fegyvert zsákmányolt a déli oldal a támadóktól. A dél-vietnámi oldalon 14 000 civil halt meg, 50 000 ház pusztult el a harcokban, és 700 000 ember került létbizonytalanságba a harcok következtében.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ Pham és Le nincs datálva 41. o. alapján

⁴⁹⁶ Pham és Le nincs datálva 56. o. alapján

⁴⁹⁷ Pham és Le nincs datálva 14. o.

A dél-vietnámiak a saját veszteségekkel kapcsolatban az alábbi adatokat közölték:

7. táblázat: Dél-vietnámi források által közölt veszteségi adatok⁴⁹⁸

veszteséget elszenvedett fél	veszteség jellege	hónap	
		február	március
Dél-Vietnám	halott	3 501	1 453
	sebesült	10 678	4 419
	eltűnt	543	383
	összes	14 722	6 255
Szövetséges (főként amerikai)	halott	2 832	1 292
	sebesült	15 832	3 453
	eltűnt	352	252
	összes	19 016	4 997

A városi harcok Huéban és Saigonban komoly károkat okoztak. Dél-vietnámi becslések szerint Hué 26 napos megszállása alatt 4350 civil halt meg és 4500 megsebesült. Hué épületeinek kétharmada megsemmisült, a 130 000 fős lakosságból 90 000 elmenekült.⁴⁹⁹ Saigonban 6300 civil vesztette életét, 11 000 megsebesült, 19 000 épület pusztult el, és több mint 206 000 ember vált menekültté.⁵⁰⁰

7.17.8. Az offenzíva következményei

A VDK számára az offenzíva nem hozta meg a várt eredményeket. Csak Huéban tudtak tartósabban bentmaradni, de ott is vereséget szenvedtek. Amellett, hogy az elszenvedett veszteség minden tekintetben igen jelentős volt, a vereség még egy kiábrándító felismeréssel is járt abban az értelemben, hogy a déli lakosság körében elmaradtak a felkelések, amelyekre valóban számítottak. Az offenzíva végrehajtása ugyanakkor meggyőzte a kínai vezetést arról, hogy a szovjet stratégiai irányvonalat kezdték el követni.⁵⁰¹

⁴⁹⁸ Pham és Le nincs datálva 55. o. alapján

⁴⁹⁹ Pham és Le nincs datálva 56. o.

⁵⁰⁰ Pham és Le nincs datálva 57. o.

⁵⁰¹ Nguyen 2012. 113. és 115. o.

Westmoreland tábornok szerint a Khe Sanh-i események győzelmet jelentettek az Egyesült Államok számára. Véleménye szerint: „A megsemmisítő vereség, amit az észak-vietnámi hadsereg az ostrom alatt elszenvedett, számtalan veszteséget okozott a kommunistáknak, szétverte a legjobbak közül való hadosztályukat és széteszlatta egy második Dien Bien Phuról szőtt álmaikat.”⁵⁰² Az offenzíva pszichológiai hatása volt jelentős elsősorban az Egyesült Államokban. A korábbi optimista beszámolók alapján kialakult képet egyértelműen szétzúzta, és megerősítette Johnson ellenzékét. Köze volt az elnök 1968. márciusi bejelentéséhez, mely szerint nem kíván újraindulni az elnökségért.⁵⁰³

Az offenzíva legjelentősebb következménye mégis az volt, hogy a VDK és az Egyesült Államok képviselői első alkalommal kötelezték el magukat nyíltan a tárgyalások mellett a konfliktus megoldása érdekében. Ez a kínaiakat még jobban az északi vezetés ellen fordította, mivel ez egy újabb elhajlás volt a klasszikus maoista megközelítéstől. Ebben is a szovjet befolyást véltek felfedezni, aminek hangot is adtak. Bár a lépés a későbbiekben valóban erősítette a szovjetek helyzetét a VDK-ban, de nem olyan mértékben, mint a kínaiak feltételezték. A VDK vezetése tisztában volt azzal, hogy a kínai támogatásra szüksége lesz a háború folytatásához, emiatt továbbra is igyekezett távolságot tartani a szovjetektől.⁵⁰⁴

7.18. DIPLOMÁCIAI LÉPÉSEK NIXON HATALOMRA KERÜLÉSE UTÁN ÉS A VIETNÁMIZÁLÁS

Nixon sajátos helyzetben találta magát megválasztása után, mivel a belpolitikában korábban a kommunistaellenességgel tűnt ki. A Dien Bien Phu-i ostrom alatt, Eisenhower alelnökeként, a beavatkozás mellett foglalt állást, Johnson elnök döntését pedig párhovatarozástól függetlenül védte, mivel szerinte az ázsiai szövetségesek javát szolgálta a vietnámi beavatkozás.⁵⁰⁵ Ennek fényében vegyes elvárásokkal tekintett a tárgyalások elé. Bár a győzelmet mint lehetőséget Vietnámban nyilvánosan kizárta, de egyúttal a vereséget is, mivel nem kívánt Truman nyomdokaiba lépni és „Kína elvesztésének” mintájára „Indokína elvesztésének” politikai felelőse lenni. A szakértői vélemények erősen különböztek a konfliktus további menetét illetően, abban volt csak megegyezés, hogy a vetélkedés a dél-vietnámi felek között még sokáig fog tartani.⁵⁰⁶

A kezdeti elképzelések közé tartozott, hogy a VDK két főtámogatóját, a szovjeteket és a kínaiakat le kell választani Vietnámról kétoldalú diplomáciai lépésekkel. Abból indultak ki, hogy a két rivalizáló kommunista hatalom nem hagyhatja, hogy a másik kapcsolata nagymértékben javuljon az Egyesült Államokkal, és Vietnám kérdésén ezen keresztül kívánták bevonni a diplomáciai folyamatba. Nixon még a sajátos személyes diplomáciájára is támaszkodott, aminek lényege a látszólagos kiszámíthatatlanság volt annak érdekében, hogy a tárgyalópartnereivel elhitesse: olyan lépésekre is hajlandó a konfliktus megoldása érdekében, amelyektől azok tartanak, vagy amelyeket elődei nem lettek volna hajlandók megtenni. Henry Kissinger, aki az elnök nemzetbiztonsági tanácsadójaként kezdte meg

⁵⁰² Shore 1969. VIII. o.

⁵⁰³ Nguyen 2012. 114. o.

⁵⁰⁴ Nguyen 2012. 117-118. o.

⁵⁰⁵ Turley 2009. 162. o.

⁵⁰⁶ Karnov 1985. 589. o.

a működését, és a tárgyalások végrehajtásával volt megbízva, elismerte, hogy katonai eszközökkel nem tudják elérni a céljaikat. A tárgyalások elhúzódása esetére azonban kilátásba helyezte, hogy egy esetleges patthelyzetben szükség lehet egyoldalú katonai lépések megtételére.⁵⁰⁷

A szovjetekkel nem sikerült közös nevezőre jutniuk. A tárgyalásokon igyekeztek Vietnám ügyét összekötni a kettejük kapcsolatát érintő kérdésekkel, a szovjetek azonban elzárkóztak ettől. A mentő ötlet a vietnámizálás volt, melynek a lényege a VK gyors felkészítése a háború önálló megvívására, az amerikai csapatok kivonásával párhuzamosan. Nixon nem akart teljes kivonulást – az amerikai fél tisztában volt azzal, hogy a VK önállóan nem lesz képes a háborút folytatni –, politikai engedményekre azonban, mint például az amerikai hadifoglyok szabadon bocsátásnak elérése, szüksége volt. A leggyorsabb politikai eredményt a csapatkivonások megkezdése hozta – aminek nem örült sem az amerikai hadvezetés, sem a Thieu-rezsim, de kénytelenek voltak elfogadni. Az otthoni politikai ellenzékét és a békemozgalmat így is csak ideiglenesen tudta elcsendesíteni.⁵⁰⁸

Nixon 1969 novemberében egy washingtoni békepárti tüntetésen mondta el a híres „csendes többség”-beszédét. Ebben felszólította az amerikaiak csendes többségét, hogy támogassák a politikáját, melynek segítségével az Egyesült Államok elkerülheti a vereséget és elérheti a békét a VK-ban. Az offenzív fellépés a liberális ellenzékkel szemben Spiro Agnew alelnökre hárult.⁵⁰⁹

7.19. KAMBODZSA KÉRDÉSE

A kambodzsai helyzetben is jelentős változások következtek be. A VNH a Tet-offenzíva előtt és után is jóval nagyobb erővel volt jelen, mint korábban, aminek hatására a kambodzsai vezetés az Egyesült Államok felé kezdett orientálódni. Már Johnson idejében felvetették, hogy nem elleneznék a VNH és szövetségesei elleni fellépést, ha a kormányoldal polgáraiban és tulajdonában nem keletkeze kár. Johnson alatt nem történtek lépések ebben az irányban, Nixon beiktatása után azonban katonai oldalról újból felvetődött az igény a kambodzsai VNH-erők elleni fellépésre, és 1969 márciusában az elnök parancsot adott Kambodzsza bombázására. Erre azért kerülhetett sor, mert a párizsi tárgyalásokat a VDK ellen felújított bombázások megszakították volna, viszont a semleges Kambodzsában hivatalosan nem voltak VNH-csapatok, és a kambodzsai kormány sem kívánt szót emelni a VNH-célpontok bombázása ellen, vagyis biztosítva volt az akció titkossága. Nixon az adott politikai helyzetben ezt tekintette a leghatékonyabb nyomásgyakorlásnak a VDK ellen. Az amerikai belpolitikai kellemetlenségek elkerülése érdekében a Kambodzsza elleni bombázásokat az amerikai törvényhozással sem ismertették, hivatalosan csak 1973-ban erősítették meg aényt. A bombázás 14 hónapon át folyt, de nem befolyásolta a VDK politikáját.⁵¹⁰

1970-ben a VDK és az Egyesült Államok között addig sikerrel lavírozó kambodzsai vezető külföldre távozott, és távollétében a kommunistaellenes erők egy vértelen puccsal elmozdították. A puccsista erők célja a VNH-erők

⁵⁰⁷ Turley 2009. 164. o.

⁵⁰⁸ Karnov 1985. 592-593., 595. és 598. o.

⁵⁰⁹ Karnov 1985. 599-600. o.

⁵¹⁰ Karnov 1985. 590-592. o.

Kambodzsából való eltávolítása volt, ami etnikai ellentéteket is szított az ott élő vietnámiak és a kambodzsaiak között. A kialakult helyzet káoszba sodorta az országot, és az új vezetés nyíltan külföldi segítséget kért. A Nixon-adminisztráció az új kambodzsai vezetés titkos támogatása mellett döntött. Ezt az amerikai katonai vezetés irányából érkező kérés – mivel az újabb jelentős csapatkivonások gyengítik az amerikai jelenlétet, amit ellensúlyozni kell a VNH kambodzsai bázisainak meggyengítésével –, valamint a VDK vezetésére való nyomásgyakorlás motiválta.⁵¹¹

Az új kambodzsai rendszer összeomlásának megakadályozására Nixon katonai beavatkozás végrehajtása mellett döntött úgy, hogy a kambodzsai vezetést nem tájékoztatták az amerikai szándékról. Az amerikai közvélemény kritikájának tompítására Nixon a beavatkozást 60 napra és 35 kilométer mélységre korlátozta,⁵¹² de az amerikai kongresszus megkérdése nélkül döntött, ami a háború kiszélesítését jelentette és jelentős felháborodást okozott. Amerikai és dél-vietnámi kötelékek, mintegy 20 000 fő hatolt be Kambodzsra területére, az ott állomásozó VNH-erők bázisterületeit támadták. Átmenetileg sikerült zavart okozniuk a VNH utánpótlási vonalainak kambodzsai szakaszában, de ez csak időleges volt. Bár jelentős anyagi forrásokat sikerült felszámolniuk, az ellenséges kötelékeket nem tudták harcra kényszeríteni, és a VNH szovjet és kínai forrásból tudta pótolni az elszenvedett anyagi veszteségeit. A beavatkozással Nixon a kambodzsai vezetés jövőjéért is valamilyen szinten felelősséget vállalt, növelve ezzel az amerikai elkötelezettséget a térségben. A beavatkozás ténye az amerikai sajtóban negatív fogadtatásban részesült, és a bejelentést a beavatkozásról jelentős tüntetések követték.⁵¹³

A kambodzsai események arról tanúskodtak, hogy a VDK vezetése is a háború kiszélesítésében gondolkodott, mert a kambodzsai kommunista erőket – összefoglaló néven vörös khmert – elkezdtek segíteni az új vezetéssel szemben. A VDK összekötőket küldött a vörös khmer erőihez, de itt történelmi ellentétek miatt akadályokba ütköztek. 1973-ban nyílt összecsapásokra is sor került közöttük, mivel a vörös khmerek attól tartottak, hogy a VDK át akarja venni a hatalmat Kambodzsában.⁵¹⁴

7.20. NYÍLT ÉS TITKOS TÁRGYALÁSOK PÁRIZSBAN

Nixon elnök beiktatásáig a VDK vezetésének álláspontja nem változott 1965 óta, amikor nyilvánosságra hozták a négy pontos békejavaslatukat, és Dean Rusk tizennégy pontos javaslata is érvényben volt még. Akkor a tárgyalások előfeltételeként mindkét fél a másik konvencionális erőinek igazolható kivonását jelölte meg alapkövetelésnek, ami feltételezi, hogy mindkét ország idegen hatalom a VK-ban. Henry Kissinger kezdeményezésére ezt a tárgyalások beindítására kölcsönös csapatkivonásra módosították. Az a feltétel, hogy a kivonulás nem tűnhet amerikai vereségnek, nem változott, és a VK elismerése is feltétel maradt.⁵¹⁵

⁵¹¹ Karnov 1985. 604. és 606-607. o.

⁵¹² Turley 2009. 181. o.

⁵¹³ Karnov 1985. 608-610. o.

⁵¹⁴ Turley 2009. 182. o.

⁵¹⁵ Turley 2009. 162-163. o.

Kommunista oldalon a Tet-offenzíva kudarca a tárgyalások és a harc párhuzamos végrehajtásának stratégiáját emelte a középpontba. A DNFF az Egyesült Államok és a VK közötti feszültségek kihasználására törekedett. Azt követelte, hogy Thieu mondjon le, mivel ő a katonai megoldás híve, így békés megoldás nem képzelhető el a részvételével. A javaslatuk szerint egy „békekabinetet” kellett volna létrehozni, amelyet a vietnámi társadalom minden rétegéből delegált személyek alkottak volna. 1969. május 8-án a DNFF előállt egy új, tízpontos javaslattal, aminek része volt Thieu távozása és egy átmeneti koalíciós kormány létrehozása. Szeptember 17-én konkrét javaslattal éltek a koalíciós kormány összetételét illetően.⁵¹⁶

1969 júniusában a tárgyalási stratégia részeként a DNFF bejelentette az Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormány (DIFK) létrejöttét, amit a VDK azonnal elismert, mint a dél-vietnámiak egyetlen törvényes képviselőjét. A szovjetek és szövetségeseik, a kínaiak, valamint az el nem kötelezettek mozgalmának számos tagja hamarosan követte a VDK példáját.⁵¹⁷

Amerikai oldalon a helyzet nem javult Nixon számára, a békemozgalom erősödött, és 1970-ben nyilvánosságra került a My Lai-i mészárlás ügye is, ami tovább fokozta a háborúellenes hangulatot. (My Lai faluban az amerikai hadsereg katonái fegyveretlen civileket öltek meg, és az amerikai katonai vezetők hadosztályszintig bezárólag megpróbálták az ügyet eltussolni.)⁵¹⁸

A kommunista oldalon is voltak problémák, főként a Tet-offenzíva következtében. A hatékonyabb pacifikáló műveletek eredményeként felbomlottak helyi pártszervezetek, és előfordult, hogy az északról érkezett magasabb egységet rajokra és szakaszokra kellett bontani, hogy a megszűnt szervezetek helyébe lépjenek, ami azt jelentette, hogy nem tudták magasabb egységként támadni az ARVN-t. A párt természetesen nem esett szét teljesen, regionálisan eltérő képet mutatott, de a jelentős veszteségek miatt csökkent a szerepe.⁵¹⁹

Az első titkos találkozóra Kissinger és Le Duc Tho között 1970 februárjában került sor, Kissinger kezdeményezésére. A következő hónapokban további találkozókra került sor, de ezek ekkor még nem hoztak kézzelfogható eredményeket.⁵²⁰

7.21. A LAM SON 719 ÉS A HÚSVÉTI OFFENZÍVA

A háború megvívása Dél-Vietnámban 1969-től kezdve egyre nagyobb mértékben az ARVN-re hárult. Az amerikai fél elkezdte a déli hadsereget felszerelni korszerű tüzérségi, logisztikai, légi és egyéb eszközökkel. Ezzel párhuzamosan csökkent az amerikai katonai szerepvállalás, és a tényleges harci feladatokban az országban lévő amerikai

⁵¹⁶ Brigham 1999. 95-97. o.

⁵¹⁷ Turley 2009. 168. o.

⁵¹⁸ Report of the Department of the Army Review of the Preliminary Investigation into the My Lai Incident Volume I Report of the Investigation, Department of the Army 14 March, 1970 2-12 – 2-13. o. (utolsó letöltés: 2018. 07. 27.) https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RDAR-Vol-I.pdf

⁵¹⁹ Turley 2009. 171-172. o.

⁵²⁰ Turley 2009. 179. o.

szárazföldi erők egyre kisebb mértékben vettek részt. A korábbi időszakokkal ellentétben a pacifikáció jóval nagyobb szerepet kapott a háború végrehajtásában, és ennek eredményeként a nagyarányú műveletek száma lecsökkent, és nem a halottszámlálás lett az elsődleges mérési szempont. Számos felkelésellenes programot is indítottak, amelyeknek célja a déli pártapparátus és logisztikai hálózat bomlasztása volt.⁵²¹

A DIFK és a VDK vezetőinek számolniuk kellett azzal a lehetőséggel, hogy a vietnámozáció sikere elhúzódo konfliktushoz vezet, és az Egyesült Államok úgy tud kivonulni a harcmezőről, hogy közben fenn tudja tartani a VK anyagi támogatását. Ezzel a déli kormányzatot olyan mértékben meg tudná erősíteni, hogy a legyőzése nehéz feladat lenne a DNFF/VNH-erőknek. Egy ilyen helyzet kialakulását mindenképpen el kívánták kerülni.⁵²²

1970-ben a déli vezetés amerikai támogatással úgy döntött, hogy a Ho Si Minh ösvény laoszi szakasza ellen is támadást kell indítani annak érdekében, hogy a VNH mozgási szabadságát korlátozzák. A kambodzsai beavatkozás után Thieu és az amerikai katonai vezetés is úgy ítélte meg, hogy az ARVN készen áll egy közvetlen összecsapásra a VNH magasabb egységeivel. Kambodzsával ellentétben azonban a laoszi területen létrehozott logisztikai létesítmények létfontosságúak voltak a VNH számára. Az 1971. február 8-án megindult támadást az amerikaiak logisztikailag és közvetlen légítámogatással segítették. A benyomuló ARVN-egységeket a VNH egységei bekerítették, és a rosszra fordult időjárás és a heves VNH-s légvédelmi tűz miatt az amerikaiak nem tudták őket légi úton kivonni. A kudarc miatt megkérdőjeleződött az ARVN önálló működési képessége.⁵²³

Röviddel Thieu 1971-es, ellenfél nélküli újráválasztása után (amikor a potenciális ellenfeleket megfosztották az indulás jogától), és a laoszi sikerrel a háta mögött a VDP vezetése úgy látta, hogy a helyzet megérett egy újabb nagyarányú offenzíva megindítására. Egyre kevésbé bíztak abban, hogy Nixon a belpolitikai nyomásnak eleget téve ki fog vonulni a VK-ból, abban inkább, hogy egy újabb katonai siker után kedvezőbb pozícióból folytathatják a tárgyalást.⁵²⁴ A javuló amerikai-kínai és amerikai-szovjet kapcsolatok miatt a VDK vezetése abban sem lehetett biztos, hogy még sokáig rendelkezésére áll a két szövetséges hathatós támogatása. A tervezett offenzívával a harc-téren akarták a döntést kicsikarni a háború minél gyorsabb befejezése érdekében. A szovjetek modern harckocsikat, páncélozott csapatszállító járműveket, csapatlégvédelmi és tűzérési eszközöket bocsátottak a VNH rendelkezésére, és bár így is az ARVN volt technikai fölényben, a VNH jóval kedvezőbb helyzetből indult, mint 1968-ban. Amerikai becslések szerint az offenzívában több mint 200 000 fő vett részt, döntően a VNH egységei.⁵²⁵

1972. március 30-án indult meg a támadás, a VNH kezdetben jelentős sikereket ért el. Az ARVN egységei a frontvonalban gyorsan dezintegrálódtak és jelentős területeket adtak fel. A kezdeti siker túlszárnyalta a VNH várakozásait, emiatt logisztikailag nem volt megfelelően felkészülve az adódó lehetőség kihasználására.

Diplomáciai vonalon Kissinger a szovjeteket tette felelőssé a VNH-offenzíváért, de jelezte, hogy az Egyesült Államok hajlandó tűzszünetet kötni, ha kivonják az offenzívához délre küldött csapatokat. Ez azt jelentette volna,

⁵²¹ Turley 2009. 174-175. o.

⁵²² Turley 2009. 178. o.

⁵²³ Turley 2009. 183. o.

⁵²⁴ Brigham 1999. 100-101. o.

⁵²⁵ Turley 2009. 186-187. o.

hogy 100 000 északi katona déli jelenlétét hallgatólagosan elismeri az Egyesült Államok.⁵²⁶ Május 2-án találkozott Tho és Kissinger, ekkor Kissinger felajánlotta, hogy hajlandóak eltekinteni az idegen csapatok kivonására vonatkozó feltételtől. Mivel Tho nem engedett, Nixon a maximális válaszcsepás mellett döntött. 1972 választási év volt, így számára nagy volt a tét. Meggyőződése volt, hogy politikailag nem élhet túl egy vietnámi vereséget. Május 8-án engedélyezett egy nagyarányú légi műveletet, melynek során megbénították a VDK közlekedési hálózatát, katonai célpontokat és városokat támadtak. Ekkor vetettek be először nagy számban precíziós bombákat, amelyek nagymértékben javították az amerikai légierő kötelékeinek célzási hatékonyságát. Mivel a VNH egységei mélyen benyomultak a VK területére, sebezhetővé váltak az amerikai légierő által, amely jelentős veszteségeket okozott és megnehezítette az utánpótlást is. Az amerikai B-52-es flotta jelentős szerepet vállalt az ARVN-egységek taktikai támogatásában. Június közepére a VNH-offenzíva megtorpant, és az ARVN ellentámadásának hatására kénytelen volt területeket feladni. Az offenzíva összeomlott, a VDK ismét képtelen volt kieroszakolni a döntést, de megmutatta az Egyesült Államoknak, hogy a vietnámozizáció vége még messze van.⁵²⁷

Bár az amerikai bombázás hatalmas károkat okozott, a diplomáciai patthelyzet feloldásában nem sokat segített. Mindkét oldalon növekedett a nyomás a háború befejezésére. Az Egyesült Államokban Nixon elnökre a kongresszus igyekezett nyomást gyakorolni a háború anyagi forrásainak megtagadásával, a VDK-nál pedig érződött, hogy már nem olyan kiemelt a szerepe a szövetségesei szemében, mint korábban. Ennek fényében a VDK úgy döntött, hogy még az elnökválasztás előtt megpróbál egyezsége jutni Nixonnal. Azt feltételezték, hogy az újra-
lasztott Nixon kevésbé lesz rugalmas a vietnámi kérdésben.⁵²⁸

A tárgyalásokat 1972 októberében folytatták. Az északi követelések közül eltűnt a Thieu eltávolítására és a koalíciós kormány létrehozására vonatkozó két kulcsfontosságú pont. Október 8-ra készen volt az előzetes béketerv, amely a kialakult arcvonalak mentén tűzszünetet rendelt el. Sem az amerikai hadifoglyok, sem a civil foglyok szabadon bocsátásáról nem volt benne szó. Az utóbbi a DIFK-nek volt fontos követelése, főleg a nem kommunista szárnya miatt. A tervezet a konfliktus megoldását a két vietnámi félre bízta, a későbbiekben kellett volna tárgyalásos úton rendezniük a fennálló problémákat.⁵²⁹

A megállapodástervezetnek azonban voltak ellenségei minden oldalon, köztük a legnagyobb Thieu elnök volt, aki elfogadhatatlannak tartotta a DIFK-kel való tárgyalást, főleg úgy, hogy a VNH dél-vietnámi területen állomásozik. Attól is tarthatott, hogy megrendül a helyzete, mivel a VK érdekei kevésbé voltak a megállapodásban képviselve. A DIFK körében is nemtetszést váltott ki, mivel nem tájékoztatták őket arról, hogy pontosan miről is folynak a tárgyalások. A VDK vezetését a saját érdekei vezették, a DIFK ellenezte a megállapodás egyes részleteit. Hanoi féltette az elért eredményeket, főleg mert attól tartott, hogy Thieu ellenállása miatt a megállapodást nem fogják aláírni, ezért nyilvánosan megszéllőztette, mire az amerikaiak kénytelenek voltak elismerni a létezését.⁵³⁰

⁵²⁶ Brigham 1999. 203. o.

⁵²⁷ Turley 2009. 187-189. o.

⁵²⁸ Turley 2009. 189-190. o.

⁵²⁹ Turley 2009. 190. o.

⁵³⁰ Turley 2009. 190-191. o.

A tárgyalások Nixon újraválasztása után folytatódtak. Kissinger bemutatta Thieu által követelt változtatásokat, amelyek a megállapodás esélyeit nagyban rontották. Válaszul a VDK is új követelésekkel állt elő, amelyek miatt a tárgyalások újból elhúzódtak, eredményt viszont nem produkáltak. Nixon a maga részéről jelentős anyagi segéllyel és amerikai katonai beavatkozással próbálta Thieu elnököt megnyerni, és megfenyegette, hogy ha nem egyezik bele a megállapodásba, akkor az Egyesült Államok különbékét fog kötni a VDK-val.⁵³¹

A kialakult új patthelyzet megtörésére Nixon elrendelte a háború legintenzívebb bombázását a VDK ellen. 1972. december 18-tól az amerikai légierő B-52-es flottája 11 napon át bombázott addig tiltott célpontnak számító területeket is. Az akció karácsonyi bombázás néven vonult be a köztudatba. Hozzávetőleg 36 000 tonna bombát dobtak le vasúti csomópontokra, raktárakra, gyárakra és más célpontokra. A civil infrastruktúrában is komoly károk keletkeztek, mivel a sűrűn beépített területeken az akkori technológiával nehéz volt pontosan célozni. Az északi vezetés számított a bombázások felújítására, ezért Hanoi lakosságának nagy részét kitelepítették vidékre, de így is voltak áldozatok.⁵³²

A bombázás Thieu elnököt meggyőzte arról, hogy Nixon komolyan gondolja országa támogatását, és hajlandó lesz beavatkozni a harcokba, ha szükségessé válik. Az északi csapatok déli területen állomásoztatását azonban továbbra sem fogadta, ezért Nixon azzal fenyegette, hogy az Egyesült Államok felfüggeszti a VK-nak nyújtott katonai és gazdasági segítségnyújtást. A bombázások belpolitikailag komoly problémát jelentettek Nixon számára, mind a népszerűsége, mind a kongresszusi támogatása csökkent. A bombázás nyomán a demokrata párt vezetői kezdenyyezték a háború finanszírozásának megszüntetését az ott állomásozó amerikai csapatok visszavonása után.⁵³³

A bombázások és kínai nyomás hatására a VDK vezetése elfogadta az amerikai változtatásokat, és 1973 januárjában a tárgyalások eredményre vezettek. A megszülető Párizsi Egyezmény megerősítette a demilitarizált övezetet a 17. szélességi kör mentén – mint átmeneti elválasztó vonalat a genfi egyezmények mentén –, és létrehozott egy mechanizmust, amely szerint a tűzszünetisértéseket kellett kivizsgálni. A déli ország rész jövőjét egy jövőben tartandó népszavazással kívánták megoldani, de ennek részletei nem voltak kidolgozva. A megállapodás létrehozta a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottságot, amelynek Kanada (később Irán váltotta őket), Magyarország, Indonézia és Lengyelország voltak a tagjai.⁵³⁴

⁵³¹ Turley 2009. 191. o.

⁵³² Turley 2009. 191-192. o.

⁵³³ Turley 2009. 193-194. o.

⁵³⁴ Turley 2009. 194-195. o.

7.22. A NEMZETKÖZI ELLENŐRZŐ ÉS FELÜGYELŐ BIZOTTSÁG MAGYAR TAGOZATA

A magyar tagozat három váltásában a Magyar Néphadsereg és a belügyminisztérium hivatásos és tartalékos állományából 525 fő vett részt (283 fő hivatásos tiszt, 100 fő hivatásos tiszthelyettes, és 136 fő tartalékos tiszt, valamint 6 polgári alkalmazott; ezen belül 52 fő hivatásos BM tiszt és 10 BM hivatásos tiszthelyettes).⁵³⁵ A külügyminisztérium állományából további 111 fő vett részt a küldetésben (a létszám a diplomatákat és a támogatószemélyzetet is magában foglalja). A tartalékos állomány bevonására azért volt szükség, mert a Magyar Néphadseregben nem volt kellő számú tiszt, aki beszélte volna a NEFB hivatalos nyelvét, az angolt. Egy vonatkozó jelentés szerint az első váltásban a létszám nyelvtudás szempontjából csak a „legszükségesebb mértékben” volt biztosítva.⁵³⁶

A magyar tagozat életében meghatározó esemény volt, hogy 1973. április 7-én egy helyi ellenőrző csoport DIFK területre való telepítésének vizsgátlára kiküldött két helikopter eddig ismeretlen okokból letért a kijelölt légi-folyosóról, amelynek következtében a DNFF erői lelőtték az egyik helikopter, míg a másik kényszerleszállást hajtott végre. A lelőtt helikopteren mindenki életét veszítette, beleértve a magyar kontingens két tisztjét, Dylski Aurél hártyór századost és Cziboly Csaba tartalékos főhadnagyot.⁵³⁷

7.23. A VK ÖSSZEOMLÁSA

A diplomáciai út a vietnámi hadviselő felek között gyorsan kifulladásra került. 1973. március 19-én a Párizsi Egyezmény rendelkezésének megfelelően találkozott a VK és a DNFF tárgyalócsoportja. Mindkét fél publikálta a feltételeit. A Thieu-rezsim a gyors választásokat szorgalmazta, bízva abban, hogy a DNFF nem lesz képes mozgósítani, a DNFF pedig csak a fennálló problémák megoldása után tartotta lehetségesnek a választások megtartását. A tárgyalások hamar megfeneklettek, a DNFF-delegáció vezetője elítélte a Thieu-rezsimet a tárgyalási stílusa miatt, és kivonult a tárgyalásokról.⁵³⁸

Az amerikai kivonulás érdekes kettősséget rejtett magában a VK vezetése számára: az amerikai és szövetséges katonai erők elhagyták az ország területét, és Thieu elnök így először léphetett fel önállóan a háborúban, és fordíthatta az amerikai támogatást arra, amire akarta. A VDK vezetése számára világos volt, hogy a Thieu-féle rezsim legyőzése nehezebb feladat lesz, mint a Diem rezsimje elleni katonai fellépés. Az északi vezetés azt a tanulságot vonta le a Genfi Egyezmények körül szerzett tapasztalatokból, hogy nem szabad feladni a katonai erővel elért eredményeket, mivel a harctéri eredményeken keresztül fogják elérni az ország újraegyesítését, nem a tárgyalásokon.

⁵³⁵ ÁBTL 1.11.7 14. doboz: Dr. Matuska Béla r. vőrgy.: Jelentés a Dél-Vietnamban működött NEFB Magyar Tagozat állománya állambiztonsági védelmének megszervezése, végrehajtása során keletkezett operatív anyagok feldolgozásának helyzetéről, BM III/IV. Csoportfőnökség, 1978. 127. o.

⁵³⁶ HM HIM MN 1973 248. doboz: Pászka Géza: Jelentés a Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság katonai állományának biztosításáról, nincs datálva, 3. o.

⁵³⁷ Győri Sándor: Magyarok Dél-Vietnamban, Zrínyi kiadó, 1985. 45-47. o.

⁵³⁸ Brigham 1999. 113-116. o.

Thieu stratégiája kizárta a tárgyalásokat, a koalíciós kormány létrehozását, és nem volt hajlandó területi engedményre sem. Az Egyesült Államok kivonulásával így a háború egy pillanatra sem állt meg, csupán a résztvevők száma csökkent.⁵³⁹

Papíron az ARVN kedvezőbb helyzetben volt. A felügyelete alatt állt hozzávetőleg a terület 75%-a és a lakosság 85%-a.⁵⁴⁰ A vietnámizálás olyan ütemben zajlott le, hogy az amerikai és a szövetséges katonai erők távozásával keletkező fizikai űrt nem tudta megfelelően betölteni a déli hadsereg. Az 1972-es húsvéti offenzíva feltárta az alapvető problémákat, de változtatni rajtuk nem sikerült. Az amerikaiak a távozásuk előtt egy jelentős fegyvertranszfert hajtottak végre, amiben harci és szállítógépek, tüzérségi eszközök, páncélosok kerültek nagy mennyiségben az ARVN állományába a kiürített bázisokkal együtt.⁵⁴¹ Az ARVN hatékony működése azonban nagymértékben függött a mindenkorai amerikai támogatástól, mivel a VK képtelen lett volna ekkora méretű hadsereget finanszírozni. Az ARVN számos szempontból tükrözte fellépésében az amerikai hadsereget, de nem rendelkezett olyan a forrásokkal, mint az. Létszámát tekintve az ARVN 320 000 főre növekedett, a VK fegyvereseinek száma a különböző területvédelmi erőkkel együtt egymillió főn felül volt.⁵⁴² Ezt a létszámot azonban nagyon nehéz volt fenntartani, mivel ehhez évi több mint 200 000 fő besorozására volt szükség, és az ARVN jelentős dezertálási és harci veszteségi rátákkal is küzdött.⁵⁴³ A létszám ráadásul eltérő felkészültségű és felszereltségű erőket tartalmazott, amelyek harci értéke jelentősen különbözött.

Thieu elnök elsődleges törekvése az volt, hogy kiterjessze az irányítása alatt álló területet, aminek következtében egyfajta rablási verseny indult a DNFF-területek ellen. Ezek megtartása azonban jelentős erőket vont el, és nem maradt elegendő mobil erő, amivel válaszolhattak volna a DNFF/VNH erőknek, ezzel lényegében átengedték a kezdeményezést a kommunista oldalnak. Belpolitikailag nőtt az ellenállás Thieu ellen, aki gyakorlatilag rendőrállamot hozott létre: az ellenzéki hangokat igyekezett elnyomni, manipulálta a választásokat és korlátozta a sajtót. A gazdasági helyzet is romlott, mivel a VK-t a kivonulásig az amerikai segélyek és az amerikai hadsereg jelenléte tartotta stabilan. Egy romló világ gazdasági helyzetben (például: az 1973-as olajválság), és az amerikai hadsereg távozásával, aminek a jelenléte becslések szerint 300 000 munkahelyet teremtett, a VK gazdasági helyzete romlott, az életszínvonal csökkent, a korrupció pedig jelentős mértékben növekedett.⁵⁴⁴ Az ARVN morálja is sok kívánnivalót hagyott maga után. Egy 1974-es amerikai felmérés szerint a katonák 90%-a nem kapott elég zsoldot ahhoz, hogy eltartsa a családját. A hadseregben belüli korrupciót érzékelteti, hogy a logisztikai állomány fizetséget kért a csapategységektől az élelem- és lőszerutánpótlás leszállításáért. A tisztek sokszor a beosztottaiktól és a civilektől zsaroltak ki pénzt, vagy a kommunista oldallal kereskedtek.⁵⁴⁵

⁵³⁹ Turley 2009. 205-206. o.

⁵⁴⁰ Karnov 1985. 657. o.

⁵⁴¹ Cao 1983. 6. és 23. o.

⁵⁴² Turley 2009. 210-211. o.

⁵⁴³ Cao 1983. 44. o.

⁵⁴⁴ Turley 2009. 211-214. o.

⁵⁴⁵ Karnov 1985. 660-661. o.

Thieu néhány belpolitikai lépése is növelte az elégedetlenséget. 1974-ben például gazdasági háborút hirdetett a DIFK ellen, amelynek keretében jelentős mértékben korlátozta a rizskereskedelmet a VK-n belül azzal a céllal, hogy az élelmiszerhiány miatt gyengüljön a DIFK legitimációja. A gyakorlatban ennek az lett a következménye, hogy mindenütt ellátási gondok keletkeztek, ami éhínséghez vezetett. A városokban sem volt kielégítő a helyzet, a menekültek és városi szegények romló helyzetén a Thieu-féle vezetés nem változtatott érdemben. Ez a politikai ellenzék megerősödéséhez vezetett, ami újabb komoly probléma volt Thieu számára.⁵⁴⁶

Nixon elnök is belpolitikai problémákkal küszködött. Egy szenátusi meghallgatáson fény derült arra, hogy az USAF elnöki utasításra bombázta Kambodzát, és az erre vonatkozó információkat visszatartották a törvényhozástól. Válaszul a kongresszus olyan törvényt fogadott el, amelyben megtiltotta, hogy az elnök az Egyesült Államokat ért közvetlen támadás hiányában kongresszusi jóváhagyás nélkül küldjön harcba amerikai csapatokat. Ezt követően több kiegészítésben tovább korlátozták az amerikai katonai szerepvállalás lehetőségét a vietnámi háborúban, és a kongresszus csökkentette a VK-ba irányuló gazdasági támogatást is. Nixon végül a Watergate-botrány miatt került olyan helyzetbe, hogy 1974 augusztusában le kellett mondania.⁵⁴⁷

Cao Van Vien tábornok, az utolsó dél-vietnámi vezérkari főnök szerint az 1975-ös pénzügyi évre tervezett 1,6 milliárd dolláros javaslatból 1,4 milliárd dolláros betérjesztés után csak 700 millió dollárt engedélyezett az amerikai szenátus a VK-nak, amely a felét fedezte a déli védelmi igényeknek. Bár létezett egy megállapodás az Egyesült Államok és a VK között arra vonatkozóan, hogy jelentős északi támadás esetén az amerikaiak beavatkoznak a harcokba légi úton, erre az amerikai belpolitikai problémák miatt nem került sor akkor, amikor a déli félnek erre szüksége lett volna.⁵⁴⁸ A déli katonai tervezők tudták, hogy a terület megtartása az amerikai segítytől függ, és amikor csökkentették, a morál általános értelemben is lecsökkent.⁵⁴⁹ Kissinger a kialakult helyzetet 1974 novemberében diplomáciai úton akarta javítani úgy, hogy Ford és Brezsnyev találkozásán, majd a kínaiakkal folytatott tárgyalásain a háború lassításáért az amerikai kapcsolatok javítását ígérte. Egyik helyen sem járt sikerrel: a szovjetek a VDK-nak nyújtott támogatás növelése mellett döntöttek, a kínaiak pedig a kambodzai kommunisták támogatását növelték.⁵⁵⁰

A kommunista oldal úgy vélte, hogy a Párizsi Egyezmény látszólagos betartása átmeneti előnyhöz fogja juttatni a nemzetközi téren, mivel arra számított, hogy a Thieu-rezsim nem fogja azt betartani. A számítás bejött, az ARVN 1974 közepéig offenzívák sorozatát indította azért, hogy visszaszerezze a DNFF irányítása alá került területeket. A VDK-nak szüksége volt átmeneti szünetre a húsvéti offenzíva kudarca után, ezért csak korlátozottan válaszolt rájuk.⁵⁵¹

Ez a megközelítés a DNFF idősebb vezetőiben rossz emlékeket idézett, és egyes parancsnokok nem tartották magukat az utasításhoz. A DNFF párizsi tárgyalódelegációjának vezetője már 1973 márciusában azt javasolta a

⁵⁴⁶ Brigham 1999. 122. o.

⁵⁴⁷ Turley 2009. 216. o.

⁵⁴⁸ Cao 1983. 45-48. o.

⁵⁴⁹ Cao 1983. 7. o.

⁵⁵⁰ Karnov 1985. 664. o.

⁵⁵¹ Turley 2009. 206-209. o.

VDP-vezetésnek, hogy átfogó szárazföldi offenzívával döntsék meg a Thieu-rezsimet.⁵⁵² Az északi vezetés megosztott volt, mivel többen attól tartottak, hogy a konvencionális háború erőltetése ismételt amerikai bombázásokhoz vezet, ami a VDK gazdaságát újból vissza fogja vetni. A DIFK vezetői továbbra is a háború fokozását szorgalmazták, és igyekeztek az északi vezetésre nyomást gyakorolni ennek érdekében.⁵⁵³

Dél-vietnámi becslések szerint 1973 januárjában 167 000 harcoló katona, 85 120 fős logisztikai személyzet, 41 000 gerilla, vagyis összesen 293 120 fő állt a DNFF/VNH- parancsnokság rendelkezésére, és 655 páncélost csoportosított délre, amivel a húsvéti offenzíva veszteségeit igyekezett pótolni. Új fegyvereket is rendszerbe állítottak, valamint feljavították a gerilla erők fegyverzetét.⁵⁵⁴ A VNH növelte a délre küldött nagy hatótávolságú lövegek számát, amivel az ARVN fölényét igyekezett kompenzálni.⁵⁵⁵ Északi forrás csak 1973 végéről közöl adatot, eszerint 310 000 fő teljesített a magasabb egységekben szolgálatot, a gerilla erőkben további 120 000 fő volt. Hozzá tették, hogy 1973-ban nagymértékben növelték a délre irányuló utánpótlás mértékét,⁵⁵⁶ mégpedig csökkenő szovjet és kínai segítséggel, mivel a párizsi békemegállapodás megkötése után mindkettő csökkentette a VDK-ba irányuló katonai jellegű támogatást.⁵⁵⁷

1973 közepére a VDP KB arra a következtetésre jutott, hogy a tétlenség nem megoldás, és engedélyezte a megtorló támadásokat és a nagyarányú műveletek folytatását. Mind az ARVN, mind a VNH a saját stratégiai helyzetét igyekezett javítani. Az előbbi a területi kontrollját akarta növelni és a Ho Si Minh ösvényen érkező utánpótlást csökkenteni, az utóbbi a fontos területeken irányítása alatt álló terület növelését és a Ho Si Minh ösvény kiszélesítését szerette volna elérni. Ennek következtében 1973-ban becslések szerint több mint 80 000 fő halt meg, akik közül körülbelül 14 000 civil volt.⁵⁵⁸ 1973 októberében a VDP KB 21. határozata az offenzív fellépés mellett foglalt állást.⁵⁵⁹

Az északi vezetés számára Nixon lemondása és az amerikai belpolitikai turbulenciák azt jelentették, hogy az Egyesült Államok beavatkozására, 1972-vel ellentétben, már nem kell számítani. A tény, hogy Thieu elnök szabotálta a Párizsi Egyezményt, politikai mozgásteret engedett az északi vezetésnek, amelynek azonban arra is figyelemmel kellett lenni, hogy a kínai és szovjet támogatói egyre kevésbé lelkesednek a háborúért, sőt, a KNK-val a kapcsolatok romlása is megindult, és attól lehetett tartani, hogy a KNK regionális ellenlábasként fog tekinteni a VDK-ra. Ezeket mérlegelve az északi vezetés katonai lépések megtétele mellett döntött, és ismét a konvencionális magasabb egységekre koncentrálni, ami ellentéteket szült a DNFF vezetésével, amely a politikai megoldásban, vagyis koalíciós kormány létrehozásában bízott, amit a Thieu elleni elégedetlenség kihasználásával kívánt elérni.⁵⁶⁰

⁵⁵² Turley 2009. 211. o. és Brigham 1999. 115. o.

⁵⁵³ Brigham 1999. 119. o.

⁵⁵⁴ Cao Van Vien: The Final Collapse, Center of Military History, United States Army, 1983. 34-35. o. (utolsó letöltés: 2016. 01. 29.) https://history.army.mil/html/books/090/90-26/CMH_Pub_90-26.pdf

⁵⁵⁵ Turley 2009. 210. o.

⁵⁵⁶ Hoang 2002. 338-339. o.

⁵⁵⁷ Turley 2009. 211. o.

⁵⁵⁸ Turley 2009. 209. o.

⁵⁵⁹ Brigham 1999. 120. o.

⁵⁶⁰ Turley 2009. 217-218. o.

1974 elején a DNFF/VNH erők koncentrált támadásokat indítottak a határvidéken létrehozott ARVN-bázisok ellen, melyek célja az lett volna, hogy az ellenséges logisztikai műveleteket akadályozzák. Ezek a létesítmények elszigetelt helyeken voltak, és a DNFF/VNH erőknek nem volt nehéz jelentős létszámfölényt kialakítani ellenük. Thieu elnök utasítása az volt, hogy ezeket a bázisokat mindenáron meg kell tartani, de az ARVN erre nem volt képes.⁵⁶¹

1974 végére két hadtestparancsnokságot alakítottak ki a VNH-ban, és az 559. logisztikai csoport áttette a működési területét közvetlenül Dél-Vietnámba. 1974 folyamán a logisztikai hálózat bővítésére is sor került, és ennek a folyamatnak a részeként a VNH számos támadást indított ARVN-állások ellen a ritkán lakott határmenti területeken. A logisztikai bővítés részét képezte, hogy déli területeken üzemanyagraktárakat és egyéb tárolókapacitást építettek ki, ami a későbbi offenzívákat támogatta.⁵⁶²

Az ARVN képességeit a csökkenő amerikai támogatás 1975-re nagymértékben visszavetette. A déli légierő több mint 200 gépét kivonták a kötelékből, és csökkentették a logisztikai és karbantartó személyzet létszámát, a kiképzési időt, a repült órák számát stb. A helikopteres szállítási kapacitást is nagymértékben csökkentették, ahogyan a folyami és tengeri kapacitásokat is. A meglévő eszközök karbantartására nem voltak megfelelő anyagi eszközök és tartalék alkatrészek, ami szintén rontotta a déli hadsereg harcképességét. A VK belső gazdasági problémái tovább csökkentették az üzemanyag- és lőszerbeszerzési lehetőségeket.⁵⁶³

1974 decemberében a DNFF/VNH erők összhaderőnemi hadviseléssel elfoglalták Phuoc Long várost, és ezzel fokozni tudták a nyomást Saigonra. A támadás következő célpontja 1975 márciusában Ban Me Thuot város volt, amit az ARVN-t meglepve foglaltak el. Az északi siker negatívan befolyásolta az ARVN morálját, a Ban Me Thuot közelében állomásozó ARVN-egységek egy része például felbomlott amiatt, hogy az állomány családjai a városban voltak. További demoralizáló tényező volt, hogy az Egyesült Államok nem avatkozott be a harcokba, holott légi úton erre lehetősége lett volna, sőt, az amerikai kongresszus a VK-nak szánt segélyek mértékét is tovább kívánta csökkenteni. A támadás lendületének megtartása fontos volt a VNH-parancsnokság számára, mivel a gépesített erejének szüksége volt a kedvező időjárásra: az esős évszak a harcok elhúzódását okozhatta volna.⁵⁶⁴

Ban Me Thout városának elvesztése után vált nyilvánvalóvá a déli vezetés számára, hogy az Egyesült Államokból további pénzügyi segélyre nem számíthatnak. Thieu ennek hatására úgy döntött, hogy az ARVN erőit át kell csoportosítani, ekkorra ugyanis a déli hadsereg jelentős része le volt kötve védelmi feladatokra. A döntés értelmében olyan területekről kezdték meg a csapatok átcsoportosítását, amelyek nem voltak stratégiai fontosságúak, de a védelmük jelentős erőket kötött le. Az első jelentős átcsoportosítási műveletre négy napot szántak, a felszabaduló erőkkel a veszélyeztetett területeket akartak megerősíteni. A visszavonulás kapcsán azonban már az első napon rémhírek kezdtek terjedni a környező településeken, aminek a következménye egy hatalmas menekülthullám megindulása volt azokon az utakon, amilyeket a visszavonuló erők is használni kívántak. A visszavonulás teljes kudarccal ért véget, mivel a DNFF/VNH erők reagálni tudtak a lelassult konvojok mozgására, és komoly veszteségeket okoztak nekik, számos egység felbomlott, harcképtelenné vált vagy megszűnt. A visszavonulás kudarcra a déli lakosságban és az ARVN soraiban is hatalmas pánikot váltott ki, és megerősítette Thieu ellenzékét.⁵⁶⁵

⁵⁶¹ Cao 1983. 39. o.

⁵⁶² Cao 1983. 35-36. o.

⁵⁶³ Cao 1983. 48-51. o.

⁵⁶⁴ Turley 2009. 221-223. o.

⁵⁶⁵ Cao 1983. 76-77. 90-93. és 95. o.

A DNFF/VNH erők folytatták az előrenyomulást, és körbezárták Hué városát. A város közelében az ARVN ellenállása összeomlott, a támadó erők néhány napon belül elfoglalták. Da Nang város volt a következő célpont, amit elárastottak a menekültek és a dezertáló ARVN-katonák. Ez gyakorlatilag ellehetetlenítette a város ellátását, a belső állapotok kaotikusak voltak. A helyi ARVN-parancsnok elmenekült, amivel a város védelme összeomlott.⁵⁶⁶

A rosszul végrehajtott stratégiai visszavonulásnak köszönhetően a DNFF/VNH erők hetek alatt hatalmas előretörést hajtottak végre, és Da Nang elfoglalásával a dél egyik legnagyobb városa is a kezükre került. Az ARVN vezetése és harcoló ereje eközben szétesett (voltak kivételek, ahol a vezetők megfelelően vezették a csapataikat és megnehezítették az ellenséges előretörést), és nem volt képes hatékony ellenállást kifejteni. A Ford-adminisztráció a drámai események hatására kilátásba helyezte, hogy pénzügyi támogatást nyújt a VK-nak, de ebből nem lett semmi, és a kialakult helyzetben már amúgy sem használt volna.⁵⁶⁷

A háború kilátástalanná válásával Saigon ismét puccskísérletek színhelye lett. Számos önjelölt vezető volt, de egyik sem volt képes megragadni a hatalmat.⁵⁶⁸ Amikor a VNH erői már Saigon kapujában voltak, a DNFF figyelmeztette a déli vezetést, hogy politikai megoldásra nem kerülhet sor, amíg Thieu hatalmon van. Április 21-én Thieu amerikai nyomásra lemondott, és Tajvanra menekült, jelentős anyagi javakat kimenekítve a VK-ból. Leköszönő beszédében az Egyesült Államokat tette felelőssé a történetekért, amiért nem siettek a segítségükre. A hatalmat a leköszönőnek adta át, aki a DNFF számára szintén nem volt elfogadható tárgyalópartner, így április 28-án egy ellenzéki vezető (volt tábornok) lett rövid időre a VK utolsó elnöke.⁵⁶⁹ Ezen a napon indult meg a végső támadás Saigon ellen, átvált déli pilóták által irányított zsákmányolt amerikai repülőgépekkel végrehajtott légitámadásokkal. A szárazföldi erők április 29-én indultak meg. Az ARVN ellenállása összeomlott, a benyomuló VNH erők április 30-án elfoglalták Saigont.⁵⁷⁰

Cao Van Vien tábornok, az ARVN utolsó érdemi vezérkari főnöke, visszaemlékezése elején azt írja az ARVN-ről, hogy: „(...) túlzottan függővé vált az amerikai pénztől és felszereléstől a fenntartását illetően, és az amerikai légi támogatástól a morálját illetően, valamint elrettentésként és pajzsként tekintett rá az északi invázió elkerülése érdekében. Az nem kérdés, hogy a dél-vietnámi katona tudott harcolni, és jól is harcolt! De évekig a könnyebb utat tanulta, garantálnak gondolva azt, hogy az utánpótlása sosem fog elfogyni, és ha bármilyen bajba kerül, ott lesz a „nagytestvér” és kisérti.”⁵⁷¹ Ez azonban csak részben igaz. A VK nem volt felkészülve a háború terheinek viselésére, az ARVN pedig nem állt készen arra, hogy önállóan működjön. Thieu döntése a stratégiai visszavonulásról és annak katasztrofális végrehajtása lerövidítette a harcot. A DNFF/VNH katonái, illetve a VDK politikai vezetése jól ismerte fel és használta ki a helyzetet, amiben a déli vezetés hibás katonai és belpolitikai lépései nagyban támogatták. Ha az offenzíva kudarcba fulladt volna, a VDK helyzete nehezebb lett volna a kínai-amerikai közeledés miatt. Így viszont a sikeres offenzívával véget ért a második indokínai háború.

⁵⁶⁶ Turley 2009.224-225. o.

⁵⁶⁷ Turley 2009. 225-226. o.

⁵⁶⁸ Karnov 1985. 667-668. o.

⁵⁶⁹ Brigham 1999. 125. o.

⁵⁷⁰ Turley 2009. 226-227. és 230. o.

⁵⁷¹ Cao 1983. 5. o.

7.24. SZOVJETUNIÓ ÉS A KELETI BLOKK SZEREPVÁLLALÁSA A VIETNÁMI HÁBORÚBAN (1965-1975)

A Szovjetunió és a keleti blokk szerepe a vietnámi háborúban az egyik sokat emlegetett, de kevésbé ismert aspektusa a konfliktusnak. Ezen a területen alapvetően új eredmények a kilencvenes években születtek, amikor Oroszországban átmenetileg megnyíltak a levéltárak a kutatók előtt. Bár ezek sokat tettek hozzá a keleti blokk szerepének megértéséhez, korántsem beszélhetünk átfogó képről a szerepvállalást illetően. Ehhez mind a volt szovjet diplomáciai és egyéb iratanyagok, mind a keleti blokk országai levéltári anyagainak átfogóbb tanulmányozására lenne szükség, ami jelen pillanatban nem biztosított. Ennek megfelelően a téma körülménye a jelenleg elérhető szakirodalom alapján történik, a most rendelkezésre álló ismereteket foglalja össze.

7.24.1. Szovjet jelenlét a térségben 1964 előtt

A VDK-nak nyújtott szovjet segítség mögött húzódó érdek nem egyszerűen az Egyesült Államok ellen irányuló szuperhatalmi politikai törekvés volt, mint ahogyan azt feltételezni lehetne. Bár a Szovjetunió deklarálta a gyarmati függetlenségi mozgalmak támogatását, Vietnám esetében az amerikai és a kínai érdekeltség tette elkerülhetlenné, hogy a Szovjetunió valamilyen formában képviseltesse magát a konfliktusban. Ebben a kínai fél jelentette nyomásnak akkora, sőt egyes időszakokban talán nagyobb szerepe volt, mint az amerikai katonai jelenlétnek.

A Szovjetunió számára Délkelet-Ázsia az ötvenes években nem tartozott a stratégiai fontos térségek közé. Egyfelől nagy volt a távolság közöttük, másfelől a „forradalmi” mozgalmak esélyeit ekkor általában elég rossznak tartották, így csak kevés partnerrel számolhatott volna a szovjet vezetés.

Vietnám kivétel volt abból a szempontból, hogy a Szovjetunió támogatta a Viet Minh franciák ellen folytatott harcát, és a franciák távozásával Vietnám lett az első állam a szűkebb térségben, amely baráti kapcsolatot tartott fenn a kommunista országokkal. A Szovjetunió számára ez nem jelentett komoly elkötelezettséget, a Kínai Népköztársaságnak sokkal komolyabb érdekei fűződtek hozzá, és sokkal nagyobb politikai, katonai és gazdasági támogatása irányult Vietnámba, mint a szovjeteknek. Általánosságban elmondható, hogy 1964-ig a szovjetek inkább szemlélői, mint alakítói voltak a vietnámi eseményeknek.⁵⁷²

A szovjet álláspont megváltozása mögött egyfelől a VDK vezetésének stratégiai váltása állt, ami 1960-ban, a Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front megalakításával egyértelműen a konfliktus katonai úton történő rendezését tűzte ki célul. Másfelől a szovjet szerepvállalás mögött a Kínai Kommunista Párttal kiéleződő ideológiai konfliktus húzódott meg, ami a kommunista országok vezetésének igényével kezdett összekapcsolódni.

Ilja Gajduk orosz kutató szerint már a Hruscsov-érában problémát jelentett, hogy a szovjet és a vietnámi vezetők másként ítélték meg a vietnámi konfliktus szerepét a szocialista világrendszer jövőjében. A szovjetek szerint a vietnámiak a felszabadítási mozgalmak szerepét tekintették elsődlegesnek, valamint kiálltak az egységes nemzetközi kommunista mozgalom mellett, ami ellentétes volt az ő álláspontjukkal. Ezt a vietnámiak tudtára adták, ami a gyakorlatban lehetetlenné tette a nagyarányú együttműködést, és a vietnámiakat a kínai elköteleződés irányába tolta.⁵⁷³

⁵⁷² Gayduk 1996. 5. o.

⁵⁷³ Gayduk 1996. 8-9. o.

7.24.2. Kitekintés a szovjet-kínai ellentét alakulására (1956-1969)

A két nagyhatalom között kialakuló ellentétek korán felszínre törtek, és ebben főszerep jutott annak, hogy Hruscsov főtitkár folyamatosan változtatta álláspontját Mao Ce-tung politikai kezdeményezéseivel kapcsolatban. Ez a kapcsolatok fokozatos, de látványos romlásához vezetett a két kommunista ország között. Emellett a Szovjetunió számos külpolitikai lépése is kiváltotta a kínai oldal nemtetszését. Ilyen volt a szovjet tanácsadók visszahívása 1960-ban a KNK-ból, az indiai fél támogatása a kínai-indiai határháborúban 1962-ben, valamint az, hogy Hruscsov a korábbi ígéretével ellentétben nem volt hajlandó átadni Kínának egy nukleáris fegyver prototípusát. Mindezek oda vezettek, hogy a kínai vezetés bizalma megrendült a szovjet vezetésben.⁵⁷⁴ 1963 júliusában egy kínai delegáció moszkvai látogatásának kudarcát Mao arra használta fel, hogy Hruscsovot revizionizmussal vádolta meg. 1964-ben egy japán delegáció kínai látogatásáról kiszivárgott beszámolóból arra következtetett a szovjet vezetés, hogy Mao elő akarja venni a kínai-szovjet határ módosításának kérdését, ami a szovjet oldalon erős ellenérzést váltott ki.⁵⁷⁵

Hruscsov 1964. októberi bukása után sem javult a helyzet a két ország között, annak ellenére, hogy Brezsnyev kezdetben igyekezett csökkenteni az ellentéteket. Egy diplomáciai ballépés következtében azonban a békülést célzó találkozó további elhidegüléshez vezetett. A hatvanas évek közepe a kínai belpolitikában is problematikus időszak volt. Mao a saját politikai helyzetét a nagy ugrás következményeként instabillnak ítélte, szovjet beavatkozástól tartott és attól is, hogy Hruscsovhoz hasonlóan őt is eltávolítják a hatalomból.⁵⁷⁶

Ezek az események nagyjából egybeestek az amerikai katonai szerepvállalás vietnámi eskalációjával. Ezt látva a szovjetek a kínai kapcsolatok helyreállítása mellett döntöttek, de lépéseiket Pekingben rosszul fogadták. A szovjet kérések (mint például 45 szállítógép átrepülése Vietnámba kínai légtérben, vagy légi bázis létesítése kínai területen) gyanakvást szültek, a kínai vezetés ellenezte a szovjet kezdeményezéseket, mivel a kínai szuverenitás megsértésének szándékát látták mögötte.⁵⁷⁷ 1965 márciusában azonban ellentéteiket félretéve megállapodtak arról, hogy a szovjetektől érkező katonai utánpótlást szárazföldi útvonalakon a KNK-n keresztül szállítják a VDK-ba.⁵⁷⁸

Mao korábban feltételezte, hogy a szovjetek katonailag is fel akarnak lépni a KNK ellen. Gyanúját erősítette a szovjetek 1963-as próbálkozása arra, hogy Mongóliát felvegyék a Varsói Szerződésbe. A közös fellépés Vietnámban azért lett fontos a kínai vezetés számára, hogy a helyzet ne éleződjön tovább a két kommunista hatalom között.⁵⁷⁹

1966-tól a Kínában meginduló kulturális forradalom lefoglalta a kínai vezetést, a két ország kapcsolata mégis annyira megromlott, hogy a szovjetek a határőrizetüket kívánták erősíteni a közös határszakaszokon. Ez félelmet keltett a kínaiakban, amit az 1968-as csehszlovák beavatkozás tovább erősített. Ezen a ponton elkerülhetetlenné vált a katonai jellegű összecsapás a két fél között, amire 1969-ben került sor. Az ezt követő háborús félelem a kínai

⁵⁷⁴ Radchenko, Sergey: The Sino-Soviet Split, in.: Leffler, Melvyn P. és Westad, Odd Arne: The Cambridge History of the Cold War, Cambridge University Press, 2010. 350. o.

⁵⁷⁵ Radchenko 2010. 356-357. o.

⁵⁷⁶ Radchenko 2010. 359-361. o.

⁵⁷⁷ Radchenko 2010. 362-363. o.

⁵⁷⁸ Gayduk 1996. 36-37. o.

⁵⁷⁹ Radchenko 2010. 364. o.

oldalon nagymértékben hozzájárult a diplomáciai nyitáshoz az Egyesült Államok irányába, új fejezetet kezdve a nagyhatalmi viszonyokban és a vietnámi háborúban is.⁵⁸⁰ Anatolij Dobrinyin – aki 1962-ben lett washingtoni szovjet nagykövet – az emlékirataiban megemlíti, hogy Johnson elnök a vele folytatott megbeszélések során többször megpróbálta felvetni a kínai problémát Vietnámmal kapcsolatban.⁵⁸¹

7.24.3. A Szovjetunió és a keleti blokk segítségnyújtása a VDK-nak

Hruscsov 1964-ben lezajlott megbuktatása után az új szovjet vezetés szükségesnek látta, hogy a vietnámi konfliktusban jelentősebb szerepet vállaljon. Azokat a kínai oldalról érkező vádakát remélték ezáltal eloszlatni, hogy elárulták a függetlenségi mozgalmakat, illetve revizionista hatalommá váltak.

A másik ösztönzés a szovjet vezetés részére a vietnámi oldalról érkező folyamatos kérdés volt a támogatás növelésére. Le Duan egy moszkvai látogatásán – még Hruscsov alatt – fejtette ki szovjet vendéglátói előtt, hogy a harmadik világban van a világforradalom jövője, és ennek fényében a szovjet támogatás túl alacsony a VDK számára.⁵⁸²

Vietnám támogatása igen összetett problémája volt a szovjet vezetésnek. Az Egyesült Államok részvétele miatt nem lehetett kizárni, hogy a konfliktus eskalációja esetén a Szovjetunió egy nagyobb regionális konfliktusban találja magát, amit nem tartottak kívánatosnak. A vietnámi vezetés ráadásul a hatvanas évek közepén közelebb volt Pekinghez, mint Moszkvához, emellett kívül esett a tradicionális szovjet érdekszférán.⁵⁸³

A fenti megfontolások mellett azonban a szovjetek lehetőségként is tekintettek a vietnámi konfliktusra, amit megfelelően kiegyensúlyozott politikával a délkelet-ázsiai befolyásuk növelésének eszközeként értékelték. Az új szovjet vezetés a támogatás növelése mellett döntött, keretek között tartva a szerepvállalást. Jelentős gazdasági és katonai támogatást adtak, de ez nem válhatott az Egyesült Államokkal alakuló kapcsolatok kárára. Ennek fényében az első időszakban az Egyesült Államok és a VDK közötti diplomáciai közvetítésre kívánták helyezni a hangsúlyt.⁵⁸⁴

Az új szovjet irányvonal első fontos jele az volt, hogy 1964 decemberében felkérték a Nemzeti Felszabadítási Frontot (a továbbiakban DNFF), hogy nyisson irodát Moszkvában.⁵⁸⁵ Az iroda 1965 áprilisában kezdett működni, a misszió vezetőjét Alekszej Koszigin miniszterelnök is fogadta, támogatásáról biztosítva a DNFF-et.⁵⁸⁶

A katonai támogatást illetően a szovjet vezetők teljes mértékben tisztában voltak azzal, hogy az általuk biztosított fegyverek és lőszeres részben az NFF-hez kerülnek, és az amerikaiak ellen fogják őket használni. A támogatás kapcsán komoly problémával szembesültek, amikor hírszerzési forrásból értesültek arról, hogy az amerikai vezetés nukleáris fegyverek bevetését fontolgatja a régióban.⁵⁸⁷

⁵⁸⁰ Radchenko 2010. 365-367. o.

⁵⁸¹ Dobrinyin 1995. 129. o.

⁵⁸² Gayduk 1996. 8-9. o.

⁵⁸³ Gayduk 1996. 18. o.

⁵⁸⁴ Gayduk 1996. 18-19. o.

⁵⁸⁵ Gayduk 1996. 20. o.

⁵⁸⁶ Gayduk 1996. 47. o.

⁵⁸⁷ Gayduk 1996. 47. o.

7.24.4. A keleti blokkból jövő „önkéntesek”, tanácsadók és egyéb személyi támogatás

A szovjet vezetés több alkalommal felvetette önkéntesek küldésének lehetőségét a vietnámi háborúba. Ezt azonban sem szovjet, sem vietnámi oldalról nem tartották praktikusnak a kínai kérdés miatt. A VDK-vezetés attól tartott, hogy amennyiben külföldi önkénteseket fogad, úgy a KNK irányából is fokozódni fog a nyomás, hogy kínai „önkénteseket” fogadjanak a vietnámiak. A vietnámi vezetés a KNK és a VDK politikai közelsége ellenére nem bízott a hosszú távú kínai szándékokban, és az önkénteseket, mint a kínai befolyás eszközeit, nem kívánta a területére engedni.⁵⁸⁸

A VDK-nak azonban szüksége volt olyan katonai szakemberekre, akik a beáramló, egyre komplexebb fegyverrendszereket megfelelően tudják kezelni és karbantartani. A problémát jól írja le az MSZMP KB delegációjának vietnámi látogatásáról szóló 1965. novemberi beszámoló:

„Az észak-vietnámi politikai és katonai vezetés törekvése arra irányul, hogy megszervezzék és felfegyverezzék a hadszíntérnek és feladatoknak megfelelő reguláris hadsereget. (...) arra a megállapításra jutottunk, hogy ehhez a feladathoz késve kezdtek hozzá, kb. az USA-erők tömeges megjelenésével, illetve légitámadásaival egyidőben. Lényegében a vietnámi hadsereg nem rendelkezett légvédelmi, műszaki, híradó és más csapatokkal (...). A fenti okok miatt jelenleg nagy problémát okoz a káderek hiánya, a szakembereket lényegében a csapatok felállításával, sőt részleges alkalmazásával párhuzamosan kell kiképezni.”⁵⁸⁹

Az észak-vietnámiak a beérkező szovjet légvédelmi rendszereket, harci repülőgépeket és egyéb eszközöket nem tudták megfelelően működtetni, pedig a fokozódó amerikai támadásokkal szemben nagy szükségük lett volna rá. A megoldás az volt, hogy a szovjetek „tanácsadókat” küldtek a VDK-ba a rendszerek összeszereléséhez, működtetéséhez és karbantartásához.⁵⁹⁰ Az elérhető források alapján 1967-ben több mint 1100 ilyen tanácsadó volt a VDK-ban, akik elsősorban légvédelemmel kapcsolatos feladatokat láttak el, de szükség esetén harci tevékenységet is folytattak.⁵⁹¹

Ez azonban csak rövid távon volt megoldás, és egyben függést jelentett a szovjet tanácsadóktól, amit a VDK vezetése nehezményezett. A probléma egyik megoldási lehetősége az volt, hogy a Szovjetunió és a keleti blokk országai jelentős számban fogadjanak vietnámi tiszteket a saját katonai képzési rendszereikben. Erre sor is került, szovjet források szerint 1966-ban a vietnámi néphadsereg 2600 katonát küldött a Szovjetunióba tanulni, hogy elsősorban légvédelemmel kapcsolatos ismereteket sajátítsanak el. A képzések elvégzése után ezekből az emberekből szerveződtek az önálló északi légtérvédelem első alakulatai.⁵⁹²

Ezzel együtt a szovjet tanácsadók helyzete sem volt egyszerű, mivel a vietnámiak sokszor a tanácsaikkal ellentétesen tárolták és kezelték a légvédelmi és egyéb fegyverzetet. Szovjet források szerint a légvédelmi rakéták

⁵⁸⁸ Gayduk 1996. 38. o.

⁵⁸⁹ Fock Jenő: Jelentés az MSZMP KB delegációjának Vietnami, koreai útjáról, pekingi tartózkodásáról és moszkvai átutazásáról, 1965. november 2. MNL-OL, M-KS-288 f. 5/379. ő. e. 5-6. o.

⁵⁹⁰ Gayduk 1996. 59. o.

⁵⁹¹ Gayduk 1996. 61. o.

⁵⁹² Gayduk 1996. 60. o.

radarrendszereit nem a szovjet útmutatásnak megfelelően alkalmazták, ami a kilőtt rakéták találati pontosságát nagymértékben rontotta, és így jelentős pazarláshoz vezetett. A vietnámi fél az orosz források szerint az ilyen problémákat nem ismerte el, és az orosz fegyverek rossz minőségére panaszkodott.⁵⁹³

A szovjetek tudtak arról, hogy az általuk kiképzett vietnámiak egy részét a VDK délre küldi az NFF támogatására, ahol általában valamilyen vezetői beosztást kaptak és segítettek megszervezni az NFF katonai erejét.⁵⁹⁴

7.24.5. Hírszerzési együttműködés és konfliktus a Szovjetunió és a VDK között

A VDK és a Szovjetunió hírszerzési együttműködését illetően sok nyitott kérdés van. A keleti blokk országaival ellentétben itt nem lehetett szó szoros intézményi együttműködésről sem történelmi, sem földrajzi okokból. Éppen ellenkezőleg, a japánok elleni háború idején Vietnámnak a britekkel és az amerikaiakkal volt kialakult kapcsolata ezen a téren.⁵⁹⁵

Az első jelenleg ismert kapcsolatfelvételle a felek között 1955-ben került sor, amikor a vietnámiak a szovjetek segítségét kérték a rádiófelderítésük létrehozásához. Az együttműködés később intenzívebbé vált, és széles spektrumot ölelt fel a kommunikációbiztonságtól a felderítésig. Későbbi publikációkban a VDK a szovjetektől származó rádiófelderítési programokat jelölte meg az amerikai és dél-vietnámi kommandó csoportok hatékony felderítésének okaként.⁵⁹⁶ A szovjetek a hírszerzés számos területén biztosítottak kiképzést a vietnámi társszervek számára,⁵⁹⁷ ők segítették a vietnámi elektronikai hadviselési képességek kiépítését is.⁵⁹⁸

A vietnámiak az együttműködés részeként átadtak olyan információkat, amelyek az amerikai hadifoglyok kihallgatása során jutottak a birtokukba. Egy alkalommal feltételezések szerint azt is megengedték szovjet partnereiknek, hogy egy amerikai tisztet beszervezés céljából kihallgassanak. A szovjetek rendszeresen adtak a vietnámi partnerek számára kérdéseket, melyeket azok beépítettek az amerikai hadifoglyok kihallgatásába.⁵⁹⁹ Az együttműködés azonban korántsem volt felhőtlen. Vaszilij Mitrohin szerint a szovjet fél sosem volt teljesen megelégedve azzal a hozzáféréssel az amerikai fegyverekhez és hadifoglyokhoz, amit a VDK számára biztosított.⁶⁰⁰ A katonai hírszerzési együttműködés különösen fontos volt a szovjetek számára az amerikai haditechnikai eszközök elemzése céljából. Ilyen irányú megállapodást kötöttek Hanoi-jal, ennek keretében hozzájutottak amerikai repülőgépalkatrészekhez és más fontos eszközökhöz.⁶⁰¹

⁵⁹³ Gayduk 1996. 70-71. o.

⁵⁹⁴ Gayduk 1996. 60. o.

⁵⁹⁵ Pribbenow, Merle L.: The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict, The Cold War International History Project Working Paper Series, Working Paper #73, 2014, 1. o. (utolsó letöltés: 2017. 11. 27.) https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/CWIHP_Working_Paper_73_Soviet-Vietnamese_Intelligence_Relationship_Vietnam_War_0.pdf

⁵⁹⁶ Pribbenow 2014. 4-5. o.

⁵⁹⁷ Pribbenow 2014. 10. o.

⁵⁹⁸ Pribbenow 2014. 12. o.

⁵⁹⁹ Pribbenow 2014. 9-10. o.

⁶⁰⁰ Andrew, Christopher és Mitrokhin, Vasili: The World Was Going Our Way: The KGB and the Battle for the Third World, Basic Books, 2005. 265. o.

⁶⁰¹ Gayduk 1996. 61. o.

A Mitrohin által említett titkolózás államközi szinten is fennállt: a VDK gyakran elhallgatott dolgokat, érzékeny diplomáciai kérdésekben sem volt hajlandó színt vallani a szovjetek előtt, amit részben valószínűleg a KNK-hoz fűződő kapcsolatok romlásától való félelem motivált. Ugyanakkor a KNK-val romló kapcsolatok időszakában sem lett sokkal nyíltabb a szovjetek irányában.⁶⁰² Emiatt szovjet oldalról egyoldalú hírszerzési műveleteket is szerveztek annak érdekében, hogy a VDK belső viszonyairól megfelelő információkat tudjanak szerezni. Mitrohin adatai szerint a hanoi szovjet nagykövetségen működő rezidentúra huszonöt ügynököt és hatvan titkos kapcsolatot tartott fenn. A rezidentúra működtetett egy rádiófigyelő állomást is, ami a vietnámi biztonsági szervek tevékenységét volt hivatva figyelni.⁶⁰³

7.24.6. Fegyverszállítások a Szovjetuniótól a VDK részére

Nem állnak rendelkezésre pontos adatok arról, hogy a szovjetek és a keleti blokk milyen mennyiségű és összetételű fegyverzetet adott át a VDK számára. Az elérhető információk nyugati forrásokon alapulnak, amelyek sokszor bizonytalan becsléseket jelentenek.

Ahogy az alábbi táblázatban látható, a korabeli becslések szerint a Szovjetunió közel hárommilliárd dollárnak megfelelő mennyiségű fegyvert adott a VDK-nak, és a keleti blokk is jelentős mennyiségű fegyverrel és lőszerrel járult hozzá a VDK háborús erőfeszítéseéhez.

8. táblázat: A keleti blokk teljes fegyverzettranszferje a jelentős gyártók részéről 1966-1974 (millió dollárban 1976-os árfolyamon)⁶⁰⁴

Ország	Teljes támogatás	SZU	Csehszlovákia	KNK	LNK	Más országok
VDK	4420	2990	1395	0	0	25

A táblázat azt mutatja, hogy a korabeli becslések a KNK irányából érkező segítségre vonatkozóan nem tudtak adatokkal szolgálni.

Mivel nincs konszenzus a szovjet támogatás pontos mértékéről, érdemes a Thakur és Thayer által közölt becsléseket is bemutatni:

⁶⁰² Gayduk 1996. 69. o.

⁶⁰³ Andrew és Mitrokhin 2005. 266. o.

⁶⁰⁴ World Military Expenditures And Arms Transfers 1966-1975, Arms Control and Disarmament Agency, 1976. 78. o. (utolsó letöltés: 2018. 02. 18.) <https://www.state.gov/documents/organization/185668.pdf>

9. táblázat: A szovjet támogatás becsült mértéke (millió dollár)⁶⁰⁵

Év	Douglas Pike becslése		CIA/DIA becslés	
	min.	max.	min.	max.
1965	210	270	270	270
1966	360	455	455	455
1967	506	650	nincs adat	
1968	390	440	nincs adat	
1969	175	195	nincs adat	
1970	110	205	100	105
1971	115	165	190	200
1972	300	375	480	490
1973	150	180	210	225
1974	170	245	150	155
1975	123	150	nincs adat	
Összesen	2609	3330	1855	1900

Ezeknek az adatoknak az ismeretében elmondható, hogy a szovjetek legalább 2-3 milliárd dollár értékű katonai támogatást nyújtottak a VDK-nak a háború alatt.

Az összetételről annyi tudható, hogy a kor viszonyaihoz képest magas technológiai színvonalú eszközök a többször szovjet gyártmányúak voltak. Elsősorban a légtérvédelmi rendszerek és eszközök szállítását kell kiemelni, ideértve a radarvezérlésű légvédelmi ágyúkat, az SA-2 irányított föld-levegő rakétákat és a fejlődő vietnámi légierő MiG-15, MiG-17 és MiG-19-es gépeinek szállítását is. Thakur és Thayer szerint a szovjetek 1967-ig a magas technológiai színvonalú eszközök szállítására koncentráltak, 1968-tól pedig a VDK fegyveres erejének általános modernizációját tűzték ki célul. 1968 után a gazdasági igények kielégítése lett az elsődleges feladat, amely miatt a fegyverszállítások terén visszaesés következett be, de továbbra is jelentős mennyiségről volt szó.⁶⁰⁶

Az 1972-es húsvéti offenzívában fontos szerepet játszottak a szovjet páncélosok, a szovjetek az offenzíva idején és utána is nagy mennyiségű fegyvert szállítottak a veszteségek pótlására. Az amerikai katonai erők kivonása után a támogatás mértéke átmenetileg csökkent, de a vietnámi felek között kiéleződő harcok hatására később ismét növekedett.⁶⁰⁷

⁶⁰⁵ Thakur, Ramesh és Thayer, Carlyle A.: Soviet Relations with India and Vietnam, Palgrave Macmillan, 1992. 118. o. alapján

⁶⁰⁶ Thakur és Thayer 1992. 117. és 119. o.

⁶⁰⁷ Thakur és Thayer 1992. 120. o.

Arra vonatkozóan nincsenek megbízható adatok, hogy a kelet-európai országok ez idő alatt milyen értékű támogatást nyújtottak a VDK-nak, de feltételezni lehet, hogy ezek hozzájárulása is jelentős mértékű volt.

Amennyiben ugyanezen adatok alapján összevetjük a szovjet segítséget az amerikai támogatással, kitűnik, hogy bár a szovjet látszólag messze elmarad az amerikaitól, a kelet-európai és a kínai támogatást figyelembe véve közelíthetett ahhoz.

10. táblázat: Az Egyesült Államok teljes fegyverzettranszferje a jelentős gyártók részéről 1966-1974 (millió dollárban 1976-os árfolyamon)⁶⁰⁸

Ország	Teljes támogatás	Egyesült Államok	Más országok
Vietnámi Köztársaság	8632	8631	1

7.24.7. Gazdasági kapcsolatok és segítségnyújtás

Formális gazdasági kapcsolat a Szovjetunió és a VDK között 1955-ben jött létre az indokínai háború végével, és szovjet szempontból nem volt jelentősnek mondható. 1958-ra azonban a Szovjetunió a VDK harmadik legjelentősebb kereskedelmi partnerévé vált. Az 1960-ban megkötött gazdasági megállapodással a Szovjetunió elkötelezte magát az ország öt éves tervének támogatása mellett, azonban a kínai irányba tolódás miatt megromlott köztük a gazdasági kapcsolat is. 1965 után, az amerikai szárazföldi beavatkozás megindulásával a szovjetek drasztikusan növelték a VDK-ba irányuló exportjukat. Az amerikai bombázások felfüggesztése után a kínaiak szerepe megnőtt, a szovjet kivitel 1972-ig csökkenő tendenciát mutatott. A Párizsi Egyezmény aláírásával a szovjet export újra növekedésnek indult.⁶⁰⁹

A kétoldalú kereskedelem szerves része volt a szovjet támogatásnak, keretében a VDK az újjáépítéshez fontos gyártósortokat és gépeket, valamint kőolajszármazékokat és egyéb ipari termékeket importált a szovjetektől.⁶¹⁰

A szovjetek jelentős összegű segélyeket ajánlottak fel a VDK-nak kiemelkedően fontos ipari projektekre, mint a vízierőmű-építés, bányászat stb., amivel gazdaságának helyreállítását kívánták felgyorsítani. Thakur és Thayer adatai szerint az 1955-1964 közötti periódusban a harmadik világba irányuló szovjet segélyek 10%-át a VDK kapta, ami 20%-ra ugrott 1965-1975 között, amikor a szovjetek könnyítések is tettek a vietnámi fél irányába a kölcsönök visszafizetési határidejének kitolásával.⁶¹¹ Az alábbi táblázat a szovjet segélyezés háborús évekre vonatkozó becslését mutatja.

⁶⁰⁸ World Military Expenditures And Arms Transfers 1966-1975, Arms Control and Disarmament Agency, 1976. 78. o. (utolsó letöltés: 2019. december 14.) <https://www.state.gov/documents/organization/185668.pdf>

⁶⁰⁹ Thakur és Thayer 1992. 173-174. o.

⁶¹⁰ Thakur és Thayer 1992. 185. o.

⁶¹¹ Thakur és Thayer 1992. 193. o.

11. táblázat: A szovjet gazdasági segítség becsült összege (millió dollárban)⁶¹²

Év	Douglas Pike becslése		CIA becslés
	min.	max.	
1965	278	278	-
1966	150	165	-
1967	200	240	200
1968	290	305	700
1969	290	385	250
1970	320	345	345
1971	310	370	370
1972	300	330	350
1973	350	390	-
1974	300	450	-
1975	450	500	-
	3238	3758	2215

A katonai és nem katonai becslések összehasonlításával megállapítható, hogy a nem katonai jellegű segítségnyújtás a Szovjetunió részéről legalább akkora összegű támogatást jelentett a VDK-nak, mint a katonai támogatás.

Meg kell jegyezni, hogy szovjet értékelések szerint a VDK a kapott támogatást sokszor nem, vagy nem megfelelően hasznosította. Az ipari kapacitások helyreállítására leszállított eszközök egy részét például nem használták fel, hanem raktározták, ugyanakkor folyamatos kérések érkeztek tőlük további technológiai segélyek szállítására. Panaszkodtak a szovjet fegyverek nagymértékű amortizációja miatt, amelynek oka a szovjetek szerint a nem megfelelő tárolás és kezelés volt, a vietnámiak szerint viszont az eszközök elavultak voltak.⁶¹³

⁶¹² Thakur és Thayer 1992. 190. o. alapján

⁶¹³ Gayduk 1996. 70. o.

7.24.8. A szovjet diplomácia szerepe a konfliktusban

A konfliktus féken tartása érdekében a szovjet fél diplomáciai megoldási lehetőségeket kezdett keresni. A moszkvai vezetők egyrészt tartottak egy közvetlen konfrontációtól az Egyesült Államokkal, amennyiben nukleáris fegyverek alkalmazására kerülne sor, másrészt aggódtak a KNK lépései miatt a konfliktusban, és tartottak a reakciótól egy ilyen helyzetben.⁶¹⁴ A kilátások a diplomáciai megoldásra nem voltak jók, mivel a szovjetek szerint a VDK vezetése a katonai megoldásba fektette minden energiáját, elvetve a diplomáciai lehetőségeket.

Nemzetközi fórumokon a szovjetek maximálisan támogatták a VDK álláspontját. Az ország vezetői ellenálltak például minden ENSZ által kezdeményezett közvetítési kísérletnek, feltételezhetően a vietnámiak koreai háborúval kapcsolatos aggodalmai miatt, amikor szerintük az Egyesült Államok az ENSZ-t használta fel egy kommunista hatalom elleni katonai fellépésre. Az elzárkózás másik oka a diplomáciai téren a titkosság fenntartására való törekvésük lehetett. Ezek ismeretében akadályozta a Szovjetunió az ENSZ-ben a vietnámi kérdés napirendre kerülését.⁶¹⁵

A szovjetek más országokkal fenntartott kapcsolataikban is tekintettel voltak a VDK érdekeire. Ez elsősorban a Franciaországgal ápolts kapcsolatokban jelentkezett, mivel De Gaulle elnök aktív közvetítői szerepre akart vállalkozni a konfliktusban. Ilja Gajduk orosz történész szerint a szovjetek jelezték a vietnámi partnereiknek, hogy a saját diplomáciai csatornáikon igyekeznek a franciákat a VDK-nak megfelelő irányba terelni a konfliktus megoldását illetően.⁶¹⁶

Az adott nemzetközi helyzetben a közvetlen közvetítést a szovjet vezetés nem látta kivitelezhetőnek, azonban komoly erőfeszítéseket tett, hogy a hadviselő felek közvetett úton próbálják csökkenteni a feszültséget. 1965 folyamán egy informális megbeszélés során Gromiko szovjet külügyminiszter fejtette ki a moszkvai amerikai nagykövetnek, hogy a Szovjetunió nem vállalhat közvetlen közvetítői szerepet az Egyesült Államok és a Vietnámi Demokratikus Köztársaság között, és hogy a Szovjetunió az Egyesült Államokkal való kapcsolatainak javítására törekszik.⁶¹⁷

1965 novemberében Anatolij Dobrinyin nagykövet az amerikai partnereivel folytatott beszélgetés során utalást tett arra, hogy amennyiben az Egyesült Államok felfüggeszti a bombázást egy korlátozott időtartamra, fokozott diplomáciai tevékenységre lehet kilátás. Gromiko korábbi állásfoglalásának megfelelően azonban a szovjetek ekkor sem vállalkoztak direkt közvetítői szerepre, hanem a szövetségeseikre, konkrétan a lengyelekre hagytakoztak.⁶¹⁸

Lengyelország 1966 januárjában egy diplomatát küldött a VDK-ba azzal a céllal, hogy eljuttassa az amerikai hivatalos diplomáciai javaslatot és mellette érveljen a vezető funkcionáriusok előtt. A KNK nem támogatta a misszió célját, így az végül sikertelen lett.⁶¹⁹ Lengyel részvétellel – szovjet-lengyel-magyar együttműködésben – zajlott 1965-1966-ban a legismertebb közvetítési kísérlet is, a „Marigold”.

⁶¹⁴ Gayduk 1996. 73-74.o.

⁶¹⁵ Gayduk 1996. 75-76. o.

⁶¹⁶ Gayduk 1996. 77-78. o.

⁶¹⁷ Gayduk 1996. 48. o.

⁶¹⁸ Gayduk 1996. 82-83. o.

⁶¹⁹ Hershberg, James G.: Who Murdered "Marigold": New Evidence on the Mysterious Failure of Poland's Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No. 27, 2000. 10-11. o. (utolsó letöltés: 2018. 03. 16.) <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACFB26.pdf>

7.24.9. „Marigold” kezdeményezés

A szovjetek a kelet-európai szövetségeseiknek jelentős szerepet szántak a diplomáciai erőfeszítésekben. A keleti blokk államai közül a legkézenfekvőbb választás a Lengyel Népköztársaság (LNK) volt, mivel az 1954 óta részt vett a genfi egyezmény által felállított Nemzetközi Ellenőrző Bizottság (NEB) munkájában.⁶²⁰

A lengyelek már az 1965. decemberi bombázási szünet kapcsán fontos szerepet kaptak Washington üzenetének továbbítására Hanoi-ba. Az amerikai 14 pont (ld. a 87-88. oldalon) lengyel közvetítéssel jutott el a VDK-ba, és bár a VDK vezetése elutasította az amerikai álláspontot, az a lengyel fél kezdeményezését a közvetítésre pozitívan fogadta.⁶²¹

A „Marigold” kezdeményezés a saigoni olasz nagykövet közreműködésével jött létre, akit 1966-ban a NEB lengyel küldöttségének képviselője, Lewandowski nagykövet keresett meg egy javaslattal a konfliktus lezárásának ügyében. A lengyel nagykövet által továbbított javaslat szerint a NFF-nek részt kell vennie a javasolt tárgyalásokon, és a bombázásokat fel kell függeszteni azok megkezdéséhez. Cserébe a VDK nem fogja az újraegyesítés időzítésének kérdését napirendre tűzni, ahogyan a déli rendszer jellegét sem, továbbá a semlegesség, az azonnali amerikai kivonulás és a déli külügyek kérdéseit sem fogja felvetni. Az Egyesült Államok visszavonulásával kapcsolatban az időzítésről kell tárgyalni.⁶²²

Az amerikaiak a javaslatot szkepticizmussal fogadták, de a kapcsolatot fenntartották és megpróbálták kideríteni, hogy a lengyel álláspont milyen mértékben került egyeztetésre a VDK-val, és amennyiben történt egyeztetés, amögött mennyire lehet komoly a VDK-szándék. Ennek oka az volt, hogy a korábbiakhoz képest a lengyelek által közvetített javaslat nagyvonalúnak számított, és emiatt kételyek merültek fel a hitelességével kapcsolatban. Mindezeket túl az amerikaiak nem tekintették a lengyelekre semleges közvetítőként.

1966 szeptemberében Lewandowski a koalíciós kormány kérdésével állt elő, majd tovább vitte a gondolatot abba az irányba, hogy a DNFF és a dél-vietnámi kormány közötti milyen területi viszonyok esetén lenne hajlandó a VDK háttérbe húzódni. Lewandowski formulája az 1966. novemberi hanoi látogatása után a következő volt:

- amerikai kivonulás a béke helyreállítása után,
- a status quo megváltoztatásának szükségessége a déli csoportok igényeinek figyelembe vételével,
- valamint a szabad és demokratikus választások eredményeinek elismerése.

Ezek a pontok azonban sok bizonytalanságot szültek az amerikaiak szemszögéből, kezdve például a választások végrehajtásától azok eredményeinek elfogadásáig.⁶²³

⁶²⁰ Turley, William S.: *The Second Indochina War: A Concise Political and Military History*, Rowman & Littlefield Publishers, 2009, 16. o.

⁶²¹ Hershberg 2000. 10-11. o.

⁶²² Pentagon Papers Part VI.C.2. 25-27. és 11. o.

⁶²³ Pentagon Papers Part VI.C.2. 11. o.

Az újabb megbeszélések eredménye egy a tízpontos javaslat lett, amely később tárgyalási alapként szolgált:

1. az Egyesült Államok érdekelt a konfliktus békés megoldásában,
2. a tárgyalásoknak mindenki számára elfogadható eredményt kell hozniuk,
3. az Egyesült Államoknak nem érdeke a hosszú távú dél-vietnámi katonai jelenlét Vietnám,
4. az Egyesült Államok kész minden érdekelt féllel tárgyalni minden fontos kérdésről, a tűzszünetről az amerikai kivonulásig,
5. az amerikai fél (megfelelő ellenőrző mechanizmus mellett) elfogadja a szabad és demokratikus választások eredménye alapján átalakított déli kormányt,
6. országegyesítés csak a vietnámi nép akaratából történhet, mégpedig a béke helyreállítása és a képviseleti szervek létrehozása után,
7. az Egyesült Államok hajlandó elfogadni Vietnám semlegességét,
8. az amerikai fél kész felfüggeszteni a VDK bombázását a békés megoldás érdekében,
9. a katonai eszközökkel végrehajtott országegyesítés nem elfogadható,
10. az Egyesült Államok nem fogja elfogadni a VDK négy- vagy ötpontos deklarációját (ld. a 73. oldalt).⁶²⁴

Az amerikaiak 1966. december 3-án elfogadták a Lewandowski nagykövet által előterjesztett tíz pontot. A lengyelek december elején többször jelezték, hogy a növekvő intenzitású bombázások a közvetítés végét jelenthetik, de ezt saját véleményként fogalmazták meg, és nem a vietnámi féltől származó üzenetként. Az amerikai vélemény szerint azonban nem növelték az intenzitást, csupán az időjárás adta lehetőségek javultak, amely addig elhalasztott műveleteket tett lehetővé számukra.⁶²⁵

A kapcsolatfelvétel végét az 1966. december 13-14-i, Hanoi ellen végrehajtott bombázás jelentette. A VDK december 14-én lengyel közvetítőkön keresztül lemondta a kilátásba helyezett varsói találkozót az Egyesült Államok képviselőivel. Washington felajánlotta, hogy felfüggeszti a bombázást a Hanoi központjától számított tízmérföldes körzetben, amennyiben az NFF is hasonló magatartást tanúsít Saigonban. Pár nappal később feltétel nélkül abba hagyta a bombázást, de ez nem változtatott a vietnámi állásponton. Az Egyesült Államok végül december 24-én közölte, hogy a Hanoi környékére hirdetett bombázási moratóriumot befejezi.⁶²⁶

A szovjet fél csak a kísérlet kudarca után, 1966. december 22-én jelezte közvetlenül az amerikaiak felé, hogy a lengyel közvetítés a támogatásukat élvezte, és hogy az álláspontjukat egyeztetették a VDK vezetésével november végén és decemberben.⁶²⁷

Amerikai megítélés szerint a közvetlen cél, amit a lengyelek szerettek volna elérni, az amerikai katonai kivonulás, az NFF részvétele egy koalíciós kormányban és az erősen antikommunista déli politikai erők visszaszorítása volt. Az, hogy a VDK mit lett volna hajlandó engedni, az amerikai források szerint bizonytalan.⁶²⁸

⁶²⁴ A pontos szöveget lásd: Pentagon Papers Part VI.C.2. 72-74. o.

⁶²⁵ Pentagon Papers Part VI.C.2. 20. o.

⁶²⁶ Pentagon Papers Part VI.C.2. 17 és 20. o.

⁶²⁷ Pentagon Papers Part VI.C.2. 25. o.

⁶²⁸ Pentagon Papers Part VI.C.2. 10. o.

Visszatekintve, amerikai oldalról három lehetséges célt azonosítottak lengyel motivációként:

- az erőszak megszüntetését,
- a kommunista oldálnak kedvező megoldás elősegítését,
- és a tárgyalások révén kialakuló diplomáciai csatorna nyomásgyakorlási vagy – kudarc esetén – propaganda-eszközként való alkalmazását az Egyesült Államokkal szemben.⁶²⁹

Újabb kutatások azt bizonyítják, hogy a „Marigold” háttérében a szovjeteknek is jelentős szerepük volt. 1966. november 18-án a lengyel külügyminiszter Bulgáriába ment, hogy a Bolgár Kommunista Párt kongresszusán résztvevő Brezsnyevnek beszámoljon a Lewandowski nagykövet vezette megbeszélések fejleményeiről. Brezsnyev közölte, hogy az ügyet már megbeszélte a VDK szintén ott tartózkodó külügyminiszterével, de a VDK-vezetés még nem döntött a kérdésben.⁶³⁰

Ami talán meglepőbb, Hershberg szerint a Lewandowski hanoi látogatása kapcsán folytatott megbeszélések a KNK és a VDK között is megállapodáshoz vezettek a tárgyalások terén: míg korábban a kínai fél a katonai eszközök előtérbe helyezését hangsúlyozta, addig egy Pekingbe látogató vietnámi delegációnak Mao személyesen adta áldását a tárgyalások megkezdésére 1966 novemberében.⁶³¹ Hershberg kutatásai arra is rámutattak, hogy a VDK különmegbízottat küldött Varsóba azzal a céllal, hogy találkozzon az amerikai oldal képviselőjével. Mindez a legnagyobb titokban történt.⁶³² A megbízott Varsóban végig a VDK nagykövetségének épületében tartózkodott, nem keresett kapcsolatot sem a lengyelekkel, sem más országok képviselőivel.⁶³³ A VDK az elérhető források szerint nem tájékoztatta a lengyel partnert a megbízott érkezéséről.⁶³⁴ Találkozóra végül nem került sor. Az információt eredeti vietnámi dokumentumokkal nem lehet igazolni, de lehetséges, hogy a két harcoló fél Varsóban közvetlen kapcsolatba kerülhetett volna a párizsi tárgyalások megindulása előtt. Ez az epizód számos, még megválaszolatlan kérdést vet fel a VDK szándékaival és elképzeléseivel kapcsolatban, melyek megválaszolása szükséges lesz ahhoz, hogy a „Marigold” közvetítési kísérletről megfelelő képet lehessen alkotni.

Bár kétséges, hogy a közvetlen tárgyalások eredményre vezettek volna az akkor uralkodó légkörben, a közvetlen kapcsolat kialakítása a felek között egy új minőséget adhatott volna az addigi diplomáciai tevékenységnek. Hershberg szerint a kudarcért az Egyesült Államokat, a LNK-t és a VDK-t egyaránt terheli felelősség.⁶³⁵

⁶²⁹ Pentagon Papers Part VI.C.2. 5. o.

⁶³⁰ Hershberg 2000. 19. o.

⁶³¹ Hershberg 2000. 23. o.

⁶³² Hershberg 2000. 30. o.

⁶³³ Hershberg 2000. 32. o.

⁶³⁴ Hershberg 2000. 34-35. o.

⁶³⁵ Hershberg 2000. 104. o.

7.24.10. „Marigold” és a Magyar Népköztársaság (a továbbiakban MNK)

A lengyel diplomáciai kezdeményezést a Magyar Népköztársaság kormánya is támogatta, és aktív lépéseket tett, hogy erősítse az amerikaiakkal folytatott megbeszéléseken. A magyar és az amerikai külügyminiszter több találkozó alkalmával is tárgyalt a témáról, illetve a MNK washingtoni képviselte is fellépett a kérdésben. Az alábbiakban a külügyminiszterek közötti találkozók rendelkezésre álló levéltári dokumentumait ismertetjük, melyek alapján a magyar szerepet kívánjuk bemutatni a tárgyalási folyamatban.

Péter János külügyminiszter – jellemzően az ENSZ-közügyülésben tartott beszédei után – több alkalommal tárgyalt Rusk amerikai külügyminiszterrel, ezeken a vietnámi háború kérdése rendszeresen napirenden volt. A magyar külügyminiszter már 1965 szeptemberében jelezte, hogy a tárgyalások érdemi megkezdésének előfeltétele, hogy az amerikaiak felfüggeszék a bombázásokat a VDK ellen, mert ez „segítene minden olyan tényezőnek, amely a békés megoldás mellett van; nekünk is”.⁶³⁶ Elmondta, hogy enélkül a VDK nem léphet, mivel a bombázásokkal egyidejű tárgyalások az ő részükről gyengéséget jelentenének. Biztosította amerikai partnerét, hogy a VDK a KNK ellenkezése esetén is tárgyalóasztalhoz ül, a kezdeményezés az Egyesült Államok kezében van. Mindehhez néhány hét bombázási szünetre lenne szükség. Biztosította az amerikai külügyminisztert, hogy a tárgyalások megindítását az MNK mellett a Szovjetunió is támogatná.⁶³⁷

1966. október 6-án Péter János ismét találkozott az amerikai külügyminiszterrel. Rusk azzal indította a beszélgetést, hogy a szocialista világnak el kell ismerni az amerikai érdekeket Dél-Vietnámban, a 17. szélességi fok választóvonal a két Vietnám között, és csak kölcsönös alapú rendezést tudnak elfogadni. Jelezte, hogy a VDK belső viszonyait nem kívánják megváltoztatni, de szükségesnek tartják az északi reguláris erők kivonását és a délre küldött utánpótlás megszüntetését.⁶³⁸ Péter János biztosította Ruskot, hogy Észak-Vietnám nem érdekelt Dél-Vietnám erőszakos elfoglalásában, de érdekelt annak jövőjében, amire válaszul Rusk elmondta, hogy megértik a VDK kényes helyzetét a KNK-val kapcsolatban, ezért is javasolják egy harmadik fél közvetítését, mire Péter János megismételte, hogy a VDK tud önállóan tárgyalni.⁶³⁹

Rusk elmondta, hogy egyetértene egy semleges dél-vietnámi rendszer létrehozásával, de a VDK négy pontját nem tudják kiindulási alapnak tekinteni. Péter János biztosította az amerikai külügyminisztert arról, hogy a VDK elfogadja a szabad választásokat, azt viszont nem, hogy az amerikai csapatok jelenlétében tartsák meg.⁶⁴⁰

Rusk szükségesnek látta, hogy az Egyesült Államok egy képviselője Hanoi képviselőjével vagy általa kijelölt közvetítővel tudjon tárgyalni. Jelezte továbbá, hogy hajlandóak megtenni az első lépést, de tudniuk kell, hogy a

⁶³⁶ Radványi János: Péter-Rusk találkozó 1965-ben, MNL/MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-004912/1965 (13. d.) 1965. október 13. 4. o.

⁶³⁷ Radványi János: Péter-Rusk találkozó 1965-ben, MNL/MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-004912/1965 (13. d.) 1965. október 13. 5-7. o.

⁶³⁸ Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.) 2-4. o.

⁶³⁹ Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.) 7-8. o.

⁶⁴⁰ Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.) 8-9. o.

VDK erre megfelelő módon fog válaszolni, illetve tiszteletben tartja a 17. szélességi fokot, mint választóvonalat. Péter János biztosította erről Rusk külügyminisztert, és a kérésére kijelentette, hogy véleménye szerint ez Hanoi hivatalos álláspontja.⁶⁴¹

Péter János közölte továbbá Ruskkal, hogy amennyiben létezik komoly békejavaslat, azt a magyar kormány hajlandó megfontolás tárgyává tenni, de amíg a bombázás folytatódik, nem fognak tárgyalni. Hangsúlyozta, hogy a 17. szélességi fokhoz a VDK tartani fogja magát. Rusk jelezte, hogy az adott helyzetben nehéz újat mondani, és hogy az amerikai közvélemény türelmetlen és eredményeket vár. Péter János kijelentette, hogy mindent, amit elmondott, felelőssége teljes tudatában mondta, és utalt rá, hogy a békés megoldás mindenki számára fontos lenne.⁶⁴²

A második megbeszélés röviddel a „Marigold” kezdeményezés fontos szakasza előtt zajlott. Bár a lengyel közvetítési kísérlet nem került szóba, a magyar fél ugyanazokat a kérdéseket válaszolta meg, hasonlóan, mint a lengyelek, ami feltételezhetően az amerikai fél bizalmának elnyerését és a további közvetítési folyamat előkészítését szolgálta.

7.24.11. „Napraforgó” (Sunflower) közvetítési kezdeményezés

A „Marigold” kezdeményezés összeomlását követően az Egyesült Államok a közvetlen kapcsolatfelvétel lehetőségét kezdte keresni a VDK-val. Egyrészt kapcsolatot akart kialakítani kettejük moszkvai nagykövetségei közt, másrészt bevonta közvetítőnek a Szovjetuniót és Nagy-Britanniát egy másik, Hanoi irányuló diplomáciai csatorna létrehozásába. A közös pont a két esetben a szovjet együttműködési hajlandóság volt.

1967 januárjában Johnson elnök új nagykövetet küldött Moszkvába, akinek fő feladata a kétoldalú kapcsolatok javítása volt, de a vietnámi kérdés megoldásának előmozdítását is várták tőle.⁶⁴³ A moszkvai amerikai nagykövetség 1967. január elején kapta az utasítást, hogy létesítsen kapcsolatot a VDK-követséggel, és közvetítse a tárgyalásokkal kapcsolatos amerikai álláspontot. A szovjet vezetés tudott a kapcsolatfelvételtől, bár próbálták titokban tartani, ami nem a vendéglátó, hanem a nyilvánosság kizárására irányult, mivel Washington számára kínos lett volna egy újabb tárgyalási kudarc.⁶⁴⁴

Az amerikai oldal a konfliktus tartós megoldását és a deeszkalációt jelölte meg lehetséges tárgyalási kiindulópontként. A VDK az 1965-ös négy pontjának és a DNFF deklarációjának az elismerését, valamint a VDK elleni támadások feltétel nélküli beszüntetését jelölte meg a tárgyalások előfeltételként.⁶⁴⁵ 1967. január végén a VDK

⁶⁴¹ Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.) 11-13. o.

⁶⁴² Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.) 16-17. o.

⁶⁴³ Gayduk 1996. 95-96. o.

⁶⁴⁴ Gayduk 1996. 97-98. o.

⁶⁴⁵ Pentagon Papers Part VI.C.3. Settlement of the Conflict (6 Vols.) Histories of Contacts (4 Vols.) 3. Moscow-London Track) 1. o. (utolsó letöltés: 2019. december 14.) <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-VI-C-3.pdf>

külgügyminiszterének angol nyelvű interjúja még bizonytalan kijelentéseket tartalmazott a lehetséges tárgyalásokat illetően, ugyanakkor azzal, hogy a nyilvánosság előtt beszélt a tárgyalásokról, növelte a washingtoni vezetésre nehezedő nyomást a tárgyalások megkezdését illetően. Lehetséges értelmezésként az is felmerült, hogy a VDK vezetése mindenáron véget kívánt vetni a területe elleni amerikai támadásoknak, ezért a pontos fogalmazás nem volt szempont az interjú készítésekor. Az amerikai fél nem kívánta a bombázások nyújtotta nyomásgyakorlási eszközt már a tárgyalások megkezdésekor elvetni, így a katonai aktivitás kölcsönös csökkentését kezdeményezte a tárgyalások megkezdéséhez. Ez a gyakorlatban a meginduló diplomáciai törekvéseket a deeszkaláció kérdésére korlátozta, és az egyéb fontos kérdéseket a konfliktus megoldásával kapcsolatban elnapolta.⁶⁴⁶

Az amerikaiak a moszkvai nagykövetségükön keresztül 1967. február 8-án közölték, hogy a kölcsönösség elve alapján felfüggesztik a bombázásokat és csapaterősítések küldését, amennyiben a VDK felfüggeszti a délre küldött erők Dél-Vietnámba való beszivárgását. Erre alapozva Rusk külügyminiszter egy nappal később a nyilvánosság előtt módosította az amerikai 14 pontot, és megerősítette az Egyesült Államok javaslatát.⁶⁴⁷ Amerikai oldalról nem volt egyértelmű olvasata a VDK-ból érkező nyilatkozatok mögötti valódi szándékoknak. Az amerikaiak tudtak arról, hogy a VDK több hadosztálynyi erőt küldött a demilitarizált övezetbe, és növekedett a délre irányuló utánpótlás mennyisége is. Növelte a bizonytalanságot a VDK-követség megbízott vezetőjének január végi közlése, mely szerint közvetlenül nem találkozhat többet amerikai képviselőkkel.⁶⁴⁸

A szovjetek támogatólag léptek fel a békés megoldás érdekében, és a VDK irányába tapogatóztak a kezdeményezéssel kapcsolatban. Ilja Scserbakov hanoi szovjet nagykövet Pham Van Dong VDK-miniszterelnökkel folytatott január 30-i találkozásán javaslatokkal élt a konfliktus megoldását illetően. A miniszterelnök továbbra is a katonai erőfeszítéseket tartotta elsődlegesnek, de fontosnak mondta a diplomáciai tevékenységet is, amiben a Szovjetuniónak lényeges lehet a szerepe. Ezzel gyakorlatilag lehetőség nyílt a Szovjetunió számára a közvetlen közvetítői szerepvállalásra.⁶⁴⁹

A szovjet közvetítői szerep kibontakoztatására kitűnő alkalmat kínált Koszigin miniszterelnök 1967. február eleji londoni hivatalos látogatása. A brit fél bekapcsolása a folyamatba nem volt szükségszerű, de az amerikai vezetés ezt politikai okokból praktikusnak tartotta. Az amerikaiak bíztak abban, hogy Koszigin látogatása növeli a brit csatlakozás esélyét, és hogy ő maga is a kezdeményezés mellé fog állni.⁶⁵⁰

Ezen a ponton a tárgyalások, sajátos módon, két csatornán folytatódtak:

1. brit közvetítéssel Koszigin miniszterelnökön keresztül
2. Johnson elnök Ho Si Minhnek írott levelével, amit a moszkvai amerikai nagykövetségen keresztül, a britek megkerülésével kézbesítettek.

⁶⁴⁶ Pentagon Papers Part VI.C.3. 2-3. o.

⁶⁴⁷ Pentagon Papers Part VI.C.3. 9. o.

⁶⁴⁸ Pentagon Papers Part VI.C.3. 12. o.

⁶⁴⁹ Gayduk 1996. 99-100. o.

⁶⁵⁰ Pentagon Papers Part VI.C.3. 14. o.

A britek egy korábbi, amerikaiakkal egyeztetett tervet közöltek Kosziginnel, Johnson viszont olyan kezdeményezést fogalmazott meg a levélben, amit a britekkel nem egyeztettek. A britek az 1954-es genfi konferencia által meghatározott kereteket kívánták felhasználni egy szovjetekkel közös nyilatkozathoz, amelyet azok nem preferáltak. Ekkor visszatértek az 1966. novemberi formulához, annyi különbséggel, hogy az amerikaiakkal egyeztetve – a Ho Si Minhnek küldött levéllel összhangban – egyértelműbben fogalmaztak a bombázások felfüggesztése és a beszivárgás megállítása ügyében.⁶⁵¹ Johnson elnök üzenetét az oroszok továbbították a VDK-nak, Wilson brit miniszterelnök ajánlásával. Ez és az amerikaiak által szabott szűk határidő nem volt elegendő az északi vezetésnek.⁶⁵² Miután a határidő lejárt, az Egyesült Államok folytatta a bombázást. Az első hivatalosnak tekinthető válasz végül február 15-én érkezett Ho Si Minhtől levélben, amiben a VDK elítélte az amerikai cselekményeket, és bejelentette a moszkvai közvetlen kommunikációs csatorna megszüntetését.⁶⁵³

Koszigin szerepének megítélése nehéz. A korábbi közvetítési sikerei más területeken, valamint feltételezett befolyása és pozitív hozzáállása a közvetítéshez, mindenképpen alkalmassá tették a szerepre. Nem elképzelhetetlen, hogy túlértékelték a VDK vezetésének tárgyalási hajlandóságát, esetleg korlátozott volt a lehetősége az érdemi közvetítésre a sokszoros áttétel miatt.⁶⁵⁴ Dobrynin visszaemlékezése szerint Brezsnyev a VDK-válasz hiányában nem akarta a dolgot erőltetni. A kudarc megerősítette Koszigin – aki minden bizonnyal sikerre számított – abban, hogy nem érdemes az Egyesült Államok és a VDK közötti közvetítésre energiát pazarolni.⁶⁵⁵

A kapcsolati lehetőség végleges megszüntetése a VDK oldaláról következett be, amikor 1967 márciusában nyilvánosságra hozták a Johnson elnök és Ho Si Minh közötti levelezést.⁶⁵⁶

7.24.12. *Glassboroi csúcstalálkozó (1967) és utóélete*

Az utolsó jelentős szovjet kísérlet a VDK és az Egyesült Államok közötti közvetlen közvetítésre a glassboroi csúcstalálkozó keretében zajlott. A találkozó különlegessége abban rejlett, hogy Koszigin szovjet miniszterelnök nem a csúcstalálkozóra érkezett az Egyesült Államokba, hanem az ENSZ-közyűlésen kívánt részt venni. Érkezése előtt azonban a szovjet diplomácia éreztette, hogy Koszigin készen áll más kérdések megtárgyalására is – a korabeli nemzetközi helyzet nem csupán a vietnámi kérdésben, de a Közel-Keleten és más konfliktusgócokban is kiélezett volt. Hosszasabb tárgyalás után a glassboroi helyszínben állapodtak meg. Koszigin miniszterelnök nem akart Washingtonba látogatni, mert azt közel-keleti szövetségesek és Kína is gyengeségnek tekintette volna.

Johnson elnök szerette volna a szovjeteket megnyerni a közvetítő szerepére a VDK és az Egyesült Államok között, de Koszigin előbb kitérő választ adott, majd arra hivatkozott, hogy a bombázások beszüntetéséig és az amerikai csapatok dél-vietnámi kivonásáig nem lehet békéről beszélni.⁶⁵⁷

⁶⁵¹ Pentagon Papers Part VI.C.3. 16. o

⁶⁵² Gayduk 1996. 105-107. o.

⁶⁵³ Pentagon Papers Part VI.C.3. 23. o.

⁶⁵⁴ Gayduk 1996. 105. o.

⁶⁵⁵ Dobrynin 1995. 155. o.

⁶⁵⁶ Pentagon Papers Part VI.C.3. 23. o.

⁶⁵⁷ Dobrynin 1995. 164. o.

Koszigin a találkozón közölte Johnson elnökkel, hogy felvette a kapcsolatot Pham Van Dong VDK-miniszterelnökkel annak érdekében, hogy megfelelő javaslatokat tudjon közvetíteni. Az üzenet, amit kapott, lényegében úgy szólt, hogy amennyiben az amerikaiak felfüggesztik a bombázásokat, a VDK készen áll a tárgyalásokra. Koszigin azzal igyekezett meggyőzni amerikai partnerét, hogy a háború folytatása csupán a kínaiaknak hajthat hasznot, és azt kérte, hogy a hazautazása előtt kapjon választ.⁶⁵⁸ Johnson nem volt lelkes a felvetést illetően, mivel korábbi álláspontot tükrözött, és nem volt garancia arra, hogy a bombázások felfüggesztése sikert hozhat. Megpróbált arra vonatkozó ígéretet szerezni, hogy a szovjetek a tárgyalásos megoldás esetén támogatni fogják az amerikai törekvéseket, de erre kitérő választ kapott.⁶⁵⁹ Végül jelezte hajlandóságát a bombázások felfüggesztésére, de azzal a feltétellel, hogy amennyiben a tárgyalásokat időhúzási céllal kezdeményezik, készen áll újra minden katonai eszköz alkalmazni. Koszigin továbbította az üzenetet, és egyúttal kifejezte, hogy a szovjetek is a békés rendezésben érdekeltek.⁶⁶⁰ Az üzenetre azonban ezúttal sem érkezett érdemi válasz a VDK-ból.

Dobrynin nagykövet emlékiratai szerint Koszigin nem lehetett biztos semmiben, mivel a VDK vezetése nem avatta be a szándékaiba. Ezért nem tett határozott ígéretet a megbeszélések alatt, és ezért ragaszkodott következetesen a bombázások felfüggesztéséhez, mint az északi követelések sarokpontjához.⁶⁶¹

A csúcstalálkozóan annyi eredménye mindenképpen volt, hogy az amerikai fél nem hivatalosan biztosította a szovjeteket, hogy nem fognak bevetni taktikai atomfegyvereket, sem inváziót végrehajtani a VDK ellen.⁶⁶²

Az áttörés elmaradása nem vetett véget annak az amerikai törekvésnek, hogy a szovjeteket valamilyen módon bevonják egy diplomáciai megoldásba. Dobrynin szerint Johnson elnök továbbra is számított a Szovjetunióra, mint közvetítőre az utolsó jelentősebb tárgyalási kezdeményezésekor. 1968 márciusában magához hívatta a szovjet nagykövetet, és közölte, hogy az Egyesült Államok felfüggeszti a bombázást a VDK területének nagy része felett. A szovjet felet, mint a genfi egyezmények egyik aláíróját kívánta a folyamatba bevonni, és jelentős szerepet szánt neki a remélt enyhülési folyamatban a VDK és az Egyesült Államok között. Hangsúlyozta, hogy a Szovjetuniónak különleges felelőssége van a térségben kialakult helyzet miatt, hiszen szovjet támogatás nélkül elképzelhetetlen lett volna, hogy kialakuljon a helyzet, amelyben találta magát. Kifejtette, hogy nem függeszthet fel minden katonai cselekményt, mivel amerikai csapatok állomásoznak Dél-Vietnámban, és nekik szükségük lehet légi és egyéb támogatásra egy északi agresszió esetén.⁶⁶³ Johnson várakozása ezúttal sem teljesült.

A párizsi tárgyalások a VDK és az Egyesült Államok között szovjet részvétel nélkül jöttek létre, de a Szovjetunió sajátos közvetítői és nem közvetítő szerepben tovább próbálkozott a felek álláspontjainak közelítésére. Így 1968. július 5-én Koszigin utasította Dobrynint, hogy közölje az amerikaiakkal: ha teljesen felfüggesztik a bombázást, a megrekedt párizsi tárgyalásokon érdemi kibontakozásra lehet kilátás. Az amerikai fél azonban ekkor sem tartotta vállalhatónak a VDK elleni bombázások teljes felfüggesztését, így a szovjet lelkesedés a közvetítésre tovább csökkent.⁶⁶⁴

⁶⁵⁸ Gayduk 1996. 128-129. o.

⁶⁵⁹ Gayduk 1996. 129. o.

⁶⁶⁰ Gayduk 1996. 130. o.

⁶⁶¹ Dobrynin 1995. 164. o.

⁶⁶² Dobrynin 1995. 165. o.

⁶⁶³ Dobrynin 1995. 171-172. o.

⁶⁶⁴ Dobrynin 1995. 174. o.

7.24.13. A vietnámi háború hatása az amerikai-szovjet kapcsolatokra (1965-1968)

Anatolij Dobrinyin írja az emlékirataiban, hogy a vietnámi kérdés teher volt a Szovjetunió számára a kétoldalú kapcsolatok építésében. Ezzel Brezsnyev és Gromiko mellett más vezető tisztségviselők is egyetértettek, illetve abban, hogy az amerikai kapcsolatok a fontosabbak, a vietnámi kérdés szovjet részről nem tekinthető államérdeknek. Dobrinyin szerint a moszkvai vezetők elsődleges motivációja Vietnámmal kapcsolatban ideológiai jellegű volt, ez hatott ki az Egyesült Államok és a Szovjetunió kétoldali kapcsolataira. Ezt a sajátos helyzetet a nagykövet a Szovjetunió „Vietnám-szindrómájának” nevezi.⁶⁶⁵

A közvetítési kísérletekben való szovjet szerepvállalást feltehetően motiválta, hogy Moszkva tartott az Egyesült Államok és a KNK közötti kapcsolat javulásától, amit el akart kerülni.⁶⁶⁶ Másfelől, a szovjet „békeoffenzívát” segíthette, hogy a kínai kulturális forradalom alatt gyengült a VDK-ban a kínai befolyás, ami lehetőséget adott Moszkvának a közeledésre, és egyúttal szereplésre a nemzetközi színtéren.

Moszkva helyzete amiatt is problémás volt, mert a VDK nem avatta be a terveibe, annak ellenére, hogy a szovjet gazdasági és katonai segítségtől függött. A Szovjetunió felléphetett volna vele szemben erőlyesen, de nem tette a kínai befolyás növekedésének lehetősége miatt. A szovjetek arra koncentráltak, hogy növeljék a befolyásukat, mert attól tartottak, hogy enélkül Hanoi a kínai vonalat fogja követni, ami a Szovjetunió hitelét nagymértékben rontotta volna nemzetközileg. A szovjet diplomácia ilyen körülmények között kétségkívül nehéz helyzetben volt. Dobrinyin nagykövet szerint az amerikaiak közvetítésre vonatkozó kérdésére azért következett mindig „a VDK-nak és az USA-nak kell megállapodnia” szövegű sztereotip válasz, mert nem mondhatták, hogy nem tudják, mit akar a hanoi vezetés, amely amúgy sem fogadná el senkinek a közvetítését.⁶⁶⁷

A szovjet-amerikai viszony alakulására más módon is befolyással volt a VDK. Dobrinyin szerint a VDK vezetése már 1965-ben igyekezett kiélezni a Szovjetunió és az Egyesült Államok viszonyát, amikor a DNFF Koszigin miniszterelnök látogatása alkalmával támadott meg egy amerikai légi támaszpontot Dél-Vietnámban. A támadásra válaszul az Egyesült Államok légicsapásokat hajtott végre VDK-ban található célpontok ellen, amikor Koszigin még a VDK-ban volt, és ez szovjet részről komoly kritikát váltott ki.⁶⁶⁸

A szovjeteknek az a törekvése hogy a vietnámi kérdés ne váljon az amerikai-szovjet kapcsolatok kerékkötőjévé, sajátos módon sikerült, hiszen a kapcsolatok fejlődését ebben a periódusban a VDK-nak nyújtott segítség nem árnyékolta be. Az amerikai külpolitikai törekvések fontos célja lett Moszkva megnyerése a közvetítési kísérletek által, kivált a Johnson-adminisztráció utolsó szakaszában. Ugyanakkor a közvetítési kísérletek sikertelensége és a vietnámi katonai helyzet következtében a republikánusok előretörése, majd Nixon elnök megválasztása negatívan érintette a szovjet érdekeket, így a vietnámi közvetítési kudarc sajátos módon hatott ki a szovjet külpolitikai célok megvalósítására az amerikai-szovjet területen.

⁶⁶⁵ Dobrinyin, Anatoly: *In Confidence: Moscow's Ambassador to America's Six Cold War Presidents (1962-1986)*, Times Books, 1995. 140. o.

⁶⁶⁶ Gayduk 1996. 131. o.

⁶⁶⁷ Dobrinyin 1995. 169-170. o.

⁶⁶⁸ Dobrinyin 1995. 136. o.

7.25. VDK-KNK KAPCSOLATOK

A kínai fél számos módon támogatta a vietnámi törekvéseket. Az anyagi segítség mellett legfontosabb a kínai katonai beavatkozás lehetősége, mivel az Egyesült Államok számára fontos stratégiai tényező volt a konfliktus VK-ra való korlátozása.⁶⁶⁹ 1964. augusztus 6-án deklarálta a KNK, hogy a VDK elleni agresszió KNK elleni agressziót jelent, és támadás esetén minden segítséget meg fog adni neki. Decemberben katonai támogatási megállapodást írtak alá, amelynek értelmében 1965 augusztusától kínai csapatok teljesítettek szolgálatot vietnámi területen – becslések szerint mintegy 320 000 fő – az 1969. márciusi kivonásukig.⁶⁷⁰ A kínai-vietnámi határvidék vietnámi oldalán szolgálatot teljesítő kínai csapatok kínai források szerint 1707 ellenséges repülőgépet lőttek le, 42 amerikai pilótát ejtettek foglyul és a harcokban több mint 1100 kínai katona vesztette életét, valamint több mint 4300 sebesült meg.⁶⁷¹

A kínai-szovjet viszony romlása miatt a KNK a fenyegetések terén egyre inkább a Szovjetunióra fókuszált, nem az Egyesült Államokra, és a növekvő szovjet-vietnámi együttműködést fenyegetésnek értékelte. Növekvő szovjet befolyást érzékelt a vietnámi háborús stratégia változásában is. A kínaiak jelezték, hogy hajlandóak növelni a támogatást, amennyiben ők csökkentik a szovjetekre való támaszkodást, a VDK azonban ezt elutasította.⁶⁷² A Szovjetunióval kapcsolatos nézetkülönbség arra vezethető vissza, hogy eltérő volt a hozzá való viszonyuk. Mivel a VDK vezetése jelentős szerepet szánt a konvencionális fegyveres erőknek a konfliktusban, szüksége volt a szovjetek által nyújtott katonai támogatásra. Ezzel a kínaiak nem értettek egyet, mert szöges ellentétben állt az általuk javasolt népi háború alapelveivel. Emellett a vietnámi fél hajlandóságot mutatott tárgyalások megindítására, ami miatt szintén sok kínai kritikát kapott.⁶⁷³

A stratégiát illetően az 1968-as Tet offenzíva kapcsán mélyült el közöttük az ellentét. Kínai felfogás szerint az offenzíva kudarc volt, mivel a bevetett támadó erő jelentős hányada megsemmisült. A vietnámi-amerikai tárgyalások megindulása Párizsban erős ellenérzést szült a kínai vezetésben. A KNK-VDK kapcsolatokban érezhető visszaesés mutatkozott, a kínai oldal számos módon éreztette a nemtetszését. A vietnámi fél, mivel rá volt szorulva a kínai támogatásra is, nem reagálhatott erőlyesen a kritikákra.⁶⁷⁴ Mindenesetre a laoszi kínai-vietnámi együttműködésre is kihatottak az események, a laosziak ugyanis vietnámi nyomásra hazatérésre kérték fel az ott tartózkodó kínai képviselőket.⁶⁷⁵

1968 azért járt még jelentős feszültségnövekedéssel, mivel ez évben került sor Csehszlovákia megszállására. A KNK elítélte a Varsói Szerződés akcióját, a Szovjetuniót pedig különösen élesen bírálta. Kína attól tartott, hogy a csehszlovákiai megszállás precedenst jelenthet az európai szövetségeseivel szembeni fellépésre, továbbá attól,

⁶⁶⁹ Khoo 2011. 28. o.

⁶⁷⁰ Khoo 2011. 30-31. o.

⁶⁷¹ Khoo 2011. 29. o.

⁶⁷² Khoo 2011. 32-33. o.

⁶⁷³ Khoo 2011. 35-37. o.

⁶⁷⁴ Khoo 2011. 39. 41. o.

⁶⁷⁵ Khoo 2011. 43. o.

hogyan ellene is alkalmazni akarják majd a Brezsnyev-doktrínaként ismertté vált elméletet. 1966-tól szovjet csapatok állomásoztak a kínai-mongóliai határon, és a kínaiak attól tartottak, hogy egy szovjet „bekerítési stratégia” áldozataivá fognak válni. A VDK-nak nyújtott kínai támogatás fontos erőforrásokat vont el a szovjetekkel szembeni védekezéstől, ennek ellenére a KNK nem függesztette azt fel, sőt a csehszlovákiai invázió után igyekezett javítani a kapcsolatot a VDK-val. Ugyanakkor a tény, hogy a VDK támogatta a szovjet beavatkozást, növelte a bizalmatlanságot.⁶⁷⁶

1968 októberében Kína azzal fenyegetőzött, hogy megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat, ha Hanoi nem szakítja meg a tárgyalásokat az amerikaiakkal és kapcsolatait a Szovjetunióval. Miután a vietnámi oldal elzárkózott a követelések végrehajtásától, a KNK váltott álláspontot, és Pham Van Dong pekingi látogatása alkalmával áldását adta a párizsi tárgyalásokra.⁶⁷⁷ Az álláspontjában bekövetkezett változás ellenére továbbra is tartott a szovjet térnyeréstől, és támogatásának csökkentésével próbálta jobb belátásra bírni a hanoi vezetőket. 1969-ben a korábban megígért támogatásnak körülbelül 30%-át teljesítette, a katonai segélynek pedig a felét. A KNK a vietnámi vezetés szemében doktrínérnek minősült, és egyértelmű volt számára, hogy a saját érdekeit a vietnámi érdekek elé állítja.⁶⁷⁸ Bár a szovjetektől kapták a jelentősebb támogatást, nem kötelezték el magukat a feléjük sem, például az általuk kezdeményezett ázsiai kollektív védelmi rendszert sem támogatták.⁶⁷⁹

Miután sor került az 1969-es határ menti összecsapásokra, a kínaiak külső segítség nélkül nem tartották elháríthatónak a szovjet fenyegetést. Az Egyesült Államok irányába való nyitás mellett határoztak, Richard Nixon elnökké választása is ehhez kedvező változás volt. Az új Nixon-adminisztráció érdekelt volt a KNK-val való egyezkedésben, mivel azt remélték, hogy a vietnámi kérdésben engedményeket tudnak elérni, illetve a közös ellenség, a szovjetek elszigetelésére is lesz lehetőség. A kínai nyitást az Egyesült Államok irányába a VDK vezetése árulásként értékelte, annak ellenére, hogy a kialakult helyzetben a KNK (és a Szovjetunió is) növelte a VDK-nak nyújtott katonai támogatást. A VDK vezetése ebben a megerősítését látta annak, hogy a kínai fél a saját érdekeit a vietnámi érdekek elé helyezi. A kínai megfontolások ekkor hasonlóak voltak az 1960-as évek közepén tapasztalt szovjet törekvésekhez: a megnövelt támogatással igyekeztek a szovjet-vietnámi kapcsolatban törést okozni, és bátorítani a vietnámi felet, hogy növelje igényeit a Szovjetunióval szemben. Ennek érdekében 1971-1973 között hatalmas anyagi támogatást nyújtott a VDK-nak. Ezen túlmenően segítséget nyújtott a vietnámi infrastruktúra újjáépítésében és megállapodást kötött kelet-európai államokkal az onnan érkező utánpótlás leszállításáról.⁶⁸⁰

A kínai-amerikai közeledés után a legfontosabb kínai vállalat, a KNK-beavatkozás a VDK elleni amerikai támadás esetén, a legjobb esetben is kétségessé vált. Az amerikaiak Nixon elnök 1972-es pekingi látogatása után elaknásították a haipongi kikötőt, ami fontos szerepet játszott a VDK-ba érkező szovjet utánpótlásban.⁶⁸¹ A kialakult helyzetet azonban Hanoi részben a maga javára tudta fordítani, és a szovjetekből és a kínaiakból is képes volt újabb

⁶⁷⁶ Khoo 2011. 48-51. o.

⁶⁷⁷ Khoo 2011. 53-54. o.

⁶⁷⁸ Khoo 2011. 55-56. és 65. o.

⁶⁷⁹ Khoo 2011. 62. o.

⁶⁸⁰ Khoo 2011. 66-68. és 74. o.

⁶⁸¹ Khoo 2011. 71-72. o.

támogatást kicsikarni. 1972-ben és 1973-ban a kínaiak a korábbi időszakhoz képest nagymértékben megnövelték a VDK-ba irányuló támogatásukat.⁶⁸²

A VDK vezetésében bizalmatlanságra adott okot, hogy a KNK szigorú különbséget tett a VDK kormánya és a DIFK között. Olyannyira ez volt a helyzet, hogy 1973 júliusában a KNK gazdasági megállapodást kötött a DIFK-kel, amelyben feltételek nélkül nyújtott anyagi támogatást a DIFK ellenőrzése alatt álló területeknek. A VDK vezetése ebben arra való törekvést látott, hogy Vietnám tartósan megosztva maradjon.⁶⁸³

Miután a szovjet érdekszférából nem sikerült a VDK-t kimozdítania, a KNK stratégiai lépéseket tett annak érdekében, hogy a vietnámi befolyást visszaszorítsa a térségben, illetve vitás kérdésekben kedvezőbb pozícióba jusson. Két kérdés került előtérbe: a Kambodzsai és a szigetvita. A kínaiak elkezdtek növelni a támogatásukat a vörös khmeknek, akik a vietnámi befolyását Kambodzsában rossz szemmel nézték, illetve már 1971-ben érkeztek hírek a VNH és a vörös khmek közötti összecsapásokról. 1974 májusában a KNK megállapodást írt alá a vörös khmekkel, amelynek értelmében a kínaiak katonai eszközöket és az azokhoz szükséges lőszereket térítésmentesen adták át a kambodzsai partnerüknek.⁶⁸⁴

A szigetek kérdésében a KNK 1974 januárjában lépett. Ennek előzménye az volt, hogy a VK megállapodást kötött nyugati olajcégekkel a Spartly-szigetek környéki olajkutatásról és 1973-ban, majd 1974 januárjában csapatokat küldött a szigetcsoport öt szigetére. 1974. január 15-én a VK bejelentette, hogy a Paracel-szigetek a VK-hoz tartoznak. Egy rombolót, majd további erősítést küldött oda, majd fegyveres összecsapásokra került sor a kínai és dél-vietnámi csapatok között. A kínaiak elfoglaltak három dél-vietnámi csapatok által birtokolt szigetet. Ez a VDK vezetésének is üzenet volt, mivel a szigetekre az is igényt tartott.⁶⁸⁵

A kínai lépések eredménye az volt, hogy a VDK még kevésbé volt kompromisszumkész a vitás kérdésekben. A VDK egy francia-kínai szerződésre hivatkozva kiszélesítette a területi követeléseit, ami meglepte a kínaiakat, és ezután meg is szakadtak a folyamatban lévő egyeztetések a határvonalakról. Ezt követően a határon is sor került incidensekre a két ország között. A kínaiak 1975 márciusában javasoltak újabb tárgyalásokat, amit a VDK az akkor folyamatban lévő katonai műveletekkel elhárított, és még Saigon előtt elfoglalta a Spartly-szigetcsoport azon szigeteit, amelyeket a VK erői tartottak megszállva.⁶⁸⁶

A gyors és elsöprő győzelem, amit a VDK a VK felett aratott, a KNK szempontjából stratégiai szempontból kedvezőtlen volt, mivel számára a szovjet befolyás növekedését jelentette a térségben. Egy saját elszigetelési stratégiával válaszolt rá és a vörös khmek támogatásával, illetve az egyesült Vietnámmal szemben hozott intézkedésekkel. Ezzel megteremtődött az alapja az újabb konfliktusnak, amely egészen az 1980-as évek végéig jellemezte a térséget.

⁶⁸² Khoo 2011. 72. o.

⁶⁸³ Khoo 2011. 98-99. o.

⁶⁸⁴ Khoo 2011. 91-92. o.

⁶⁸⁵ Khoo 2011. 93-94. o.

⁶⁸⁶ Khoo 2011. 96-97. o.

8. A HARMADIK INDOKÍNAI HÁBORÚ: KÍNAI-VIETNÁMI HATÁRHÁBORÚ ÉS A KAMBODZSAI MEGSZÁLLÁS

8.1. A HÁBORÚ UTÁNI HELYZET VIETNÁMBAN ÉS A DÉL INTEGRÁLÁSA

A katonai cselekmények végeztével a VNH szerepe nem csökkent, mivel feladata lett a déli országrész igazgatása. A hadseregnek kellett felügyelni a régi dél-vietnámi államapparátust addig, amíg északról nem érkezett megfelelő számú káder, hogy átvegye a funkcióikat. Az északi beáramlásra szükség volt több szempontból is: a dél-vietnámi igazgatási dolgozók nagy számban menekültek el, sokakat a háború után bocsátottak el, megint másokat átnevelő táborokba küldtek. Végrehajtották a déli hadsereg demobilizálását, állományának jelentékeny hányadát átnevelő táborokba küldték. A DNFF az elszenvedett veszteségek miatt nagy valószínűséggel képtelen lett volna önállóan adminisztrálni a teljes déli országrészt. A Dél-Vietnámi Köztársaság (DVK) élén elméletileg a továbbra is DIFK keretében létező koalíciós kormány állt. A DNFF fegyveres erejét is csökkentették és beolvasztották.⁶⁸⁷

A VK a háború utolsó két évében jelentős életszínvonal-esést szenvedett el, ami elsősorban a vidéket érintette. Az éhezés egyes területeken általánossá vált, és a lakosság jövővel kapcsolatos kilátástalansága is jelentősen megnőtt. A győztes északiak a délen tapasztalható nehézségekre a központosítás eszközével válaszoltak, ami részben valószínűleg a problémák nem megfelelő felmérésére és a háború utáni eufóriára volt visszavezethető.⁶⁸⁸

A győzelem után nemcsak a vidéki éhezés volt probléma, hanem a déli hadsereg katonáinak és rendőreinek sorsa, a körülbelül 300 000 prostituált, a körülbelül 800 000 árva, a szintén nagyszámú hadirokkant, valamint a munkanélküli. A déli gazdaság helyzetét nehezítette, hogy az Egyesült Államok embargót vezetett be, amivel a délen használt amerikai gépekhez gyakorlatilag megszűnt az alkatrészellátás. Erre hivatkozva döntött a VDP 1975 végén a kapitalizmus felszámolásáról.⁶⁸⁹ A háború hatására felduzzadt városi lakosság csökkentésére és az ellátás javítására az új vezetés létrehozta az úgynevezett új gazdasági zónákat. Ezek általában a háború miatt elnéptelenedett vidéki területek voltak, ahol a kitelepített lakosság főként élelmiszer-termeléssel foglalkozott. Ezek a zónák kiindulópontjai lettek a menekültáradatnak, mivel az itteni életkörülmények a hetvenes évek közepétől fokozatosan romlottak.⁶⁹⁰ Komoly biztonsági probléma volt, hogy a déli hadsereg, az ARVN katonái a nehezen ellenőrizhető déli határvidéken nagy számban voltak jelen, és bandákba verődve próbáltak külföldre szökni. Egy korabeli jelentés 40-50 000 főre becsülte a számukat. A problémát növelte a romló kapcsolat Kambodzsával, ami a határtérség ellenőrzését tovább nehezítette.⁶⁹¹

⁶⁸⁷ Goscha, Christopher: The Penguin History of Modern Vietnam, Penguin Books, 2016. 408-409. o.

⁶⁸⁸ Ngo 2006. 128. és 131. o.

⁶⁸⁹ Ngo 2006. 132. o.

⁶⁹⁰ Wain, Barry: The Indochina Refugee Crisis, Foreign Affairs, Vol. 58, No. 1, (Fall, 1979), 161-162. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/20040344>

⁶⁹¹ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentés 1976: Hanoi 1976. 09. 20. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

Országegyesítést több nehézség is akadályozta. Az egyik legjelentősebb Saigon kérdése volt. A háborús időben a város lakossága hozzávetőleg 3,5 millió főre duzzadt, javarészt a vidékről beáramló menekültek nagy számának köszönhetően. A lakosság ellátása hatalmas feladat elé állította az egyesülő ország vezetését, amely a megoldást a lakosok számának csökkentésében látta. A terv lényege az volt, hogy egy részüket kitelepítik a deltavidékre, ahol bekapcsolódnak a mezőgazdasági munkákba.⁶⁹²

Az északi ország részben más okok miatt romlott a biztonsági helyzet. Komoly ellátási problémák jelentkeztek, amelyek nehéz helyzetbe hozták a lakosságot. A csempészes és más gazdasági bűncselekmények jelentős növekedést mutattak.⁶⁹³ A felduzzasztott létszámú fegyveres erők demobilizálása miatt sok harcedzett katona vesztette el a megélhetését, és lett bűnöző.

A háború vége előtt a DIFK és a VDK vezetése is azt hangoztatta, hogy a két ország újraegyesítése évtizedes folyamat lesz. Ezzel szemben 1975 novemberében egy konferencián már a szocialista forradalom megvalósításáról beszéltek az északi vezetők. Ez kiváltotta a DIFK-es múlttal rendelkezők nemtetszését, és ez a párton belül feszültséget okozott. A sietség magyarázata valószínűleg – legalább részben – az volt, hogy az északi vezetés a déli mezőgazdaságban látta az északi ellátási problémák megoldását, ami egy államon belül nagyobb eséllyel válhatott valóra.⁶⁹⁴ 1976 elején feloszlatták a katonai bizottságot, amely a kormányzással volt megbízva. 1976. június 24-e és július 3-a között Hanoiban ülést tartottak, hogy a két országrész egyesítésének részleteit megtárgyalják. Az évtizedes átmenetről szóló elképzelést félretéve, a konferencia 1976. július 2-án kikiáltotta a Vietnámi Szocialista Köztársaságot (VSZK), amivel megvalósult az országegyesítés. 1976 végén, a VDP negyedik kongresszusán pedig a Vietnámi Dolgozók Pártjaából Vietnámi Kommunista Párt (VKP) lett.⁶⁹⁵ Megindult a pártapparátus kiterjesztése a déli területekre, és társadalmi szervezetek létrehozása, amelyek a társadalmi csoportokat képezték le. Az átalakulást az 1980-ban elfogadott alkotmány véglegesítette, amiben rögzítették, hogy a VSZK a marxizmus-leninizmus elveit követi.⁶⁹⁶

A korábbi gazdasági elit elleni fellépés túlkapaszkodásokat eredményezett, ami a déli gazdaságban nagy szerepet játszó kínai kisebbséget különösen érzékenyen érintette. 1975-ben végrehajtottak egy pénzreformot, de nem hozta meg a várt eredményeket. A régi elit a régi pénzt átváltotta értékekre vagy megbízható személyekkel megosztotta, hogy ne legyen feltűnő a nagysága, így át tudta menteni a vagyonát a reform utáni időszakra. Mivel az északról érkező káderek egy része korrumpálhatónak bizonyult, a korábbi elit a gazdasági tevékenységét is folytatni tudta. A valutareform így sokkal inkább a vagyontalan réteget érintette rosszul, és ez csökkentette a bizalmat az új rendszerben.⁶⁹⁷

A Kambodzsával kiéleződő viszony is rontotta a helyzetet, mivel a kambodzsai betörések alapvetően a déli területek ellen irányultak. Sok lakost megöltek, és sokan menekültek az ország belseje felé. Emellett jelentős számú kambodzsai menekült érkezett az országba, akiknek az ellátását szintén meg kellett oldani.⁶⁹⁸

⁶⁹² ÁBTL 1.11.4 lls RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 12. 17. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás]

⁶⁹³ ÁBTL 1.11.4 lls RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 04. 26. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás]

⁶⁹⁴ Ngo Vinh Long: The Socialization of South Vietnam, in: Westad, Odd Arne és Quinn-Judge, Sophie: The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-1979, Routledge, 2006. 126-127. o.

⁶⁹⁵ Goscha 2016. 412. o.

⁶⁹⁶ Goscha 2016. 414. o.

⁶⁹⁷ Ngo 2006. 133-135. o.

⁶⁹⁸ Ngo 2006. 136. o.

1978-ban államosították a déli kereskedelmet, hogy felszámolják a kapitalizmus maradványait. Ekkorra a szektor nagy része már állami felügyelet alatt állt, és a korábbi déli elit árukészlet helyett értéktárgyakat, aranyat és pótalkatrészeket tartott magánál. Sor került egy újabb valutareformra, annak érdekében, hogy egységes legyen az északi és a déli területeken forgalomban lévő pénz. Ez a korábbihoz hasonlóan nem bizonyult sikeresnek, mert egy adott személy a régi pénzben befizetett összeg fejében időközönként kaphatott egy bizonyos összeget, amellyel ismét a kormányzati politikába vetett bizalom csökkent láthatóan, nem a rejtetgetett vagyon. Mivel az intézkedés a kínai kisebbséget érintette elsősorban hátrányosan, a KNK 1978 közepére felmondott minden kereskedelmi és segélyezési kapcsolatot a VSZK-val.⁶⁹⁹

1978-ban ezeknek az eseményeknek az árnyékában született meg a döntés a déli mezőgazdaság szövetkeztetéséről. Bár tudták, hogy milyen nehézségekkel jár, és azt is, hogy a hatékonysága távol lesz a kívánatostól, vállalták a kockázatot a városi lakosság és a fegyveres erők ellátása érdekében. A szövetkeztetést sikernek minősítették annak ellenére, hogy 1980-ra 100 000 hektárral csökkent a megművelt terület és vele a termelés mértéke.⁷⁰⁰ A déli országrész integrálása az északi tervutasításos gazdaságba kudarcra végződött. A magánszektor sosem sikerült teljesen felszámolni, és a hibákból tanulva a vezetés 1980 után nem is próbálta teljesen ráerőltetni az északi modellt a déli országrészre.⁷⁰¹

Bár 1985-ben a VSZK kormánya deklarálta, hogy a szövetkeztetés lezárult a déli területeken, a gyakorlatban azonban sok helyen csak papíron léteztek. Ezt nem ismerhették be, mivel az északi szövetkezeti rendszerre is hatással lett volna. Növelni kellett volna a termelést, ezzel szemben a mezőgazdaság a nyolcvanas évek második felében csökkenő termelékenységűt mutatott.⁷⁰² A VKP-n belül ez feszültségeket okozott, aminek a sajtó is hangot adott. Vezetői vélemények szerint a párt déli irányítói nem hajtják végre a központi utasításokat, és ellenállnak a kapitalizmus felszámolására tett kísérleteknek. A VSZK azonban nem tudott megszabadulni a vegyes gazdasági modelltől a nyolcvanas évek közepén sem.⁷⁰³

A nyolcvanas években Dél-Vietnámban továbbra is kemény intézkedések voltak érvényben a régi rendszer tárogatóival szemben. Becslések szerint az évtized elején mintegy 120 000 ember volt átnevelő táborokban, köztük vallási és szakszervezeti vezetők, valamint értelmiségiek. A menekültek beszámolóí szerint a táborokban az életkörülmények primitívek voltak, nem csoda, hogy innen indult ki a menekülthullám.⁷⁰⁴

⁶⁹⁹ Ngo 2006. 137-138. o.

⁷⁰⁰ Ngo 2006. 139-140. és 142. o.

⁷⁰¹ The Introduction of Doi Moi in: Arkadie, Brian Van és Mallon, Raymond: Viet Nam – a Transition Tiger? ANU Press, 2004. 71. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2bjk6.14>

⁷⁰² Ngo 2006. 145. o.

⁷⁰³ Duiker, William J.: Vietnam in 1984: Between Ideology and Pragmatism, Asian Survey, Vol. 25. No. 1, A Survey of Asia in 1984: Part 1 (jan. 1985), 98-99. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2644060>

⁷⁰⁴ McWilliams 1983. 67. o.

8.2. A HÁBORÚ UTÓHATÁSA: A MENEKÜLTVÁLSÁG

Az Indokínában zajló konfliktusok lezárulásával egy elnyúló menekültválság vette kezdetét, amely az ENSZ adatai szerint több mint hárommillió embert érintett.⁷⁰⁵ Az Egyesült Államok mintegy 140 000 főt menekített ki Dél-Vietnámból, elsősorban a saigoni kormánynak dolgozókat és családtagjaikat. Az UNHCR adatai szerint 1975 végéig 5000-en menekültek Thaiföldre, 4000-en Hong Kong-ba, 1800-an Szingapúrba és 1250-en a Fülöp-szigetekre.⁷⁰⁶ A győzelmet követő társadalmi egységesítés folyamata elől szintén sokan próbáltak elmenekülni. A következő nagy menekülthullámot azonban a vietnámi kínai közösség elleni intézkedések váltották ki, aminek következtében 1979-ig több mint 250 000-en menekültek Kínába.⁷⁰⁷ A menekülők jelentős része a tengeren próbált szerencsét, emiatt kapta a menekültválság az angolszász nyelvterületen elterjedt „csónakosok” (boat people) elnevezést. Ez számos problémát vetett fel a régióban, mivel a környező országok a kínai származású menekülteket befogadó KNK-t kivéve nem voltak hajlandók a területükön nagyszámú menekültet fogadni. Olyannyira elszántak voltak ezek az országok, hogy a menekülteket szállító hajókat sem engedték kikötni.⁷⁰⁸

A válság hatására 1979-ben nemzetközi konferenciát hívtak össze Genfben, ahol megállapodás született a helyzet kezeléséről. 65 ország részvételével 260 000 főre vonatkozó befogadási ígérvény érkezett meghatározott időre vonatkozóan a résztvevő országoktól. Vietnám lehetővé tette a humanitárius okok miatt menni kívánóknak, hogy legálisan távozzanak, és sikerült a hajók visszafordításának kérdését is megoldani. Ennek ellenére a kívándorlási hullám folytatódott illegális utakon is.⁷⁰⁹ Nincsenek megbízható adatok arra vonatkozóan, hogy hányan veszítették életüket menekülés közben. A menekültválság a nyolcvanas években is folytatódott, de csökkenő menekültszámmal.

8.3. A VSZK DIPLOMÁCIAI NYITÁSA (1975-1978)

Az Egyesült Államok a háború után fenntartotta a kereskedelmi embargót, illetve kiterjesztette egész Vietnámmra és Kambodzsára. 150 millió dollár értékű vietnámi vagyont befagyasztott, és megvétózta a VDK tagfelvételét az ENSZ-be. Ezeken túl Ford elnök elzárkózott a Párizsi Egyezmény titkos záradékában megígért kártérítés kifizetése elől is.⁷¹⁰

Vietnámnak szüksége volt minden segítségre, amit megkaphatott. A hosszú háború az emberveszteségek (halottak és sebesültek) mellett hatalmas károkat okozott a dél-vietnámi vidéken és az északi iparban. A fel nem robbant lőszeres és a háború során alkalmazott növényirtó szerek a mezőgazdaság működését veszélyeztették.

⁷⁰⁵ The State of The World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action, United Nations High Commissioner for Refugees, 2000. 79. o. (utolsó letöltés: 2017. 08. 24.) <http://www.unhcr.org/3ebf9bad0.html>

⁷⁰⁶ The State of The World's Refugees 2000, 2000. 81. o.

⁷⁰⁷ The State of The World's Refugees 2000, 2000. 82. o.

⁷⁰⁸ The State of The World's Refugees 2000, 2000. 82-83. o.

⁷⁰⁹ The State of The World's Refugees 2000, 2000. 84. o.

⁷¹⁰ Young, Marylin B.: The Vietnam Wars 1945-1990, HarperPerennial 1991. 301. o.

Ennek fényében a VDK – 1976-tól VSZK –Vietnámi Szocialista Köztársaság fontos döntések elé került a belső és külső kapcsolatait érintően egyaránt. A külkapcsolatok terén már 1975-ben kirajzolódott az önállóságra vonatkozó igény. Az egyesülést övező félelmek eloszlatására Vietnám diplomáciai lépéseket tett, amelyeknek az is céljuk volt, hogy támogatást szerezzenek az ország újjáépítéséhez. A térségben sok helyen attól tartottak, hogy az egyesülő Vietnám majd ideológiai exportra törekszik, támogatni fogja a térség kommunista pártjait és gerillacsoportjait, és expanzív politikát fog folytatni Indokínában.

Az alakuló vietnámi külpolitika nagyobb rugalmasságot mutatott, mint azt korábban sokan gondolták. Egy korabeli, japán külügyminisztérium által készített jelentés szerint Nguyen Duy Trinh külügyminiszter négy elvet emelt ki egy nyilatkozatában: békés egymás mellett élés, a külföldi katonai bázisok felszámolása, a konfliktusok tárgyalásos alapon történő megoldása és a regionális együttműködés fejlesztése. Phan Hien külügyminiszter-helyettes vezetésével küldöttség látogatott Malajziába, a Fülöp-szigetekre, Szingapúrba, Indonéziába, Burmába és Laoszba, amelynek célja kapcsolatok építése volt, és a gazdasági együttműködés lehetőségeit vizsgálta. A látogatások egyetlen eredménye egy vietnámi–Fülöp-szigeteki közös nyilatkozat volt. Thaifölddel ekkor még nem tartották időszerűnek a kapcsolatfelvételt. A látogatások ki nem mondott célja valószínűleg az ASEAN-országok megnyugtatása volt az egyesülő Vietnám céljait illetően.⁷¹¹ Ezt biztosan nem érte el, mivel a thaiföldi kormány tisztában volt azzal, hogy Vietnám támogatta a kormányellenes fegyveres csoportokat, és tudott a Vietnám területén működő kiképzőtáborokról is.⁷¹² Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy küldöttséget menesszen Hanoi-ba a diplomáciai kapcsolatok helyreállításának megvizsgálása céljából.⁷¹³

Vietnám kapcsolata Thaifölddel nagy múltra tekintett vissza, és nehéz problémákat vetett fel a háború utáni időszakra. Thaiföld a háború alatt aktívan támogatta az Egyesült Államokat a katonai erőfeszítéseiben, amerikai támaszpontokat is létesítettek thai területen, emellett önkénteseket küldött Laoszba a kommunistaellenes erőik támogatására.⁷¹⁴ Másfelől Thaiföld területén felkelés zajlott aktív kommunista részvétellel, amivel kapcsolatban Bangkok már jóval korábban rendszeresen hangoztatta Hanoi és Peking támogató fellépését.⁷¹⁵

Vietnám számára Thaiföld a laoszi kérdések mellett az ASEAN-nal való kapcsolatok normalizálása szempontjából is fontos volt, mint annak az egyik alapító tagja, illetve földrajzilag a legközelebb volt a háborús eseményekhez. Kezdetben a folyamat a kettejük közötti kapcsolat javulásának irányába mutatott, mint például az amerikai csapatok kivonása 1975-1976 között. Thaiföld ezt követően azonban nem szakította meg az együttműködést az Egyesült Államokkal. Thai részről Vietnámnak kedvező lépés volt a SEATO feloszlására vonatkozó javaslat. Jelzésértékű volt ugyanakkor Vietnám számára, hogy egy több éves folyamat eredményeként Thaiföld 1975-ben normalizálta a kapcsolatait a KNK-val, ami azért figyelemre méltó, mert ez még az amerikai csapatok teljes kivonása előtt történt.

⁷¹¹ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentés 1976: Vietnam délkeletázsiai politikája, a japán külügyminisztérium Kutatóosztályának dokumentuma, 1976. szeptember 20. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷¹² ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 08. 18. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷¹³ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 08. 12. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷¹⁴ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/77. 84. doboz: Információs jelentések 1977: International Position and Policy of the Socialist Republic of Vietnam, 1977. 03. 08.

⁷¹⁵ LePoer, Barbara Leitch (szerk.): Thailand: A Country Study, Library of Congress, 1989. 230. o.

Az indokínai konfliktus súlyosan érintette Thaiföldet, mivel a kialakuló menekülthullám komoly terhet rótt rá, ezért fontos volt számára a megállapodás Vietnámmal.⁷¹⁶ Az 1976-os véres puccs okozta a legkomolyabb gondot a vietnámi félnek, amikor a polgári kormányt egy egyértelműen jobboldali katonai vezetés váltotta fel. Ennek ellenére 1978 elején sikerült egy megállapodást tető alá hozniuk, amiben kereskedelemről, illetve gazdasági és technológiai segítségnyújtásról állapodtak meg, valamint helyreállították a diplomáciai kapcsolatokat. Az esetleges további közeledést Vietnám kambodzsai inváziója állította le.⁷¹⁷

A vietnámi külpolitikai törekvések túlmutattak a régión. 1976-ban megállapodásokat írtak alá Svédországgal és Finnországgal segélyekről és kölcsönökről, Hollandiával segélyezésről és gazdasági együttműködésről.⁷¹⁸ Ausztrália, amely támogatta az Egyesült Államokat a vietnámi háborúban, a kapcsolatok javítására törekedett, és kulturális és technológiai egyezményeket kötött Vietnámmal, illetve vietnámi tisztviselőket fogadott nyelvoktatási és szakterületi továbbképzésre.⁷¹⁹ A legjelentősebb a Franciaországgal kötött 1977-es egyezmény volt, amelyben francia javak tulajdonának, az indokínai háborús kártérítésnek és a francia állampolgárok repatriálásának ügyében állapodtak meg. Emellett Franciaország vállalta egy 400 millió dolláros hitel nyújtását, valamint segítségnyújtást például a technológiatranszfer és a szakemberképzés területén.⁷²⁰ Pham Van Dong 1977-ben számos nyugat-európai országban tett látogatást a kapcsolatok elmélyítése, illetve gazdasági támogatás megszerzése céljából.⁷²¹

A nemzetközi szervezeteket illetően a VSZK szintén sikereket tudott felmutatni: felvették az IMF-be, az Ázsiai Fejlesztési Bankban megkapta Dél-Vietnám helyét, csatlakozott az ENSZ-hez 1977-ben, miután a Carter-adminisztráció az elődjével ellentétben nem vétőzta meg Vietnáma második felvételi kérelmét. Az el nem kötelezettek mozgalmában is igyekezett szerepet vállalni, itt azonban kínai érdekekkel és szövetségesekkel találta magát szemben, akik a saját céljaik megvalósításáért akartak vele együttműködni.⁷²²

A külpolitikai nyitás célja ebben a periódusban a vietnámi természeti erőforrások kinyeréséhez szükséges nemzetközi partnerek megtalálása volt. Az ország feltételezett kőolajforrásainak kitermeléséhez a VSZK több nemzetközi céget is megkeresett, amelyek megkezdték a kőolajvagyon feltérképezését. Ezek között ott volt a francia AGIP is.⁷²³

⁷¹⁶ LePoer 1989. 216. o.

⁷¹⁷ LePoer 1989. 218. o.

⁷¹⁸ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 12. 07. (kézzel datálva) és Hanoi 1976. 12. 28. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷¹⁹ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 10. 13. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷²⁰ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/77. 84. doboz: Információs jelentések 1977: Hanoi 1977. 05. 27. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷²¹ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/77. 84. doboz: Információs jelentések 1977: Hanoi 1977. 04. 25. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷²² ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 08. 18. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷²³ ÁBTL 1.11.4 IIs RB-2/77. 84. doboz: Információs jelentések 1977: Hanoi 1977. 06. 26. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

8.4. SZOVJET-VIETNÁMI ÉS KÍNAI-VIETNÁMI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA (1971-1978)

Megoszlanak a vélemények arról, hogy mikor adta fel az egyensúlyozási politikáját a VDK a Szovjetunió és a KNK között, és mikortól kezdett egyértelműen a Szovjetunió felé hajlani. Szovjet források szerint ők először 1971-ben érzékelték, hogy közeledik hozzájuk a vietnámi szövetséges. Ugyanakkor a korábbi problémák az információmegosztás terén változatlanul fennálltak, így nem volt biztos tudásuk a változás mértékéről. Magát a változást segítette a kínai-amerikai kapcsolatok javulása és az a felismerés, hogy a VDK-nak szüksége van mindkét kommunista hatalom támogatására.⁷²⁴

A Szovjetunió 1973-ban elengedte a VDK egymilliárd dolláros tartozását, és új támogatási megállapodást írtak alá. 1975-re a kapcsolatuk jelentősen elmélyült, a kommunista mozgalmon belüli szakadáshoz való viszony volt az egyetlen, ahol ellentét volt köztük. A VDK nem kívánta a kínai felet nyíltan kritizálni, és ekkor még nem akart közeledni a KGST-hez sem.⁷²⁵ Peking jelezte a nemtetszését az irányváltás miatt. Le Duan 1975. szeptemberi kínai látogatása során egyértelműen éreztette ezt a vietnámi delegáció tagjaival, és lényeges kérdésekről nem is tárgyalt velük. A szovjeteknek küldött beszámoló szerint a vietnámi delegáció biztosította vendéglátóit, hogy jó kapcsolatot kívánnak velük fenntartani, ennek ellenére a két ország és a két párt viszonya jelentősen romlott.⁷²⁶ Az ellentét részben a regionális szerepek megítélésére vezethető vissza: míg a KNK a Szovjetuniót tekintette a legnagyobb fenyegetésnek, addig a VSZK jobban tartott az amerikai befolyás terjedésétől. Laosz kérdésében is különbözött az álláspontjuk, és voltak a területi viták is, amelyek rendezése nem haladt előre. A kapcsolatok romlását határincidensek is kísérték.⁷²⁷

A kínai vezetés nemcsak szóban éreztette a nemtetszését. 1975-ben csökkent a VDK-ba érkező kínai segélyek és áruk mennyisége, emellett a kínai partner lassította a közös projektek végrehajtását és szakértői csoportokat hívott vissza. A területi viták kapcsán sem történt előrelépés a két ország között.⁷²⁸ 1976-ban a VKP számos olyan magas rangú pártfunkcionáriust eltávolított, aki korábban a KNK-ban teljesített diplomáciai szolgálatot, vagy akit hozzá közelinek lehetett tartani. A legnevesebb közülük Hoang Van Hoan korábbi nagykövet volt, aki néhány évvel később Kínába disszidált.⁷²⁹

1976-1977-ben a KNK még nem volt kifejezetten ellenséges Vietnámmal, mivel el volt foglalva a belső problémáival Mao halála és az utána kialakult belpolitikai helyzet miatt, de a kambodzsai-vietnámi viszony éleződésével a kínai-vietnámi kapcsolat is feszültebbé vált.⁷³⁰ Ehhez járultak a területi viták: a Spartly- és Paracel-szigetek hovatár-

⁷²⁴ Morris, Stephen J.: The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970s: The View From Moscow, Cold War International History Project – Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University Working Paper No. 25 1999. 13-15. o. (utolsó letöltés: 2017. 11. 19.) <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACFB2E.pdf>

⁷²⁵ Morris 1999. 20-21. o.

⁷²⁶ Morris 1999. 29-30. o.

⁷²⁷ Nguyen Manh Hung: The Sino-Vietnamese Conflict: Power Play among Communist Neighbors, Asian Survey, Vol. 19. No. 11, (Nov., 1979), 1038-1039. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2643953>

⁷²⁸ Morris 1999. 30-31. o.

⁷²⁹ Morris 1999. 33-34. o.

⁷³⁰ Cima, Ronald J.: Vietnam: A Country Study, Library of Congress, 1989. 218. o. (utolsó letöltés: 2017. 08. 23.) https://cdn.loc.gov/master/frd/frdcstdy/vi/Vietnamcountry00cima_0/Vietnamcountry00cima_0.pdf

tozásának kérdése jelentős problémát okozott, de voltak szárazföldi határviták is.⁷³¹ A vietnámi vezetés már 1976-ban sajtókampányt indított, amiben hangsúlyozta, hogy a vitatott szigeteket Vietnám elidegeníthetetlen részének tekinti. Javaslat is született a részéről egy Indonézia közvetítésével történő tárgyalás megkezdésére.⁷³²

1978 májusában, tiltakozásként a kínai nemzetiségű vietnámi állampolgárok elleni fellépés miatt a KNK bejelentette, hogy felhagy 21 közös projekt támogatásával. körülbelül 300 000 kínai nemzetiségű állampolgára volt a VSZK-nak, a kínai kisebbség gazdasági súlya délen még mindig kifejezetten nagy volt. A kapitalizmus felszámolására indított vietnámi törekvések ezért érzékenyen érintették a kínai kisebbséget. A vietnámi fél tárgyalásokat ajánlott, a kínai oldal ezzel szemben két hajót küldött a kínai származású polgárok elszállítására,⁷³³ mire a vietnámi hatóságok a külföldre távozni kívánó kínaiaktól pénzt követeltek, amit csak a gazdagok tudtak megfizetni. A KNK erre felfüggesztette minden a VSZK-nak nyújtott támogatását.⁷³⁴

1978 júliusában a KNK-VSZK kapcsolatok nagymértékben megromlottak. A kambodzsai határkonfliktus fokozódása és a vietnámi kínai kisebbség elleni erélyes fellépés abba az irányba hatott, hogy a két fél elforduljon egymástól. A szakítás 1978-ban következett be, amikor a VSZK-t felvették a KGST-be, és a Szovjetunióval barátsági és együttműködési szerződést írt alá.⁷³⁵ Az eltávolodás jeleként a KNK Vietnámot „Délkelet-Ázsia Kubája” néven kezdte említeni, jelezve, hogy a történetek a szovjet hatalmi törekvés következményei. 1978 júliusától egyre több határincidens történt köztük.⁷³⁶

A szovjetek 1971-ben és 1975-ben is felvetették, hogy kössenek barátsági és együttműködési szerződést, vietnámi ezt mindkétszer elutasította. 1978-ban viszont már annyira megromlott a kapcsolat a kínaiakkal, hogy nem volt ennek akadálya. 1978. november 3-án 25 évre megkötötték a szerződést, amely kiterjedt a politikai, gazdasági, kulturális és technológiai területekre is. Arról is rendelkezett, hogy amennyiben valamelyiküket fegyveres támadás éri, konzultálniuk kell egymással. Ez nyilvánvalóan a potenciális kínai fenyegetésre adott válasz volt részükről. A szerződés nem sokkal előzte meg a VSZK Kambodzsza elleni támadását, amihez a Szovjetunió fegyverekkel és gazdasági támogatással járult hozzá. A Szovjetunió cserébe használatba vette a Cam Ranh-öböl flotta- és légitámaszpontot, és segédkezett a VNH modernizálásában.⁷³⁷

Ezek az események és a VSZK kambodzsai inváziója kiélezte a helyzetet a VSZK és a KNK között, így kerülhetett sor a kínai-vietnámi háborúra 1979-ben.

⁷³¹ Young 1991. 305. o.

⁷³² ÁBTL 1.11.4 lls RB-2/76. 35. doboz: Információs jelentések 1976: Hanoi 1976. 08. 27. (kézzel datálva) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷³³ Nguyen 1979. 1041-1043. o.

⁷³⁴ Young 1991. 306. o.

⁷³⁵ Morris 1999. 37. o.

⁷³⁶ Nguyen 1979. 1047-1048. o.

⁷³⁷ Thakur és Thayer 1992. 122-123. és 126-127. o.

8.5. NORMALIZÁCIÓS KÍSÉRLET KUDARCA: EGYESÜLT ÁLLAMOK-VSZK KAPCSOLATOK (1977)

A vietnámi fél nagy reményeket táplált az amerikai kapcsolatok helyreállításával kapcsolatban, mivel a Nixon által megígért újjáépítési segítség kifizetésére nagy szükségük lett volna. A Ford-adminisztráció idején amerikai oldalról szóba sem kerülhetett a kapcsolatok normalizációja, csak a Carter érában kerülhetett sor egy kísérletre. Ford a kapcsolatfelvétel előfeltételének tekintette minden eltűnt amerikai katona hollétének meghatározását, ami lehetetlen lett volna.⁷³⁸ Az Egyesült Államok oldaláról ekkor felemás elvárásokkal néztek a VSZK irányába. Bár jelentek meg olyan értesülések is, hogy az Egyesült Államok Vietnámot kívánja „Ázsia Jugoszláviájává” alakítani,⁷³⁹ az amerikai kezdeményezés jóval szerényebb mérettel és célokkal indult.

Az Egyesült Államokban a háború vége erőteljesen negatív megítélés alá esett, és ennek megfelelően az amerikai fél szankciókat vezetett be az egyesülő Vietnámmal szemben. Az amerikai kormányzat befagyasztott minden vietnámi vagyont az Egyesült Államokban, és teljes embargót rendelt el a kereskedelmi és pénzügyi szférában, valamint a segélyezés terén is komoly korlátozásokat vezettek be. Az amerikai szankciók hatására a VSZK-nak korlátozott lehetősége volt a nemzetközi térben hitelek felvételére, fejlesztési segélyek és befektetések elnyerésére.⁷⁴⁰

1977-ben indult a VSZK-ba az első amerikai küldöttség Leonard Woodcock vezetésével, az eltűnt amerikai katonák felkutatásának ügyével, ami a kapcsolatok normalizációjának első lépése lett volna. A tárgyalások eredményeként együttműködés kezdődött, de a Carter-adminisztráció az eltűntek és a normalizáció kérdését külön kezelte. A kormány ugyanakkor a VSZK ENSZ-tagsági kérelmét nem vétőzta meg újból, és lehetővé tette számára IMF- és világbanki segítség elérését. A kártérítés kérdése azonban a későbbi tárgyalások komoly akadályává vált, mivel az amerikai kongresszus 1977-ben megszavazta a tilalmát bármilyen kártérítésnek. Emiatt, a VSZK még olyan nemzetközi hitelfolyósítókhoz sem fordulhatott, amelyekben az Egyesült Államok jelen volt. A tárgyalások végül megszakadtak egy kémügy miatt, amiben egy alacsony beosztású USIA (United States Information Agency – Egyesült Államok Információs Ügynöksége) dolgozót azzal gyanúsítottak, hogy információkat adott át Vietnámnak.⁷⁴¹ A bíróság végül Ronald Humphrey USIA-alkalmazottat és David Truongot, a háborúellenes mozgalom egyik alakját bűnösnek találta. Bár mindkét vádlott tagadta a kémkedést, és arra hivatkoztak, hogy az átadott dokumentumokat az USA és a VSZK kapcsolatainak javítására akarták felhasználni, az ügy jellegénél fogva és az amerikai kormány által alkalmazott megfigyelési eljárás miatt nagy port kavart.⁷⁴²

⁷³⁸ Cima 1989. 226-227. o.

⁷³⁹ ÁBTL 1.11.4 lls RB-2/77. 84. doboz: Amerikai elképzelések a VSZK-t illetően 1977. 04. 12. (a dátum bizonytalan) [nincs folyamatos oldalszámozás]

⁷⁴⁰ Nelson, Kelly S.: U.S.-Vietnamese Normalization, Asian Affairs, Vol. 19, No. 1 (Spring 1992) 55-56. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/30172149>

⁷⁴¹ Young 1991. 302-304. o.

⁷⁴² Seaberry, Jane: Both Spy Defendants Convicted, The Washington Post, 1978. május 20. (utolsó letöltés: 2017. 08. 20.) <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1978/05/20/both-spy-defendants-convicted/877690a6-bf54-4267-b8fc-0bb0983030b3/>

A VSZK 1978-ban próbálkozott a tárgyalások felújításával, de eredménytelenül. Vietnám KGST-be való felvétele és a szovjet barátsági és együttműködési szerződés aláírása után pedig már nehezen volt elképzelhető a kapcsolat-felvétel az akkori légkörben. Ezt amerikai oldalról az is gátolta, hogy éppen a kínai vezetés felé nyitottak, amellyel Vietnámnak ebben a periódusban megromlott a viszonya.⁷⁴³

A két ország viszonya a regionális helyzet miatt majdnem tíz évig nem javult. A Reagan-adminisztráció a kambodzsai kivonulás végrehajtásáig ellenezte a kapcsolatok normalizációját, viszont szoros együttműködést kívánt a háborúban eltűnt amerikai katonák felkutatásának kérdésében – 1820 eltűntből 1986-ig kevesebb, mint 150 fő maradványait adta át a VSZK. Ezt az ügyet mindkét fél a saját politikai céljaira használta fel, és csak 1985-ben, az amerikai nemzetbiztonsági tanácsadó tárgyalásainak eredményeként került sor az együttműködés elmélyítésére.⁷⁴⁴

Washington az 1980-as években a térség Vietnámmal kapcsolatos kérdéseiben a háttérbe vonult, és az ASEAN-ra hagyatkozott. Kambodzsai ügyében viszont Reagan elnök konfrontatív lépéseket is tett: például 1985-ben a VSZK által támogatott kambodzsai kormány ellen harcoló nem kommunista felkelőknek 10 millió dolláros támogatást írt alá, ami két évre szólt, és hivatalosan humanitárius célokra lehetett felhasználni – igaz, egy szélesebb csomag részeként, és nem kifejezetten a VSZK ellen.⁷⁴⁵

A szovjet blokk nehézségei, majd szétesése nem kedvezett a gazdasági nehézségekkel küszködő Vietnámnak, ezért számára a nemzetközi elismertség, a nemzetközi befektetések és gazdasági lehetőségek kihasználása jelentős motiváció lehetett arra, hogy engedményeket tegyen az Egyesült Államok irányába. 1988-ban bejelentette, hogy 1990-re kivonja a csapatait Kambodzsából, és más, Washingtonnak fontos területeken is jelezte készségét az együttműködésre.⁷⁴⁶

8.6. A KAMBODZSAI BEAVATKOZÁS ELŐZMÉNYEI ÉS KÖVETKEZMÉNYEI

1975. április 17-én a vörös khmer erők elfoglalták az ország fővárosát, Phnom Penht. Ezzel lezárult a Kambodzsában zajló párhuzamos háború, amely az Egyesült Államokat támogatók és (az akkor még) a VDK támogatását élvező vörös khmer erők között zajlott. A győzelem után az új vezetés megkezdte a városi lakosság kitelepítését vidékre, aminek következtében egy nagy menekülthullám indult el, elsősorban Thaiföld felé.⁷⁴⁷

Az Egyesült Államok, bár politikailag feladta Kambodzsát, nem szabadult könnyen az országtól. A kambodzsai hatóságok ugyanis hatalmukba kerítették a Mayaguez nevű amerikai kereskedelmi hajót, és fogva tartották az amerikai legénységet. Bár a kambodzsaiak bejelentették, hogy a legénységet el fogják engedni, Washington ön-

⁷⁴³ Cima 1989. 227-228. o.

⁷⁴⁴ Cheffer, David J.: Normalization: Time for a U.S. Initiative, *World Policy Journal* Vol. 3, No. 1 (Winter, 1985/1986) 127-129. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/40468566>

⁷⁴⁵ Cheffer 1985/1986 130-132. o.

⁷⁴⁶ Nelson 1992. 51. o.

⁷⁴⁷ Poole, Peter A.: Cambodia in 1975: The Grunk Regime, *Asian Survey*, Vol 16. No. 1, A Survey of Asia in 1975: Part 1 (Jan., 1976) 24-25. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2643278>

védelemre hivatkozva katonai akció végrehajtása mellett döntött, amelynek során 41 amerikai tengerészgyalogos életét vesztette és 49 megsérült. A kambodzsai emberveszteségről nincsenek elérhető adatok, az anyagi veszteség nagy volt. Az elfoglalt hajó legénysége kiszabadult, közülük nem sérült meg senki.⁷⁴⁸

Az új vezetés hamarosan jelezte a vitatott kambodzsai területek iránti igényét. Észak-Vietnám 1970-1972 között a vörös khmerekkel szövetségben jelentős kambodzsai területeket tartott ellenőrzése alatt, és már akkor is voltak olyan hírek, hogy a VNH és a vörös khmer erők időként összecsaptak egymással.⁷⁴⁹

1976. január 5-én új alkotmányt fogadtak el Phnom Penhben, kikiáltották a „népi demokráciát”, felszámolva ezzel a monarchikus berendezkedést, a buddhizmus államvallás szerepét megszüntették, radikális belső reformokat hajtottak végre (például: magánvállalatok államosítása) és hozzákezdtek az ország diplomáciai kapcsolatainak kiépítéséhez.⁷⁵⁰ 1976-ban került az ország élére Pol Pot, aki a háború alatt az eredeti nevén, mint Saloth Sar lett ismert. Ettől kezdve a kambodzsai belpolitika eseményei csak az állami média híreiből és a szomszédos országokba érkezett menekültek elmondásaiból voltak valamelyest rekonstruálhatóak.⁷⁵¹ A társadalom radikális újjászervezésének híre elterjedt a világban, a pekingi svéd nagykövetség szerint a kínainál is radikálisabban zajlott le. Itt is megtörtént az értelmiséggel, illetve a korábbi katonai és igazgatási elitel való leszámolás. A vidéki életkörülmények is rendkívül nehezek voltak.⁷⁵²

A vörös khmerek vezette Kambodzsza a külpolitikai téren a kezdeti időszakban igyekezett elkerülni annak látszatát, hogy kommunista állam lenne. A marxizmus-leninizmus és a maoizmus említése hiányzott a hivatalos közlésekből, általában az el nem kötelezett országokra jellemző külpolitikai kérdéseket vettek elő és támogattak a nemzetközi fórumokon. A szovjetekkel és a keleti blokk országaival nem törekedtek a kapcsolatok javítására, a KNK-val viszont nagyon jó volt a viszonyuk.⁷⁵³ A vietnámiakat azzal vádolták, hogy puccsot szerveztek a vörös khmer vezetés megdöntésére.⁷⁵⁴

1977-re kezdett nyilvánvalóvá válni a kambodzsai rendszer jellege. 1977 szeptemberében ismerték el, hogy az országot a Kambodzsai Kommunista Párt irányítja. A korábbi kambodzsai kormányok tevékenységét elítélő, az önellátást és az ország védelmét hangsúlyozó⁷⁵⁵ kijelentésekből kirajzolódott az az irányvonal, amely Kambodzsát hírhedtté tette.

⁷⁴⁸ Young 1991. 300-301. o. és Ross, Russell R.: Cambodia: A Country Study, Library of Congress, 1990. 263. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <https://cdn.loc.gov/master/frd/frdcstdy/ca/cambodiacountrys00ross/cambodiacountrys00ross.pdf>

⁷⁴⁹ Poole 1976. 25-26. és 29. o.

⁷⁵⁰ Quinn, Kenneth M.: Cambodia in 1976: Internal Consolidation and External Expansion, Asian Survey, Vol 17. No. 1, A Survey of Asia in 1976: Part 1 (Jan., 1977) 43-44. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2643439>

⁷⁵¹ Quinn 1977. 46. o.

⁷⁵² Quinn 1977. 52-53. o.

⁷⁵³ Quinn 1977. 48-50. o.

⁷⁵⁴ Jackson, Karl doboz: Cambodia in 1978: War, Pillage and Purge in Democratic Kampuchea, Asian Survey, Vol 17. No. 1, A Survey of Asia in 1978: Part 1 (Jan., 1979). 72-73. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2643657>

⁷⁵⁵ Jackson, Kar doboz: Cambodia in 1977: Gone to pot, Asian Survey, Vol 18. No. 1, (Jan., 1978) 76-77. és 79. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2643186>

Az ország vezetésének kínai orientációját jól mutatja, hogy 1977-ben Pekingbe látogatott a vörös khmer felső vezetés, amelyet magas szinten fogadtak. Ugyanakkor a VSZK-val romlottak a kapcsolatok, 1977 decemberében felszámolták a keleti szomszéd diplomáciai képviseletét.⁷⁵⁶

8.7. HATÁRVILLONGÁSOKBÓL HATÁRHÁBORÚ, HATÁRHÁBORÚBÓL HÁBORÚ

A vörös khmerek és a VDK korábban elég szoros kapcsolatban álltak, hiszen 1970-1975 között együtt harcoltak a Lon Nol vezette kambodzsai kormány ellen, de tartottak attól, hogy a háború végével a vietnámiak egyfajta térségi hegemonként Kambodzsát is a befolyásuk alá akarják vonni valamilyen formában. Amikor 1973-ban elítélték a Párizsi Egyezmény aláírását, fegyveres összetűzések zajlottak a VNH-val. 1975-ben Vietnámot elítélő kijelentéseket tettek közzé, 1975 májusában sor került az első határvillongásokra is.⁷⁵⁷ A területi viták elsimítására történt kísérlet, de az 1976 közepére tervezett megbeszéléseken Kambodzsá végül nem vett részt.⁷⁵⁸

1977-ben Kambodzsá és a szomszédjai közötti területi viták fegyveres jelleget kezdtek öltetni. A thai-kambodzsai határról korabeli beszámolók szerint mintegy száz összetűzésről érkezett jelentés, a vietnámi határon történekről ennél jóval kevesebb, de úgy thai, mint vietnámi részről voltak olyan információk, hogy a kambodzsai fegyveres erők brutálisan léptek fel a civil lakosság ellen, sokakat meg is öltek.⁷⁵⁹ Kambodzsá és Thaiföld kapcsolata terhelt volt korábbról, a kambodzsai polgárháború alatt amerikai támaszpont volt Thaiföldön, ahonnan vöröskhmer-célpontokat támadtak. Thaiföldet nehéz helyzetbe hozta az amerikai kivonulás a térségből, Kínához fordult segítségért, ami nem hozott eredményt.⁷⁶⁰

A problémákat tovább bonyolította, hogy Kambodzsá menedéket nyújtott a Thaiföldi Kommunista Párthoz tartozó fegyvereseknek, ami megnehezítette a támadások elkövetőinek azonosítását. A kambodzsai kormány minden valószínűség szerint tudott a fegyveres akciókról, melyek okairól csak spekulációk voltak. A thai kormány az ügyben diplomáciai megoldást alkalmazott: tagadta a kambodzsai kormány felelősségét, helyette a Thaiföldi Kommunista Pártra és más kisebb, szakadár csoportokra hárította. Végül egy magas szintű találkozó után, 1978-ban a támadások száma jelentősen csökkent.⁷⁶¹

A vietnámi-kambodzsai határon sokkal kiélezettebb volt a helyzet. Kambodzsá érezte, hogy rendezni akarja a történelmi területvitát, és felvetette a Mekong-delta visszaszerzését. A romló kapcsolatok miatt 1977-ben megszakította a diplomáciai kapcsolatot Vietnámmal, és ezzel párhuzamosan, az éleződő KNK-VSZK helyzetnek

⁷⁵⁶ Jackson 1978. 82. o.

⁷⁵⁷ Pouvatchy, Joseph R.: Cambodian-Vietnamese Relations, Asian Survey, Vol. 26. No. 4. (Apr., 1986), 447. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/2644157>

⁷⁵⁸ Jackson 1979. 72-73. o.

⁷⁵⁹ Jackson 1978. 82-83. o.

⁷⁶⁰ Poole, Peter A.: Thai-Cambodian Relations: The Problem of the Border, Asian Affairs, Vol. 5. No. 5. (May-Jun., 1978), 286-287. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/30171664>

⁷⁶¹ Jackson 1979. 78-79. o.

köszönhetően növekvő kínai támogatásban részesült. Pol Pot tisztoztatásai a vezetésben kizárták, hogy ott bárki megmaradhasson Vietnám iránti szimpátiával, így a VSZK-nak nem volt érdemi partnere a vezetésben.⁷⁶² A konfliktusuk arra vezethető vissza, hogy Kambodzsza nem fogadta el a vietnámi fél által kívánatosnak tartott korábbi szoros együttműködést, hanem éppen ellenkezőleg: azt a szuverenitás feladásának tekintette. Ragaszkodott a régi, a DNFF-fel kötött határmegállapodáshoz, amely a gyarmati határok sérthetlenségét rögzítette.⁷⁶³

1977 márciusában Vietnám déli részén összevonták a határvédelmi erőket, áprilisban és májusban pedig kambodzsai behatolások történtek vietnámi területre. Ezután vietnámi oldalon a területvédelmi erők helyett a VNH vette át a határok védelmét. 1977 szeptemberében nagyarányú kambodzsai behatolás történt, amire válaszul a VSZK ellentámadást indított, és nagy területen benyomult Kambodzsába. A VSZK 1978 januárjában vonult vissza a határai mögé. Ezt kambodzsai behatolások követték, amire ismét VNH-ellentámadás volt a válasz. Hanoi kezdeményezte, hogy tárgyalásos úton vessenek véget az ellenségeskedésnek, erre Kambodzsza nem válaszolt, viszont újabb behatolások történtek vietnámi területre. A VNH válaszul ismét benyomult Kambodzsába, és jelentős erőket vetett be a hadserege ellen.⁷⁶⁴

Vietnámi oldalon 1978 első felében megváltozott a megközelítés Kambodzsával kapcsolatban. Eddig a határkérdés rendezése volt a cél, ezt követően a vörös khmer rendszer megdöntése került a VSZK nyilatkozatainak és fellépésének középpontjába. Egyes vélemények szerint a behatolások kambodzsai területre is azt a célt szolgálták, hogy meggyengítsék a kambodzsai hadsereget, és ezzel ássák alá a Pol Pot-féle vezetést. Közben a hozzájuk menekült kambodzsaiakból megkezdtek egy felkelő csoport verbuválását és felkészítését.⁷⁶⁵

A vietnámi politikát mozgató tény lehetett az is, hogy a vörös khmer általi kitelepítéseknek áldozatul esett kambodzsai vietnámi kisebbség is, amely jelentős gazdasági szereppel bírt a városokban. A tisztoztatások során szisztematikusan felléptek ellene, és kiűzték a tagjait az országból.⁷⁶⁶

A határháború intenzitását nemzetközi tényezők is erősítették. Kína tartott attól, hogy a szovjetek Vietnamra támaszkodva megpróbálják kiterjeszteni a politikai befolyásukat. A helyzet alkalmasnak tűnhetett arra, hogy megpróbálja őket politikailag (és katonailag) valamennyire korlátozni. Nemzetközileg ismert volt, hogy Kína jelentős anyagi, technológiai és szakértői támogatást ad Kambodzsának. A vietnámi hadsereg fegyverzetének legfontosabb forrása pedig a Szovjetunió volt, amely 1975-től jelentős gazdasági támogatást nyújtott a VSZK-nak úgy a segélyezés, mint a kétoldalú kereskedelem nagyarányú kiterjesztésével.⁷⁶⁷

⁷⁶² Quinn-Judge, Sophie: Victory on the Battlefield; Isolation in Asia: Vietnam's Cambodia Decade, 1979-1989, in: Westad, Odd Arne és Quinn-Judge, Sophie: The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-1979, Routledge, 2006. 212. o.

⁷⁶³ Jackson 1979. 74. és 76. o.

⁷⁶⁴ Jackson 1979. 72-73. o.

⁷⁶⁵ Jackson 1979. 76-77. o.

⁷⁶⁶ Jackson 1979. 77. o.

⁷⁶⁷ Jackson 1979. 80. o.

8.8. VILLÁMHÁBORÚ KAMBODZSÁBAN

Vietnám 1978 decemberében megtámadta Kambodzsát. Azzal a döntéssel, hogy a problémát katonai úton oldja meg, a VSZK azt kockáztatta, hogy a KNK beavatkozik a konfliktusba Kambodzsá oldalán. Ezért gyors katonai felvonulásra és támadásra volt szükség annak érdekében, hogy erre ne kerülhessen sor. A támadás végrehajtásához a VNH 18 gyalogos hadosztályt és további páncélos, műszaki és logisztikai egységeket vetett be.⁷⁶⁸

A vietnámi katonai vezetésnek számolnia kellett azzal, hogy a kambodzsai hadsereg, bár létszámában és felszereltségében elmaradt a VNH-tól, 1978 végére az egységei legnagyobb részét a vietnámi-kambodzsai határon vonultatta fel. A KNK-tól jelentős mennyiségű korszerű fegyverzetet és felszerelést kapott, egységei komoly harci tapasztalatokkal rendelkeztek.⁷⁶⁹

Kambodzsá, észlve a VNH csapat összehvonásait, támadást indított mélyen behatolva a VSZK területére, feltehetően azzal a céllal, hogy szétzilálja a támadási előkészületeket. A VNH parancsnoksága válaszul előre hozta a későbbre tervezett támadást, és egységei 1978. december 23-án átlépték a határt. A kambodzsai hadsereg egységei heves ellenállást fejtettek ki, de nem tudták megakadályozni az előretörését,⁷⁷⁰ viszont lassították azzal, hogy több ponton mélyen benyomultak vietnámi területre. Ahhoz, hogy a VNH a tervezett műveleteket végre tudja hajtani, először vissza kellett ezeket foglalnia.

A döntő támadás 1979. január 1-jén indult meg, célja a kambodzsai hadsereg védvonalának központi eleme volt, amely Phnom Penht védte. Január 3-ra sikerült áttörniük, amit azonban logisztikai problémák miatt nem tudtak gyorsan kihasználni. Az áttörés ténye azonban a vöröskhmer-vezetésben pánikot váltott ki, és általános visszavonulást rendeltek el a Mekong folyó vonala mögé. A jelentős ellenállás dacára a VNH egységei január 6-án átkeltek a Mekongon, és délutánra már Phnom Penh külvárosánál voltak.⁷⁷¹ Január 7-én reggel páncélos és tűzérési támogatással megkezdték a támadást a főváros ellen. A vöröskhmer-vezetés elrendelte a kiürítését, így a VNH egységei csak szórványos ellenállással találkoztak, és 7-én délutánra biztosítani tudták a stratégiai fontosságú objektumokat.⁷⁷²

A kambodzsai főváros elleni támadással párhuzamosan a legfontosabb kambodzsai kikötőt, Sihanoukville-t is megtámadták. Január 6-án kételtű egységek partraszállást hajtottak végre a kikötőtől nem messze 130 miliméteres, nagy hatótávolságú lövegek és vietnámihajókötelékek tűztámogatásával. A partraszálló egységek a nehéz terepen a járműveiknek csak egy részét tudták partra juttatni, ezért a kambodzsai hadsereg a kikötő külvárosában bekerítette és nagy részben elpusztította őket. Január 10-én a friss 304. VNH-hadosztály támadása vetett véget a kialakult helyzetnek, és még aznap elfoglalta a kikötőt.⁷⁷³

⁷⁶⁸ Pribbenow, Merle L.: Tale of Five Generals: Vietnam Invasion of Cambodia, *The Journal of Military History*, Vol. 70. No. 2 (Apr., 2006) 462. és 464. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 04.) <http://www.jstor.org/stable/41379614>

⁷⁶⁹ Pribbenow 2006. 469. o.

⁷⁷⁰ Pribbenow 2006. 470-471. o.

⁷⁷¹ Pribbenow 2006. 474-476. o.

⁷⁷² Pribbenow 2006. 476-477. o.

⁷⁷³ Pribbenow 2006. 479-482. o.

Ezután a VNH-erők feladata a szétzilálódott és visszavonuló kambodzsai erők üldözése és felszámolása volt. Január 13-14-én és 17-én még sor került jelentősebb összecsapásokra, de a konvencionális háború kimenetele ekkorra már nem volt kérdéses.⁷⁷⁴ A VNH két hét alatt elsöpörte a kambodzsai erőket, elfoglalta a fővárost, és hatalomra juttatta a Vietnám-barát vezetést.⁷⁷⁵ A kambodzsai hadsereg megmaradt egységei a Thaifölddel határos nehéz terepre vonultak vissza.⁷⁷⁶

A térségben a VSZK lépését általában negatívan fogadták. Az ASEAN-tagállamok aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy beavatkozott egy szomszédos ország belügyeibe. Az el nem kötelezett országok havannai konferenciáján kiálltak azért, hogy a VSZK által támogatott vezetés ne foglalhassa el Kambodzsa helyét a konferencián, és jelentős szerepük volt abban, hogy az ENSZ-ben sem tehették ezt meg.⁷⁷⁷

A háború legfontosabb eredménye az volt, hogy látványosan átszabta a régió erőviszonyait és politikai szimpátiáit. A vöröskhmer-vezetés, amely korábban Thaifölddel ellenséges viszonyban volt, a VSZK győzelme után thai segítségre szorult. A thai katonai vezetés készen állt arra, hogy menedéket és egyéb segítséget nyújtson a vörös khmereknek. A KNK számára stratégiai kudarc volt a gyors vietnámi győzelem, amennyiben a régióban lévő legszorosabb szövetségese két hét alatt elbukott. Ugyanakkor a szovjetek helyzete Vietnámban a nyújtott támogatásnak köszönhetően nagymértékben erősödött. Ezzel a szovjetek végérvényesen (bár jelképesen) katonai erőként is megjelentek Kína déli határán.⁷⁷⁸

8.9. A KÍNAI-VIETNÁMI HÁBORÚ (1979. FEBRUÁR 17. – MÁRCIUS 5.)

A kínai hadsereg egy hónappal a VNH kambodzsai győzelme után, 1979. február 17-én támadta meg Vietnámot. A KNK csapatai a közös határon át két irányból nyomultak be az országba. Megpróbálták elfoglalni a Tinh Tuc-i ónbányát és a tasai vízerőművet, és a Dong Dang környéki magaslatokat. A heves vietnámi ellenállás miatt jelentős veszteségeket szenvedtek.⁷⁷⁹

Február 19-től folytatódtak a harcok, intenzív tüzérségi tevékenységgel, Lao Cai, Cao Bang, Lang Son és Bong Dai városok körzetében. A VSZK reguláris egységek átdobása folytatódott. A Mong Cai elleni kínai tengeri akciót a vietnámiak felderítették és megghiúsították. A légierő továbbra sem kerül bevetésre egyik fél részéről sem. A jelentős kínai veszteségek friss erők és modernebb fegyverek bevetésére ösztönözték a kínai hadvezetést.⁷⁸⁰

Február 23-án a vietnámi népfelkelő egységek Mong Cai nyugati körzetében megsemmisítettek kínai egységeket, két hadosztályt tettek harcképtelenné. Lang Son mellett három kínai hadosztály, Lao Cai közelében három kí-

⁷⁷⁴ Pribbenow 2006. 483-484. o.

⁷⁷⁵ Pribbenow 2006. 459-460. o.

⁷⁷⁶ Pribbenow 2006. 484-485. o.

⁷⁷⁷ Kroef 1979b. 113. o.

⁷⁷⁸ Quinn-Judge 2006. 213. o.

⁷⁷⁹ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. doboz: A kínai-vietnami konfliktusról (NKO) 1979. 02. 21. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁰ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Rövid összefoglaló a Vietnami Szocialista Köztársaság elleni kínai agresszióról (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás].

nai gyalogos hadosztály volt, Cao Bang közelében két kínai hadtest, aminek négy hadosztálya közvetlen részt vett a harcokban. A vietnámiak folytatták Cam Duong és bányáinak védelmét. Reguláris vietnámi egységek nem vettek részt a harcokban, egyik fél légierije sem volt aktív. A kínai veszteség 12 ezer fő, 140 tank és PSZH, 41 teherautó volt, 30 kínai esett hadifogságba.⁷⁸¹

A kínaiak új erőket dobtak be a stratégiai fő csapásirányokba. A vietnámiak evakuálták Cao Bang, Lang Son és Mong Cai városokat, a kínaiak Cam Diong városát igyekeznek keletről bekeríteni. Mindkét fél aktívan alkalmazta a nehéztüzérséget, és Lang Son városban utcai harcok folytak. A kínaiak a magas vietnámi harci morál miatt, az ellentámadásaik miatt, a terepviszonyok és a kommunikáció széthúzottsága miatt nehéz helyzetbe kerültek. Kénytelenek voltak elismerni, hogy a vietnámi ellenállás megghiúsította az eredeti tervet, miszerint 50-80 kilométer mélyen hatolnak be 10 nap alatt a főbb irányokban, ezért pozícióharcra tértek át, ami bizonytalan ideig való elhúzódást jelentett.⁷⁸² Közben jelentések érkeztek arról, hogy Kínában rosszul fogadták a háborút.⁷⁸³ Mindezek elegendőnek mutatkoztak ahhoz, hogy a kínai vezetés elálljon a harcok folytatásától.

Február 21-én a KNK külügyminisztériuma több nyugat-európai, skandináv, afrikai és ASEAN-ország nagykövetet bekérte, és magyarázatot adott a katonai akcióra, amely szerintük „válasz a vietnámiak provokációjára”, jellege korlátozott és időtartama rövid. A KNK a tárgyalások mellett áll, de kénytelen volt elfoglalni vietnámi területeket. Ragaszkodni fog a csapatok elválasztásához, de ha a VSZK nem vonja vissza a csapatait a közvetlen körzetből, akkor a KNK nem tudja visszarendelni a saját haderejét. Arra a felvetésre, hogy a nemzetközi reakció negatív, az volt a válasz, hogy az ázsiai országok „hálával tartoznak Kínának azért, hogy megkezdték az egyik csatát a szovjetek ázsiai expanziója elleni harcban”, céljuk „békehatárok” és stabilitás megteremtése. Szerintük a konfliktus nincs közvetlen kapcsolatban a kambodzsai problémával és a Vietnámban élő kínaiak sorsával.⁷⁸⁴

Kína ulánbátori nagykövete úgy fogalmazott, hogy nem akarnak nagy területet elfoglalni, céljuk a Kambodzsában állomásozó vietnámi csapatok kivonásának kikényszerítése, hogy a vöröskhmer-erők aktív harcot kezdhessenek az új kormány ellen.⁷⁸⁵

A vietnámiak szerint Kína célja a támadással a világ reakciójának felmérése, az agressziókiterjesztés lehetőségének megvizsgálása a nemzetközi helyzet szempontjából, a vietnámi egységek képességeinek felmérése, az előretolt védelmi vonal felszámolása és a vörös khmerek támogatása.⁷⁸⁶

A támadás terve valószínűleg az volt, hogy néhány nap alatt 40-50 kilométer mélyen hatolnak be a főbb irányokban, elfoglalják az északi területeken lévő fontos városokat maximális anyagi veszteség okozásával, így kényszerítve a VSZK kormányát, hogy tárgyaljon a határkérdésről és a kambodzsai kivonulásról.⁷⁸⁷ A másik, sokak által

⁷⁸¹ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Kína Vietnam elleni agressziós tevékenységéről 1979. 02. 26. (NKO) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸² ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Kína VSZK elleni agressziójáról (NKO) 1979. 02. 27. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸³ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Rövid összefoglaló a Vietnami Szocialista Köztársaság elleni kínai agresszióról (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁴ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Kína agressziója a VSZK ellen (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁵ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. doboz: A kínai tervek Vietnami értékelése (NKO) 1979. 02. 21. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁶ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Rövid összefoglaló a Vietnami Szocialista Köztársaság elleni kínai agresszióról (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁷ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. doboz: Tájékoztatás a Vietnami helyzetről (NKO) 1979. 02. 23. [nincs folyamatos oldalszámozás].

elfogadott vélemény, hogy Kína az akció befejezése után nem vonul vissza teljesen, hanem ellenőrzése alatt tartja a vitatott területeket, azokat, amelyeket a magáénak tart.⁷⁸⁸

A legfontosabb kérdés volt, hogy mit tesz ebben a helyzetben a Szovjetunió és a szocialista tábor. Általános vélemény volt, hogy a konfliktus elhúzódása esetén a szocialista tábor beavatkozásának lehetősége nőhet. Kína állandó ENSZ képviselője úgy nyilatkozott, hogy a konfliktus elhúzódása esetén Kína szovjet katonai beavatkozástól tart. Nem közvetlen beavatkozással számoltak, hanem szovjet katonai szakértők és tanácsadók bevetésével. A diplomata szerint csak akkor lenne nyílt szovjet beavatkozás, ha Kína Hanoit akarná elfoglalni.⁷⁸⁹ Általános vélemény volt, hogy minél jobban elhúzódik a háború, Kínának annál kisebb lesz az esélye, hogy politikai veszteség nélkül kerüljön ki az akcióból.⁷⁹⁰

A délkelet-ázsiai országok amiatt aggódtak, hogy egy elhúzódó konfliktus felboríthatja a térség egyensúlyát, de a be nem avatkozás politikáját tartották célszerűnek.⁷⁹¹

A VSZK külügyminisztériumához közel álló források szerint Kína arra számított, hogy a világ közvéleménye a támadást a kambodzsai agresszió megtorlásaként fogja értékelni. Azonban nyilvánvaló lett, hogy a katonai eszközök bevetése komoly politikai kárt okozhat a KNK-nak, így a kínai vezetés nem támogatta az akció folytatását.

A Kínai Kommunista Párt március 3-i határozatának megfelelően március 5-én megindult a csapatkivonás, egyúttal csapatokat csoportosítottak át a laoszi határra, vietnámi egységek elvonása céljából. A vietnámiak feltételezték, hogy Kína arra a határvonalra kíván visszavonulni, amit csak ő ismer el, és kijelentették, hogy semmilyen formában nem engednek a határkérdésben.

Korabeli értékelés szerint Kína korlátozott sikert ért el azzal, hogy a Szovjetunió nem avatkozott be, elrettentette Vietnámot az indokínai föderációs terveitől, és eltántorította a kambodzsai szándékaitól. Meghatározta az akciót, hogy nem tudta, milyen szovjet válasza számíthat, viszont elkezdett erőt alkalmazni, amivel megjelent ötödik hatalmi központként.⁷⁹²

A szocialista blokk elítélte a támadást, Kubát és Mongóliát is beleértve. A románok a katonai tevékenység fokozódásaként értékelték, és egyenlő felelősséget tulajdonítottak a feleknek. Jugoszlávia a vietnámi határprovokációkra való ellentámadásként fogta fel, a KNDK pedig egyszerűen elhallgatta a lakossága előtt. A Nyugat kiváráó álláspontra helyezkedett, mivel nem volt okuk kételkedni az ígéletben, miszerint a háború időben és méretben korlátozott lesz. A konfliktus elhúzódása valószínűvé tette a Szovjetunió beavatkozását, ezért az Egyesült Államok az ENSZ BT összehívását kezdeményezte. Vance külügyminiszter-helyettes Kínának jelezte, hogy a BT-ben a kambodzsai kérdéssel kívánják a konfliktust összekötni. Nyugat-Európában elítélően nyilatkoztak a kínai lépésről, az

⁷⁸⁸ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: A KNK szándéka Vietnammal kapcsolatban (NKO) 1979. 02. 28. [nincs folyamatos oldalszámozás] és ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Kína VSZK elleni agressziójáról (NKO) 1979. 02. 27. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁸⁹ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Rövid összefoglaló a Vietnami Szocialista Köztársaság elleni kínai agresszióról (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹⁰ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Kína Vietnam elleni agressziós tevékenységéről 1979. 02. 26. (NKO) [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹¹ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. doboz: A kínai tervek Vietnami értékelése (NKO) 1979. 02. 21. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹² ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/III 166. doboz: Értékelések a Vietnami-kínai konfliktussal kapcsolatos előrejelzésekről 1979. 04. 13. (bolgár tájékoztatás) [nincs folyamatos oldalszámozás].

NSZK abszurdnak és a béke ügyére nézve veszélyesnek mondta az akciót. A britek aggodalmukat fejezték ki, és kilátásba helyezték, hogy módosítják kapcsolataikat a kínaiakkal. Az el nem kötelezett országokat aggasztotta a helyzet, India, Afganisztán, Etiópia, Mozambik kormánya elítélte a kínai lépést. A délkelet-ázsiai országokat is nyugtalanította a helyzet, az ASEAN-országok vezetői szerint nem lehet igazolni a támadást. Japán szolidáris volt az ASEAN-nal. Összességében a harctéri események alakulásával a Kínáról kialakult kép negatívabbá vált.⁷⁹³

Az Egyesült Államok szerint a Vietnám elleni agresszió miatt érdemes lett volna az indokínai kérdéssel foglalkozó genfi konferencia munkáját felújítani. Bár rövid távon nem volt erre esély, ez politikai előnyt biztosíthatott volna a térség problémáinak komplex kezelésére. Szerintük itt lehetett volna megoldást találni, az ENSZ BT-ben ezzel szemben nem várható eredmény.⁷⁹⁴

Sokan vélekedtek úgy, hogy Kína újabb akcióba fog kezdeni Vietnám ellen, és politikai kampányt követően céljai megvalósításához fel fogja használni a meo törzset, a Thaiföldön kiképzett kambodzsai menekülteket. Kína presztízse a harmadik világban nagyot csökkent a kudarc és a Nyugattal való együttműködése miatt.⁷⁹⁵

8.10. KAMBODZSA MEGSZÁLLÁSA

Miután a VNH sikerrel felszámolta a konvencionális katonai ellenállást, 1979. január 8-án megalakult a Kambodzsai Népi Forradalmi Tanács kormánya. A kormányfő Heng Szamrin lett, aki korábban a vörös khmer tagja volt, és katonai pozíciót is betöltött. A háború alatt a Kambodzsai Egyesült Front a Nemzeti Megmentésért nevű szervezet vezetője volt, amely vietnámi ösztönzésre jött létre 1978. december 8-án. A vörös khmerek teljesen kiszorultak a hatalomból. Gerilla jellegű szervezetként fejtettek ki fegyveres ellenállást a kormány ellen, létrehozták a saját front-szervezetüket Nemzeti Egység Demokratikus és Hazafias Frontja néven.⁷⁹⁶

A háború befejezésének jegyében 1979. február 18-án Pham Van Dong és Heng Szamrin békeszerződést írtak alá. A szerződés elismerte a kialakult határokat, amit 1983-ban egy újabb szerződésben megerősítettek.⁷⁹⁷ A Szamrin-féle vezetés még a hatalomra jutása előtt deklarálta, hogy a vöröskhmer-időkben bevezetett radikális szociális és gazdaságpolitikát fel fogják számolni és visszaállítják a vallásszabadságot. A vöröskhmer-államigazgatás és titkosrendőrség felszámolását is bejelentették röviddel azelőtt, hogy a VNH elfoglalta Phnom Penht, és azt is, hogy egyfajta öngazgatási minta mentén fogják újjászervezni a közigazgatást.⁷⁹⁸ A szerződés a vietnámi katonai jelenlét és tanácsadók küldését is szentesítette.⁷⁹⁹ A tanácsadók szerepét nem szabad alábecsülni, mivel igen kiterjedt

⁷⁹³ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. doboz: A Vietnam elleni kínai agresszió visszhangja (NKO) 1979. 02. 24. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹⁴ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. doboz: Az indokínai kérdéssel foglalkozó genfi konferencia munkájának felújítása érdekében indított kampányról (NKO) 1979. 03. 02. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹⁵ ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/III 166. doboz: A kínai helyzetről (NKO) 1979. 03. 27. [nincs folyamatos oldalszámozás].

⁷⁹⁶ Kroef, Justus M. van der: From „Democratic Kampuchea” to „People’s Republic”, Asian Survey, Vol 19. No. 8, (Aug., 1979) 731. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2643718> (továbbiakban: Kroef 1979a.)

⁷⁹⁷ Pouvatchy 1986. 448. o.

⁷⁹⁸ Kroef 1979a. 736-738. o.

⁷⁹⁹ Kroef 1979a. 744. o.

rendszerben közvetlen felügyeletet gyakoroltak az új kambodzsai kormány felett is. A testület, amely a tanácsadók küldését végezte, személyesen Le Duc Tho irányítása alatt állt.⁸⁰⁰

A vietnámi vízió Kambodzsa jövőjét illetően nehezen fejthető meg, mivel ilyesmit nem kommunikáltak a világ felé. Szakértők szerint a VSZK egyfajta indokínai föderációt akart létrehozni Laosszal és Kambodzsával, amely az ASEAN ellensúlya lehetett volna a VSZK vezetése alatt. A későbbiekben Hanoi komoly lépéseket tett azért, hogy a három ország között elmélyítse a gazdasági együttműködést. A fennálló gazdasági problémák miatt azonban ez nem valósulhatott meg olyan mértékben, mint ahogy a vietnámi vezetés szeretne volna, és politikailag sem sikerült a nemzetközi szintű fellépést egységesíteni. Kambodzsa természeti erőforrásainak jelentős része a vörös khmerek befolyása alatt álló területeken volt, ami megnehezítette a kambodzsai gazdasági potenciál kiaknázását.⁸⁰¹

A vörös khmer uralom Kambodzsát, mint társadalmat a teljes működésképtelenségbe taszította. Intézkedéseik következtében az ország vékony értelmiségi rétege nagyrészt megsemmisült, nem működött a belső kereskedelem, a meglévő csekély infrastruktúra rossz állapotban volt.⁸⁰² A helyzet normalizálása komoly kihívást jelentett a kormánzatnak, mivel a kialakított földműves közösségek felszámolása megnehezítette az ország ellátását, ezért segélyekre szorult.⁸⁰³ Az OECD korabeli adatai szerint 1980-1983 között a nem kommunista országok körülbelül 492 millió dollár humanitárius támogatást nyújtottak Kambodzsának, a Szovjetunió 361 millió dollárt, a keleti blokk országai 76 millió dollárt. Bár pontos adatok nem állnak rendelkezésre a segély összetételét illetően, vetőmag, dízelüzemanyag, teherautók és technikai eszközök, illetve az ezek alkalmazásához szükséges képzések lehettek előtérben. A segélyező országok részt vállaltak az ország stratégiai infrastruktúrájának fejlesztésében is.⁸⁰⁴ Arról, hogy a VSZK mennyit fordított Kambodzsa támogatására, és a nem humanitárius támogatás a keleti blokk irányából mekkora volt, nem áll rendelkezésre adat.

Szamrin kormánya deklarálta, hogy a határvitákat békés úton kívánja rendezni, önálló külpolitikát fog folytatni, és az ország nem lesz tagja katonai szövetségnek. Azt is deklarálták, hogy visszaállítják a régi baráti kapcsolatot Vietnámmal.⁸⁰⁵ A helyzetet komplikálta, hogy kambodzsai források szerint a VSZK sok vietnámi civilt telepített le Kambodzsában, a vietnámi tanácsadók pedig a kambodzsai állami élet minden területén jelen voltak.⁸⁰⁶ Az új rezsim megrendezte a vöröskhmer-vezetés elleni bírósági tárgyalást, amelyen a vádlottakat távollétükben halára ítélték.⁸⁰⁷

A konfliktus következtében számos menekült érkezett Thaiföldre, akik a VNH gerillaellenes műveletei elől menekültek el Kambodzsából. A Szamrin-kormányzat azzal vádolta az országot, hogy együttműködik a vörös khmerekkel.

⁸⁰⁰ Quinn-Judge 2006. 216. o.

⁸⁰¹ Quinn-Judge 2006. 217. o.

⁸⁰² Quinn-Judge 2006. 215. o.

⁸⁰³ Kroef 1979a. 741. o.

⁸⁰⁴ Scoville, Orlin J.: Relief and Rehabilitation in Kampuchea, *The Journal of Developing Areas*, Vol. 20. No. 1 (Oct., 1985), 26. és 28. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/4191415>

⁸⁰⁵ Kroef 1979a. 743. o.

⁸⁰⁶ Pouvaty 1986. 449. o.

⁸⁰⁷ Kroef, Justus M. van der: Cambodia: A „Third Alternative”? *Asian Affairs*, Vol. 7. No. 2 (Nov.-Dec., 1979) 110-111. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/30171718> (a továbbiakban: Kroef 1979b)

A külkapcsolatokat tekintve Kambodzsza elég elszigetelt volt, mivel a keleti blokk országain kívül kevés állam volt hajlandó elismerni.⁸⁰⁸ Az ENSZ-ben Kambodzsza képviselőtét nem a Szamrin-vezetés kapta meg, ami tovább növelte a rezsim elszigeteltségét.⁸⁰⁹ 1979. március 22-én együttműködési szerződést kötöttek Laoszal, ami a vörös khmerek szerint azt bizonyította, hogy a Szamrin-kormányzat a vietnámi hegemon törekvéseket valósítja meg Kambodzsában.⁸¹⁰

A VNH-nak és a szövetséges kambodzsai erőknek nem sikerült felszámolniuk a fegyveres ellenállást, a háború gerillajellegűvé vált, ahol a vörös khmerek a vidéki bázisaikról támadták a VNH és a kormány állásait, illetve védekeztek a vietnámi támadások ellen. A vörös khmerek élvezték a KNK támogatását, amely feltételezések szerint egy harctéri híreket közvetítő rádióadó üzemeltetésével is segítette őket. A Szamrin-vezette kambodzsai kormány is aktív propagandatevékenységet fejtett ki, így semleges források hiányában a háború tényleges folyását nehéz megállapítani.⁸¹¹ A KNK közben elkezdte támogatni a Laoszban működő VSZK-ellenes kommunista erőket is.⁸¹² Még 1979-ben is körülbelül 18 VNH-hadosztály, mintegy 200 000 katona állomásozott Kambodzsában.⁸¹³

1979. október 3-án létrejött thai területen a Kambodzsai Felszabadító Nemzeti Kormány, a korábbi, 1975 előtti elit tagjaiból verbuválódva. A Szamrin-rendszer megdöntését és a vörös khmerek elleni harcot tűzték ki célul. Nem ez volt az egyetlen csoport, ami a vörös khmerek és a Szamrin-kormányzatot is elítélte, és az 1975 előtti politikai struktúra helyreállítását tűzte ki célul.⁸¹⁴

Az ASEAN-országok a konfliktust regionális biztonsági kockázatnak tekintették, és az invázió után az ellenségeskedések azonnali befejezésére és az összes külföldi fegyveres erő kivonására szólítottak fel. Ezt az álláspontot az ENSZ-ben is képviselték, és nem voltak hajlandók elismerni a vietnámi támogatású kambodzsai vezetést – ezzel azonban paradox helyzetbe kerültek, mivel a vörös khmerek támogatása maradt az egyetlen reális opció a számukra, így viszont a KNK-val kerültek közös álláspontra. A VSZK igyekezett az ASEAN-államok féltelmeit eloszlatni a kambodzsai jelenlétével kapcsolatban, kevés sikerrel.⁸¹⁵ Az ASEAN-tagállamokat az is aggasztotta, hogy a konfliktus miatt elmélyülő vietnámi-szovjet kapcsolat révén Moszkva addig példátlan hozzáférést kapott a VSZK-hoz, és ezzel a szovjet-kínai rivalizálás új dimenziókkal bővült a régióban.⁸¹⁶ 1980. október 22-én az ENSZ közgyűlése egy konferencia összehívására szólított fel, ami Kambodzsza jövőjét rendezné. A KNK 1980 decemberéig nem támogatta az indítványt, a tárgyalások megindításának feltételeként ragaszkodott a vietnámi csapatok teljes kivonásához.⁸¹⁷

⁸⁰⁸ Kroef 1979a. 749. o.

⁸⁰⁹ Kroef 1979b. 105. o.

⁸¹⁰ Kroef 1979b. 115. o.

⁸¹¹ Kroef 1979a. 732-733. o.

⁸¹² Kroef 1979b. 107. o.

⁸¹³ Kroef 1979b. 105. o.

⁸¹⁴ Kroef 1979b. 109-110. o.

⁸¹⁵ Stirling, John: ASEAN: The Anti-Domino Factor, Asian Affairs, Vol. 7, No. 5 (May-Jun. 1980), 283-284. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.)

<http://www.jstor.org/stable/30171758>

⁸¹⁶ Narine, Shaun: ASEAN and the Management of Regional Security, Pacific Affairs, Vol. 71, No. 2 (Summer, 1998), 205. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2760976>

⁸¹⁷ Kroef, Justus M. van der: ASEAN, Hanoi and the Kampuchean Conflict: Between „Kuntan” and the Third Alternative, Asian Survey, Vol. 21, No. 5 (May, 1981), 515-516. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2643831>

Bár az ASEAN belső kohézióját erősítette a konfliktussal kapcsolatos fellépés, nem minden tagállam volt meggyőződve arról, hogy a megfelelő irányban haladnak. Indonézia és Malajzia inkább a KNK-jelentette hosszú távú veszélytől tartott, és így a VSZK-val barátságosabb volt. Mivel Thaiföld volt a legmélyebben érintve a konfliktusban, az ASEAN-államok a kambodzsai álláspontjuk alakításával kapcsolatban nagy szerepet szántak a mindenkori thai kormánynak. Thaiföldnek azonban a kínai kapcsolatai is fontosak voltak, ezért igen sajátos helyzetben találta magát. Az ASEAN az ellentmondásos helyzetet egyfajta „két utas” politikával próbálta megoldani, amelyben valamilyen szinten mindkét álláspont érvényre tud jutni. Ez a megközelítés 1988-ban omlott össze, amikor a thai kormány a gazdasági érdekei miatt egyoldalúan bejelentette, hogy nyitni kíván a teljes indokínai térség felé.⁸¹⁸

8.11. A VSZK GAZDASÁGA ÉS SZOCIÁLIS HELYZETE AZ 1980-AS ÉVEKBEN

Az országegyesítés után hozott döntések nem javítottak a gazdaság helyzetén: a déli mezőgazdaság gyors kollektivizálása és a belső kereskedelmi rendszer tudatos leépítése párosult az északi ambíciókkal, vagyis a nagyarányú iparosítási törekvésekkel. Ehhez járultak a tervgazdasági rendszerekre jellemző termelési és elosztási problémák, a kínai lakosság eltávolítása és a vietnámi középosztály menekülése miatt fellépő szakemberhiány, valamint az időjárás által okozott károk.⁸¹⁹ Ezek miatt folyamatosan nőtt a deficit, és szűkültek a gazdasági lehetőségek.⁸²⁰

Vietnám lakossága számára 1980 a gazdasági nehézségek éve volt. A szegénység, az ellátási nehézségek, az áruhiány, a lakhatási feltételek romlása mind növekvő tendenciát mutattak. A háborús erőfeszítések, külpolitikai elszigeteltség és a rossz gazdasági vezetés határozta meg a helyzetet, amin csak némileg enyhített a keleti blokkból érkező anyagi segítség. A kambodzsai megszállás és a kínai fenyegetés következtében a hadsereg létszáma 1980-ra 1,1 millió főre növekedett, ami hatalmas kiadással járt.⁸²¹ A kialakult hiányt elsősorban a Szovjetunió kompenzálta.

A romló ellátás és a gazdasági nehézségek miatt az öregedő párt- és állami vezetésben megrendült a lakossági bizalom. Ezt sztrájkok és más, korábban elképzelhetetlen megmozdulások jelezték. Vidéken növekedett a bűnözés, és megjelentek az állami gazdasági intézkedések szabotálására utaló jelek.⁸²² A problémák a párton belül is csatlódást okoztak, ezenkívül elindítottak egy újabb menekülthullámot.⁸²³ Az alábbi táblázat szerinti megoszlásban 1980-1989 között 450 ezer lakos hagyta el Vietnámot.

⁸¹⁸ Narine 1998. 205-206. o.

⁸¹⁹ Pike 1980. 86. o.

⁸²⁰ McWilliams, Edmund: Vietnam in 1982: Onward onto the Quagmire, Asian Survey, Vol. 23. No. 1, A Survey of Asia in 1982: Part 1 (jan. 1983), 62. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644327>

⁸²¹ Pike, Douglas: Vietnam in 1980: The Gathering Storm? Asian Survey, Vol. 21. No. 1, A Survey of Asia in 1980: Part 1 (jan. 1981), 84-85. és 87. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2643667>

⁸²² Pike 1980. 87-88. o.

⁸²³ Pike, Douglas: Vietnam in 1981: Biting a Bullet, Asian Survey, Vol. 22. No. 1, A Survey of Asia in 1981: Part 1 (jan. 1982), 72. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2643711>

12. táblázat: A vietnámi menekültek számának alakulása az 1980-as években (UNHCR-adatok alapján)⁸²⁴

Tengeri menekültek célterülete	1980-1984	1985-1989	Összesen
Hong Kong	28 957	59 518	88 475
Indonézia	36 208	19 070	55 278
Japán	4 635	1 834	6 469
Dél-Korea	318	621	939
Makaó	2 777	17	2 794
Malajzia	76 205	52 860	129 065
Fülöp-szigetek	20 201	17 829	38 030
Szingapúr	19 868	4 578	24 446
Thaiföld	52 468	29 850	82 318
egyéb	340	321	661
Szárazföldi menekültek (vietnámi nemzetiségűek) száma			
Thaiföld	11 117	10 467	21 584
Összesen	253 094	196 965	450 059

Ezek következtében az ország élén is jelentős változások történtek a gazdaság, a fegyveres erők és a belbiztonság területén. Továbbra is Le Duan és Le Duc Tho irányításával próbáltak megoldást találni a kialakuló válságra, és a személycserék mellett új szabályozás bevezetésével próbálkoztak.⁸²⁵

1982-ben, a VKP 5. kongresszusán a termelés ösztönzése és a déli mezőgazdaság szövetkezetesítésének lassítása mellett döntöttek. A szabadpiaci reformok óvatos bevezetése is megindult. Kambodzsa megszállása az államadósság és az infláció növekedésével járt, ami a gazdasági kilátásokat nagyban rontotta. Mindezek szerepet játszottak abban, hogy a kongresszus nem fogadta el az ötéves terv céljait.⁸²⁶ A párt- és az államapparátus törekvéseitől függetlenül tovább romlott a szociális és egészségügyi helyzet, és a vidéki területeken megjelent az alultápláltság.⁸²⁷

⁸²⁴ Cutts, Mark (ed.): State of the Worlds Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) 2000. 98. o. alapján (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.unhcr.org/3ebf9bad0.pdf>

⁸²⁵ Pike 1980. 88. o.

⁸²⁶ McWilliams 1983. 65. o.

⁸²⁷ McWilliams 1983. 66. o.

Az állam igyekezett minden jelentős csoportot az irányítása alá vonni, a vallásiak közül elsősorban a katolikusokat és a buddhistákat. A kisebb vallási csoportok, mint a Cao Dai és a Hoa Hao tagjai igyekeztek magukat kivonni a kormányzat látóköréből, és mivel nem jelentettek komoly veszélyt, az állam nem lépett fel keményen ellenük. Az etnikai kisebbségek közül legnagyobb problémát a montagnard (más néven degar) kisebbség fegyveres ellenállása jelentette, amit vietnámi etnikumú lakosok montagnard-területre történő telepítése váltott ki.⁸²⁸ Elszigetelten más etnikai kisebbségek is kifejtettek fegyveres ellenállást. A kínai kisebbség több hullámban menekült a határon kívülre, amint arról korábban már szó volt.⁸²⁹ A politikai ellenzéki csoportokkal szemben voltak a legszigorúbbak, 1984-1985-ben például egy ellenzéki csoport nyolc tagját halálra ítélték, de a vallási csoportokat is csak szigorú megkötések mellett hagyták működni.⁸³⁰

Az egyik legnagyobb gazdasági probléma az államadósság folyamatos növekedése, a másik az infláció volt, amit nyugati becslések 1983-ban 70-90% közé becsültek.⁸³¹ 1985-ben a VSZK megpróbált a helyzeten javítani azzal, hogy az állami alkalmazásban lévők támogatott termékek helyett plusz pénzt kaptak, és meghirdettek egy valuta-reformot, ami nem érte el a célját, mivel a lakosság soraiban a valutaváltás hírére pánik tört ki. Az infláció ekkor feltételezések szerint elérte a 700%-ot, és a hivatalos fizetőeszközt le kellett értékelni. A válság 1986-ban is komoly problémákat okozott.

A hatóságok igyekeztek csökkenteni a nagyvárosok lakosainak számát, mert nem voltak képesek a tömegeket ellátni. A munkaerő „újraelosztása” becslések szerint öt év alatt körülbelül 1,3 millió embert vitt az úgynevezett „új gazdasági zónákba”, ahol az állam szerint munkát kaphattak.⁸³² 1987-ben, mikor az ország gazdasági helyzete elkerülhetetlenné tette a nyitást a Nyugat felé, nyugati üzletemberek számára megkönnyítették a beutazást és vegyesvállalatok létrehozását.⁸³³

A gazdasági problémák 1988-ra váltak mindenki számára nyilvánvalóvá. Az infláció becslések szerint 1000% körül mozgott, a munkanélküliséget 20% körülire becsülték, és jelentős élelmiszerellátási problémák léptek fel részben a korrupció, részben szállítási problémák miatt, amelynek hatására az ország külföldi élelmiszersegélyre szorult. A kialakult helyzet miatt komoly kritika érte a politikai vezetést.⁸³⁴

A válság hatására számos intézkedést fogadott el a kormány. Könnyítették a mezőgazdaságban dolgozók helyzetén a földtörvény módosításával és a szerződéses rendszer reformjával, csökkentették a magánkézben lévő termelés előtt álló korlátokat, és a déli országrész nagyobb önállóságot kapott gazdaságpolitikájának tervezése és

⁸²⁸ McWilliams 1983. 67. o.

⁸²⁹ Duiker 1985. 100-101. o.

⁸³⁰ Duiker 1986. 110. o.

⁸³¹ Chanda, Nayan: Vietnam in 1983: Keeping Ideology Alive, Asian Survey, Vol. 24. No. 1, A Survey of Asia in 1983: Part 1 (jan. 1984), 30. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644165>

⁸³² Esterline, John H.: Vietnam in 1986: An Uncertain Tiger, Asian Survey, Vol. 27. No. 1, A Survey of Asia in 1986: Part 1 (jan. 1987), 93-94. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644603>

⁸³³ Esterline 1988. 88. o.

⁸³⁴ Cima, Ronald J.: Vietnam in 1988: On the Brink of Renewal, Asian Survey, Vol. 29. No. 1, A Survey of Asia in 1988: Part 1 (Jan., 1989), 66. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644517>

végrehajtása területén. Az állami kiadások csökkentésével és az ármechanizmus liberalizálásával igyekeztek úrrá lenni az infláción. A reform részeként bejelentették, hogy csökkentik a hadsereg létszámát 1,26 millióról 600-700 ezerre. Új szabályozást hoztak a külföldi befektetések ösztönzésére, ami a vegyesvállalatok számára jelentős engedményeket és garanciákat adott. Bár komoly kételyek voltak azzal kapcsolatban, hogy a gazdaság milyen irányba fog fejlődni és milyen kilátásai vannak a jövőre, a külföldi érdeklődés növekedett.⁸³⁵

A várakozásokkal ellentétben az ország nem volt felkészülve a külföldi tőke fogadására. A törvényi szabályozás és a bankrendszer a hosszú elszigeteltség miatt teljes felülvizsgálatra szorult, elavult a technológia és kis létszámú volt a szakértői gárda. Pozitív jel volt azonban, hogy a Világbank és az IMF érdeklődést mutatott a visszatérésre, és a nyugati államok egy része (köztük Franciaország és Japán) hajlandóságot mutatott az adósság rendezésére. Az IMF javaslata alapján a VSZK 1989-ben leértékelte a fizetőeszközét, csökkentette az import- és exporttámogatást, valamint egyes fogyasztási cikkek támogatását, korlátozták a hitelezést, növelték a luxuscikkekre kivetett adókat, de csökkentették a fontos technológiai eszközök adóját. Elfogadták az IMF egyéves programját, melynek célja a gazdaság stabilizálása volt. Mindez az infláció csökkenéséhez, de egyúttal tőkehiányhoz is vezetett, ami a vállalatok helyzetét megnehezítette. Az ellátási problémákat viszont sikerült megszüntetni, és a külföldi befektetések is megindultak az országba.⁸³⁶

A VSZK a változások láttán erősítette a belbiztonsági intézkedéseket, az 1990-es állami ünnepeket (Ho Si Minh születésének 100., a háború végének 15. évfordulóját) a tervezetthez képest szerényebben ünnepelték, és fokozott ellenőrzést gyakoroltak minden területen. Vietnám gazdasága továbbra is rossz állapotban volt, magas volt a munkanélküliség, az állami vállalatok termelékenysége és technológiai színvonala is alacsony maradt, és bár a kereskedelem a nyitásnak köszönhetően élénkült, a deficit nőtt. Az infláció 30% körül volt éves szinten. Az ország energiainportra, tőkebehozatalra és technológiatranszferre szorult. A sajtóban megjelent értesülések szerint az állami vállalatok mintegy harmada a csőd szélén állt. A helyzetet nagymértékben nehezítette, hogy a Szovjetunió támogatására már nem számíthatott az ország.⁸³⁷

8.12. A VSZK KÜLKAPCSOLATAI AZ 1980-AS ÉVEKBEN

Az évtized elején minden területre kiterjedt a szovjetekkel való együttműködés, és ez tovább mérgezte a Kínával fennálló egyébként is rossz kapcsolatot. A Szovjetunióból jött az élelmiszerszükséglet 20%-a, valamint a kambodzsai háborúhoz szükséges fegyverzet és lőszer. Becslések szerint a szovjet támogatás összege 1980-ban kétmilliárd dollár körül mozgott, amelynek valamivel több mint a fele katonai jellegű volt.⁸³⁸ 1981-ben több kereskedelmi

⁸³⁵ Cima 1989. 66-67. o.

⁸³⁶ Cima, Ronald J.: Vietnam in 1989: Initiating the Post-Cambodia Period, Asian Survey, Vol. 30. No. 1, A Survey of Asia in 1989: Part 1 (Jan., 1990), 91-92. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644777>

⁸³⁷ Pike, Douglas: Vietnam in 1990: The Last Picture Show, Asian Survey, Vol. 31. No. 1, A Survey of Asia in 1990: Part 1 (Jan., 1991), 81-83. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2645188>

⁸³⁸ Pike 1980. 89-90. o.

és gazdasági megállapodást írtak alá, szeptemberben Le Duan az ötéves terv finanszírozásának támogatásáról tárgyalt Moszkvában.⁸³⁹ A szovjet-vietnámi kapcsolatokat gazdasági téren valamelyest beárnyékolta, hogy a szovjet fél az általa folyósított segélyek felhasználásában nagy hatékonyságot kért, és ezt igyekezett ellenőrizni is. A szovjetek szakértőket is küldtek az országba, és kiemelt infrastrukturális beruházásokat is végrehajtottak. Vietnám gazdaságát mindez nagymértékben függővé tette a Szovjetuniótól.⁸⁴⁰

1983-ban gazdasági segítségnyújtási megállapodást írtak alá. Ennek értelmében a szovjetek részt vettek az iparfejlesztésben, a kőolajforrások felkutatásában és a mezőgazdaság gépesítésében. (Az energiaellátás ekkor alapvetően szénalapú volt, a kőolaj távlati lehetőség a problémák megoldására.)⁸⁴¹ Az adósságcsökkentésről is született megállapodás ebben az évben, amelynek keretében a VSZK 16 000 vietnámi állampolgárságú munkavállalót küldött a Szovjetunióba. Az adóssága hatalmas volt: a kőolajtermékek behozatala teljes egészében, a műtárgya- és fémbehozatal majdnem egészében szovjet forrásból történt.⁸⁴² 1985-ben arról állapodtak meg, hogy a szovjetek folytatják a gazdasági segítségnyújtást és hozzájárulnak Vietnám aktuális ötéves tervéhez. Becslések szerint ez évi egymilliárd dollárt jelentett, cserébe nőtt a szovjet katonai jelenlét az országban.⁸⁴³

1986-ban Gorbacsov vlagyivosztoki beszéde, amelyben már érzékelhető volt a Szovjetunió közeledése Kínához, beárnyékolta ugyan a viszonyt, de az együttműködés összességében intenzívebbé vált. A szovjet külügyminiszter Hanoi-ba látogatott, néhány hónappal később megtörtént a viszontlátogatás is. A szovjetek folyósították a támogatásokat, amelyek visszatérítendő része növelte a keleti blokkbeli partnerek felé ekkor fennálló mintegy 6,5 milliárd dolláros adósságot.⁸⁴⁴

A szovjet-kínai közeledés miatt 1988-ra gyengült a szovjet-vietnámi együttműködés. A Spartly-szigetekenél lezajlott kínai-vietnámi incidens kapcsán, amikor a kínaiak elfoglaltak néhány, addig vietnámi ellenőrzés alatt álló zátonyt, és veszteségeket okoztak a vietnámi flottának, csak minimális hírszerzési támogatás jött a szovjeteiktől. Ugyanakkor Kambodzsa kapcsán fokozták a rá nehezedő nyomást a csapatkivonás érdekében. A VSZK vezetése gyanakvással figyelte a szovjet-kínai megbeszéléseket, amelyeknek a kambodzsai kérdés is tárgya volt. A szovjetek hiába próbálták motiválni őket, hogy kezdjenek megbeszéléseket Kínával a helyzet megoldásáról, ezt Hanoi elutasította.⁸⁴⁵

⁸³⁹ Pike 1981. 74. o.

⁸⁴⁰ McWilliams 1983. 69. o.

⁸⁴¹ Duiker 1985. 100. o.

⁸⁴² Chanda 1984. 36. o.

⁸⁴³ Duiker 1985. 107. o.

⁸⁴⁴ Esterline, John H.: Vietnam in 1987: Steps towards Rejuvenation, Asian Survey, Vol. 28. No. 1, A Survey of Asia in 1987: Part 1 (Jan., 1988), 91. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644876>

⁸⁴⁵ Cima 1989. 69-70. o.

13. táblázat: Becslés a VSZK-nak nyújtott szovjet katonai támogatásról⁸⁴⁶

Év	Összeg (becslés, millió amerikai dollár)		
	Pike	NATO	Vegyes forrás*
1979	890-1400	1500	78
1980	790-805	240-280	1 045-1 100
1981	900-1000	311	450
1982	950	302	1400
1983	1200	-	1450
1984	1300	-	1400
1985	1700	-	1650
1986	1500	-	1500
1987	-	-	1300-1500
1988	-	-	1000 alatt

*Megjegyzés: a forrás az utolsó oszlopra számos egymástól eltérő adatot ad, így nem lehet következetesnek venni

A Kínával fennálló vietnámi kapcsolatok fagyosak voltak. A KNK hivatalos közlései szerint 1980 folyamán határincidensekre is sor került közöttük.⁸⁴⁷ Határincidensekről a következő évben is érkeztek jelentések, de a felek nem voltak hajlandók tárgyalásos úton rendezni a nézeteltéréseiket.⁸⁴⁸ A szovjetek törekedtek a kínai-szovjet kapcsolat javítására, amihez a KNK előfeltételként szabta, hogy a VSZK csökkentse a katonai jelenlétét Kambodzsában. A szovjet-vietnámi kapcsolatokat ez a feltétel a genfi egyezmények történeti háttérével valamelyest beárnyékolta.⁸⁴⁹ Az indokínai háború befejezéséről szóló 1954. júliusi genfi tárgyalások során Kína miatt a VDK-nak el kellett fogadnia a hadserege által megszerzett nagy kiterjedésű területek elvesztését, és most Kína hasonló veszteségek elszenvedését követelte a VSZK-tól a kambodzsai kivonulással.

1983-ban nem került sor jelentősebb határincidensekre, bár a kínai tüzérség áprilisban lőtte a határ vietnámi oldalát. Vietnám megvádolta Kínát azzal, hogy vietnámi menekültekből katonai erőt szervez, amelyet ellene akar bevetni. Ennek ellenére megpróbált vele kapcsolatot teremteni, de sikertelenül.⁸⁵⁰ 1985-ben is felajánlotta vietná-

⁸⁴⁶ Thakur és Thayer 1992. 124. o. alapján

⁸⁴⁷ Pike 1980. 90. o.

⁸⁴⁸ Pike 1981. 75. o.

⁸⁴⁹ McWilliams 1983. 69. o.

⁸⁵⁰ Chanda 1984. 34. o.

mia tárgyalások lehetőségét, amit Le Duan is megerősített, de Kína ekkor is elutasította a közeledést.⁸⁵¹ A legkomolyabb tengeri incidensre 1988 márciusában került sor, amikor a Spartly-szigetek körüli vita miatt kínai és vietnámi hadihajók összecsaptak. A harcok eredményeként három vietnámi hajó elsüllyedt és 74 vietnámi tengerész vesztette életét. Ezt követően KNK nyolc szigetet foglalt el, és a vietnámiak pedig az irányításuk alatt lévő szigetek megerősítésére törekedtek.⁸⁵²

A VSZK igyekezett megszilárdítani az indokínai térség feletti befolyását. Ennek egyik jele, hogy 1980-tól évente kétszer megtartották – mégpedig jelentős sajtónyilvánosság mellett – az indokínai külügyminiszterek találkozóját. A VSZK arra használta a fórumot, hogy a térség vezetőjeként mutakozzon, emellett támogatókat igyekezett szerezni a Szamrin-rezsim nemzetközi elismeréséhez. Az egyik ilyen találkozó végén elfogadott nyilatkozat szerint a „vietnámi önkénteseket” ki fogják vonni Kambodzsából. Ám nyugati források szerint a sajtóban publikált kivonások valójában a VNH csapatrotációjának elemei voltak, nem jelentettek tényleges kivonulást.⁸⁵³ Jelentős probléma volt a számára, hogy a nyugati országok nagy része embargóval sújtotta a kambodzsai beavatkozás miatt, ezért az ottani helyzet javítására sem tudott megfelelő nyugati részvételű humanitárius programot szervezni. Svédországból érkezett némi segély, illetve Japán nyújtott közvetett humanitárius segítséget, de a legfontosabb nemzetközi partnere mindvégig a KGST maradt.⁸⁵⁴

A kambodzsai megszállással kapcsolatban aktív diplomáciai tevékenységet fejtett ki Thaiföld irányába.⁸⁵⁵ Az ASEAN-államok közül egyeseket igyekezett megnyerni, másokat fenyegetett, vagyis igyekezett megosztani a tömböt, mérsékelt sikerrel. A kapcsolat Thaifölddel különösen érzékeny volt, mivel a vietnámi erők többször is áthatoltak a határon a felkelők üldözése közben.⁸⁵⁶ A külügyminiszter 1983-ban felhívást intézett az ASEAN-államokhoz a kambodzsai kérdés regionális megoldására, amelyből Kínát kizárta volna. Thai oldalról felvetették a tárgyalások elfogadását abban az esetben, ha a VNH visszavonja egységeit a határról. A VSZK ezt elutasította.⁸⁵⁷ 1984-ben került sor köztük a legintenzívebb határincidensekre a thai határon az 1979-es bevonulás óta. Nyugati források szerint a vietnámiak a Spartly-szigetek körüli jelenlétüket is megerősítették katonailag, válaszul a kínai aktivitásra.⁸⁵⁸ Az ASEAN-nal való kapcsolat csak a kambodzsai csapatkivonás után kezdett javulni, és akkor is lassan. Az ASEAN – sok nyugati államhoz hasonlóan – kételkedve fogadta a vietnámi bejelentést a csapatkivonásról, de amiatt is aggódott, hogy a VNH távozása után polgárháború alakulhat ki Kambodzsában. A VSZK nagyon rá volt szorulva a külföldi gazdasági segítségre, és a vezetésében is sokan a kivonulást látták az egyetlen járható útnak az ország nemzetközi elszigeteltségének megszüntetésére.⁸⁵⁹

⁸⁵¹ Duiker, William J.: Vietnam in 1985: Searching for Solutions, Asian Survey, Vol. 26. No. 1, A Survey of Asia in 1985: Part 1 (jan. 1986), 104-105. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644098>

⁸⁵² Háda Béla: Vietnam az óriások sakktábláján, Nemzet és Biztonság 2015/4. 10. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_4_03_hada_bela_-_Vietnam_az_oriasok_sakktablajan.pdf

⁸⁵³ Chanda 1984. 33. o.

⁸⁵⁴ McWilliams 1983. 66. o.

⁸⁵⁵ Pike 1980. 89. o.

⁸⁵⁶ Pike 1981. 75. o.

⁸⁵⁷ Chanda 1984. 35. o.

⁸⁵⁸ Duiker 1985. 104. o.

⁸⁵⁹ Cima 1990. 89-90. o.

Az 1989-es év nagy változásokat hozott Vietnám számára is. A Kelet-Európában történtek aggodalommal töltötték el, elítélte az új lengyel nem kommunista vezetést, és támogatta Kínát az ellenzékkel szembeni fellépésében. A pártvezetés minden demokratizálással kapcsolatos indítványt elutasított. A politikai változások miatti aggodalom átmenetileg lassította a nyugati közeledést.⁸⁶⁰ Sort kellett kerítenie a szovjetekkel fenntartott kapcsolatok felülvizsgálatára, amelyek katonai és gazdasági téren is bonyolultak voltak. Becslések szerint körülbelül 14,4 milliárd dolláros adóssága volt a szovjetek felé, és szovjet erők állomásoztak a területén. A szovjetek elengedték az adósság egyharmadát, de a többit be kívánták hajtani, és jelezték, hogy a tőlük jövő gazdasági támogatás nagymértékben csökkeni fog. Igyekezett közeledni az ASEAN-hoz és az Egyesült Államokhoz, ugyanakkor el kellett távolodnia a kambodzsai kérdéstől, és mindenáron befektetőket kellett találnia.⁸⁶¹

8.13. A VKP SZEREPE

1981-ben a VSZK új alkotmányt fogadott el, amely a szovjet mintát követte (az előző a kínai mintára készült). A nemzetgyűlés korábban gyakorlatilag a VKP végrehajtó szervezete volt, és a Hazafias Fronton és más társadalmi szervezeteken keresztül a lakosság politikai mozgósítása volt az egyik legfontosabb feladata. Az új alkotmány szerint a nemzetgyűlés élén az államtanács áll, amely amolyan „kistörvényhozásként” működik, mivel a „nagy” csak évi két alkalommal ül össze. Létrehozta továbbá a miniszterek tanácsát, amely az államigazgatás csúcsszerve lett, élén a miniszterelnökkel. A miniszterek tanácsával párhuzamosan működött a Nemzeti Védelmi Tanács, a legfőbb katonai döntéshozó szerv. Az igazságszolgáltatás szervezetét is megreformálták, továbbá a kisebbségek számára megalakították a Nemzetiségek Tanácsát. Az állami struktúra változását nem kísérte a párthierarchia változása, ami sokat levont a változások jelentőségéből.⁸⁶²

1982-ben, a VKP 5. kongresszusán a problémák miatt előkerült a gazdaság liberalizációjának szükségessége, ami ekkor még inkább ideológiai, mint pragmatikus kérdés volt. A hangulatot a kínai fenyegetés és a szovjetekkel való kapcsolatépítés szükségessége határozta meg, de napirendre került a dél-vietnámi mezőgazdasági kollektivizálás ügye is. A szövetkezetesítés miatt ugyanis csökkent a termelés, és féltő volt, hogy a folyamat további erőltetése rontani fog a helyzeten. A kongresszus jelentős személyi változásokat hozott: Vo Nguyen Giap tábornokot – volt védelmi miniszter, a VNH kiépítésének kulcsembere – elmozdították a politikai bizottságból. Számos olyan politikai bizottsági és központi bizottsági-tagot lecseréltek, akiknek korábban meghatározó szerepük volt. Az új politikai bizottság tagjai között gazdasági reformokra fogékony pártfunkcionáriusok is voltak.⁸⁶³ A kongresszus végül kompromisszumos megoldást fogadott el: átmenetileg meg kívánta tartani a kapitalista elemeket annak érdekében, hogy elősegítse a gazdasági növekedést, de a déli mezőgazdaság szocialista átalakítását a nyolcvanas évek közepén le kívánta zárni.⁸⁶⁴

⁸⁶⁰ Cima 1990. 93-94. o.

⁸⁶¹ Pike 1991. 84-85. o.

⁸⁶² Pike 1981. 69-71. o.

⁸⁶³ McWilliams 1983. 63-64. o.

⁸⁶⁴ Duiker 1985. 97. o.

A párt számára jelentős probléma volt, hogy a korrupció elérte a pártot is, terjedt a hivatallal való visszaélés. A VKP szorgalmazta az érdemtelen káderek kizárását, új intézkedéseket léptetett életbe azzal a céllal, hogy figyeljék az alacsonyabb beosztású tisztviselők és káderek életszínvonalát, és győződjenek meg az ideológiai elkötelezettségükről. A gyakorlatban azonban az apparátus demoralizációja volt megfigyelhető.⁸⁶⁵

A párt a nyolcvanas évek közepére kialakult és mélyülő gazdasági és politikai válságra a kritika és önkritika fegyverével válaszolt, amivel igyekezett helyreállítani a morált és növelni a termelékenységét az országban. A központi bizottság ülésén, amely a VKP hatodik kongresszusa előtt határozta meg a főbb feladatokat, a gazdasági reformok végrehajtása kapott fontos szerepet. Ennek jegyében az állami vállalatokon igyekeztek változtatni, csökkenteni az állami támogatás mértékét és egyúttal nagyobb önállóságot biztosítani számukra a bérezés és az árképzés terén. Ugyanakkor ismét megfogalmazódott az állam szerepének növelése a piac felett a magánkereskedelem állami felügyelet alá vonásában. A „demokratikus centralizmus” jegyében a pártfegyelem fokozását tűzték ki célul, és személycseréket hajtottak végre elsősorban a gazdasági döntéshozatali hierarchiában.⁸⁶⁶

A 6. kongresszusnak két jelentős eredménye volt. Az egyik, hogy a korábbi terveknek megfelelően az idős vezetői gárda visszavonult a pártvezetői pozíciókból (az állami pozícióikat megtartották). A minisztériumok élén is jelentős személycserékre került sor.⁸⁶⁷ A másik, hogy jelentős gazdasági reformokat indítottak meg, amelyek összefoglaló néven Doi Moi (renováció) néven kerültek be a köztudatba.

8.14. A DOI MOI-REFORMOK

Az új pártfőtitkár, akit 1986 decemberében választott meg a 6. kongresszus, az infláció megfékezését nevezte a legfontosabb célnak. Az állami ártámogatás csökkentését a kongresszus után elfogadta a központi bizottság is, a tervezés során a piaci árakat tervezték figyelembe venni, de a gazdasági problémák megoldásában még mindig nagy szerepet tulajdonítottak a pártfegyelemnek. A túlköltekezést, az árak emelkedését és a bérekben bekövetkezett egyenlőtlenségeket csökkenteni akarták. A VSZK, bár ekkor még nem ismerte el, kezdte átvenni a kapitalista rendszer elemeit. Rákényszerült, mivel az arany- és valutatartalékai 15 millió dollárra csökkentek, ami elkerülhetlenné tette a gazdasági nyitást. Ösztönzőket vezettek be a termelés növelése érdekében, és létrehozták az első kereskedelmi bankot. Egyes állami vállalatok számára engedélyezték, hogy kapitalista jelleggel működjenek.⁸⁶⁸

1987 elején a mezőgazdasági termékek magánkereskedelme előtt álló korlátok egy részét megszüntették vagy csökkentették. Az év közepén árkorrekciót hajtottak végre, aminek során a nem létfontosságú termékek árát a piaci árszint közelébe emelték, az ország fizetőeszközét pedig leértékelték. Az iparosítás terén is nézőpontváltás történt, amely szerint a jövőbeli iparosítás alapjait kell megteremteni. 1988-ban a magánszektor ipari szerepvállalását is lehetővé tették. Mindez az államapparátus átalakításával is járt, amit 1987-1988 folyamán hajtottak végre. 1987

⁸⁶⁵ Chanda 1984. 32. o.

⁸⁶⁶ Esterline 1987. 95-96. o.

⁸⁶⁷ Esterline 1988. 86-89. o.

⁸⁶⁸ Esterline 1988. 86-89. o.

végén elfogadták a külföldi befektetések szabályozásáról szóló törvényt, ami néhány év múlva látványos eredményeket hozott. 1988-ban földreformot is végrehajtottak, és bár az állam maradt a legfőbb tulajdonos, a magánföldhasználatot elfogadták. A szövetkezetek előjogait csökkentették a vidéki családok javára, ami a kereskedelmi reformokkal együtt nagyban hozzájárult a vietnámi mezőgazdaság teljesítményének javulásához.⁸⁶⁹

A pártvezetés konzervatív része tartott a reformok gyors végrehajtásától, mivel a nagymértékben megfiatalodott társadalom kevésbé érdeklődött a párt iránt, mint az idősebb generáció, ugyanakkor nyitottabb volt a nyugati befolyásra, és jobban elutasította az autoriter berendezkedést. A párt „keményvonalasai” ezért félték attól, hogy a reformok a párt vezető szerepének elvesztéséhez vezetnek. A miniszterelnök halála után, 1988 márciusában szokatlan dolog történt, ami mutatta a változó időket. A nemzetgyűlés nem fogadta el, hogy egyetlen jelölről szavazzon, ragaszkodott a két jelölthöz. Bár így is az eredeti jelölt nyert, csak a szavazatok 64%-át szerezte meg. Ez látványos jele annak, hogy jelentős ellentétek vannak a „keményvonalas” és reformer irányzat képviselői között.⁸⁷⁰

8.15. A RENDEZÉS FELÉ VEZETŐ ÚT KAMBODZSÁBAN

A megszállás első öt évére a nacionalista csoportok és a vörös khmerek fokozódó erőszakos aktivitása volt jellemző, amire a VNH egyre aktívabban válaszolt. A konfliktus a térségben megszokott esős és száraz évszakokra jellemző változásokat mutatta a harcok éves intenzitásában. Egyes felkelőcsoportok nagymértékben építettek a kambodzsai menekültekre, a vörös khmerek és a nacionalista csoportok egy része a KNK és Thaiföld támogatására is számíthatott.

Katonailag fordulópontot jelentett az 1985-ös év. A VNH és kambodzsai szövetségesei 1984 végén jelentős offenzívát indítottak azzal a céllal, hogy a thai határon lévő felkelőbázisokat felszámolják. A vietnámi stratégiaváltás átfogó volt: politikai, katonai, gazdasági és kulturális téren is új irányt vett a kambodzsai felkelőcsoportok leverése érdekében. A vietnámiak háttérbe vonultak, hogy a kambodzsai nemzeti érzületet a lehető legkevésbé sértsék. Helyi vezetés alatt helyi közösségeket szerveztek, és elsődleges feladat lett a kambodzsai hadsereg kiépítése. A VNH a tevékenységét a thaiföldi határvidékre koncentrált, mivel ezt a területet stratégiai fontosságúnak tekintették a felkelés leverése szempontjából.⁸⁷¹

A VNH-offenzívát 1985-ben jelentős sikerek kísérték, a thai-kambodzsai határ kambodzsai oldalán lévő főbb felkelőtáborokat sikeresen fel tudták számolni. A felkelők üldözése során számos alkalommal átlépték a határt, ahol thaiföldi fegyveres erőkkel is harcba bocsátkoztak. Az esős évszak beköszöntével sem adták fel a határ menti állásaikat, hanem folytatták a határvédelmi rendszer kiépítését és az agresszív járőrözést, csökkentve a felkelők visszaszivárgásának lehetőségét. Az offenzíva ugyanakkor a határhoz közeli menekülttáborok lakóit is menekülésre

⁸⁶⁹ The Introduction of Doi Moi in: Arkadie, Brian Van és Mallon, Raymond: Viet Nam – a Transition Tiger? ANU Press, 2004. 68-70. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2jbjk6.14>

⁸⁷⁰ Cima 1989. 64-65. o.

⁸⁷¹ Eiland, Michael: Cambodia in 1985: From Stalemate to Ambiguity, Asian Survey, Vol 26. No. 1, A Survey of Asia in 1985: Part 1 (Jan., 1986). 118-119. és 124. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644100>

készítette, mintegy 250 000-en mentek át Thaiföldre.⁸⁷² Az események fényében a felkelőcsoportok létrehozta egy koalíciót. Ez lehetővé tette az Egyesült Államok számára, amely addig nem vállalt aktív szerepet a konfliktusban, hogy 1985 közepén hivatalosan is támogassa a kambodzsai felkelőerőket azzal, hogy „nem halálos” katonai segínyt nyújtott a nem kommunista csoportoknak.⁸⁷³ A vietnámi törekvéseket segítette, hogy a felkelőcsoportok nem reagáltak erőteljesen a VNH offenzívájára. A nem kommunista és kommunista csoportok közötti együttműködés rossz volt, ráadásul egyes csoportok belső viszonyait a vezetésért való vetélkedés határozta meg.⁸⁷⁴

Kambodzsában számos belső problémája (a politikai vezetés gyengesége, élelmezési problémák, rossz közbiztonság stb.) ellenére a VSZK vezetése elég biztosnak érezte a helyzetét ahhoz, hogy diplomáciailag nyisson. Bejelentették, hogy 1990-ig kivonulnak Kambodzsából, de ha előbb sikerül politikai megoldást találni a helyzetre, akkor korábban megteszik.⁸⁷⁵ A katonai tevékenység csökkent, egyrészt a kambodzsai felkelők nem heverték ki a rájuk mért csapást, másrészt romlott a vietnámi gazdasági és diplomáciai helyzet. Ez nem jelentette, hogy a konfliktus megszűnt, számos támadásra sor került, de ezek intenzitásukban és jellegükben eltértek a korábbiaktól, és az ellentétek is kiéleződtek a felkelőcsoportok között és egyes csoportokon belül is. Nyugati becslések szerint mintegy 140 000 vietnámi katona állomásozott 1986-ban Kambodzsában.⁸⁷⁶ A felkelőcsoportoknak a belső problémák és az egymással való ellentétek mellett utánpótlási gondjaik is voltak, mivel a lakosság belefáradt a háborúba.⁸⁷⁷

Gorbacsov hatalomra kerülése, illetve az a törekvése, hogy visszafogja a kommunista rezsimnek költséges támogatását, Afganisztán után változást hozott a VSZK-ban is. A szovjet javaslat az afgánok irányába a kapitalizmushoz való visszatérés és az ellenzékkel való koalíciós kormány alakítása volt, a tradicionális értékrend tiszteletben tartása mellett. Vietnám évekig ellenállt, csak 1988-ra érett meg a helyzet arra, hogy a Vietnám-Kambodzsában viszonyban egy hasonló javaslat valósuljon meg.⁸⁷⁸ Diplomáciailag jelentős lépés volt, hogy 1986-ban a kambodzsai törvényhozás elhalasztotta a választásokat 1991-re, és a Vietnám-barát kambodzsai vezetés jelezte, hogy a választás megtartásának körülményei tárgyalási alapot képeznek. Felkelői oldalról is érkeztek a korábbiakhoz képest elfogadhatóbb javaslatok, amiket azonban a VSZK hivatalosan elutasított. Döntő hatással volt az események alakulására, hogy Gorbacsov normalizálni akarta a Szovjetunó kapcsolatait Kínával, a kínai fél pedig Vietnám Kambodzsából való kivonulását jelölte meg egyik feltételként.⁸⁷⁹ A VSZK 1982 óta folyamatosan jelentett be csapatkivonásokat Kambodzsából, nyugati források szerint azonban a VNH csapatlétszáma keveset változott.⁸⁸⁰ A szovjet álláspont

⁸⁷² Eiland 1986. 119. o.

⁸⁷³ Quinn-Judge 2006. 218. o.

⁸⁷⁴ Eiland 1986. 119-120. o.

⁸⁷⁵ Eiland 1986. 121-123. o.

⁸⁷⁶ Chanda, Nayan: Cambodia in 1986: Beginning to Tire, Asian Survey, Vol 27. No. 1, A Survey of Asia in 1986: Part 1 (Jan., 1987.) 115-117. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644605>

⁸⁷⁷ Chanda, Nayan: Cambodia in 1987: Siهانouk on Center Stage, Asian Survey, Vol 28. No. 1, A Survey of Asia in 1987 (Jan., 1988) 105-106. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644878>

⁸⁷⁸ Quinn-Judge 2006. 225. o.

⁸⁷⁹ Chanda 1987. 122-123. o.

⁸⁸⁰ Chanda 1988. 107. o.

1988-ban került annyira közel a kínaihoz, hogy Gorbacsov a VKP főtítkárával folytatott találkozója után hangsúlyozta, hogy a kambodzsai probléma csak a „hazafias erők” egyesítésével képzelhető el – vagyis Moszkva a politikai megegyezés mellett foglalt állást.⁸⁸¹

A VSZK helyzetét nehezítette, hogy a kambodzsai gazdasági helyzet a nyolcvanas évek végére sem javult. Kambodzsza ekkorra már leginkább a keleti blokk országainak támogatásától függött, mivel az egyéb nemzetközi segélyezés jelképes méretűre csökkent. A helyzetet tovább rontotta, hogy a kedvezőtlen időjárás miatt rossz volt a termés. A szovjetek ráadásul segélyezés helyett inkább a Kambodzsával közös projektekre kezdték helyezni a hangsúlyt. Összességében az életszínvonal nagyon alacsony volt, és nem is lehetett gyors javulást várni. Ennek következtében a regionális menekültkérdés is komoly probléma maradt, ami aláásta a VSZK-barát kambodzsai vezetés nemzetközi legitimációját.⁸⁸²

1987 decemberében Norodom Szihanuk herceg, a nacionalista ellenzék jeles, KNK-ban élő vezetője találkozott Hun Szen kambodzsai miniszterelnökkel. A találkozó után közös közleményt adtak ki, amelyben a konfliktus politikai megoldása és Kambodzsza függetlensége mellett foglaltak állást. Ez a lépés növelte Kambodzsza diplomáciai súlyát, és a többi harcoló felet állásfoglalásra kényszerítette. Szihanuk jelezte, hogy a többi felkelőcsoport beleegyezése nélkül nem fog önálló tárgyalásokba kezdeni.⁸⁸³ 1988 januárjában ők ketten újra találkoztak, és a megbeszélésen kényes politikai kérdések is előkerültek. Ilyen volt a VNH kivonulásának időzítése és annak ellenőrzése, egy koalíciós kormány alakításának részletei és a vörös khmerek politikai szerepe. Áttörést nem értek el a találkozó alkalmával. Később sor került két másik tárgyalásra is, de áttörés ezeken sem történt.⁸⁸⁴

Szovjet közbenjárásra létrejött egy találkozó Thaiföldön, ahol a thai házigazdák közvetíteni próbáltak a kambodzsai felek között. Gorbacsov a vietnámi kérdést az esedékes amerikai-szovjet csúcstalálkozón is fevetette. Ennek az volt az oka, hogy a KNK jelezte: hajlandó egy szovjet-kínai csúcstalálkozóra, ha a VSZK bejelenti, hogy a korábban megjelölt 1989 végi időpont előtt végrehajtja a teljes csapatkivonást Kambodzsából. A vietnámi fél azt vállalta, hogy hátrább vonja csapatait a thai határtól és jelentős erőket von ki Kambodzsából, beleértve a VNH parancsnokságát. 1988 decemberében a VSZK megerősítette, hogy az összes VNH-erőt kivonják Kambodzsából 1989 vége előtt. A rendezést nehezítette, hogy a KNK ekkor még nem volt kész feladni a vörös khmerek támogatását, akik veszítettek politikai súlyukból a nemzetközi téren. A vietnámi fél ugyanakkor egyre nagyobb szkepticizmussal szemlélte a szovjet támogatói fellépést.⁸⁸⁵

Az erőteljes diplomáciai tevékenység 1989-ben azzal folytatódott, hogy Hun Szen kambodzsai miniszterelnök látogatott Thaiföldre. A thai kormány új elgondolással próbálkozott, és az indokínai térség gazdasági integrációját is felvetette, amivel az ASEAN-országokban nem aratott sikert. Jelentős mértékben javult viszont az együttműködés a két ország közös határának biztosítására.⁸⁸⁶

⁸⁸¹ Chanda 1988. 112. o.

⁸⁸² Chanda 1988. 108-110. o.

⁸⁸³ Chanda 1988. 114-115. o.

⁸⁸⁴ Um, Khatharya: Cambodia in 1988: The Curved Road to Settlement, Asian Survey, Vol 29. No. 1, A Survey of Asia in 1988: Part 1 (Jan., 1989), 73-75. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644518>

⁸⁸⁵ Um 1989. 77-80. o.

⁸⁸⁶ Um, Khatharya: Cambodia in 1989: Still Talking but No Settlement, Asian Survey, Vol 30. No. 1, A Survey of Asia in 1989: Part 1 (Jan., 1990), 96. o. (utolsó letöltés: 2018. 05. 30.) <http://www.jstor.org/stable/2644778>

A tárgyalások fő vonala az lett, hogy a vietnámi csapatkivonást minden érintett fél számára elfogadható, átfogó politikai rendezéssel kössék össze. Ennek jegyében került sor a párizsi konferencia megrendezésére, ami azonban nem hozott eredményt. 1989. szeptember 27-én sor került a vietnámi csapatkivonásra. Több mint 26 000 katona hagyta el Kambodzsát a szovjet blokk képviselőinek, a thai parlament néhány tagjának és újságíróknak a jelenlétében, vagyis átfogó ellenőrzési mechanizmus megléte nélkül. Mindez bizalmatlanságot szült, és később napvilágot láttak olyan állítások, hogy a vietnámi fegyveres erők tagjai kambodzsai egyenruhában az országban maradtak. A kambodzsai belpolitikában pozitív változások kezdődtek. Az ország nevét megváltoztatták Kambodzsai Népköztársaságra, és a buddhizmus ismét államvallás lett.⁸⁸⁷

A VSZK kivonulása után az erőszak újra fellángolt, mivel minden kambodzsai fegyveres csoport igyekezett kiterjeszteni a területét annak érdekében, hogy a várható tárgyalásos megoldásnál erősebb alkupozíciója legyen. Vannak olyan feltételezések, hogy a Szovjetunió jelentős katonai támogatást nyújtott a kambodzsai vezetésnek a VSZK kivonulása körüli időszakban.⁸⁸⁸ Hun Szent kihívás érte a saját sorokból, mivel a békülékeny és VSZK-barát stratégiai víziója nemtetszést váltott ki. A problémákat tetézte, hogy az etnikai ellentétek ismét erőszakba csaptak át a vietnámi kisebbség és a kambodzsai többség között. Mindez romló gazdasági lehetőségekkel párosult, ami a feketegazdaság virágzását és az életszínvonal csökkenését hozta magával. Ez nem meglepő annak ismeretében, hogy korábban a kambodzsai állam költségvetésének jelentős részét a szovjet blokk államainak támogatása tette ki, ami a Szovjetunió meggyengülésével nagymértékben visszaesett.⁸⁸⁹

Ebben a helyzetben a vöröskhmer-erők fokozódó gerillaakcióit nagyobb szabású támadó műveletek kísérték a jelentősebb városok ellen, részben zsákmányolt, részben kínai eredetű páncélosokkal és nehézfegyverekkel. A kambodzsai kormány nem volt képes ezeket megakadályozni, de növelte a támadásait a vöröskhmer-területek ellen.⁸⁹⁰

8.16. A KAMBODZSAI KONFLIKTUS LEZÁRÁSA

1989. november 16-án az ENSZ közgyűlése határozatot fogadott el, amelyben felszólította a konfliktusban résztvevő főbb szereplőket, hogy közösen alkossanak kormányt, amely előkészíti a választásokat Kambodzsában. A VSZK nem támogatta a határozatot, így annak végrehajtása nem volt lehetséges.⁸⁹¹ Az ENSZ-találkozók folytatódtak 1990-ben, ezeken megerősítették minden külföldi katonai erő ellenőrzött kivonásának szükségességét, de a tűzszünet feltételeiben és ellenőrzésének módjában nem történt előrelépés. A diplomáciai megoldást nehezítette, hogy mind a VSZK-t, mind a KNK-t illetően erős volt a gyanú, hogy nem hagytak fel az általuk preferált csoport-

⁸⁸⁷ Um 1990. 96-99. o.

⁸⁸⁸ Um 1990. 100-101. o.

⁸⁸⁹ Kroef, Justus M. van der: Cambodia in 1990: The Elusive Peace, Asian Survey, Vol 31. No. 1, A Survey of Asia in 1990: Part 1 (Jan., 1991), 94-95. és 98-99. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2645190>

⁸⁹⁰ Kroef 1991. 97. o.

⁸⁹¹ Um 1990. 100. o.

tok támogatásával. Az Egyesült Államok 1990 szeptemberében bejelentette, hogy hajlandó közvetlen tárgyalásokat kezdeni a kambodzsai kormánnyal. A vörös khmerek kormányalakítási javaslata elfogadhatatlan volt a Hun Szen-féle vezetés számára. Az ENSZ a megoldás előmozdítására a békefenntartás kérdését vette előbbre, és 1990 augusztusában megállapodás született egy békefenntartó erő létrehozásáról, amely garantálja az átmeneti időszak nyugalvét és a választások előkészítését.⁸⁹²

Ez a megállapodás volt az alapja a későbbinek, amelyet az ENSZ BT öt állandó tagja a párizsi tárgyalási folyamatban résztvevő államokkal közösen dolgozott ki. A munkát nagymértékben segítette, hogy a nemzetközi helyzet a Szovjetunió szétesésével, valamint a KNK és a VSZK lassú diplomáciai közeledésével pozitív irányba mozgott, és a VSZK-ban és Kambodzsában a súlyosbodó gazdasági problémák szintén a megállapodás szükségességét erősítették. Az 1991 júniusi dzsakartai találkozó hozta el a várt áttörést, amikor is Hun Szen és Szihanuk jelezték, hogy hajlandóak a hatalommegosztásra, a KNK pedig nyomást gyakorolt a vörös khmerekre, hogy az alakuló megállapodással szemben ne fejtessenek ki ellenállást.⁸⁹³

A következő, augusztusi találkozón a felek megállapodtak a tűzszünet ellenőrzésében, a külföldi csapatok kivonásában, a felkelő erők demobilizálásában, a politikai rendszer jellegében és egy új alkotmány alapelveiben. A dokumentumot 1991. október 23-án írták alá Párizsban. Ezzel egy átmeneti időszak kezdődött, amely az alkotmányozó gyűlés összehívásáig tartott. Az alkotmányozó gyűlésnek az ENSZ felügyelete alatt végrehajtott választások után kellett megalakulni és később törvényhozó testületté válni. A dokumentumban foglaltaknak megfelelően jött létre az UNAMIC (United Nations Advance Mission in Cambodia, az ENSZ Előkészítő Missziója Kambodzsában), az ENSZ katonai-civil szerve, amelynek felügyelnie kellett az egész folyamatot, illetve előkészíteni az UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia, az ENSZ Kambodzsai Átmeneti Hatósága) létrehozását.⁸⁹⁴

Az UNTAC feladata volt felügyelni a külföldi erők kivonulását és a választásokat, kivizsgálni az 1991 májusától érvényben lévő tűzszünet megsértéseit, előkészíteni a hadviselő felek fegyvereseinek demobilizálását és segíteni a visszatérő menekültek letelepítését.⁸⁹⁵ A hatóság 325 000 thaiföldi táborokban élő kambodzsai menekült letelepítésénél segédkezett. 18 hónapos mandátumot kapott, ezalatt a fentebbieken felül tanácsadók küldésével kellett biztosítani az államapparátus semlegességét, és átfogó lakossági felvilágosítási programot kellett végrehajtania. Ehhez 15 900 békefenntartó, 3600 rendőr és 3000 igazgatási szakember állt a rendelkezésére.⁸⁹⁶

Az UNTAC helyzetét nehezítette, hogy a vörös khmerek nem engedték őket a területükre, nem kívántak vele együttműködni, és fegyveres incidensekre is sor került, ezért az ENSZ BT döntése alapján 1993-ra tervezett általános választásokat azon a területen kellett megtartani, ahol az UNTAC akadálytalanul tudott működni.⁸⁹⁷

⁸⁹² Kroef 1991. 100-102. o.

⁸⁹³ Brown, Frederick Z.: Cambodia in 1991: Uncertain Peace, Asian Survey, Vol 32. No. 1, A Survey of Asia in 1991 (Jan., 1992), 89-90. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2645203>

⁸⁹⁴ Brown 1992. 90-91. o.

⁸⁹⁵ Brown 1992. 92-93. o.

⁸⁹⁶ Brown, Frederick Z.: Cambodia in 1992: Peace at Peril, Asian Survey, Vol 33. No. 1, A Survey of Asia in 1992 (Jan., 1993), 84-85. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2645290>

⁸⁹⁷ Brown 1993. 85-87. o.

1993 elején a kambodzsai kormány és a vörös khmerek között fegyveres összecsapások voltak. Bár a belpolitikai klíma nagymértékben romlott, a májusi választás lezajlott. A vörös khmerek nem indítottak támadásokat a választások alatt, a többi politikai erőt a nemzetközi támogatóik a választáson való részvételre buzdították. A részvétel 85%-os volt, de a résztvevő politikai csoportok a választás után azonnal vádakkal illeték egymást, egy puccskísérletre is sor került. Végül kompromisszumos megoldásként egy megosztott politikai rendszert alakítottak ki egy első és egy második miniszterelnökkel és a stratégiai minisztériumok kettős felügyelet alá helyezésével. Ezután elfogadták az új alkotmányt, amely visszaállította a királyságot mint államformát, demokratikus berendezkedéssel. Az UNTAC mandátuma 1993. szeptember 24-én lejárt, az alkotmányát nem sokkal később kivonták, és csak egy jelképes ENSZ-jelenlét maradt az országban.⁸⁹⁸

⁸⁹⁸ Um, Khatharya: Cambodia in 1993: Year Zero Plus One, Asian Survey, Vol 34. No. 1, A Survey of Asia in 1993: Part 1 (Jan., 1994), 72-73., 75-77. és 81. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2644959>

9. VIETNÁM BÉKÉJE

9.1. A VSZK BELPOLITIKAI TURBULENCIÁI

A keleti blokk összeomlása után és a VSZK megváltozott helyzete nyomán a politikai ellenzék aktívabbá vált, a korábbi szigorú belső egység részleges felbomlott. A buddhista ellenzék Hué városában számos kisebb tüntetést szervezett, melyet olykor rendbontások is kísérték. A külföldön élő vietnámiak politikai csoportjai a maguk módján igyekeztek változásokat kicsikarni, kevés eredménnyel. A gazdaságirányításban is keletkeztek anomáliák, amelyek elsősorban a vegyesvállalatok önállóbb működéséből fakadtak. A fiatalok körében tapasztalható elégedetlenség és a piacgazdasági reformokból következő regionális feszültségek – északon és délen eltérő okokkal – aggodalmat keltettek az állami vezetésben. Douglas Pike véleménye szerint az alapp probléma a szociális konszenzus hiánya volt arra vonatkozóan, hogy a VSZK társadalma milyenné kíván válni.⁸⁹⁹

A VSZK biztonsági apparátusa figyelt arra, hogy a fenti folyamatok és a fokozódó nyitás a nemzetközi partnerek felé kontrollált mederben folyjék. A gazdasági és politikai nyitás a régióban maga után vonta a vallási és ellenzéki csoportok tevékenységének fokozódását, emellett a korrupció mértéke is jelentősen emelkedett. Utóbbit bűnüldözési eszközökkel igyekeztek elfojtani, átható eredmény nélkül.⁹⁰⁰ Az 1980-as sikeres költségvetési politika egyik nem kívánt következménye lett, hogy a lakossági ellátás színvonala nagymértékben esett. Az oktatási és az egészségügyi ellátás színvonalának csökkenése és költségessé válása az ország jelentős részén tapasztalható szegénységgel együtt a feketegazdaság növekedéséhez vezetett.⁹⁰¹

A külföldi sajtó képviselőivel szemben is merültek fel problémák. 1996-ban a vietnámi hatóságok korlátozták az idegen nyelvű reklámozás lehetőségeit, és nehezítették a külföldi újságírók működési szabályain. Külföldön ezt úgy látták, hogy a VSZK a külső hatások csökkentésére törekszik.⁹⁰² 1997 elején a belügyminisztérium és a hadsereg politikai osztálya aktív propagandatevékenységet fejtett ki a külföldi érdekeltségű cégek ellen, mondván, hogy kémeket toboroznak és a külföldi sajtót használják fel az állam meggyengítésére.⁹⁰³

Az új kihívások egyike a növekvő drogkereskedelem volt. Az erre adott válasz részeként a VSZK szerepet vállalt az ENSZ regionális drogellenes programjában.⁹⁰⁴

⁸⁹⁹ Pike, Douglas: Vietnam in 1993: Uncertainty Closes In, Vol. 34. No. 1, A Survey of Asia in 1993: Part I (Jan, 1994), 68-69. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2644958>

⁹⁰⁰ Goodman, Allan E.: Vietnam in 1994: With peace at Hand, Asian Survey, Vol. 35. No. 1, A Survey of Asia in 1994: Part I (Jan, 1995), 95. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645135>

⁹⁰¹ Womack, Brantly: Vietnam in 1995: Success in Peace, Asian Survey, Vol. 36. No. 1, A Survey of Asia in 1995: Part I (Jan, 1996), 76. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645557>

⁹⁰² Womack, Brantly: Vietnam in 1996: Reform Immobilism, Asian Survey, Vol. 37. No. 1, A Survey of Asia in 1996: Part I (Jan, 1997), 81. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645777>

⁹⁰³ Sidel, Mark: Vietnam in 1997: A Year of Challenges, Asian Survey, Vol. 38. No. 1, A Survey of Asia in 1997: Part I (Jan, 1998), 81. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645471>

⁹⁰⁴ Sidel 1998. 82. o.

Ellenállás mutatkozott az infrastrukturális projektek végrehajtásával szemben. A nem hatékony és helyenként önkényes vidéki igazgatás, illetve a korrupció elleni tüntetések is borzolták a közhangulatot számos vidéki területen és néhány városban. A politikai tevékenység miatt elítéltek száma szintén nőtt ebben az időben. A növekvő elégedetlenség miatt bővítették a belügyminisztérium jogköreit, amit bíráltak az emberi jogi szervezetek.⁹⁰⁵

A lakossági internet-hozzáférés gyakorlatának szabályozása komoly vitákat váltott ki az állami szervek között. Az internet gazdasági lehetőséget és a kommunikációs szabadság növelését is jelentette, ezért a belügyminisztérium, a telekommunikációban érdekelt és a gazdaságért felelős állami szervek is beleszólást akartak a terjedésébe. A kezdeti szabályozás restriktív lett, az állami szervek szigorú szabályozás alá estek arra vonatkozóan, hogy milyen jellegű információkat közölhetnek.⁹⁰⁶

1998-ban több korrupcióellenes vidéki megmozdulásra került sor. Több fórumon fogalmazódtak meg kritikák a VKP magas rangú tagjai ellen ugyanúgy, mint állami intézmények ellen. Az emberi jogi szervezetek kritikái sokasodtak, részben ezekre válaszul a VSZK több fordulóban amnesztiát hirdetett, melyek keretében köztörvényes és politikai bűncselekmények miatt elítélteket egyaránt szabadon bocsátottak. Nemzetközi emberi jogi szervezetek indítottak kampányt a politikai foglyok és a munkások jogainak védelmében, és kezdeményezték az ENSZ szerepvállalását.⁹⁰⁷

A délkelet-ázsiai válság hatására a munkanélküliség jelentősen megnőtt a városokban és vidéken egyaránt. Az 1997-es vidéki tüntetések után a fejlesztések egy részét a vidéki területekre koncentrálták, ami a gyorsan növekvő népesség és a nemzetközi gazdasági változások miatt nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, és a szociális helyzet kiélezetté vált. Azonban volt pozitív hozadéka is: a megnövelt támogatás következtében a mezőgazdaság jobban teljesített.⁹⁰⁸

A nehéz gazdasági helyzetben a disszidensek tevékenysége is fokozódott, amire a VSZK letartóztatásokkal válaszolt. Az országban működő jelentősebb vallási csoportok a vallásszabadságot korlátozó intézkedések megszüntetésére szólítottak fel. A VKP a párton belüli ellenzékkel szemben kizárásokkal élt, a vallási csoportokkal szemben viszont óvatos volt, mert az erélyes fellépés nemzetközi visszhangja kedvezőtlen lett volna az ország számára az Egyesült Államokkal folytatott diplomáciai találkozókra.⁹⁰⁹

2001 februárjában zavargások törtek ki három tartományban, kisebbségek által lakott területeken. A tüntetéseket elsősorban a korrupció, a vietnámi földművesek megjelenése a tradicionális nemzetiségi területeken, valamint a vallási korlátozások váltották ki. Az állami szervek a hadsereg és a rendőrség bevetésével válaszoltak a megmozdulásokra. A pártvezetés két tisztségviselőt küldött a helyszínre, hogy felderítsék a kialakult helyzetet. Később a VKP főtítkára utazott az érintett régiókba, hogy csökkentse a feszültséget, és amellet, hogy az etnikai közösségek és a helyi igazgatási szervek hatékonyabb együttműködésére szólított fel, ígéretet tett a szociális helyzet javításá-

⁹⁰⁵ Sidel 1998. 82-83. o.

⁹⁰⁶ Sidel 1998. 88. o.

⁹⁰⁷ Sidel 1999. 92-94. o.

⁹⁰⁸ Nguyen Manh Hung: Vietnam in 1999: The Party's Choice, Asian Survey, Vol. 40. No. 1, A Survey of Asia in 1999: Part I (Jan-Feb, 2000), 100-101. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/3021225>

⁹⁰⁹ Nguyen 2000. 102-103. o.

ra.⁹¹⁰ A zavargások következtében körülbelül ezren Kambodzsába menekültek, és menedékjogot kértek hatósági üldözésre hivatkozva. Ez csorbította a VSZK tekintélyét a nemzetközi téren.⁹¹¹

A problémákat nem sikerült megoldani, az elégedetlenség továbbra is fennállt. 2002-től a VKP vezetése a „nagy nemzeti egység” jelszava alatt igyekezett az elégedetlenkedőket becsatornázni, a megmozdulások azonban nem szűntek meg. 2002-ben egy jelentős korrupciós ügyet tárgyaltak, amelyben több magas rangú párt- és állami vezető is érintett volt. Az ügy nyomán a kormányzat aktívabb fellépésbe kezdett a fennálló (elsősorban földtulajdont érintő) jogi viták megoldása érdekében, és arról is döntés született, hogy a magas rangú párt- és állami funkcionáriusokat háromévenként rotálni fogják.⁹¹²

2003-ban a párt a vallási szervezetek alaposabb kontrolljáról döntött, és elkötelezte magát a korrupció elleni harc mellett. Az év folyamán döntés született az etnikai kisebbségeknek nyújtandó támogatás növeléséről, de a helyi igazgatási viszonyok megváltoztatása nem került napirendre.⁹¹³

A gazdasági növekedés a kétezres évek közepére lehetővé tette, hogy a munkavállalási lehetőségek javuljanak, a kormány pedig hozzákezdett a szociális háló kiszélesítéséhez. Ennek köszönhetően a szociális elégedetlenség csökkent. Az állami vezetés hozzálátott a helyi szinten tapasztalható visszaélések felszámolásához, és elkezdte az országon belüli migráns munkaerő helyzetének javítását. Az oktatásban és az egészségügyben a növekvő ráfordítások ellenére helyenként új és fokozódó terhek hárultak az állampolgárokra. A kisebbségi zavargások miatt helyi nyelveken történő rádió- és tévéadások bővítése mellett döntöttek, részleges vallási és oktatási liberalizációt hajtottak végre, és javították a szociális ellátást az érintett területeken. Újdonság volt az is, hogy az infrastrukturális fejlesztésekre kisajátított földterületért (amiért korábban csekély kárpótlás járt) a piaci ár 90%-át megfizették, felszámolva ezzel egy jelentős feszültségforrást. A vietnámi kormány 2005-ben kiállt az emberi jogok mellett, és rámutatott az elmúlt időszak pozitív irányba mutató változásaira.⁹¹⁴

A korrupció elleni harc megkönnyítése érdekében 2006-ban új törvényt fogadtak el, amely azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A végrehajtása ugyanis intézményi oldalról nem volt megfelelően átgondolva, és az állami szervek részéről ellenállás mutatkozott a szabályok betartásával kapcsolatban.⁹¹⁵

2006-ban kiterjedt munkássztrájkok voltak a külföldi tulajdonú vállalatoknál amiatt, hogy az 1999-ben megállapított minimálbért a következő években a jelentős infláció ellenére sem emelték. 2006 első félévében 303 sztrájkra került sor, ami jelentős növekedés volt az előző évhez képest, de történelmi összehasonlításban is. A megmozdulásokra a kormányzat 40%-os minimálbér-emeléssel válaszolt, és a Vietnámhazai tulajdonúaknál is sor került

⁹¹⁰ Thayer, Charles A.: Vietnam in 2001: The Ninth Party Congress and After, Asian Survey, Vol. 42. No. 1, (January/February, 2002), 82. és 86. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2002.41.1.81>

⁹¹¹ Amer 2010. 214. o.

⁹¹² Abrami 2003. 96-98. o.

⁹¹³ Fforde, Adam: Vietnam in 2003: The Road to Ungovernability? Asian Survey, Vol. 44. No. 1, (January/February 2004), 126. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2004.44.1.121>

⁹¹⁴ Hy V. Luong: Vietnam in 2005: Economic Momentum and Stronger State-Society Dialogue, Asian Survey, Vol. 46. No. 1, (January/February 2006) 150-154. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2006.46.1.148>

⁹¹⁵ Vo 2008. 35. o.

emelésre, igaz, csekélyebb mértékben.⁹¹⁶ A szegénység a kilencvenes évek elejéhez képest nagymértékben csökkent, a hivatalos adatok szerint az 1993-as 59%-ról 2007-re 18%-ra.⁹¹⁷

2008-ban a hatóságok engedélyeztek egy nemzetközi buddhista összejövetelt Hué városában, amire 84 országból érkeztek résztvevők. Az állam részéről ez fontos gesztus volt, mivel kommunista államban ilyen jellegű és méretű rendezvényre még nem került sor, és mutatta, hogy a központi vezetés hajlandó a vallási kérdéseket rugalmasan kezelni.⁹¹⁸ Összességében a kisebbségek és a vallási csoportok helyzetét hatékonyabban kezelték, mint korábban, de így sem volt köztük felhőtlen a viszony. A hatóságok nagy erőfeszítéseket tettek azért, hogy elkerüljék a 2000-es évek első felében tapasztalt megmozdulásokat.⁹¹⁹

A 2008-as gazdasági világválság hatással volt a vietnámi társadalomra is. A lassuló gazdaság és a növekvő infláció a korrupció növekedését, illetve a szociális ellátás romlását hozta, ami növelte a társadalmi feszültségeket, de nem élezte ki a korábbiakhoz hasonló mértékben, mivel az életszínvonal a megelőző időszakokhoz képest relatíve magas volt.⁹²⁰

2009-ben a vietnámi hatóságok egy jelentős környezetvédelmi mozgalommal találkoztak, amikor a közép-vietnámi bauxittermelési terveket akarták megvalósítani. A bauxit kitermelésének a környezetre és az emberi egészségre káros hatásai miatt kialakuló protestmozgalom megmozgatta az értelmiséget, és neves támogatókat is maga mögé állított.⁹²¹

9.2. A VKP VÁLTOZÓ SZEREPE A HIDEGHÁBORÚ UTÁN

Az 1991-es év fontos a VSZK történetében, a korábban megindult változások egy része ekkorra érett be: Kambodzsa kérdésében Vietnám egyértelműen a nemzetközi megoldást választotta, a piaci jellegű reformok sikeresek lettek és a politika is elfogadta őket. A Kínával és az Egyesült Államokkal fennálló rossz kapcsolat kezdett pozitív irányba mozdulni.⁹²²

1991 júniusában volt a VKP 7. kongresszusa, ahol megújultak a párt legfontosabb testületei. A tisztújítás eredményeként a „régí gárda” majdnem teljesen kikerült a vezetésből. A kongresszus átalakította a pártapparátust – amelytől nagyobb rugalmasságot vártak –, és elfogadott egy ambiciózus gazdasági stratégiát, amelynek célja volt, hogy

⁹¹⁶ Hy 2007. 170. o.

⁹¹⁷ Vo X. Han: Vietnam in 2007: A Profile in Economic and Socio-Political Dynamism, Asian Survey, Vol. 48. No. 1, (January/February 2008), 30. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2008.48.1.29>

⁹¹⁸ Vo X. Han: Vietnam in 2008: A Dynamic Course Encountering Setbacks and Challenges, Asian Survey, Vol. 49. No. 1, (January/February 2009), 189-190. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2009.49.1.185>

⁹¹⁹ Amer 2010. 213-214. o.

⁹²⁰ Fforde 2012. 178. o.

⁹²¹ Cheng 2011. 400. o.

⁹²² Pike, Douglas: Vietnam in 1991: The Turning Point, Asian Survey, Vol. 32. No. 1, A Survey of Asia in 1991: Part I (Jan, 1992), 74. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645201>

2000-ig megoldódjanak a jelentősebb gazdasági és külkapcsolati problémák. A kongresszus egyik központi témája az európai és a szovjetunióbeli változások voltak, és azok rájuk gyakorolt hatása. Az állampárt elutasított mindent, amely a rendszer jellegének megváltoztatására irányult, és ez a trend a későbbiekben is erőteljes maradt.⁹²³

A pártkongresszus és a nemzetgyűlés éves ülése megerősítette a piacgazdasági reformok szükségességét, amit ideológiailag is elfogadhatónak minősítettek. Ennek ellenére ekkor még voltak gátló tényezők, amelyek csökkentették a piaci reformok eredményességét. Az infláció magas volt, de a lakossági ellátás javult. Az összesen 2,4 milliárd dollárt kitevő külföldi befektetések elsősorban a kőolaj-infrastruktúrára koncentráltak, ide került a befektetett összeg több mint egyharmada. Jelentős regionális különbségek voltak, a gazdasági helyzet a déli országrészben jobb volt, mint északon.⁹²⁴ A gazdasági reformok eredményeként megjelent egy vagyonosabb réteg északon és délen egyaránt, de összességében a szegénység volt jellemző, elsősorban vidéken.⁹²⁵ Közben az állampárt társadalmi beágyazottsága – elsősorban a fiatalok körében – csökkenni kezdett, amiben fontos szerepe volt a korrupciónak.⁹²⁶

Bár hivatalosan a VKP irányvonala meghatározta a párt és az állam viszonyát, a politikai reformok bevezetésének szükségessége, időzítése és a változások jellege erősen megosztotta a pártvezetést. Bár konszenzusosnak volt mondható az az álláspont, hogy nincs lehetőség jelentős változtatásokra, a kelet-európai és szovjet tapasztalatok tükrében az állampárt vezető szerepének megőrzése bizonytalanná vált. A gazdasági liberalizáció és az azzal járó politikai következmények miatt felmerült a többpártrendszer bevezetésének lehetősége is, de ez végül nem járt eredménnyel. Ugyanakkor a 7. kongresszus határozata értelmében ténylegesen növelték a nemzetgyűlés szerepét. Számos új törvény született, és létrejött egy felügyeleti rendszer, amely többek között a törvények hatékonyságát és az állami bürokráciát is ellenőrizte.⁹²⁷

1996-ban volt a VKP 8. kongresszusa, előtte a megfigyelők konzervatív fordulatot jósoltak a gazdaságpolitikában. Valóban, a kongresszus azt tűzte ki célul, hogy az állam domináljon a gazdaságban. Ennek megfelelően növelte a központi irányítás szerepét a tartományi hatáskörök rovására. A legfontosabb pártvezetők személyében nem történt változás. A nemzetgyűlés is a központosítás kérdését tűzte napirendre, amit az államigazgatásban jelentős személyi változások kísérték. A kongresszusi határozatok eredménye ellentmondásos volt, mivel a gazdasági reformok mélyítése további decentralizációt igényelt volna, a reformok társadalmi hatásainak kezeléséhez viszont erőteljesebb politikai kontrollra lett volna szükség. A gazdasági növekedés szükségessége és a szociális helyzet javítására való törekvés mindenesetre egyfajta kényszerpályára terelte a pártot.⁹²⁸

1997-ben szinte teljesen lecserélődött a legfelső vezetés: új államelnököt, miniszterelnököt és miniszterelnök-helyetteseket neveztek ki, és részlegesen átalakult a kabinet is. Nem sokkal később a VKP is új főtárgyalt választott. Az új vezetés kritizálta az addigi reformkurzus néhány elemét (például: a függést a külföldi tőkéktől), de összességében a politikai és gazdasági reformok felgyorsítása mellett foglalt állást.⁹²⁹

⁹²³ Pike 1991. 75-76. és 78. o.

⁹²⁴ Pike 1991. 76-78. o.

⁹²⁵ Pike 1994. 65. o.

⁹²⁶ Avery, Dorothy R.: Vietnam in 1992: Win Some; Lose Some, Asian Survey, Vol. 33. No. 1, A Survey of Asia in 1992: Part I (Jan, 1993), 70. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645288>

⁹²⁷ Pike 1994. 66-68. o.

⁹²⁸ Womack 1997. 84-86. o.

⁹²⁹ Sidel 1998. 80-81. és 84. o.

A délkelet-ázsiai gazdasági válság idején az állampárt a belső stabilitás fontosságát hangsúlyozta, ami a gazdasági reformok lassítását vonta maga után. A párt szilárd ideológiai és szervezeti alapokra helyezését jelölték meg célként, amit a belső ellentétek és feszültségek felszámolásával tartottak megvalósíthatónak. Kétéves programot fogadtak el a kritika és önkritika jegyében, amittől azt remélték, hogy helyreállítja a párton belüli fegyelmet. A VKP komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy a ráirányítsa a figyelmet az általa elért eredményekre, és akadályozza a többpártrendszer bevezetését.⁹³⁰

A 2001-es, 9. kongresszust politikai bizonytalanságok előzték meg. A VKP főtítkárárt komoly kritika érte, mivel a gazdaság teljesítménye továbbra is elmaradt a várakozásoktól, és a korrupciót sem sikerült letörni. Felmerült, hogy túlzottan Kína-párti politikát folytat, és a Tonkini-öböllel kapcsolatos tárgyalásokon túl nagy engedményeket tett Kínának. Ezeken túl lehallgatási botrányba keveredett, a vád szerint a katonai hírszerzést felhasználva hallgattatta le a riválisai telefonját. Emiatt már a kongresszus előtt eldőlt, hogy új főtítkár kerül a párt élére.⁹³¹

A 9. kongresszus megreformálta a párt intézményrendszerét, csökkentette a központi bizottság létszámát, amelybe számos új tag is bekerült. A politikai bizottság létszámát is csökkentették, itt is volt tisztújítás, ide három új tag érkezett. A katonai képviselőket nagymértékben csökkentették a politikai bizottságban, a központi bizottságban viszont nőtt a katonai jelenlét. A szervezeti reformok célja az volt, hogy a politikai bizottság súlyát csökkentsék, a központi bizottságét növeljék. A kongresszus által megválasztott új főtítkár, egy külpolitikai tapasztalatokkal rendelkező, jelentős pártkarriert befutott személy, Nong Duc Manh lett, aki kompromisszumkötésre alkalmas vezető hírében állt. Megválasztása után több fontos poszton hajtott végre személycserét, valamint jelezte, hogy folytatni fogja a párton belüli korrupció felszámolását.⁹³²

A 9. kongresszus az ipar modernizálását tartotta elsődlegesnek, Vietnám modern ipari társadalommá válását tűzte ki célul, mégpedig 2020-ra. Az önerőre támaszkodás, a belföldi tőke mozgósítása, a külföldi közvetlen befektetések bevonása és új technológiák meghonosítása voltak azok a főbb eszközök, amiket a kongresszus a cél elérése érdekében fontosnak tartott. A tervezett időszakra évi 7%-os növekedéssel számoltak, mivel így látták megvalósíthatónak a szociális egyenlőtlenségek felszámolását 2020-ig. A döntések jogi megalapozásához alkotmánymódosítást is végrehajtottak.⁹³³

A 2006-os 10. kongresszus jelentősége az volt, hogy nyitottabbá tette a vezetőválasztást a nyilvánosság számára. Első alkalommal volt lehetőség arra, hogy a kongresszusi delegáltak jelöljenek tagokat a központi és a politikai bizottságba. A legfontosabb vezetői pozíciókban nem történt változás, ami azt mutatta, hogy a párttagok általában véve elégedettek voltak a reformok ütemével, mélységével és az elért eredményekkel. A vezetés irányából új lendületet kapott a törvényi szabályozás és az átláthatóság előtérbe helyezése, amely általában demokratikusabb irányba viszi a politikai rendszert. Ezen a nyomon a nemzetgyűlés működését is átláthatóbbá tették, és a legfontosabb állami pozíciók betöltéséről szavazással döntöttek. A közvélemény-kutatások szerint ezek és a gazdasági fellendülés optimizmussal töltötték el a lakosságot a jövőt illetően.⁹³⁴

⁹³⁰ Nguyen 2000. 102-104 o.

⁹³¹ Thayer 2002. 81-82. o.

⁹³² Thayer 2002. 82-85. o.

⁹³³ Thayer 2002. 84. és 86. o.

⁹³⁴ Vo 2008. 33-34. o.

A 2011-es 11. pártkongresszus napirendjén újra a korábban megszokott problémák szerepeltek: a pártstruktúra megreformálása és a személycserék kérdése. A pártstruktúra akadályozta meg, hogy komoly hatalmi koncentráció jöhessen létre és tényleges egyszemélyi vezetés alakulhasson ki. Ez azt jelentette, hogy a külső szereplőknek a meglévő szervezetrendszeren keresztül kellett megpróbálniuk érvényesíteni az akaratukat. Az előző évtizedben viszont azt tapasztalták, hogy a pártfőtitkárt a miniszterelnök alárendeltjének tekintik, az utóbbinak így nagyobb mozgásszabadsága volt a bel- és a külpolitikában. A kongresszuson számos kritikus vélemény hangzott el a párt szerepére vonatkozóan, illetve a szocializmus és a kapitalizmus összeegyeztethetőségével kapcsolatban. Személyi kérdésekben fontos döntések születtek, új pártfőtitkárt is választottak.⁹³⁵

Egyes vélemények szerint a 11. kongresszus és az azt követő központi bizottsági ülések határozatai kevésbé voltak fontosak, mint a területek, amelyeken nem voltak képesek változást elérni. Problémás maradt a kis- és közép vállalkozások hitelezése, a korrupció elleni erőfeszítések (a korábbiakhoz hasonlóan) nem hoztak jelentős eredményt, a bankszektor és az állami nagyvállalatok reformja nem haladt érdemben előre, és a szociális ellátás sem javult. Az állampárt megváltozott helyzetét jellemzi, hogy a főtitkár nem tudta elérni a miniszterelnök leváltását annak ellenére, hogy a korrupciós vádak merültek fel ellene.⁹³⁶ A politikai eliten belüli ellentétek 2012 végén meglepő módon nyilvánosságra is kerültek a fenyegető bankválság kapcsán. Sajtóhírek szerint a politikai bizottság a felmerült problémák miatt konkrét személyt akart felelőssé tenni, a központi bizottság azonban ezt elutasította. Ez csak egy jele annak, hogy a párteliten belül komoly ellentétek feszültek.⁹³⁷

A VSZK 2013 októberében új alkotmány kidolgozásához kezdett. Ez már 2010 óta a levegőben volt, amikor a kormány olyan reformokat hajtott végre a helyi szabályozó testületek megszüntetésével, amelyek formálisan alkotmányellenesek voltak. A másik fontos ösztönző az új alkotmány megalkotására az volt, hogy az 1992-es alkotmány tartalmazott olyan elemeket, amelyek akadályozták a további gazdasági reformokat. Ilyen például az állami vállalatok előnyben részesítése a magánszektorral szemben, vagy a földtulajdon kérdése. A pártot meglepte, hogy az alkotmányozó testületet külső beadványokkal bombázták, volt olyan civil csoport, amely kész alkotmánytervezetet nyújtott be.⁹³⁸

A vietnámi nemzetgyűlés sajátos megoldást talált ki a felgyülemlett politikai ellentétek feldolgozására. 2013 nyarán egy úgynevezett „preferenciális bizalmi rangsorolást” tartott, aminek keretében a tagjai értékelhették a vezető állami funkcionáriusok munkáját. Bár a folyamat eredményeként egyetlen állami vezetőt sem menesztettek, de a rangsor sok mindent elárult róluk.⁹³⁹

⁹³⁵ Fforde, Adam: Vietnam in 2011: Questions of Domestic Sovereignty, Asian Survey, Vol. 52. No. 1, (January/February 2012) 177-178. és 180-181. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2012.52.1.176>

⁹³⁶ Fforde, Adam: Vietnam in 2012: The End of the Party, Asian Survey, Vol. 53. No. 1, (January/February 2013), 102-103. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2013.53.1.101>

⁹³⁷ Malesky, Edmund: Vietnam in 2013: Single-Party Politics in the Internet Age, Asian Survey, Vol. 54. No. 1, A Survey of Asia in 2013 (January/February 2014), 32-33. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2014.54.1.30>

⁹³⁸ Malesky 2014. 33-36. o.

⁹³⁹ Malesky 2014. 37. o.

9.3. A VSZK GAZDASÁGI FEJLŐDÉSE

Vietnám helyzete a hidegháború utáni korszak kezdetén nem volt kedvezőnek mondható. Elvesztette a legfontosabb külkereskedelmi partnerét, támogatóját és gazdaságának legfontosabb forrását, a Szovjetuniót. A szovjetek körülbelül évi egymilliárd rubeles támogatása teljesen megszűnt, és a korábbi kereskedelmi kapcsolat velük egytizedére esett vissza.⁹⁴⁰

A vietnámi gazdaság a kelet-európaihoz és a szovjethez hasonlóan számos strukturális problémával küzdött. Ezek közé tartozott a magas munkanélküliség, az alacsony termelékenység, a rossz minőségkontroll, a korrupció és számos más strukturális probléma. Bár a magántulajdonban lévő kis- és közepes vállalkozások szerepe az 1990-es évek elejére jelentősen felértékelődött, a VSZK rá volt szorulva a külföldi befektetésekre. Ennek azonban jelentős korlátai voltak addig, amíg a diplomáciai és gazdasági kapcsolatok az Egyesült Államokkal helyre nem álltak.⁹⁴¹ A mezőgazdaság ebben az időszakban jelentős fejlődést mutatott.⁹⁴²

A politikai reformok kérdése visszatérő probléma volt. 1992-ben az 1980-as alkotmány megújítására koncentráltak, azzal a céllal, hogy a párt- és állami feladatokat szétválasszák. Ezzel az volt a cél, hogy a kelet-európai hibákat elkerüljék. A folyamat eredménye egy reformista szellemű dokumentum lett, ami megerősítette a VKP vezető szerepét. Azonban kivették az alkotmányból a szociális jogok egy részét (az ingyen lakhatáshoz, egészségügyhöz stb. való jogot), erősítették a gazdasági reformokat, beleértve a magánvállalkozások működésének elősegítését, ugyanakkor a földtulajdon adásvétele továbbra sem volt elfogadott. A reform részeként visszaállították az államelnöki pozíciót, igaz meggyengítve, és erősítették a nemzetgyűlés jogköreit a gazdasági és védelmi kérdésekben. A reformok azonban mérsékeltebb ütemet mutattak, mint ahogy várták. A minisztériumok személyi összetétele, a miniszterelnök mozgásterének szűkítése és a minisztériumi reformtervek bukása mind ebbe az irányba mutattak.⁹⁴³

Azután, hogy az Egyesült Államok 1993-ban elvetette a korábbi elutasító álláspontját az ország nemzetközi hitelezésével, majd 1994-ben az embargó felfüggesztésével kapcsolatban, a nemzetközi hitelek és befektetések jelentős mértékben növekedtek. Mindez kedvező gazdasági mutatókkal párosult, mint például a kőolaj-kitermelés vártnál jelentősebb üteme.⁹⁴⁴ A VSZK-nak azt a törekvését, hogy minél jelentősebb külföldi befektetéseket vonzzon az országba, sikeresnek lehet mondani, mivel amerikai megítélés szerint is a lehetőségekhez képest liberális rendszert tudott kialakítani. Visszatartó erőt jelentett, hogy a VSZK számos fontos kérdésben, mint a jogrendszer átláthatósága, megbízható pénzügyi rendszer kialakítása, a privatizáció kérdése stb. nem úgy foglalt állást, mint a potenciális külföldi befektetők szerették volna. Másfelől, a VSZK sokáig el volt zárva a nemzetközi gyakorlattól, így nem volt egyértelmű, hogy rövid távon mennyire tudna azzal összhangban lévő gyakorlatot kialakítani.⁹⁴⁵

⁹⁴⁰ Cheng 2011. 384. o.

⁹⁴¹ Avery 1992. 71-72. o.

⁹⁴² Pike 1994. 66. o.

⁹⁴³ Avery 1992. 68-69. o.

⁹⁴⁴ Goodman 1995. 93. o.

⁹⁴⁵ Goodman 1995. 94. o.

Emellett a reformok maguk is teremtettek problémákat. A növekvő infláció, ami az 1990-es évek első felében 10% felett volt, jelentős problémát okozott, és egyes területekre különösen nagy hatást fejtett ki, mint például az élelmiszerárakra, ahol 1994-ben 39%-os volt az áremelkedés. Ez elsősorban a gyors gazdasági növekedés következménye volt, amit a VSZK nem tudott megfelelően kezelni.⁹⁴⁶ Összességében a vietnámi gazdaság jól teljesített. 1995-1996-ban 9,5%-os növekedést ért el, csökkenő inflációval, növekvő kőolaj-kitermeléssel. Viszont jelentős volt a kereskedelmi mérleghiány, és az ipari termelékenység alacsony maradt. A gazdasági növekedés hatása nem egyenletesen oszlott el a társadalomban, így a szociális helyzet továbbra is problémás maradt.⁹⁴⁷

Az 1996-2000 közötti időszak ötéves terve ambiciózus célokat fogalmazott meg. A gazdasági növekedés ütemének (a GDP 9-10%-os éves növekedésének) tartása mellett kívánták a piaci modernizációs problémákat orvosolni. A terv figyelembe vette a kialakuló regionális különbségeket, és célként tűzte ki, hogy az oktatásban, az egészségügyben, a szegénység felszámolásában stb. kialakult problémák megoldására fordítsák a plusz bevételeket.⁹⁴⁸ 1997-ben elkezdődött az állami ipar óvatos reformja, amelyet a vállalatok körüli problémák tettek szükségessé. Ezek a vállalatok fontos szerepet töltek be az importhelyettesítésben és az állami bevételek jelentős hányada is az ő adójukból származott, a reform következményei pedig – különösen szociális téren – nem voltak pontosan kiszámíthatók, ezért a politikai vezetés csak nagyon lassú folyamat keretében volt hajlandó a reformot elindítani.⁹⁴⁹

A bankszektorban is voltak problémák, amely akkor vált látványossá, mikor nem választották meg újra az állami bank igazgatóját. Ez annak volt a következménye, hogy több vietnámi bank megtagadta egy korábbi megállapodás végrehajtását, és az állami exportvállalat számára nem biztosítottak hitelkeretet, mivel annak vezetője korrupciós botrányba keveredett. Emellett a bankszektor számos egyéb problémával is küszködött: amellett, hogy a bankok az állami szektor vállalatait favorizálták a magánszektor kárára, hiányosságok mutatkoztak a hitelezés terén, a nemzetközi bankokkal való együttműködésben, stb. A külföldi befektetőknek is számos nehézséggel kellett szembenézniük, aminek szabályozási és jogi dimenziói egyaránt voltak. Ezek miatt több külföldi cég, köztük az amerikai Chrysler autógyár feladta a befektetési terveit.⁹⁵⁰

A belső nehézségek mellett sokat rontott a helyzeten az 1997-1998-as ázsiai pénzügyi krízis. A gazdaság teljesítménye visszaesett, a gazdasági reformok erősítésére ugyanakkor szükség volt, mivel a régió más országai jobban tudtak reagálni a válságra és csökkenteni a hatásait. A VKP vezetése a belső stabilitást részesítette előnyben, így a gazdasági érdekek ideiglenesen háttérbe szorultak, ami elsősorban a külföldi partnereket érintette negatívan. A VSZK 1990 óta a legalacsonyabb növekedési mutatóját (4,7-5% között) érte el 1999-ben. Több jelentős amerikai, japán és brit cég jelentősen csökkentette a vietnámi befektetéseit és jelenlétét. Az ország számára a magánszektor előtérbe állítása jelenthetett volna megoldást, ez azonban a veszteséges állami vállalatok háttérbe szorítását jelenthette volna. A vezetés nagyon óvatosan nyúlt a problémákhoz, és az állami vállalatoknak továbbra is jelentős szerepet szánt.⁹⁵¹

⁹⁴⁶ Womack 1996. 74-75. o.

⁹⁴⁷ Womack 1997. 82. o.

⁹⁴⁸ Womack 1997. 82-83. o.

⁹⁴⁹ Sidel 1998. 84-85. o.

⁹⁵⁰ Sidel 1998. 85-86. o.

⁹⁵¹ Nguyen 2000. 99-101. o.

2002-ben a gazdaság ismét a növekedés útjára lépett, fő támaszai a nem állami szektor, illetve a külföldi befektetők által támogatott vállalatok voltak. A külföldi támogatást nem élvező magáncégek a növekvő számuk ellenére nem váltak gazdasági tényezővé. A növekedés mértéke azt mutatta, hogy a külföldi befektetők bizalma helyreállt, emellett a külföldön élő vietnámi közösségek is elkezdtek magántőkésként megjelenni az országban. Vietnám Kína után a második legnagyobb célország lett a külföldi befektetők számára. A kedvezően alakuló folyamatot veszélyeztette, hogy 2002 elején a motorgyártás kapcsán vitába keveredtek Japánnal. A vitát végül rendezték, a japán vállalatok továbbra is megszorítás nélkül működhetek az országban.⁹⁵²

A VSZK a növekvő mezőgazdasági kapacitásainak védelmében csatlakozott több nemzetközi szervezethez, illetve egyezményhez. A rizs-, kávé- és borskereskedelemben kedvező helyzetben lévő országgént ezt részben azért tette, hogy hatással lehessen ezeknek a termékeknek az árképzésére.⁹⁵³

2002-ben meghirdették az állami nagyvállalatok privatizációjának irányelveit. Jelezték, hogy a stratégiai iparágakban az állam továbbra is kizárólagos tulajdonos marad, és a bátorították a párttagságot, hogy vegyen részt a folyamat végrehajtásában.⁹⁵⁴

A vietnámi gazdaság a következő évben is jól teljesített, probléma volt azonban a növekvő import miatti kereskedelmi mérleghiány, ami 2003-ban körülbelül 4,5 milliárd dollár volt. A folyamat 2001-ben kezdődött, és 2003-ra megkerülhetetlen akadállyá vált.⁹⁵⁵

Az IMF 2002-ben jelentős hitelt nyújtott Vietnamnak. 2003-ban jelezte, hogy a növekedés nem kiegyensúlyozott, és kétségek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy az állami és pártvezetés mennyire elkötelezett a piaci reformok folytatása mellett. Megállapította, hogy az állam egyre nagyobb mértékű befektetéseket hajtott végre, amelyek jelentős hányada elveszett a korrupció miatt. Az állami vállalatok lassan növekedtek, és a reformjuk is lassult. Az IMF rövid időre fel is függesztette a hitelek folyósítását, mivel elégedetlen volt az állami bankok ellenőrző munkájával.⁹⁵⁶

Az ország 2005-ben kiemelkedő gazdasági növekedést ért el, a legnagyobb kereskedelmi partnerei az Egyesült Államok, Japán és Kína voltak. Az országba áramló bevételek új és fontos forrása lett a külföldön dolgozó vietnámiak hazautalt jövedelme – becslések szerint 400 000 vietnámi vállalt legalább ideiglenes munkát külföldön. 2005-ben sikerrel dobtak piacra államkötvényeket az Egyesült Államokban. A vezetés egy újabb liberalizációval lehetővé tette a külföldi tulajdon 30% helyett 49%-ra növelését, amely szintén fontos lépés volt. Az állam a gazdaság stimulálása érdekében jelentős összegekkel igyekezett a gazdaság szereplőit ösztönözni, ez pedig a növekvő szociális kiadásokkal együtt az államadósság és az infláció növekedéséhez vezetett, az utóbbi ismét 10% körül mozgott.⁹⁵⁷

A vietnámi törvényhozás 2005-ben növelte a gazdasági reformtevékenységet, mivel az ország 2006-ban csatlakozni kívánt a WTO-hoz. A reformok az addigi problémás területeket érintették (bankrendszer, befektetések,

⁹⁵² Abrami, Regina M.: Vietnam in 2002: On the Road to Recovery, Asian Survey, Vol. 43. No. 1, (January/February 2003), 91-94. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2003.43.1>

⁹⁵³ Abrami 2003. 95. o.

⁹⁵⁴ Abrami 2003. 96. o.

⁹⁵⁵ Ffrode 2004. 122. o.

⁹⁵⁶ Ffrode 2004. 123-124. és 128. o.

⁹⁵⁷ Hy 2006. 148-149. o.

szellemi tulajdon stb.), de foglalkoztak más területekkel is (korrupció, bürokratikus pazarlás stb.).⁹⁵⁸ Az Egyesült Államokkal a terveknek megfelelően 2006 májusában zárták le a tárgyalásokat a WTO-belépésre vonatkozóan, a multilaterális tárgyalásaikat pedig októberben. 2006 novemberében lett a VSZK a WTO tagja.⁹⁵⁹ A belépés után a vietnámi gazdaság tovább erősödött az ipar és a szolgáltató szektor növekedésének köszönhetően.⁹⁶⁰

A VSZK 2006-ban folytatta a privatizációt, az állami vállalatok egy részét részvénytársaságokká alakították. A kormány célja az volt, hogy 2010-re aránylag kevés állami vállalat maradjon meg tisztán állami vállalatnak. A piaci reformok jegyében történtek lépések az ártámogatások megszüntetése érdekében. Folytatódott a gazdasági és jogi reformok törvénybe iktatása is, de itt akadtak fennakadások. A korrupcióellenes fellépés hangsúlyos maradt, mivel 2006-ban is kerültek nyilvánosságra olyan korrupciós ügyek, amelyekben érintettek voltak magas rangú állami tisztviselők.⁹⁶¹

A jelentős növekedés ellenére számos strukturális problémát nem sikerült megoldani. Az úthálózat kiépítetlensége, az energia- és vízellátás hiányosságai és a szakképzett munkaerő hiánya mind gátjai voltak a gazdasági növekedésnek. A külföldi partnerek ezek mellett a törvényi háttérben tapasztalható hiányosságokra is panaszkodtak. A külföldi közvetlen befektetések mértéke mindezek ellenére tovább nőtt, 2007 első tíz hónapjában 11,26 milliárd dollárt tett ki.⁹⁶²

2008 a világgazdaságban a válság éve, a VSZK-ban a gazdasági lassulás ideje volt. A vezetés a nehézségek ellenére kitartott a gazdasági nyitás politikája mellett. A gazdasági növekedés 6,5%-ra csökkent, az export azonban relatíve jól teljesített, ami meggátolta a jelentősebb visszaesést. A növekvő nemzetközi válság ellenére 2008 rekordot állított fel a közvetlen külföldi beruházások értékében. Körülbelül 60 milliárd dollár volt a befektetések összértéke, a legjelentősebb beruházók a kelet-ázsiai térség szereplői voltak. Az infláció magas volt, 20% körüli, ami a magas deficitre és az állami vállalatokra bevezetett nagyon kedvező hitelpolitikára volt visszavezethető. A kormány az év első felében átfogó stratégiát dolgozott ki az infláció megfékezésére.⁹⁶³

A gyors reakció sem volt képes korlátozni a nemzetközi válság hatásait. A külföldi közvetlen befektetések mértéke csökkent. A legfontosabb vietnámi befektetők közé tartozó Japán és Szingapúr a válság hatására erősen visszafogta a befektetéseit. A vietnámi export fő célterületei, az Egyesült Államok és Európa a válság miatt csökkentették az importjukat. Ezek a fejlemények érzékenyen érintették a vietnámi gazdaságot.⁹⁶⁴ A visszaesés másik fontos oka az volt, hogy a növekedés elsősorban a befektetésekre épült, nem az ipari termelékenységre vagy a versenyképességre. A problémák ellenére azonban a VSZK-t továbbra is ígéretes befektetési területnek tekintették.⁹⁶⁵

⁹⁵⁸ Hy 2006. 152. o.

⁹⁵⁹ Hy V. Luong: Vietnam in 2006: Stronger Global Integration and Resolve for Better Governance, Asian Survey, Vol. 47. No. 1, (January/February 2007), 169. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2007.47.1.168>

⁹⁶⁰ Vo 2008. 30. o.

⁹⁶¹ Hy 2007. 169-171. o.

⁹⁶² Vo 2008. 31-32. o.

⁹⁶³ Vo 2009. 186-188. o.

⁹⁶⁴ Amer, Ramses: Vietnam in 2009: Facing the Global Recession, Asian Survey, Vol. 50. No. 1, (January/February 2010), 211-212. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2010.50.1.211>

⁹⁶⁵ Amer, Ramses: Vietnam in 2010: Regional Leadership, Asian Survey, Vol. 51. No. 1, (January/February 2010), 196-197. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2011.51.1.196>

A privatizációt felgyorsították a válság után, többek között privatizálták az ország második legnagyobb bankját is.⁹⁶⁶ Azonban arra is fény derült, hogy a bankszektor adósságállománya, amit döntően az állami vállalatok halmoztak fel, nagyon jelentős, és átütemezésre volna szükség, amire csak hosszú várakozás után került sor. Ez az említett negatív nemzetközi trendekkel együtt negatívan befolyásolta a vietnámi gazdaság kilátásait. A gazdasági növekedés 5% körülire esett vissza. Pozitív volt viszont, hogy a vietnámi állam csökkentette a kereskedelmi deficitjét, és az inflációt is sikerült valamelyest leszorítania.⁹⁶⁷

9.4. A VSZK NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINAK FEJLŐDÉSE

A Szovjetunió szétesésével és a keleti blokk államainak demokratizálódásával Vietnám egyik napról a másikra elvesztette korábbi megbízható partnereit nemzetközi téren. Ez alapvető változtatásokat követelt, azonban erre nem volt felkészülve. A változás jeleként egy karrierdiplomata lett a külügyminiszter, amely mutatja, hogy a korábbi külpolitikai irányvonal helyett párt- és állami szinten is elismerték, hogy multilaterális megközelítésre lesz szükség, és hogy a külgazdasági kapcsolatok építését hangsúlyosan kell kezelni a jövőben.⁹⁶⁸ Fontos céllá vált, hogy olyan államok felé nyisson, illetve azokkal javítsa a fennálló kapcsolatait, amelyek hajlandók és képesek pénzügyi segítséget nyújtani és tőkét befektetni. 1992-ben Japánnal, amely 1979-ben felfüggesztette a gazdasági segítségnyújtást, sikerült felújítani a kapcsolatot, és újra kapott onnan kölcsönöket. Ugyanebben az évben helyreállította a diplomáciai kapcsolatokat Dél-Koreával.⁹⁶⁹ A kambodzsai kaland végeztével az ASEAN-nal is igyekezett javítani a kapcsolatait, 1992-ben megfigyelőként csatlakozhatott hozzá, vezetői több látogatást is tettek a szervezet tagországaiba.⁹⁷⁰

A kapcsolatok fokozatos javulása az Egyesült Államokkal jelentősen elősegítette a térségbeli kapcsolatok javulását. Röviddel azután, hogy az Egyesült Államok felfüggesztette az embargót, thai, szingapúri, ausztrál és tajvani küldöttségek látogattak Vietnámba és onnan Malajziába, Szingapúrba és Thaiföldre. A változást a nemzetközi érdeklődésben az is mutatja, hogy 1994-ben Kanada, India, Japán és Dél-Korea miniszterelnöke is ellátogatott a VSZK-ba.⁹⁷¹ 1995-ben helyreállította a diplomáciai kapcsolatokat az Egyesült Államokkal, felvették az ASEAN-ba és keretmegállapodást kötött az Európai Unióval.⁹⁷² A diplomáciai tevékenység fokát jól jelzi, hogy 1996-ra több mint 160 országgal létesített diplomáciai kapcsolatot, mintegy 100 országgal volt valamilyen gazdasági-kereskedelmi megállapodása, és 50-nél több állam jelent meg az országban befektetőként.⁹⁷³

⁹⁶⁶ Amer 2010. 212. o.

⁹⁶⁷ Fforde 2013. 103-104. o.

⁹⁶⁸ Pike 1991. 80-81. o.

⁹⁶⁹ Avery 1992. 72-73. o.

⁹⁷⁰ Avery 1992. 73. o.

⁹⁷¹ Goodman 1995. 93-94. o.

⁹⁷² Womack 1996. 78. o.

⁹⁷³ Womack 1997. 81. o.

A WTO-ba való belépés érdekében 1996-ban egy kétéves programot kezdett el az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja (United Nations Development Program, UNDP) és Svájc segítségével, hogy felkészüljön a belépésre.⁹⁷⁴ Az Ázsiai és Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC) szervezetbe is kezdeményezte felvételét,⁹⁷⁵ erre 1997-ben sor is került.⁹⁷⁶ Csatlakozott az ASEAN szabadkereskedelmi övezet kezdeményezéséhez (ASEAN Free Trade Area, AFTA) is.⁹⁷⁷ Az ASEAN-ban fellépett annak érdekében, hogy megkönyítse Kambodzsa, Laosz és Mianmar felvételét a szervezetbe. A másik fontos törekvése az volt, hogy az ASEAN-államokat egységesebb álláspontra juttassa a KNK területi igényeivel kapcsolatban.⁹⁷⁸ Sikeres integrációját mutatja, hogy az 1998-as ASEAN-csúcsot Hanoiban tartották.⁹⁷⁹

1997-ben Kambodzsában megbuktatták a VSZK által támogatott vezetést. Az új vezetés fellépett a vietnámi etnikumú lakosság ellen, ami Vietnám részéről diplomáciai fellépést vont maga után a menekültek helyzetének megoldása érdekében.⁹⁸⁰

Az 1998-as délkelet-ázsiai gazdasági válság a VSZK-t is súlyosan érintette, kihatott az ország gazdasági növekedésére, és növelte a szociális elégedetlenséget. A válság nyomán csökkent a külföldi befektetések mértéke, elsősorban az ázsiai térségből jövő befektetéseknél. Jelentősen csökkent az export, az infláció pedig ismét 10% körülire emelkedett. Bár a VSZK és a Világbank adatai eltértek a növekedést illetően, mindkét forrás szerint jelentős volt a visszaesés. Az állami nagyvállalatok reformja leállt, a munkanélküliség nem hivatalos adatok szerint jelentősen növekedett. A válság következményeként számos külföldi vállalat vagy csökkentette a jelenlétét, vagy megpróbálta kivásárolni a partnerét, amire a VSZK újabb szabályozással válaszolt. A vietnámi fizetőeszköz, a dong jelentős értékvesztést könyvelt el.⁹⁸¹

2001-ben, a korábbi kapcsolatait megőrizve, megállapodott a Koreai Népi Demokratikus Köztársasággal abban, hogy szélesítik a kétoldalú kapcsolataikat és a kereskedelmüket.⁹⁸²

2007-ben a VSZK-t nagy többséggel választották az ENSZ Biztonsági Tanácsa nem állandó tagjai közé, ami fontos diplomáciai siker volt.⁹⁸³ Tapasztalatszerzési tér nyílt meg ezzel a vietnámi diplomácia számára, valamint a lehetőség a fellépésre a számára fontos kérdésekben, mint például a KNDK ügyében.⁹⁸⁴

⁹⁷⁴ Womack 1997. 80. o.

⁹⁷⁵ Womack 1997. 80. o.

⁹⁷⁶ Sidel 1998. 89. o.

⁹⁷⁷ Womack 1997. 81. o.

⁹⁷⁸ Sidel 1998. 89. o.

⁹⁷⁹ Sidel 1999. 95. o.

⁹⁸⁰ Sidel 1998. 89. o.

⁹⁸¹ Sidel, Mark: Vietnam in 1998: Reform Confronts the Regional Crisis, Asian Survey, Vol. 39. No. 1, A Survey of Asia in 1998: Part I (Jan-Feb, 1999), 89-92. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/2645598>

⁹⁸² Thayer 2002. 87. o.

⁹⁸³ Vo 2008. 36. o.

⁹⁸⁴ Amer 2010. 214. o.

A VSZK jelentős súlyt fektetett a legjelentősebb gazdasági partnereivel – az Egyesült Államokkal, Japánnal, Ausztráliával és Kínával – folytatott kétoldalú kapcsolatok fejlesztésére.⁹⁸⁵ Az EU-val is építette a kapcsolatait, a diplomáciai kapcsolatot 1990-ben vették fel, 1995-ben írták alá az EU-Vietnám Együtműködési Keretmegállapodást,⁹⁸⁶ 2012-ben az EU-Vietnám Keretmegállapodást az Átfogó Partnerségről és Együtműködésről.⁹⁸⁷ Az utóbbi 2016-os életbe lépése az együtműködési területeket még jobban kiszélesítette, beleértve a környezetvédelmet, a tudományos-technológiai együtműködést, az emberi jogokat, a szervezett bűnözés elleni harcot, stb. A megállapodás eredményeként évente megbeszéléseket és politikai konzultációkat tartanak az emberi jogok helyzetéről. 2015-ben lezárták a tárgyalásokat a szabadkereskedelmi megállapodásról, amely várhatóan 2018-ban lép életbe.⁹⁸⁸

A VSZK 2010-ben aktív diplomáciai tevékenységet folytatott az ASEAN-rendezvények házigazdjaként. Miniszeri találkozót, konferenciát, fórumokat és az ASEAN 17. csúcstalálkozóját is itt rendezték. A tevékenysége kiterjedt nem ASEAN-államokra is, hiszen számos regionális és régió kívüli állam együtműködik a szervezettel. A velük való erősödő kapcsolatok azért is hasznosak, mert lehetőséget adnak a kétoldalú együtműködés és a kereskedelmi kapcsolatok javítására.⁹⁸⁹

Összességében elmondható, hogy az aktív, főként a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére irányuló vietnámi külpolitika jelentős sikereket ért el. A 2010-es években megjelent a külpolitikai törekvésekben a törekvés egy hierarchia kialakítására, aminek három szintjét különböztetik meg (növekvő sorrendben):

1. átfogó partnerség,
2. stratégiai partnerség,
3. átfogó stratégiai együtműködő partnerség.⁹⁹⁰

⁹⁸⁵ Vo 2009. 191. o.

⁹⁸⁶ Lásd bővebben: Council Decision of May 14, 1996, concerning the conclusion of the Cooperation Agreement between the European Community and the Socialist Republic of Vietnam, Official Journal of the European Communities No L 136/29, 1996. (utolsó letöltés: 2018. 04. 09.) https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/framework_cooperation_agreement_en.pdf

⁹⁸⁷ Lásd bővebben: Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation Between the European Union and Its Member States, of The One Part, And The Socialist Republic Of Vietnam, of the Other Part. (utolsó letöltés: 2018. 06. 14.) <https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pca.pdf>

⁹⁸⁸ Vietnam and the EU, Delegation of the European Union to Vietnam, 2016. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) https://eeas.europa.eu/delegations/Vietnam/1897/Vietnam-and-eu_en

⁹⁸⁹ Amer 2011. 199-200. o.

⁹⁹⁰ Háda 2015. 7. o.

14. táblázat: A VSZK által kötött szabadkereskedelmi egyezmények áttekintése⁹⁹¹

elnevezés	tagok	aláírás ideje	életbe lép
Vietnám-Japán Gazdasági Partnerségi Egyezmény	VSZK, Japán	2008. december	2009. október 1.
Vietnám-Chile szabadkereskedelmi egyezmény	VSZK, Chile	2011. november 11.	2014. január 1.
Vietnám-Eurázsiai Gazdasági Unió	VSZK		
Oroszország Fehéroroszország Örményország Kirgizisztán Kazahsztán	2015. május 29.	a tagországok ratifikálásától számítva	
Vietnám-Dél-Korea	VSZK		
Koreai Köztársaság	2015. május 5.	2015. december 20.	
Vietnám-Európai Unió szabadkereskedelmi egyezmény	VSZK		
EU-tagállamok	2015. december	2018.	

Ezekon kívül az ASEAN-keretrendszerben is több szabadkereskedelmi egyezménynek tagja:

- ASEAN Szabadkereskedelmi Egyezmény (2003-tól),
- ASEAN-Kína Szabadkereskedelmi Egyezmény (2003-tól),
- ASEAN-Japán Szabadkereskedelmi Egyezmény (2009-től),
- ASEAN-India Szabadkereskedelmi Egyezmény (2009-től),
- ASEAN-Ausztrália és Új-Zéland Szabadkereskedelmi Egyezmény (2009-től),
- ASEAN-Dél-Korea Szabadkereskedelmi Egyezmény (2007-től).⁹⁹²

A katonai kapcsolatok terén a VSZK-t az óvatosság jellemezte, mivel Kína negatív reakcióit mindig számításba kellett vennie. Oroszország felé nyitott, az 1999. július 2-án aláírt egyezményben az orosz fél vállalta, hogy segít a VNH kiképzésében, és anyagi jellegű segítséget is fog nyújtani.⁹⁹³ 2000-ben megállapodtak a fennálló adósságok rendezéséről, amely szerint Vietnám 1,7 milliárd dollárt fizet vissza Oroszországnak 23 év alatt.⁹⁹⁴ 2001-ben Vlagyimir Putyin Hanoiba látogatott, és megállapodást kötött a hosszú távú együttműködésről és fegyvereladásokról.

⁹⁹¹ Guide to the EU-Vietnam Free Trade Agreement, Delegation of the European Union to Vietnam, nincs datálva, 18. o. alapján. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) http://eeas.europa.eu/archives/delegations/Vietnam/documents/eu_Vietnam/evfta_guide.pdf

⁹⁹² Guide to the EU-Vietnam Free Trade Agreement 18. o. alapján

⁹⁹³ Nguyen 2000. 108. o.

⁹⁹⁴ Thayer 2001. 187. o.

Ugyanennek az évnek a végén jelentette be Oroszország, hogy anyagi okokból teljes mértékben felszámolja katonai jelenlétét Vietnamban.⁹⁹⁵ A két ország közötti kapcsolatok a védelmi területen szorosak maradtak, mivel a VSZK továbbra is fontos védelmi beszerzési forrásként tekintett Oroszországra, onnan vásárolt hadihajókat és harci repülőgépeket.⁹⁹⁶

9.5. A VSZK ÉS A KNK KAPCSOLATÁNAK FEJLŐDÉSE

1990 szeptemberében a VSZK vezetésének fontos tagjai titkos látogatásra indultak Kínába, aminek nyomán a két ország kapcsolatai ismét pozitív irányba kezdtek elmozdulni és a kapcsolatok normalizálásához vezettek úgy párt-, mint állami szinten. Korábban ez elképzelhetetlen volt a szovjet-kínai ellentétek és Vietnám kambodzsai katonai jelenléte miatt. A kínai fél abban a hitben mutatkozott késznek a nyitásra, hogy a VSZK hajlandó lesz a kínai modellt követni a gazdaság területén.⁹⁹⁷

1991 novemberében Pekingben sor került egy nyilvános találkozóra, amelyen több egyezményt – köztük kereskedelmi is – aláírtak.⁹⁹⁸ 1992-ben megállapodtak abban, hogy a VSZK visszafizeti az 1973-1978 között kapott kínai kölcsönöket. A megállapodások végrehajtása azonban lassan haladt, mivel a dél-kínai-tengeren történő kínai olajkutatási kísérletek és a Spartly-szigetek kapcsán fennálló vita miatt feszültebbé vált a két ország viszonya.⁹⁹⁹ Vita forrása volt még köztük a kontinentális talapzat határa, a Tonkini- és Beibu-öböl hovatartozása, a szárazföldi határok pontos megállapítása egy jelentős szakaszon és a part menti kőolaj-kutatási jogok kiadása.¹⁰⁰⁰ Félő volt, hogy amennyiben tárgyalások útján nem sikerül mindenki számára elfogadható megoldást találni, a viták újra korlátozott fegyveres konfliktushoz vezetnek. 1993-ban történtek lépések – például határmegállapodások aláírása – a kapcsolatok javítása érdekében, és növekedett a kétoldalú kereskedelem is.¹⁰⁰¹

1995 decemberében a VKP főtitkára ellátogatott Pekingbe,¹⁰⁰² az 1996-os 8. VKP-pártkongresszus díszvendége pedig a kínai miniszterelnök volt.¹⁰⁰³ Vietnámnak fontos volt a magas szintű diplomáciai kapcsolat,¹⁰⁰⁴ melyet az is ösztönzött, hogy a KNK egyre nagyobb mértékben vállalt szerepet Mianmarban.¹⁰⁰⁵

⁹⁹⁵ Thayer 2002. 87. o.

⁹⁹⁶ Cheng 2011. 388. o.

⁹⁹⁷ Cheng, Joseph Y. S.: Sino-Vietnamese Relations in the early Twenty-first Century: Economics in Command? Asian Survey, Vol. 51. No. 2, (March/April 2011), 379. és 381-382. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2011.51.2.379>

⁹⁹⁸ Pike 1991. 81. o.

⁹⁹⁹ Avery 1992. 74. o.

¹⁰⁰⁰ Goodman 1995. 98. o.

¹⁰⁰¹ Pike 1994. 70. o.

¹⁰⁰² Womack 1996. 82. o.

¹⁰⁰³ Womack 1997. 80. o.

¹⁰⁰⁴ Sidel 1998. 88. o.

¹⁰⁰⁵ Sidel 1999. 95. o.

Az 1991-1998 közötti időszak, amit számos delegáció látogatása fémjelzett, kínai oldalról a bizalomépítés időszaka volt, a fokozatosság és a gazdasági térre irányított figyelem jellemezte. 1991-ben 32,2 millió dollár volt a két ország közötti kereskedelmi forgalom értéke, 2000-ben 2,4 milliárd dollár, és Kína fontos befektetőjévé vált Vietnámnak. Emellett a kulturális, a sport-, a tudományos és a technológiai kapcsolatok lehetőségei is bővültek.¹⁰⁰⁶

1999 februárjában a két kommunista párt között megállapodás született a kapcsolatok további építéséről. Az átfogó együttműködést, a jószomszédi viszonyt és a hosszú távú stabilitást emelték ki, mint közös érdeket, amire a kapcsolat épülni fog a jövőben.¹⁰⁰⁷ A folytatás terén enyhe zökkenő volt, hogy Kína fenntartásokkal ugyan, de elfogadta az ASEAN által a konfliktusok elkerülésére kidolgozott magatartási normát a Dél-kínai-tengeren, de nem volt hajlandó azt a Sparty-szigetekre alkalmazni. Ettől eltekintve a gazdasági kapcsolatok tovább erősödtek a két ország között, és a magas szintű találkozók is folytatódtak mind állami, mind pártszinten. 1999 végére sikerült megállapodni a szárazföldi határokról (a szigetekről és az öblök kérdéséről viszont nem). Közben vietnámi részről aggódtak a növekvő kínai katonai képességek miatt.¹⁰⁰⁸ 2000-ben a VSZK elnöke Kínába látogatott, ahol közös deklarációt adtak ki az átfogó együttműködésről.¹⁰⁰⁹ 2000-ben megállapodtak a Tonkini-öbölbeli határvonalról, amely jelentős lépés volt a két ország kapcsolataiban.¹⁰¹⁰ A szárazföldi határok végleges kijelölése 2008-ban zárult le.¹⁰¹¹

2001-ben a VSZK-ba látogatott a kínai védelmi miniszter, és megállapodást kötöttek a két ország közötti biztonsági együttműködésről. Az ugyanebben az évben tartott 9. pártkongresszuson – ahol a vitatott területek kérdése is előkerült, valamint kiderült, hogy a KNK a VKP-pártfőtitkár újraválasztását támogatja – részt vett a kínai elnökhelyettes. A feszültséget az új VKP-főtitkár azzal a kijelentéssel igyekezett feloldani, hogy továbbra is jó kapcsolatokat kívánnak fenntartani Kínával. Mindez növekvő kereskedelmi kapcsolatok mellett történt, és a kongresszuson arról is döntés született, hogy a két ország négy éven belül meg fogja duplázni a kereskedelmét. Novemberben a VKP-főtitkár Pekingbe utazott hivatalos megbeszélésre a kínai partnereivel.¹⁰¹² A pártközi együttműködés tehát nem tört meg, és folytatódott a 2000-ben indult közös ideológiai konferenciák szervezése is.¹⁰¹³

A VSZK-KNK viszonyban időnként feszültségforrássá vált a természeti kincsek kiaknázásnak és a vitatott szigetek hovatartozásának kérdése, valamint az Egyesült Államok szerepvállalása a VSZK gazdasági fejlődésében. 2008-ban a Kína tiltakozott a VSZK-nál, amikor a vietnámi állami kőolajvállalat előzetes megállapodást kötött kőolajkutatásról az amerikai ExxonMobil céggel. A kialakuló vitában az Egyesült Államok kormánya a VSZK álláspontját támogatta, amellet érvelve, hogy szuverén államként joga van ilyen jellegű megállapodások kötésére, a területi vitákat pedig a nemzetközi jog szabályainak megfelelően kell rendezni.¹⁰¹⁴

¹⁰⁰⁶ Cheng 2011. 382. és 385. o.

¹⁰⁰⁷ Cheng 2011. 383. o.

¹⁰⁰⁸ Nguyen 2000. 105-107. o.

¹⁰⁰⁹ Cheng 2011. 383. o.

¹⁰¹⁰ Thayer, Charles A.: Vietnam in 2000: Toward the Ninth Party Congress, Asian Survey, Vol. 41. No. 1 (January/February, 2001), 187. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2001.41.1.181>

¹⁰¹¹ Amer 2010. 216. o.

¹⁰¹² Thayer 2002. 88. o.

¹⁰¹³ Cheng 2011. 384. o.

¹⁰¹⁴ Vo 2009. 191-192. o.

2009-ben a VSZK a kontinentális talapzat kapcsán kezdeményezőleg lépett fel az ENSZ-ben. Beadványt nyújtott be az illetékes ENSZ-bizottsághoz, amelyben megjelölte az északi területeinek határait, fenntartva a jogot arra, hogy később ezt más területekre vonatkozóan is megtegye. A déli határvonalaira vonatkozóan Malajziával közös beadvánnyal élt. Mindkét kezdeményezés kiváltotta Kína tiltakozását, amely abban az évben több alkalommal is lefoglalt vietnámi halászhajókat, amelyek szerint kínai felségvizekre hatoltak be.¹⁰¹⁵ A vitatott hovatartozású szigetek miatt is volt feszültség a felek között. A vietnámi fél a 2007-es nemzetgyűlési választáskor a Spartly-szigeteket beosztotta egy választókerületbe, valamint beemelte egy olajkutató kiírásba. Diáktüntetések váltott ki, hogy a Paracel-szigeteket Kína igazgatási szinten átsorolta, mivel ebben a kínai területi követelés megerősítését látták.¹⁰¹⁶ A területi vita a 2010-ben Vietnámban rendezett ASEAN-csúcson is előkerült, aminek kapcsán a kínai miniszterelnök tett látogatást az országban. Akkor a két fél megállapodott arról, hogy felgyorsítják a tárgyalásokat a fennálló kérdések megoldására, a halászati kérdést is beleértve.¹⁰¹⁷ A szárazföldi határok kijelölésének szentesítésére 2009-ben megállapodást írt alá a két fél, és ennek nyomán a 2010-es évet a kínai-vietnámi barátság évének nyilvánították.¹⁰¹⁸

A gazdasági kapcsolataik fokozatosan fejlődtek. 2002-ben Kína felajánlotta, hogy kiemelt kereskedelmi partnerként kezeli Vietnámot. Az ország WTO-ba való belépése jelentős lökést adott a kapcsolatok bővítéséhez. 2009-re az éves kétoldalú kereskedelmi forgalom értéke meghaladta a 21 milliárd dollárt.¹⁰¹⁹

A két ország kapcsolatában új kihívást jelentett Vietnám számára a kereskedelmi mérleghiány, mivel jelentős deficitje keletkezett.¹⁰²⁰ A gazdasági liberalizáció egyik következménye az volt, hogy fokozottan támaszkodott a Kínából érkező technológiai, gépipari és egyéb importra, miközben oda főként nyersanyagokat és mezőgazdasági termékeket exportált. Emellett a KNK jelentős összegeket investált a vietnámi kőolajiparba.¹⁰²¹

9.6. KAPCSOLATOK JAVULÁSA AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKKAL

1993-ban az Egyesült Államok, amely korábban blokkolta Vietnám lehetőségeit a nemzetközi hitelpiacon, nem emelt kifogást az ország mintegy 150 millió dolláros – az IMF és a Világbank felé fennálló – adósságának rendezése ügyében. Ezt követően az IMF-től, a Világbanktól és az Ázsiai Fejlesztési Banktól is kapott hiteleket (az országok közül Japán a legjelentősebb hitelezője). 1993 szeptemberében az Egyesült Államok lehetővé tette, hogy az ottani projekteken amerikai cégek is részt vegyenek, és jelezte a Clinton-adminisztráció szándékát a kapcsolatok javítására. A kapcsolatok normalizálása azonban ekkor még nem volt reális opció.¹⁰²²

¹⁰¹⁵ Amer 2010. 215-216. o.

¹⁰¹⁶ Cheng 389-390. o.

¹⁰¹⁷ Amer 2011. 200-201. o.

¹⁰¹⁸ Cheng 2011. 385-386. o.

¹⁰¹⁹ Cheng 2011. 392. o.

¹⁰²⁰ Amer 2010. 216. o.

¹⁰²¹ Cheng 2011. 394-395. o.

¹⁰²² Pike 1994. 70. o.

A javuló kapcsolatok jegyében a VSZK engedményeket tett a vietnámi háborúban eltűnt amerikai állampolgárok felkutatása ügyében. Hozzájárult speciális csoportok létrehozásához, amelyek feladata az eltűntekkel kapcsolatos dokumentumok felkutatása volt, és hozzáférést engedett olyan korábbi amerikai katonai létesítményekhez, amelyeket a VNH használt. A külügyminisztérium elfogadta azt az együttműködési tervet, amely lehetővé tette vietnámi párt- és külügyi tisztviselők diplomáciai képzését a Ford Alapítvány keretében, a Fulbright Oktatási Csereprogramba történő bekapcsolódást, valamint permanens képviselő létrehozását több amerikai hírügynökség számára.¹⁰²³

Az embargó felfüggesztése után tárgyalások indultak összekötő irodák nyitásáról egymás fővárosaiban, amelyek egyfajta konzuli szolgálatként működtek. Amerikai oldalról kezdetben erősen korlátozták az iroda hatáskörét, mivel a képviselőház irányából jelentős volt a nyomás annak érdekében, hogy a kapcsolatfejlesztést kössék össze az eltűntek felkutatásával.¹⁰²⁴

A fordulópontot az 1995-ös év hozta el, amikor – július 11-én – az Egyesült Államok helyreállította a diplomáciai kapcsolatait a VSZK-val. Nem sokkal a megállapodás után Warren Christopher amerikai külügyminiszter a VSZK-ba látogatott, hogy a nagykövetség megnyitásánál személyesen legyen jelen. 1999-ben amerikai konzulátus nyílt Ho Si Minh városban. A formális katonai kapcsolatok is helyreálltak 1996 novemberétől.¹⁰²⁵

A kapcsolatok normalizálása után tárgyalások indultak egy átfogó kereskedelmi egyezményről, amelynek megvalósítása azonban lassan haladt. Az amerikai fél jelentős engedményeket kívánt a piacnyitás és a kereskedelmi akadályok csökkentése, illetve felszámolása terén. A vietnámi fél az import jelentős mértékű növekedésétől tartott, de azt is szem előtt kellett tartania a tárgyalások során, hogy az Egyesült Államokkal való megállapodás nagymértékben segítheti az ország WTO-ba való felvételét.¹⁰²⁶ Vietnám számára a bilaterális kereskedelmi megállapodás kidolgozásának felgyorsítása, a vietnámi termékek amerikai piacra juttatása és az amerikai befektetések ösztönzése volt a legfontosabb cél a következő időszakra vonatkozóan. Az amerikai fél biztosítékokat akart arra vonatkozóan, hogy a VSZK mélyíti a gazdasági reformjait, valamint az emberi jogok terén kívánt enyhítéseket elérni.¹⁰²⁷

A délkelet-ázsiai válság hatással volt az Egyesült Államokkal alakuló kapcsolatokra is. A kereskedelmi kapcsolatok javultak, viszont az amerikai befektetések mértéke csökkenő tendenciát mutatott már a válság előtt is. A magas szintű kapcsolatok folytatódtak, a bilaterális kereskedelmi egyezmény azonban továbbra is váratott magára a felek eltérő elvárásai miatt. Amerikai részről történtek könnyítések a megállapodás eléréséhez, de az olyan kérdések, mint az emberi jogok, a munkások jogai stb. továbbra is késleltették.¹⁰²⁸

A katonai kapcsolatok is kezdtek kibontakozni, sor került a védelmi attasék cseréjére és több látogatásra. A VSZK oldaláról nagy súlyt helyeztek arra, hogy ezek semmiképpen se vívják ki Kína ellenszenvét. Vietnámi oldalról

¹⁰²³ Goodman 1995. 94-95. o.

¹⁰²⁴ Goodman 1995. 97. o.

¹⁰²⁵ Hiebert, Murray; Nguyen, Phuong, Poling, Gregory B.: A New Era in U.S.-Vietnam Relations: Deepening Ties Two Decades after Normalization, Center for Strategic and International Studies, 2014. 4. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/140609_Hiebert_USVietnamRelations_Web.pdf

¹⁰²⁶ Womack 1997. 80. o.

¹⁰²⁷ Sidel 1998. 89-90. o.

¹⁰²⁸ Sidel 1999.96-97. o.

két kérdést kezeltek kiemelten: a háború vietnámi eltűntjeit és a háborúban alkalmazott vegyszerek utóhatásainak kérdését, elsősorban az úgynevezett Agent Orange által okozott egészségügyi problémákat.¹⁰²⁹

A VSZK a délkelet-ázsiai válság után valamelyest lassította az Egyesült Államokkal való kapcsolatépítést, mivel a belső problémák és az amerikai emberi jogi és gazdasági liberalizációs törekvések miatt féltette a stabilitását. Az Egyesült Államok tett gesztusokat a kapcsolat javítására: növelték a VSZK-nak nyújtott segélyeket, és Madeleine Albright amerikai külügyminiszter 1999-ben ellátogatott az országba. Az Egyesült Államok kezdeményezte William Cohen amerikai védelmi miniszter látogatását is, de ezt a vietnámi fél Kíní negatív reakciójától tartva elhalasztotta.¹⁰³⁰

Az 1996-ban kezdődött kereskedelmi tárgyalások 1999-re értek be, a vietnámi fél azonban belpolitikai problémák miatt nem siettette a befejezést. Ez annak a fényében, hogy a környező országok javították kapcsolataikat az Egyesült Államokkal, csökkentette a VSZK vonzerejét a külföldi befektetők szemében.¹⁰³¹ 2000 márciusában vietnámi egyes pontok újratárgyalását kezdeményezte, amire az amerikaiak pozitívan reagáltak. A vietnámi vezetés számára egyértelművé vált, hogy az Egyesült Államokkal való megállapodás nélkül nem fogják tudni azt a növekedési ütemtervet megvalósítani, amit maguk elé tűztek, így a megállapodás – bár számos ellenzője volt vietnámi oldalon, elsősorban az állami vállalatok irányából – 2000 júliusában aláírásra került.¹⁰³²

A kereskedelmi megállapodási tárgyalások javították a diplomáciai kapcsolatot a két ország között. 2000 elején sor került Cohen amerikai védelmi miniszter látogatására, és az év végén Bill Clinton amerikai elnök is a VSZK-ba látogatott, ahol találkozott a legfontosabb vietnámi vezetőkkel.¹⁰³³ A VKP konzervatív része gyanakvással figyelte mindezt, mivel az volt a meggyőződésük, hogy a megállapodás egyik célja a vietnámi szocialista rendszer meggyengítése.¹⁰³⁴

¹⁰²⁹ Sidel 1999. 97. o.

¹⁰³⁰ Nguyen 2000. 107-108. o.

¹⁰³¹ Nguyen 2000. 108. o.

¹⁰³² Thayer 2001. 185-186. o.

¹⁰³³ Thayer 2001. 187-188. o.

¹⁰³⁴ Thayer 2002. 88. o.

15. táblázat: Az Egyesült Államok Vietnámnak nyújtott támogatása 2000-2004 (millió dollárban)¹⁰³⁵

	2000	2001	2002	2003	2004 (becslés)	Összes
drogellenes	0,10	0	0	0,27	0,55	0,93
aknamente- sítés	4,60	2,90	4,12	2,53	2,16	16,31
katasztrófa- elhárítás	1,64	1,68	0	0,98	1,01	5,31
gazdasági növekedés és piaci reformok	1,25	2,99	5,45	5,60	2,96	18,25
környezetvé- delem	0,92	0,85	0,96	1,04	1,35	5,12
élelmiszer- támogatás	6,10	9,18	4,67	19,91	20,10	59,97
egészségügyi támogatás	6,19	10,62	10,40	9,56	20,22	56,98
HIV-AIDS elleni támogatás	1,99	6,60	5,74	6,79	17,39	38,51
embercsem- pészet elleni támogatás	0	0,23	0,57	0,24	0	1,03
munkaerő- egyttműkö- dés	0,38	4,17	1,04	1,83	0,10	7,51
összes	21,18	32,62	27,21	41,96	48,45	171,41

A halászati termékek kereskedelme kapcsán vitába keveredett a két ország, aminek a végén az amerikai kereskedelmi minisztérium nem piacgazdaságnak nyilvánította a VSZK-t.¹⁰³⁶

2006 decemberében, nem sokkal a WTO-ba történt belépése után az Egyesült Államok biztosította Vietnám számára a preferenciális kereskedelmi kapcsolatot.¹⁰³⁷

¹⁰³⁵ Manyin, Mark E.: U.S. Assistance to Vietnam, Congressional Research Service, 2005, CRS-2. o. alapján. (utolsó letöltés: 2017. 10. 22.) <https://fas.org/sgp/crs/row/RL32636.pdf>

¹⁰³⁶ Abrami 2003. 94-95. o.

¹⁰³⁷ Hy 2007. 169. o.

A Bush-adminisztrációban folytatódtak a magas szintű találkozók. 2001-ben Colin Powell amerikai külügyminiszter látogatott a VSZK-ba az ASEAN fórumára. 2003-ban a vietnámi védelmi minisztere kereste fel az Egyesült Államokat a kétoldalú védelmi együttműködés részleteinek egyeztetésére, 2005-ben a miniszterelnök utazott az Egyesült Államokba. 2006 végén Bush elnök az APEC találkozáján vett részt Vietnámban. 2008-ban a VSZK miniszterelnöke látogatott az Egyesült Államokba,¹⁰³⁸ az Egyesült Államok külügyminisztere, John D. Negroponte pedig a korábbi egyezmények végrehajtásáról, illetve mélyítéséről tárgyalt Vietnámban. Hillary Clinton külügyminiszter 2010-ben két alkalommal is járt az országban, nemzetközi fórumokon vett részt.¹⁰³⁹ Az élénk diplomáciai tevékenység jól mutatja, hogy az Egyesült Államok mekkora jelentőséget tulajdonított a VSZK-nak a térségbeli politikájában.¹⁰⁴⁰

2013 fontos állomás a két ország kapcsolatában. 2013. július 2-án született az Egyesült Államok – Vietnám Átfogó Partnerséget, amely kilenc együttműködési területet határozott meg: politikai és diplomáciai együttműködés, kereskedelmi és gazdasági együttműködés, tudományos-technológiai együttműködés, oktatás, környezetvédelem és egészségügyi együttműködés, a vietnámi háborúból fennmaradt problémák megoldása, biztonsági együttműködés, emberi jogok, kultúra és sport. A két ország kölcsönösen elismerte a másik politikai berendezkedését, aminek hiánya korábban nem kevés nehézséget okozott, mivel az Egyesült Államok bizonyos korlátozások alá veszt egypártrendszeret.¹⁰⁴¹

Az amerikai fél kritikaként rendszeresen felhozta a VSZK-val szemben az internet szabadságának és az emberi jogoknak a kérdését.¹⁰⁴² A vietnámi fél ezeket erélyesen visszautasította, és csak egyes konkrét esetekben adott választ a felvetett problémákra.¹⁰⁴³ Az emberi jogok kérdése azért különösen fontos a két fél kapcsolatában, mert más területekre is kihatott. A legkiemelkedőbb közülük a védelmi jellegű együttműködés, mivel az Egyesült Államok sokáig emiatt tartotta fent a fegyvereladási tilalmat. Ugyanez akadályozta a védelmi jellegű kapcsolatok mélyülését is.¹⁰⁴⁴ (2016-ban, az Obama-adminisztráció szüntette meg a fegyvereladási tilalmat.¹⁰⁴⁵) Az amerikai és vietnámi partnerek végül nyitottak egy emberi jogi fórumot. A VSZK 2014-ben meghívta az Amnesty International képviselőit annak bizonyítására, hogy az emberi jogi helyzet javul az országban, és gesztusokat tett a küldöttség irányába. A célja az volt, hogy a diplomáciai kapcsolataiban semlegesítse az emberi jogi kérdést, mint vitapontot.¹⁰⁴⁶

A védelmi együttműködés érdekében vietnámi tette meg az első lépéseket a kétezres évek elején. 2003 novemberében, a vietnámi háború vége óta először fogadtak amerikai hadihajót vietnámi kikötőben, amikor az megfigyelőként részt vett a Cobra Gold fedőnevű hadgyakorlaton, és ekkor küldtek először tiszteket képzésre az Egye-

¹⁰³⁸ Hiebert et al 2014. 4-5. o.

¹⁰³⁹ Amer 2011. 201. o.

¹⁰⁴⁰ Vo 2009. 191-192. o.

¹⁰⁴¹ Hiebert et al 2014. 7. o.

¹⁰⁴² Amer 2010. 216. o.

¹⁰⁴³ Amer 2011. 198. o.

¹⁰⁴⁴ Hiebert et al 2014. 3. o.

¹⁰⁴⁵ Obama lifts US embargo on lethal arms sales to Vietnam, BBC News, 2016. május 23. (utolsó letöltés: 2017. 03. 22.) <https://www.bbc.com/news/world-asia-36356695>

¹⁰⁴⁶ Hiebert et al. 2014. 9-10. o.

sült Államokba.¹⁰⁴⁷ 2010-ben elindították az éves Védelempolitikai Dialógust (Defense Policy Dialogue), aminek keretében a védelmi miniszterhelyettesek évenként találkoznak. Egy évvel később megállapodást írtak alá arról, hogy együttműködnek a tengeri biztonság, a kutatás-mentés, a humanitárius segítségnyújtás és a békefenntartás területén, valamint vállalták, hogy rendszeres magas szintű találkozókat tartanak. 2012-ben Leon Panetta amerikai védelmi miniszter látogatott a VSZK-ba. 2013-ban a két ország parti őrsége kötött megállapodást, melynek keretében az amerikai fél támogatást nyújtott és segítette a kiképzést.¹⁰⁴⁸

¹⁰⁴⁷ Cheng 2011. 387. o.

¹⁰⁴⁸ Hiebert et al. 2014. 5-6. o.

10. ZÁRÓ GONDOLATOK

Vietnám 1945 utáni történelme nem csupán a régióban, hanem világméretekben is jelentős hatása. A világsajtó a második indokínai háború, más néven vietnámi háború idején tele volt a Vietnámból érkező hírekkel és a Vietnámról szóló cikkekkkel, beszámolókkal. Az 1949-es kínai kommunista győzelem után a Nyugat – és azon belül elsősorban az Egyesült Államok – számára fontos lett a Délkelet-Ázsiában terjedő kommunizmus „megállítása”. Vietnám története és a világra gyakorolt hatása azonban ennél jóval összetettebb.

Vietnám háborúinak hatásai túlmutattak a közvetlen régión. Az első indokínai háború sikere a franciák ellen a dekolonizációs folyamat fontos mérföldköve volt, és emellett inspirációként, valamint tapasztalati forrásként szolgált az algériai felkelés számára. Az FLN soraiban harcolók közül nem kevesen megjárták Indokínát a francia hadsereg tagjaként, ahol megismerkedtek a Viet Minh ideológiájával, stratégiájával és taktikáival. Francia oldalon pedig ugyanaz a tisztikar vonult ellenük harcba Algériában, amelynek az indokínai vereség egyszerre volt trauma és iskola.¹⁰⁴⁹ A Viet Minh közvetett módon más dekolonizációs mozgalmakat is inspirált.

A második indokínai háború világpolitikai jelentősége sokkal látványosabb és jelentősebb, mint a franciák elleni, hatására az amerikai belpolitika erősen polarizálódott. A háború finanszírozási gondokat okozott, elég megemlíteni, hogy a Bretton Woods-i rendszer összeomlásában jelentős szerepük volt a háborús terheknek.¹⁰⁵⁰ Az amerikai hadsereg is alapvető hatása volt a háború kimenetelének: a sorozott hadsereg helyett a professzionális haderő kialakítását tűzték ki célul, új fegyverrendszereket állítottak hadrendbe stb.

Vietnám két amerikai elnök külpolitikai nézeteinek alakításában is jelentős szerepet játszott. A Nixon-doktrína és a Ford-doktrína egyaránt a vietnámi tapasztalatokra reflektált. Nixon elnök 1969-ben arról beszélt, hogy *„Az ázsiaiak minden országban, amit meglátogatunk, azt mondják, hogy nincs szükségük külső szereplők diktálására (...) Ez az, amit mi is akarunk, és ez a szerep, amit játszaniuk kell. Támogatnunk kell, de nem diktálnunk. (...) el kell kerülnünk az olyasfajta politikát, amely ázsiai országokat függővé tesz tőlünk olyan mértékben, hogy konfliktusokba mászunk bele, mint ami Vietnámban van.”*¹⁰⁵¹ Ford elnök a stratégiai vízióját kifejtő beszédében, amelyben Vietnám nevét nem említve egyértelműen a vietnámi tapasztalatokra utalt, a következőket mondta: *„(...) az amerikai hatalom az alapja bármilyen stabil erőviszonyrendszernek a csendes-óceáni térségben. Túl kell lépniük a biztonsági aggályainkon. De biztonság nélkül nem létezhet sem béke, sem előrelépés. Az ázsiai barátaink és szövetségeseink szuverenitásának és függetlenségének megőrzése alapvető célja kell, hogy maradjon az amerikai politikának”*.¹⁰⁵² Ugyanebben a beszédében hangsúlyozta a Kínával való kapcsolatok javításának fontosságát.

¹⁰⁴⁹ Horne, Alistair: *A Savage War of Peace: Algeria 1954-1962*, New York Review of Books, 2006. 67-68. és 166-167. o.

¹⁰⁵⁰ The end of the Bretton Woods System, International Monetary Fund, nincs datálva. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <https://www.imf.org/external/about/histend.htm>

¹⁰⁵¹ Nixon, Richard: *Informal Remarks in Guam With Newsmen*, July 25, 1969, Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project. nincs datálva. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/informal-remarks-guam-with-newsmen>

¹⁰⁵² Address by President Gerald R. Ford at the University of Hawaii, December 7, 1975, Gerald R. Ford Presidential Library & Museum, nincs datálva. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/speeches/750716.asp>

Az amerikai geostratégiai elgondolások a következő évtizedekben jóval mérsékeltebb szerepet szántak az erő alkalmazásának a nemzetközi viszonyokban. A szakirodalomban ezt szokás Vietnám-szindrómának nevezni, amely azonban sok szempontból túlmutat a nemzetközi kapcsolatokon, és az amerikai társadalmon belüli folyamatokra is utal. Azt mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy Ronald Reagan az első elnök, aki a vietnámi háború után amerikai fegyveres erőket vetett be élesben, 1983. október 24-én, a karibi térségben, a Grenada szigetén kialakult kaotikus helyzetben.¹⁰⁵³ A vietnámi háború szellemi öröksége azonban még ezen is túlmutat, mivel a Weinberger- és a Powell-doktrínák is nagymértékben merítettek a vietnámi tapasztalatokból, illetve az azok elkerülésére vonatkozó törekvésből.

A vietnámi háború a szovjet-kínai vetélkedésnek köszönhetően megnyitotta a kínai-amerikai közeledés lehetőségét, és ezáltal olyan geopolitikai következményei voltak, amilyeneket a háború előtt nehéz lett volna elképzelni, mivel alapvetően írta felül a hidegháborús hatalmi felállást. Bár Nixon elnök lemondása miatt a kapcsolatok épülése átmenetileg megtorpant, a Carter-érában újult lendületet kapott, és a két ország vezetése a későbbiekben is aktívan együtt dolgozott, amikor a szovjetek által fenyegetve látták az érdekeiket.¹⁰⁵⁴

A háború végével létrejött egyesült Vietnám 1975-ben a harmadik legnagyobb kommunista országgá vált. A körülbelül 50 millió lakosával, a nagy, harcedzett és jól felszerelt hadseregével és stratégiai elhelyezkedésével kedvező pozícióba került.¹⁰⁵⁵ Ezt azonban hatalmas anyagi és emberveszteségek árán érte el, és a végén egy radikálisan megváltozott regionális biztonsági környezetben találta magát. Az amerikaiak elleni háború végével elvesztette azt a számára kedvező helyzetet, amelyben a Kínai Népköztársaság és a Szovjetunió támogatását egyszerre élvezhette. A háború után választania kellett közülük.

A döntéskényszer a Kínával fennálló kapcsolat gyökeres változásának az eredménye. A VDK kapcsolata a KNK-val 1949-től a biztonsági dimenzióra épült, és a kezdeti szakaszában olyan közvetlen volt, hogy egy korabeli mondat szerint a két ország olyan közel volt egymáshoz, mint az ajkak és fogak. Csak az 1954-es genfi egyezmények okoztak kisebb zavart a kapcsolatban, mert a VDK-nak kínai érdekek miatt fel kellett áldoznia a harctéren szerzett eredményeinek egy részét. Az 1960-as évek közepére ez erodálódott, egyrészt a kínai-szovjet kapcsolatok romlása átírta a prioritásokat, másrészt egyéb szempontok felértékelődtek. A kínai-szovjet viszony alakulása meghatározó volt a VSZK-ra nézve, amely a helyzetét felmérve az 1970-es években a Szovjetunió érdekszférájába került, és ott maradt egészen a Szovjetunió összeomlásáig.

1945 után először 1989-ben, a Kambodzsából való kivonulás után tekinthetett Vietnám egy olyan békés periódus elé, amelyben a saját belső folyamataira koncentrálhatott. Ez egybeesett az 1989 utáni radikális geopolitikai változásokkal, amikor a nyolcvanas években beindított Doi Moi-reformokat össze kellett egyeztetni a VKP hatalmi igényeivel. Ez nem kis feladatnak bizonyult, de gazdaságilag Vietnám látványos fejlődésen ment keresztül, ez segítette a geopolitikai sokk átvészelését is. Az azóta is töretlen növekedést az is tette lehetővé, hogy az új geopolitikai helyzetben a korábban is tapasztalt rugalmasságával ki tudott egyezni a kínai vezetéssel, és jó viszonyt alakított ki az Egyesült Államokkal is.

¹⁰⁵³ Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikája, Eötvös József kiadó, 2000. 324. és 364-365. o.

¹⁰⁵⁴ Magyarics 2000. 336-339. o.

¹⁰⁵⁵ Pike, Douglas: Communist vs. Communist in Southeast Asia, *International Security*, Vol. 4, No. 1 (Summer, 1979) 23. o. (utolsó letöltés: 2018. 06. 01.) <http://www.jstor.org/stable/2626782>

11. HÁBORÚS ÉVEK KRONOLÓGIÁJA

1940. szeptember	a japánok a francia gyarmati igazgatás helybenhagyásával átveszik az irányítást Indokínában
1941.	az Indokínai Kommunista Párt megalapítja a Viet Minh
1945. március 9.	a japánok formálisan átveszik Vietnám irányítását a franciáktól, és létrehozzák a „független” Vietnámot Bao Dai vezetése alatt
1945. augusztus 15.	japán megadás
1945. augusztus 18.	a Viet Minh „augusztusi forradalma”
1945. augusztus 29.	Ho Si Minh kihirdeti az átmeneti kormányát
1945. augusztus 30.	Bao Dai lemondása
1945. szeptember 2.	Ho Si Minh deklarálja a Vietnámi Demokratikus Köztársaság függetlenségét
1945. szeptember 13.	brit csapatok érkezése Indokínába
1946. február 28.	megállapodás a franciák és a kínai nacionalisták között
	a kínai megszállási övezet átadásáról a franciáknak
1946. március 6.	kezdeti megállapodás a szabad Vietnámról
1946. május-szeptember	Ho Si Minh Párizsban tárgyal, nincs érdemleges eredmény
1946. november	haipongi incidens
1946. december 19.	megkezdődnek a harcok a franciák és a Viet Minh között
1947. december 23.	Laosz és Kambodzsa csatlakozik a Francia Unióhoz
1948.	Bao Dai államfővé kinevezése
1948.	megállapodás Vietnám függetlenségéről
1949. március 8.	az Elysée megállapodással létrejön az „önálló” vietnámi állam
1949. október 1.	Ma Ce-tung kihirdeti a Kínai Népköztársaság létrejöttét
1950. január 18.	a KNK elismeri a Vietnámi Demokratikus Köztársaságot
1950. január 30.	a Szovjetunió elismeri a Vietnámi Demokratikus Köztársaságot
1950. február 2.	Franciaország formálisan elismeri Vietnám függetlenségét
1950. február 7.	az Egyesült Államok diplomáciailag elismeri Bao Dai kormányát
1950. február 16.	Franciaország katonai és gazdasági segítséget kér az Egyesült Államoktól az indokínai háború megvívására
1950. május 8.	Truman elnök bejelenti, hogy az Egyesült Államok elkezd katonai támogatást nyújtani a franciákna
1950. június 25.	a koreai háború kitörése
1951. február	megalakul a Vietnámi Dolgozók Pártja
1953. július 3.	a franciák bejelentik, hogy a három indokínai társult állam önállóságát tökéletesíteni fogják
1953.	Viet Minh-betörés Laoszba

1953. július 25.	a koreai háború vége
1954. március 13. – május 7.	Dien Bien Phu ostroma
1954. május 8.	a genfi konferencia kezdete
1954. július 7.	Diem miniszterelnöki kinevezése
1954. július 20-21.	a genfi egyezmények megkötése
1954. augusztus	az amerikai Nemzetbiztonsági Tanács ülései az amerikai Vietnám-politika kidolgozására; a menekültek északról elkezdenek délre költözni
1954. szeptember 5-7.	a vietnámi Dolgok Pártja PB a politikai harc elsődlegességét határozza meg a déli országrészben
1954. szeptember 8.	a manilai paktum megkötésével megalakul a SEATO
1954. szeptember 27-29.	a franciák beleegyeznek Diem támogatásába abban a hitben, hogy nem lesz képes megtartani a hatalmát
1954. október 11.	a Viet Minh átveszi Észak-Vietnám irányítását
1954. október 24.	Eisenhower elnök levélben biztosítja Diemet gazdasági és katonai segítségről
1954. december 13.	megállapodás a franciákkal Vietnám autonómiájáról és a MAAG kibővített szerepéről
1954. december 16.	Collins tábornok javasolja Diem eltávolítását
1954. december 19.	brit-amerikai-francia háromoldalú találkozó Vietnám jövőjéről
1954. december 29.	a Kambodzsa, Laosz, Vietnám és Franciaország közötti vámunió véget é
1955. január 1.	az Egyesült Államok elkezdi közvetlen támogatást nyújtani a dél-vietnámiaknak
1955. február 5.	Diem földreformot indít
1955. február 12.	amerikai katonai tanácsadók veszik át a franciák helyét
1955. február 19.	a SEATO szerződés életbe lép
1955. március 7.	az Egyesült Államok és Dél-Vietnám megállapodik a gazdasági együttműködés elmélyítéséről
1955. március	Diem leveri a felekezeti fegyveres csoportokat
1955. április 7.	Collins tábornok és a franciák egyetértenek abban, hogy Diem helyett mást kell találni vezetőnek
1955. április 17.	Dél-Vietnám az ENSZ-hez fordul, mivel állításuk szerint a VDK nem enged a menekültek délre vonulását
1955. április 27.	Dulles amerikai külügyminiszter hozzájárul Diem támogatásának megvonásához
1955. április 27-30.	Diem leveri a Binh Xuyen csoport fegyveres támadását
1955. május 1.	az Egyesült Államok ismét támogatja Diemet
1955. május 8.	Diem bejelenti, hogy harcot indít a déli országrész egyesítéséért
1955. május 8-11.	háromoldalú tárgyalás Vietnám jövőjét illetően
1955. május 10.	megalakul a Diem-kabinet
1955. június 28.	Dulles amerikai külügyminiszter kijelenti, hogy az Egyesült Államok nem részese a genfi fegyverszüneti egyezménynek
1955. július	Ho Si Minh Moszkvába utazik, hogy szovjet támogatást kérjen a VDK számára
1955. július 1-7.	Franciaország feladja a vietnámi haditengerészet irányítását

1955. július 18.	a Szovjetunió és a VDK megállapodást írnak alá kereskedelmi és technológiai kapcsolatokat kialakításáról
1955. augusztus 9.	a Diem-kormány nem hajlandó tárgyalni a VDK képviselőivel az újraegyesülési népszavazásról
1955. augusztus 16.	a francia főkormányzó elhagyja Dél-Vietnámot
1955. október 23.	Diem népszavazás útján megfosztja trónjától Bao Dai császárt
1955. október 26.	Diem kikiáltja a Vietnámi Köztársaságot, és első elnökének nyilvánítja magát
1955. augusztus – december	francia-vietnámi konferencia a fennálló ügyek megoldására
1956. március 4.	a dél-vietnámi törvényhozás megkezdí működését
1956. április 6.	a VK kijelenti, hogy mivel nem aláírja a genfi egyezményeknek, azokat nem tekinti érvényesnek magára vonatkozóan
1956. április 19-24.	a Vietnámi Dolgozók Pártja megerősíti a politikai harc elsődlegességét az országegyesítésben
1956. április 26.	a francia főparancsnokság megszüntetése
1956. április 28.	a MAAG átveszi a dél-vietnámi hadsereg kiképzésének feladatát
1956. július 4.	a dél-vietnámi alkotmányozó gyűlés elfogadja az alkotmánytervezetet
1956. július 21.	a genfi egyezmények által az országegyesítő népszavazás megtartására meghatározott határidő vége
1956. szeptember	VDP KB a földreform végrehajtása után az újraegyesítés ügye felé fordul
1956. október 26.	Dél-Vietnám elfogadja az alkotmányt
1956. december	a déli kommunista párt rész az erőszakos hatalommegragadás mellett foglal állást, északról a politikai munka mellett érvelnek
1957. január	a Szovjetunió javasolja, hogy a VDK és a VK kérje felvételét az ENSZ-be
1957. január 3.	a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság jelenti, hogy egyik vietnámi fél sem teljesítette a genfi szerződésekben vállalt feladatait
1957. március	döntés a VDK hadseregének megerősítéséről; hároméves terv a szocializmusba való átmenet megvalósítására
1957. május 5-19.	Diem az Egyesült Államokban látogat, beszédet tart a kongresszus két házának közös ülésén
1957. október	az első zászlóalj méretű egység létrehozása délen
1957. augusztus	Diem az Egyesült Államokban látogat
1958. március 12.	a Szovjetunió és a VDK megállapodást ír alá a kereskedelemről és tengeri hajózásról
1958. május 17.	a VDK-küldöttség kivonul a Nemzetközi Ellenőrző Bizottságból
1958. szeptember 10.	a VK és Franciaország megállapodást köt a dél-vietnámi mezőgazdasági reform támogatásáról
1958. november	a VDK-ban elfogadják a hároméves tervet a szocializmus fejlesztésére
1959. január	a VMP Központi Bizottságának ülése, elfogadják a 15. határozatot, ezzel kezdetét veszi a katonai erő kiépítése délen
1959. március	„forradalmi bázisterületek” kialakításának megkezdése délen; felhívás az etnikai kisebbségek felé, hogy csatlakozzanak a küzdelemhez

1959. május	a januári határozat kivitelezéséről döntenek, létrejön az 559. (logisztikai) csoport a déli erők támogatására
1959. május 6.	a Diem-kormány forradalmi tevékenység letörését célzó rendelete
1959. május 13.	Japán a VK-val aláírja a II. világháborúval kapcsolatos kérdések megoldását szolgáló egyezményt
1959. augusztus	az 559. csoport délre viszi az első fegyverszállítmányokat
1959. augusztus 30.	a Diem elnökhöz köthető Nemzeti Forradalmi Mozgalom és szövetségesei többséget szereznek a törvényhozásban
1959. november 14.	a VK és Franciaország aláírja az indokínai háború kapcsán keletkezett, egymással szemben támasztott követelések kielégítésére vonatkozó megállapodást
1960. január 1.	a VDK elfogadja új alkotmányát
1960. január	a nagyarányú harci cselekmények kezdete
1960. április 17.	a VDK tiltakozik a szovjeteknél és a briteknél a VK-nak nyújtott növekvő amerikai katonai segély miatt
1960. május 5.	az amerikai kormány bejelenti, hogy a MAAG létszámát a VK kérésére meg fogják növelni
1960. augusztus	a laoszi polgárháború kezdete
1960. szeptember 5-19.	a VDP harmadik kongresszusa északon a szocializmus kiépítését, délen az újraegyesítésre való törekvést tűzi ki célul
1960. november 8.	John F. Kennedy lesz az Egyesült Államok elnöke
1960. november 10.	a VK tiltakozik a genfi egyezményeket szavatoló hatalmaknál amiatt, hogy a gerillatevékenységben a VDK reguláris egységei is részt vesznek
1960. november 11-12.	sikertelen puccs Diem ellen
1960. december 20.	a Dél-vietnámi Nemzeti Felszabadítási Front (NFF) hivatalosan létrejön
1960. december 23.	gazdasági együttműködési megállapodást köt a Szovjetunió és a VDK
1961. január 31.	a VMP PB a fegyveres harcot a politikai harccal azonos szintre teszi
1961. február 1.	létrejön a Felszabadítási Hírügynökség, a NFF propagandaszárnya
1961. február 6.	Diem elnök jelentős adminisztratív reformot jelent be
1961. február 7.	Diem bejelenti indulását az elnökségért
1961. február 15.	a Népi Felszabadító Fegyveres Erők, az NFF katonai szárnya megalakításának bejelentése
1961. március 10.	a NFF offenzívát jelent be a választások megakadályozására
1961. április 3.	barátsági és gazdasági együttműködési szerződést köt az Egyesült Államok és a VK
1961. április 9.	Diem elnököt újraválasztják
1961. május 13.	laoszi tűzszünet
1961. május 16.	tárgyalások indulnak a laoszi krízis megoldására
1961. június	Pham Van Dong Pekingbe látogat, Mao biztosítja a támogatásáról
1961. október 18.	Diem elnök szükségállapotot hirdet
1961. november 3.	Kennedy elnök Dél-Vietnám támogatásának növelése mellett dönt, de katonai erőt nem küld

1961. november 22.	a Kennedy-adminisztráció kiadja az NSAM 111-et, meghatározva az új amerikai célokat
1962. január 1.	a NFF nyíltan kommunista tömegmozgalmát átnevezik Dél-Vietnám Népi Forradalmi Pártjává
1962. január 4.	közös amerikai-vietnámi bejelentés az életszínvonal növeléséről
1962. február 1.	a NFF Felszabadítás Rádiója megkezdí adását
1962. február 6.	létrejön az amerikai Katonai Segítségnyújtási Parancsnokság (Military Assistance Command-Vietnám, MACV) Paul Harkins tábornok parancsnoksága alatt
1962. febr. 16. – márc. 3.	a NFF első kongresszusa
1962. február 27.	szakadár déli pilóták az elnöki palotát bombázzák
1962. április 20.	a dél-vietnámi törvényhozás támogatja a stratégiai falvak létrehozását
1962. június 2.	a Nemzetközi Ellenőrző Bizottság indiai és kanadai tagjai úgy találják, hogy a VDK megsértette az egyezményt szubverzió és álcázott agresszió végrehajtásával, a lengyelek ezzel nem értenek egyet
1962. július 23.	a genfi konferencián megállapodnak Laosz semlegességéről
1962. július 25.	az NFF létrehozza első „diplomátáját” Kubába
1962. augusztus 10.	a NFF KB hivatalosan megfogalmazza a neutralista politikáját, kiadja 14 pontos felhívását
1962. október – november	a MACV felsőbb utasításra tervet dolgoz ki a dél-vietnámi felkelés leverésére
1962. október 26.	a déli törvényhozás egy évvel kiterjeszti Diem különleges jogköreit
1963. január 2.	Ap Bac-i csata
1963. április 17.	Diem elnök új politikát hirdet a NFF-gerillák kormányoldalra állítására
1963. május 8.	buddhista zavargások törnek ki Hué városában
1963 nyara	a „buddhista krízis” időszaka
1963. június 3.	szükségállapot bevezetése Hué városában a zavargások leverésére
1963. június 15.	átmeneti megállapodás Diem és a tüntetők között
1963. augusztus 21.	hadiállapotot hirdetnek a VK-ban, miután a rendőrség és más kormányerők saigoni pagodákon ütnék rajta
1963. augusztus 26.	Henry Cabot Lodge megérkezik a VK-ba új nagykövetként
1963. augusztus 28.	az amerikai nagykövet Diem eltávolítása mellett foglal állást
1963. augusztus 29.	De Gaulle francia elnök a külföldi befolyás megszüntetésére szólít fel Vietnámban
1963. szeptember 14.	Diem utasítására a hadiállapotnak 16-ával vége
1963. szept. 14. – okt. 1.	Robert S. McNamara védelmi miniszter és Maxwell D. Taylor a VK-ba utaznak a gerillaellenes tevékenységet megvizsgálni
1963. szeptember 27.	törvényhozási választások a VK-ban
1963. november 1.	Diem kormányát egy katonai puccs megdönti
1963. november 2.	Diem elnököt és öccsét a puccsisták megölik
1963. november 4.	egy katonai-civil vegyes kormányzat létrejöttét jelentik be a puccsisták
1963. november 22.	Kennedy elnök merénylet áldozata lesz
1963. november 26.	Johnson elnök kiadja az NSAM 273-at, ami lényegében elődje politikájának folytatását jelenti Vietnám esetében

1963. december	a VDP KB 9. plénuma az északi segítségnyújtás növelése mellett foglal állást
1964. január 16.	Johnson elnök jóváhagyja az OPLAN-34-A-t
1964. január 30.	újabb sikeres katonai puccs Dél-Vietnámban
1964. március 17.	Johnson elnök jóváhagyja az NSAM 288-at, ami McNamara védelmi miniszter ajánlásait fogadja el
1964. április 13-15.	a SEATO találkozásán a „Viet Cong” legyőzését létfontosságúnak nyilvánítják
1964. augusztus 4.	Johnson elnök korlátozott légitámadásokat rendel el a VDK ellen, tengeri provokációra válaszul
1964. június 2.	Honolulu konferencia, Dél-Vietnám támogatásának növeléséről születik döntés
1964. június 18.	a Seaborn misszió kezdete
1964. június 20.	William Westmoreland tábornok veszi át a MACV vezetését
1964. augusztus 2.	első Tonkin-öbölbeli incidens
1964. augusztus 4.	második Tonkin-öbölbeli incidens
1964. augusztus 7.	a Tonkin-öböl-határozat elfogadása
1964. augusztus 27-30.	diáküntetések, majd zavargások a VK-ban, melyeknek a hadsereg a kezdeti békés fellépés után erőszakkal vet véget
1964. szeptember 13.	sikertelen vértelen puccs Saigonban, újabb katonai kormány alakul
1964. október 14.	Hruscsov leváltása
1964. október 20.	új dél-vietnámi alkotmány
1964. október	északi reguláris csapatokat küldenek délre, és az első sikeres kínai atomkísérlet végrehajtása
1964. november 3.	Johnson megnyeri az amerikai elnökválasztást
1964. december 8-20.	egyetemista és buddhista megmozdulások a VK-ban
1964. december 14.	az amerikai légierő elkezd bombázni a Ho Si Minh ösvényt
1964. december 20.	a katonai rezsim az amerikai figyelmeztetések ellenére komoly politikai tisztogatást hajt végre a VK-ban
1964. december	az amerikai hadsereg létszáma Dél-Vietnámban 23 000 fő körül van
1965. január 8.	2000 dél-koreai tanácsadó érkezik a VK-ba
1965. január 19-24.	buddhista megmozdulások az amerikaiak ellen
1965. január	az NFF hivatalos küldöttet küld a Szovjetunióba
1965. február 4.	Koszigin szovjet miniszterelnök a VDK-ba látogat
1965. február 7.	NFF-támadás a pleikui amerikai légitámaszpont ellen, az amerikai fél légicsapásokkal válaszol
1965. február 11.	az ENSZ-főtitkár tárgyalásokra szólít fel Vietnám ügyének megoldására
1965. február 18-21.	vértelen katonai puccs Dél-Vietnámban, majd ellenpuccs, aminek végén az addigi vezetés kénytelen lemondani
1965. február 19.	Johnson elnök engedélyezi az első tartós bombázásokat a VDK ellen
1965. márc. 2. – 1968. okt. 31.	a Gördülő Mennydörgés (Rolling Thunder) hadművelet a VDK ellen
1965. március 8.	az első amerikai tengerészgyalogos egységek partra szállnak Da Nangnál (3500 fő)
1965. március 8-9.	az ENSZ-főtitkár javaslatot tesz egy nemzetközi konferencia összehívására a vietnámi kérdés rendezésére, az Egyesült Államok elutasítja

1965. március 22.	a NFF bejelenti ötpontos békejavaslatát
1965. március 25.	Johnson elnök kilátásba helyezi mindkét Vietnámnak a gazdasági segítségnyújtást, amennyiben a békét sikerül helyreállítani
1965. március 25-27.	a VMP KB támogatás nyújtásáról dönt a délen harcolóknak a gyors győzelem érdekében
1965. március 30.	támadás az amerikai követség ellen Saigonban
1965. április 6.	Johnson elnök jóváhagyja az NSAM 328-at, ami szélesebb műveleti lehetőséget biztosít az amerikai fegyveres erőknek a VK-ban
1965. április 7.	Johnson elnök 1 milliárd dolláros támogatási csomagot ígér Dél-Vietnámnak
1965. április 7-23.	Le Duan látogatása a Szovjetunióban és a KNK-ban a VDK-nak nyújtandó támogatások ügyében
1965. április 8.	Pham Van Dong bejelenti a VDK négyponos békejavaslatát
1965. április 11.	a VDK elutasítja Johnson elnök tárgyalások megkezdésére vonatkozó javaslatát
1965. május 12.	Mayflower közvetítési kísérlet megindulása
1965. május 13-19.	első bombázási szünet
1965. május 25.	a Szovjetunió bejelenti, hogy légvédelmi rakétaállásokat épít Hanoi körül
1965. június	új dél-vietnámi kormány Nguyen Van Thieu elnökkel és Nguyen Cao Ky miniszterelnökkel (1963 novembere óta a kilencedik kormány)
1965. június	VDK-KNK egyeztetés a katonai terveket illetően
1965. június 7.	az amerikai fél bejelenti, hogy a VK-ban tartózkodó amerikai katonák száma meghaladta az 50 000 főt
1965. június 8.	az amerikai fél engedélyezi, hogy az amerikai csapatok közvetlen katonai segítséget nyújtsanak a dél-vietnámi hadseregnek
1965. június 11-12.	a dél-vietnámi kormány lemond, és átadja a hatalmat a hadseregnek; Nguyen Van Thieu és Nguyen Cao Ky tábornokok kerülnek a legfontosabb pozíciókba
1965. július 28.	Johnson elnök engedélyezi 100 000 amerikai katona Dél-Vietnámba küldését
1965. június 29.	amerikai csapatok első alkalommal vesznek részt nagyarányú támadó hadműveletben a DNFF erői ellen
1965. szeptember	Mao bejelenti a kulturális forradalmat
1965. november 14-17.	la Drang-völgyi csata
1965. december	a Harriman békemisszió kezdete
1965. december	a VMP KB elfogadja az elhúzódó háború stratégiáját
1965. dec. 24. – 1966. jan. 31.	bombázási szünet a diplomáciai tapogatózások érdekében
1965. december 31.	184 314 amerikai katona állomásozik Dél-Vietnámban
1966. január	PINTA kapcsolatfelvételi kísérlet
1966. január 3.	Rusk amerikai külügyminiszter ismerteti az Egyesült Államok 14 pontos javaslatát a béke helyreállítására
1966. március – június	Ronning misszió
1966. március 10. – május 15.	a déli első hadtest parancsnokának leváltása tüntetéseket vált ki, amelyek Saigonba is áttérjednek

1966. március 22-25.	Le Duan látogatása a KNK-ban
1966. április 16-22.	Le Duan látogatása a Szovjetunióban
1966. június 29.	első amerikai bombázások Hanoi és Haipong ellen
1966. július	első mozgósítás a VDK-ban
1966. szeptember 11.	a déli törvényhozás megválasztása
1966. november – december	„Marigold” közvetítési kezdeményezés
1966. december 9.	a lengyel közvetítési kezdeményezés összeomlása Hanoi amerikai bombázása miatt
1967. január 23-26.	a VMP KB a diplomáciai harc fokozását tűzi ki célul
1967. február 6.	a Napforgó közvetítési kísérlet kezdete
1967. február 15.	Ho Si Minh levele Johnson elnöknek, amiben elítéli a VDK elleni bombázásokat
1967. április	az első jelentős méretű háborúellenes tüntetések az Egyesült Államokban
1967. május 10.	létrejön a Civil Műveletek és Forradalmi Fejlesztési Támogatás (Civil Operations and Revolutionary Development Support, CORDS) pacifikációt segít
1967. június 25.	a galssboroi találkozó Johnson és Koszigin között
1967. szeptember 3.	Nguyen Van Thieu elnök, Nguyen Cao Ky alelnök lesz
1967. szeptember 29.	a San Antonio formula bejelentése
1967. október	a VDK segítségével támadás indul Ke Sanh ellen
1967. október 21.	Westmoreland tábornok azt nyilatkozta, hogy a háború vége belátható időn belül elérhető
1967. december 30.	a VDK külügyminisztere bejelenti, hogy a bombázások befejezése után indulhatnak béketárgyalások
1968. január 21. – április 6.	Ke Sanh ostroma
1968. január 30 – március 31.	a Tet offenzíva
1968. február 25.	amerikai és dél-vietnámi csapatok visszafoglalják Hue városát
1968. március 16.	My Lai-i mészárlás
1968. március 22.	Westmoreland tábornok a hadsereg vezérkari főnökévé lép elő
1968. március 31.	Johnson elnök bejelenti a bombázások korlátozását, és bejelenti szándékát tárgyalások megindítására a VDK-val
1968. március	Clark Clifford váltja Robert McNamarát a védelmi miniszteri pozícióban
1968. május	a mini-Tet offenzíva kudarcba fullad
1968. május 3	a VDK bejelenti a párizsi béketárgyalásokat
1968. május 13.	megindulnak a párizsi tárgyalások az Egyesült Államok és a VDK képviselői között
1968. november 3.	a NFF KB bejelenti az ötpontos békejavaslatát
1968. november 5.	Richard Nixon megnyeri a választásokat
1969. január 25.	a párizsi tárgyalások résztvevője lesz az NFF
1969. március 18.	megindul Kambodzsa titkos bombázása
1969. március 19.	a Nixon-adminisztráció bejelenti a vietnámozizációs politikáját
1969. április 30.	az amerikai csapatlétszám Dél-Vietnámban eléri a legmagasabb számát
1969. május 8.	az NFF tízpontos javaslata a politikai és katonai patthelyzet megoldására

1969. május 14.	az amerikai csapatlétszám eléri a csúcstól Dél-Vietnámban 543 000 fővel
1969. június 8.	Nixon elnök bejelenti az első nagy amerikai csapatkivonást
1969. június 10.	az NFF létrehozta a Dél-vietnámi Ideiglenes Forradalmi Kormányt (DIFK)
1969. június 13.	a Szovjetunió elismeri a DIFK-et
1969. július 25.	bejelentik a Nixon-doktrínát
1969. augusztus 4.	Henry Kissinger titkos megbeszéléseket kezdeményez a VDK képviselőivel Párizsban
1969. szeptember 2.	Ho Si Minh meghal
1969. október	nagyarányú háborúellenes tüntetések az Egyesült Államokban
1969. november 16.	a My Lai-i mészárlás vizsgálatát hivatalosan megerősítik
1970. február 21.	Henry Kissinger és Le Duc Tho Párizsban tárgyalnak
1970. február	Le Duan publikálja elméleti írását, amiben a szocializmus építése és a nemzeti felszabadítás párhuzamos programok
1970. március 18.	Lon Nol kormányát megdöntik
1970. március 27-28.	dél-vietnámi csapatok amerikai támogatással megtámadják az NFF kambodzsai bázis-területeit
1970. április 28-29.	dél-vietnámi csapatok támadást intéznek kambodzsai célpontok ellen
1970. április 30.	a kambodzsai támadás bejelentése
1970. június 19.	a VDK katonai támogatásáról biztosítja Laoszt és Kambodzsát
1970. június 24.	a Tonkin-határozat visszavonása
1970. június 29.	amerikai csapatok kivonása kambodzsai területről
1970. június 30.	a kambodzsai beavatkozás vége; az amerikai szenátus elfogadja a Cooper-Church kiegészítést, ami megtiltja az amerikai csapatok számára a tanácsadóként való részvételt Kambodzsában folytatott hadműveletekben
1970. szeptember 17.	a DIFK külügyminisztere hétpontos béketervet jelent be Párizsban
1970. október 7.	Nixon tűzszünetet javasol mindhárom indokínai országban
1970. december 10.	a DIFK külügyminisztere általános fegyverszünetet javasol
1970. december	a hétpontos terv alapján
1970. december	az amerikai kongresszus megtiltja amerikai katonák bevetését Kambodzsában és Laosz ellen
1971. február 8. – március 24.	a Lam Son 719-es hadművelet (Dewey Canyon II) végrehajtása: a dél-vietnámi hadsereg laoszi beavatkozása katasztrofális eredménnyel az ARVN számára
1971. április 7.	Nixon bejelenti a vietnámiizáció sikerét és további csapatlétszám-csökkentést
1971. május	a VDP PB az 1972-es offenzíva mellett dönt a végső győzelem elérésére
1971. július	Nixon elnök bejelenti, hogy Kissinger el fog látogatni a Kínai Népköztársaságba
1971. október 3.	Nguyen Van Thieu újabb elnöki megbízatást nyer, az ellenfelei visszalépése után
1972. január 25.	Nixon nyilvánosan bejelenti Kissinger tárgyalásait a VDK-val
1972. február 21.	Nixon találkozik Pekingben Mao Ce-tung főtitkárral
1972. március 30.	a VDK megindítja a húsvéti offenzívát
1972. április 6.	az amerikai légierő beavatkozik és bombázza az északi csapatokat
1972. április 15.	Nixon engedélyezi Hanoi és Haiphong bombázását

1972. május 8.	a Linebacker hadművelet megindítása
1972. május 20.	Nixon elnök találkozik Brezsnyev főtitkárral
1972. augusztus 10.	az el nem kötelezett országok bejelentik a DIFK diplomáciai elismerését
1972. október 8.	Le Duc Tho új béketervet mutat be Kissingernek
1972. október 26.	Kissinger és Le Duc Tho előzetes megállapodása nyilvánosságra kerül
1972. november 1.	Thieu elnök ellenállását fejezi ki a tervezett megállapodással szemben
1972. november 7.	Nixon újráválasztása
1972. november 20.	a párizsi tárgyalások folytatása, az amerikaiak 69 kiegészítést javasolnak
1972. december 14.	a tárgyalások megszakadnak az Egyesült Államok és a VDK között
1972. december 18-29.	Linebacker II. hadművelet
1972. december 26.	a VDK bejelenti visszatérését a tárgyalóasztalhoz
1973. január 5.	Nixon elnök biztosítja Thieu elnököt az Egyesült Államok támogatásáról, amennyiben a VDK megszegi a békeegyezményt
1973. január 8.	folytatódnak a párizsi tárgyalások
1973. január 16.	Nixon a segélyek felfüggesztésével fenyegeti Thieu-t, amennyiben nem fogadja el a készülő békét
1973. január 27.	a Párizsi Egyezményt aláírja az Egyesült Államok és a VDK, megkezdődik a tűzszünet
1973. január 29.	a MACV befejezi működését
1973. február 18-21.	a VDK ratifikálja a Párizsi Egyezményt
1973. február 21.	az Egyesült Államok befejezi Laosz bombázását
1973. március 29.	az utolsó amerikai csapatok is kivonulnak Vietnámból és az utolsó amerikai hadifogoly is elhagyja a VDK-t
1973. június 6-13.	Kissinger és Tho találkoznak Párizsban, megállapodnak a tűzszüneti megfigyelés javításáról
1973. július 10.	Thieu bejelenti az igazgatási forradalmat rezsimjének megerősítése céljából
1973. augusztus 14.	az Egyesült Államok befejezi Kambodzsa bombázását
1973. október	a VDP KB 21. plénuma a katonai egyesítés mellett határoz
1973. november 7.	a kongresszus korlátozza az elnök lehetőségeit
	a katonai költségvetési törvényen keresztül
1973. november 15.	a katonai költségvetési törvény megtiltja az amerikai fegyveres erők számára, hogy Indokína területén katonai akciót hajtsanak végre vagy finanszírozzanak
1974. január	Thieu elnök új vietnámi háborúról beszél
1974. január 19.	az alkotmány kiegészítése, hogy Thieu újra indulhasson az elnökségért
1974. február	a dél-vietnámi hadsereg nagyarányú offenzívát indít a DIFK ellen
1974. április 4.	az amerikai képviselőház elutasítja a Dél-Vietnámnak nyújtandó támogatás növelését
1974. május 13.	a DIFK-delegáció tiltakozásként kivonul a párizsi tárgyalásokról
1974. augusztus 6.	az amerikai kongresszus csökkentte a Dél-Vietnámnak nyújtott gazdasági támogatást

1974. augusztus 9.	Nixon elnök lemond
1974. augusztus 11.	Ford elnök levélben biztosítja Thieu-t az amerikai kormány támogatásáról
1974. szept. 30. – okt. 8.	a VDK kétéves tervet fogad el a katonai győzelem kivívása érdekében
1974. dec. 18. – 1975. jan. 8.	a VDP PB a katonai helyzetet kedvezőnek tartja, a katonai úton való újraegyesítésre, és két éven belül sikerre számít
1975. március 10.	a VDK-DIFK általános offenzíva megindul a Vietnámi Köztársaság ellen
1975. március 15.	a dél-vietnámi hadsereg kaotikus visszavonulása a Központi Fennsíkról meneküléssé változik, pánikot keltve
1975. március 26.	Hué a támadó VDK-DIFK erők kezére kerül
1975. március 30.	Da Nang a támadó VDK-DIFK erők kezére kerül
1975. április 10.	Ford elnök 722 millió dolláros gyorssegélyt igényel Dél-Vietnámnak, de a kongresszusi válasz elutasító
1975. április 17.	Phnom Penh a vörös khmerek kezére kerül
1975. április	a kongresszus megtagadja Ford elnök kérését a dél-vietnámiaknak nyújtandó támogatás terén
1975. április 21.	Nguyen Van Thieu lemond az elnöki tisztségről, Tran Van Huong lesz az új elnök
1975. április 25.	Thieu elhagyja Dél-Vietnámot, Tajvanra menekül
1975. április 28.	Duong Van Minh lesz az új dél-vietnámi elnök
1975. április 30.	a vietnámi néphadsereg elfoglalja Saigont, a háború a két Vietnám között véget ér
1975. május 10-25.	a vietnámi felségterületnek számító Tho Chu szigetet a vörös khmerek elfoglalják
1975. május	Mayaguez incidens
1975. június 6.	vietnámi csapatok kambodzsai felségterületet szállnak meg, majd augusztusban visszavonulnak
1975. augusztus 2.	vietnámi-kambodzsai közös nyilatkozat az ellentétek megoldásáról
1975. szeptember	a Kambodzsában élő vietnámiak jelentős hányadát hazatérésre kényszerítik, a még Kambodzsában lévő vietnámi katonai erők hazatérnek
1975. október 30.	Le Duan Moszkvába látogat, a Szovjetunió jelentős támogatást ígér a VDK-nak
1976. február 6.	a KNK katonai segítségnyújtási megállapodást ír alá Kambodzsával
1976. július 2.	megalakul a Vietnámi Szocialista Köztársaság
1977. február 24.	a KNK megtagadja plusz támogatás nyújtását a VSZK-nak
1977. március 16.	amerikai küldöttség látogat a VSZK-ba
1977. április 30.	határincidens Kambodzsra és a VSZK között
1977. május 3.	tárgyalások indulnak Párizsban a VSZK és az Egyesült Államok között a kapcsolatok normalizálásáról
1977. június 7.	a Szovjetunió hosszú lejáratú hitel nyújtását jelenti be a VSZK-nak
1977. szeptember 20.	a VSZK-t felveszik az ENSZ-be
1977. szeptember 24.	kambodzsai támadás a VSZK területe ellen
1977. október 10.	szovjet katonai delegáció látogat a VSZK-ba
1977. december 25.	VSZK-támadás Kambodzsra ellen
1977. december 31.	Kambodzsra megszakítja a diplomáciai kapcsolatokat a VSZK-val

1978. február 22.	vietnámi delegáció látogat a KNK-ba
1978. május 12.	a KNK bejelenti a VSZK-nak nyújtott támogatása részleges felfüggesztését
1978. május 24.	a KNK elítéli a VSZK-t a kínai kisebbséggel szembeni fellépése miatt
1978. június 29.	a VSZK a KGST tagja lesz
1978. július 5.	a KNK és az Egyesült Államok között megindulnak a kapcsolatok normalizációjáról szóló tárgyalások
1978. október	az USA-VSZK normalizációs tárgyalások kudarccal végződnek
1978. november 3.	a VSZK és a Szovjetunió huszonöt évre szóló barátsági szerződést ír alá
1978. december 2.	a VSZK-ban bejelentik a vörös khmer elleni front létrehozását
1978. december 15.	a KNK és az Egyesült Államok diplomáciai kapcsolatainak normalizálását jelentik be
1978. december 25.	a vietnámi néphadsereg megtámadja Kambodzsát
1979. január 7.	a VSZK megdönti a vörös khmer kormányt Kambodzsában
1979. febr. 17. – márc. 15.	a kínai-vietnámi háború
1988. március 14.	kínai-vietnámi tengeri incidens a Spartly-szigeteknél
1989. szeptember	a VSZK bejelenti, hogy feltétel nélkül kivonul Kambodzsából, de egy kis kontingenst visszaküld
1990.	az utolsó vietnámi tanácsadók is elhagyják Kambodzsa területét
1994. február 3.	Clinton elnök véget vet a VSZK elleni embargónak
1995. július 11.	Clinton elnök helyreállítja a diplomáciai kapcsolatokat a VSZK-val

12. FELHASZNÁLT IRODALOM

12.1. KÖNYVEK, FOLYÓIRATCIKKEK

- Abrami, Regina M.: Vietnam in 2002: On the Road to Recovery, Asian Survey, Vol. 43. No. 1, (January/February 2003), 91-100. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2003.43.1.91> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Ahern, Thomas L. Jr.: CIA and the House of Ngo: Covert Action in South Vietnam, 1954-1963, Center for the Study of Intelligence, 2000. Elérhetőség: https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB284/2-CIA_AND_THE_HOUSE_OF_NGO.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Amer, Ramses: Vietnam in 2009: Facing the Global Recession, Asian Survey, Vol. 50. No. 1, (January/February 2010), 211-217. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2010.50.1.211> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Amer, Ramses: Vietnam in 2010: Regional Leadership, Asian Survey, Vol. 51. No. 1, (January/February 2011), 196-211. o., letöltve: 2018. 05. 04. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2011.51.1.196> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Anderson, David L.: The Columbia Guide to the Vietnam War, Columbia University Press, 2006.
- Andrew, Christopher és Mitrokhin, Vasili: The World Was Going Our Way: The KGB and the Battle for the Third World, Basic Books, 2005.
- Ang Chen Guan: The Vietnam War from the Other Side: The Vietnamese Communists' Perspective, RoutledgeCurzon, 2002.
- Asselin, Pierre: Hanoi's Road to the Vietnam War 1954-1965, University of California Press, 2015.
- Avery, Dorothy R.: Vietnam in 1992: Win Some; Lose Some, Asian Survey, Vol. 33. No. 1, A Survey of Asia in 1992: Part I (Jan, 1993), 67-74. o. <http://www.jsotr.org/stable/2645288> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Birtle, Andrew James: U. S. Army counterinsurgency and contingency operations doctrine, 1860-1941, Center of Military History United States Army, 2009. Elérhetőség: http://www.history.army.mil/html/books/070/70-66-1/CMH_Pub_70-66-1.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Brigham, Robert K.: Guerrilla Diplomacy: The NLF's Foreign Relations and the Viet Nam War, Cornell University, 1999.
- Brown, Frederick Z.: Cambodia in 1991: Uncertain Peace, Asian Survey, Vol. 32. No. 1, A Survey of Asia in 1991 (Jan., 1992), 88-96. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2645203> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Brown, Frederick Z.: Cambodia in 1992: Peace at Peril, Asian Survey, Vol. 33. No. 1, A Survey of Asia in 1992 (Jan., 1993), 83-90. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2645290> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Cao Van Vien: The Final Collapse, Center of Military History, United States Army, 1983., letöltve: 2016. 01. 29. Elérhetőség: https://history.army.mil/html/books/090/90-26/CMH_Pub_90-26.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Chanda, Nayan: Cambodia in 1986: Beginning to Tire, Asian Survey, Vol. 27. No. 1, A Survey of Asia in 1986: Part 1 (Jan., 1987), 115-124. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644605> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Chanda, Nayan: Cambodia in 1987: Sihanouk on Center Stage, Asian Survey, Vol. 28. No. 1, A Survey of Asia in 1987 (Jan., 1988), 105-115. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644878> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Chanda, Nayan: Vietnam in 1983: Keeping Ideology Alive, Asian Survey, Vol. 24. No. 1, A Survey of Asia in 1983: Part 1 (Jan., 1984), 28-36. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644165> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Cheffer, David J.: Normalization: Time for a U.S. Initiative, *World Policy Journal* Vol. 3, No. 1 (Winter, 1985/1986) 127-141. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/40468566> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Cheng, Joseph Y. S.: Sino-Vietnamese Relations in the early Twenty-first Century: Economics in Command? *Asian Survey*, Vol. 51. No. 2, (March/April 2011) 379-405. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2011.51.2.379> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Cima, Ronald J.: Vietnam in 1988: On the Brink of Renewal, *Asian Survey*, Vol. 29. No. 1, A Survey of Asia in 1988: Part 1 (Jan., 1989), 64-72. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644517> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Cima, Ronald J.: Vietnam in 1989: Initiating the Post-Cambodia Period, *Asian Survey*, Vol. 30. No. 1, A Survey of Asia in 1989: Part 1 (Jan., 1990), 88-95. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644777> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Cima, Ronald J.: Vietnam: A Country Study, Library of Congress, 1989. Elérhetőség: https://cdn.loc.gov/master/frd/frdcstdy/vi/Vietnamcountryst00cima_0/Vietnamcountryst00cima_0.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Clodfelter, Mark: The Limits of Air Power: The American Bombing of North Vietnam, University of Nebraska Press, 2006.
- Cutts, Mark (ed.): State of the Worlds Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) 2000. Elérhetőség: <http://www.unhcr.org/3ebf9bad0.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Dacy, Douglas: Foreign aid, war, and economic development, Cambridge University Press, 1986.
- Daddis, Gregory A.: No Sure Victory: Measuring U.S. Army Effectiveness and Progress in the Vietnam War, Oxford University Press, 2011.
- Dobrynin, Anatoly: In Confidence: Moscow's Ambassador to America's Six Cold War Presidents (1962-1986), Times Books, 1995.
- Duiker, William J.: Vietnam in 1984: Between Ideology and Pragmatism, *Asian Survey*, Vol. 25. No. 1, A Survey of Asia in 1984: Part 1 (Jan., 1985), 97-105. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644060> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Duiker, William J.: Vietnam in 1985: Searching for Solutions, *Asian Survey*, Vol. 26. No. 1, A Survey of Asia in 1985: Part 1 (Jan., 1986), 102-111. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644098> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Eiland, Michael: Cambodia in 1985: From Stalemate to Ambiguity, *Asian Survey*, Vol. 26. No. 1, A Survey of Asia in 1985: Part 1 (Jan., 1986) 118-125. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644100> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Esterline, John H.: Vietnam in 1986: An Uncertain Tiger, *Asian Survey*, Vol. 27. No. 1, A Survey of Asia in 1986: Part 1 (Jan., 1987), 92-103. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644603> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Esterline, John H.: Vietnam in 1987: Steps towards Rejuvenation, *Asian Survey*, Vol. 28. No. 1, A Survey of Asia in 1987: Part 1 (Jan., 1988), 86-94. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644876> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Fall, Bernard B.: Hell in a Very Small Place: The Siege of Dien Bien Phu, Da Capo Press, 2002.
- Fall, Bernard B.: Street Without Joy: The French Debacle in Indochina, Stackpole Books, 1994.
- Fforde, Adam: Vietnam in 2003: The Road to Ungovernability? *Asian Survey*, Vol. 44. No. 1, (January/February 2004), 121-129. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2004.44.1.121> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Fforde, Adam: Vietnam in 2011: Questions of Domestic Sovereignty, *Asian Survey*, Vol. 52. No. 1, (January/February 2012) 176-185. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2012.52.1.176> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Fforde, Adam: Vietnam in 2012: The End of the Party, *Asian Survey*, Vol. 53. No. 1, (January/February 2013) 101-108. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2013.53.1.101> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Gayduk, Ilya: *The Soviet Union and the Vietnam War*, Ivan R. Dee, 1996.
- Goodman, Allan E.: Vietnam in 1994: With peace at Hand, *Asian Survey*, Vol. 35. No. 1, A Survey of Asia in 1994: Part I (Jan, 1995), 92-99. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645135> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Goscha, Christopher: *The Penguin History of Modern Vietnam*, Penguin Books, 2016.
- Győri Sándor: *Magyarok Dél-Vietnamban*, Zrínyi kiadó, 1985.
- Háda Béla: Vietnam az óriások sakktábláján, *Nemzet és Biztonság* 2015/4. 3-20. o. Elérhetőség: http://www.nemzet-szabiztonsag.hu/cikkek/nb_2015_4_03_hada_bela_-_Vietnam_az_oriasok_sakktablajan.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Halberstam, David: *The Best and the Brightest*, Ballantine Books, 1993.
- Hershberg, James G.: Who Murdered "Marigold": New Evidence on the Mysterious Failure of Poland's Secret Initiative to Start U.S.-North Vietnamese Peace Talks, 1966, Woodrow Wilson International Center For Scholars Working Paper No. 27, 2000. Elérhetőség: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACFB26.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Hiebert, Murray; Nguyen, Phuong, Poling, Gregory B.: A New Era in U.S.-Vietnam Relations: Deepening Ties Two Decades after Normalization, Center for Strategic and International Studies, 2014. Elérhetőség: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/140609_Hiebert_USVietnamRelations_Web.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Hoang Van Thai és Tran Van Quang (szerk.): *Victory in Vietnam: The Official History of the People's Army of Vietnam*, University Press of Kansas, 2002.
- Horne, Alistair: *A Savage War of Peace: Algeria 1954-1962*, New York Review of Books, 2006.
- Hy V. Luong: Vietnam in 2005: Economic Momentum and Stronger State-Society Dialogue, *Asian Survey*, Vol. 46. No. 1, (January/February 2006), 148-154. o., Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2006.46.1.148> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Hy V. Luong: Vietnam in 2006: Stronger Global Integration and Resolve for Better Governance, *Asian Survey*, Vol. 47. No. 1, (January/February 2007), 168-174. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2007.47.1.168> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Jackson, Karl D.: Cambodia in 1977: Gone to pot, *Asian Survey*, Vol. 18. No. 1, (Jan., 1978) 76-90. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643186> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Jackson, Karl D.: Cambodia in 1978: War, Pillage and Purge in Democratic Kampuchea, *Asian Survey*, Vol 17. No. 1, A Survey of Asia in 1978: Part 1 (Jan., 1979) 72-84. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643657> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Jian, Chen: China and the First Indo-China War, 1950-54, *The China Quarterly*, No. 133. (Mar. 1993) 85-110. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/654240> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Karnov, Stanley: *Vietnam a History: The First Complete Account of Vietnam at War*, Penguin Books, 1985.
- Khoo, Nicholas: *Collateral Damage: Sino-Soviet Rivalry and the Termination of the Sino-Soviet Alliance*, Columbia University Press, 2011.

- Komer, R. W.: Bureaucracy does its thing: institutional constraints on US-GVN performance in Vietnam, Rand Corporation, 1972. Elérhetőség: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2005/R967.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Krepinevich, Andrew F.: The Army and Vietnam, John Hopkins Paperback Edition, 1988.
- Kroef, Justus M. van der: ASEAN, Hanoi and the Kampuchean Conflict: Between „Kuntan” and the Third Alternative, Asian Survey, Vol. 21, No. 5 (May, 1981) 515-535. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643831> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Kroef, Justus M. van der: Cambodia in 1990: The Elusive Peace, Asian Survey, Vol. 31. No. 1, A Survey of Asia in 1990: Part 1 (Jan., 1991), 94-102. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2645190> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Kroef, Justus M. van der: Cambodia: A „Third Alternative”? Asian Affairs, Vol. 7. No. 2 (Nov.-Dec., 1979) 105-116. o. (Kroef 1979b). Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/30171718> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Kroef, Justus M. van der: From „Democratic Kampuchea” to „People’s Republic”, Asian Survey, Vol. 19. No. 8, (Aug., 1979) 731-750. o. (Kroef 1979a). Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643718> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Lewis, Adrian R.: The American Culture of War: The History of U. S. Military Force from World War II to Operation Enduring Freedom, Routledge, 2012.
- Linn, Brian McAllister: Echo of Battle: The Army’s Way of War, Harvard University Press, 2007.
- Logevall, Fredrik: The Origins of the Vietnam War, Routledge, 2001.
- Magyarics Tamás: Az Egyesült Államok külpolitikája, Eötvös József kiadó, 2000.
- Malesky, Edmund: Vietnam in 2013: Single-Party Politics in the Internet Age, Asian Survey, Vol. 54. No. 1, A Survey of Asia in 2013 (January/February 2014), 30-38. o., letöltve: 2018. 05. 04. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2014.54.1.30> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Manyin, Mark E.: U.S. Assistance to Vietnam, Congressional Research Service, 2005, letöltve: 2017. 10. 22. Elérhetőség: <https://fas.org/sqp/crs/row/RL32636.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- McMaster, H. R.: Dereliction of Duty: Lyndon Johnson, Robert McNamara, the Joint Chiefs of Staff, and the Lies that Led to Vietnam, HarperPerennial, 1998.
- McWilliams, Edmund: Vietnam in 1982: Onward onto the Quagmire, Asian Survey, Vol. 23. No. 1, A Survey of Asia in 1982: Part 1 (Jan., 1983), 62-72. o., letöltve: 2018. 05. 04. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644327> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Merom, Gil: How Democracies Loose Small Wars: State, Society, and the Failures of France in Algeria, Israel in Lebanon, and the United States in Vietnam, Cambridge University Press, 2008.
- Miller, Edward: Misalliance: Ngo Dinh Diem, the United States, and the Fate of South Vietnam, Harvard University Press, 2013
- Morris, Stephen J.: The Soviet-Chinese-Vietnamese Triangle in the 1970s: The View From Moscow, Cold War International History Project – Paul H. Nitze School of Advanced International Studies Johns Hopkins University Working Paper No. 25 1999. Elérhetőség: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/ACFB2E.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Moyar, Mark: Triumph Forsaken: The Vietnam War, 1954-1965, Cambridge University Press, 2006.
- Narine, Shaun: ASEAN and the Management of Regional Security, Pacific Affairs, Vol. 71, No. 2 (Summer, 1998), 195-214. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2760976> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Nelson, Kelly S.: U.S.-Vietnamese Normalization, *Asian Affairs*, Vol. 19, No. 1. (Spring, 1992). 49-60. o., letöltve: 2018. 05. 04. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/30172149> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Ngo Vinh Long: The Socialization of South Vietnam, in: Westad, Odd Arne és Quinn-Judge, Sophie: *The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-1979*, Routledge, 2006. 126-151. o.
- Nguyen Manh Hung: The Sino-Vietnamese Conflict: Power Play among Communist Neighbors, *Asian Survey*, Vol. 19. No. 11, (Nov., 1979), 1037-1052. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643953> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Nguyen Manh Hung: Vietnam in 1999: The Party's Choice, *Asian Survey*, Vol. 40. No. 1, A Survey of Asia in 1999: Part I (Jan-Feb, 2000), 98-111. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/3021225> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Nguyen, Lie-Hang T.: *Hanoi's War: An International History of the War for Peace in Vietnam*, University of North Carolina Press, 2012.
- Olsen, Mari: *Soviet-Vietnam Relations and the Role of China, 1949-64: Changing Alliances*, Routledge, 2006.
- Pham Van Son és Le Van Duong (szerk.): *The Viet Cong „Tet” Offensive (1968)*, Printing and Publications Center (A.G. /Joint General Staff) RVNAF, nincs év
- Pike, Douglas: Communist vs. Communist in Southeast Asia, *International Security*, Vol. 4, No. 1 (Summer, 1979) 20-38. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2626782> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pike, Douglas: Vietnam in 1980: The Gathering Storm? *Asian Survey*, Vol. 21. No. 1, A Survey of Asia in 1980: Part 1 (Jan., 1981), 84-92. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643667> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pike, Douglas: Vietnam in 1981: Biting a Bullet, *Asian Survey*, Vol. 22. No. 1, A Survey of Asia in 1981: Part 1 (Jan., 1982), 69-77. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643711> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pike, Douglas: Vietnam in 1990: The Last Picture Show, *Asian Survey*, Vol. 31. No. 1, A Survey of Asia in 1990: Part 1 (Jan., 1991), 79-86. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2645188> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pike, Douglas: Vietnam in 1991: The Turning Point, *Asian Survey*, Vol. 32. No. 1, A Survey of Asia in 1991: Part I (Jan, 1992), 74-81. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645201> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pike, Douglas: Vietnam in 1993: Uncertainty Closes In, *Asian Survey*, Vol. 34. No. 1, A Survey of Asia in 1993: Part I (Jan, 1994), 64-71. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2644958> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Poole, Peter A.: Cambodia in 1975: The Grunk Regime, *Asian Survey*, Vol. 16. No. 1, A Survey of Asia in 1975: Part 1 (Jan., 1976), 23-30. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643278> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Poole, Peter A.: Thai-Cambodian Relations: The Problem of the Border, *Asian Affairs*, Vol. 5. No. 5. (May-Jun., 1978) 286-293. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/30171664> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pouvachy, Joseph R.: Cambodian-Vietnamese Relations, *Asian Survey*, Vol. 26. No. 4. (Apr., 1986), 440-451. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644157> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pribbenow, Merle L.: Tale of Five Generals: Vietnam Invasion of Cambodia, *The Journal of Military History*, Vol. 70. No. 2 (Apr., 2006) 459-486. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/4137961> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pribbenow, Merle L.: The Soviet-Vietnamese Intelligence Relationship during the Vietnam War: Cooperation and Conflict, *The Cold War International History Project Working Paper Series*, Working Paper #73, 2014. Elérhetőség: https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/CWIHP_Working_Paper_73_Soviet-Vietnamese_Intelligence_Relationship_Vietnam_War_0.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Qiang, Zhai: China and the Geneva Conference of 1954, *The China Quarterly*, No. 129 (Mar. 1992) 103-122. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/654599> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Quinn, Kenneth M.: Cambodia in 1976: Internal Consolidation and External Expansion, *Asian Survey*, Vol. 17. No. 1, A Survey of Asia in 1976: Part 1 (Jan., 1977) 43-54. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2643439> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Quinn-Judge, Sophie: Victory on the Battlefield; Isolation in Asia: Vietnam's Cambodia Decade, 1979-1989, in: Westad, Odd Arne és Quinn-Judge, Sophie: *The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-1979*, Routledge, 2006. 207-230. o.
- Radchenko, Sergey: The Sino-Soviet Split, in: Leffler, Melvyn P. és Westad, Odd Arne: *The Cambridge History of the Cold War*, Cambridge University Press, 2010. 349-372. o.
- Ross, Russell R.: Cambodia: A Country Study, Library of Congress, 1990. Elérhetőség: <https://cdn.loc.gov/master/frd/frdcstdy/ca/cambodiacountrys00ross/cambodiacountrys00ross.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Ruane, Kevin: *War and Revolution in Vietnam, 1930-75*, UCL Press 1998.
- Scoville, Orlin J.: Relief and Rehabilitation in Kampuchea, *The Journal of Developing Areas*, Vol. 20. No. 1 (Oct., 1985), 23-36. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/4191415> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Shore, Moyers S.: *The Battle for Khe Sanh*, Department of the Navy – United States Marine Corps Historical Branch, 1969.
- Sidel, Mark: Vietnam in 1997: A Year of Challenges, *Asian Survey*, Vol. 38. No. 1, A Survey of Asia in 1997: Part I (Jan, 1998), 80-90. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645471> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Sidel, Mark: Vietnam in 1998: Reform Confronts the Regional Crisis, *Asian Survey*, Vol. 39. No. 1, A Survey of Asia in 1998: Part I (Jan-Feb, 1999), 89-98. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645598> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Sorley, Lewis: *Westmoreland: The General Who Lost Vietnam*, First Mariner Books Edition, 2013.
- Stewart, Richard W. (szerk.): *American Military History Volume II: The United States Army in a Global Era, 1917-2003*, Center of Military History United States Army, 2005. Elérhetőség: <https://history.army.mil/books/AMH-V2/AMH%20V2/chapter11.htm#b1> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Stirling, John: ASEAN: The Anti-Domino Factor, *Asian Affairs*, Vol. 7, No. 5 (May-Jun. 1980), 273-287. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/30171758> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Taylor, K. W.: *An History of the Vietnamese*, Cambridge University Press, 2013.
- Thakur, Ramesh és Thayer, Carlyle A.: *Soviet Relations with India and Vietnam*, Palgrave Macmillan, 1992.
- Thayer, Charles A.: Vietnam in 2000: Toward the Ninth Party Congress, *Asian Survey*, Vol. 41. No. 1 (January/February, 2001), 181-188. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2001.41.1.181> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Thayer, Charles A.: Vietnam in 2001: The Ninth Party Congress and After, *Asian Survey*, Vol. 42. No. 1, (January/February, 2002), 81-89. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2002.42.1.81> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- The Introduction of Doi Moi in: Arkadie, Brian Van és Mallon, Raymond: *Viet Nam – a Transition Tiger?* ANU Press, 2004. 65-78. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt2bjbk6.14> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Tilford, Earl H. Jr.: *Setup: What the Air Force did in Vietnam and Why*, Air University Press, 1992. Elérhetőség: <http://www.dtic.mil/get-tr-doc/pdf?AD=ADA421969&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Turley, William S.: *Second Indochina War: A Concise Political and Military History*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 2009.
- Um, Khatharya: Cambodia in 1988: The Curved Road to Settlement, *Asian Survey*, Vol. 29. No. 1, A Survey of Asia in 1988: Part 1 (Jan., 1989), 73-80. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644518> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Um, Khatharya: Cambodia in 1989: Still Talking but No Settlement, *Asian Survey*, Vol. 30. No. 1, A Survey of Asia in 1989: Part 1 (Jan., 1990), 96-104. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644778> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Um, Khatharya: Cambodia in 1993: Year Zero Plus One, *Asian Survey*, Vol. 34. No. 1, A Survey of Asia in 1993: Part 1 (Jan., 1994), 72-81. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/2644959> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Vo X. Han: Vietnam in 2007: A Profile in Economic and Socio-Political Dynamism, *Asian Survey*, Vol. 48. No. 1, (January/February 2008), 29-37. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2008.48.1.29> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Vo X. Han: Vietnam in 2008: A Dynamic Course Encountering Setbacks and Challenges, *Asian Survey*, Vol. 49. No. 1, (January/February 2009), 185-192. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/10.1525/as.2009.49.1.185> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Wain, Barry: The Indochina Refugee Crisis, *Foreign Affairs*, Vol. 58, No. 1, (Fall, 1979) 160-180. o. Elérhetőség: <http://www.jstor.org/stable/20040344> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Womack, Brantly: *China and Vietnam: The Politics of Asymmetry*, Cambridge University Press, 2006
- Womack, Brantly: Vietnam in 1995: Success in Peace, *Asian Survey*, Vol. 36. No. 1, A Survey of Asia in 1995: Part I (Jan, 1996), 73-82. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645557> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Womack, Brantly: Vietnam in 1996: Reform Immobilism, *Asian Survey*, Vol. 37. No. 1, A Survey of Asia in 1996: Part I (Jan, 1997), 79-87. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/2645777> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Young, Marilyn B.: *The Vietnam Wars 1945-1990*, HarperPerennial, 1991.

12.2. FELHASZNÁLT DOKUMENTUMOK

- ÁBTL 1.11.4. IIs RB-2/77. 84. d.: Amerikai elképzelések a VSZK-t illetően 1977. 04. 12. (a dátum bizonytalan) [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. d. A kínai tervek Vietnami értékelése (NKO) 1979. 02. 21. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. d. A Vietnam elleni kínai agresszió visszhangja (NKO) 1979. 02. 24. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979 166. d. Tájékoztatás a Vietnami helyzetről (NKO) 1979. 02. 23. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. d. A KNK szándéka Vietnammal kapcsolatban (NKO) 1979. 02. 28. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. d. Az indokínai kérdéssel foglalkozó genfi konferencia munkájának felújítása érdekében indított kampányról (NKO) 1979. 03. 02. [nincs folyamatos oldalszámozás]

- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. d. Kína agressziója a VSZK ellen (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. d. Kína Vietnam elleni agressziós tevékenységéről 1979. 02. 26. (NKO) [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/II 166. d. Rövid összefoglaló a Vietnami Szocialista Köztársaság elleni kínai agresszióról (NKO) 1979. 02. 26. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/III 166. d. A kínai helyzetről (NKO) 1979. 03. 27. [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.4. ES-19/1979/III 166. d. Értékelések a Vietnami-kínai konfliktussal kapcsolatos előrejelzésekről 1979. 04. 13. (bolgár tájékoztatás) [nincs folyamatos oldalszámozás]
- ÁBTL 1.11.7 14. doboz: dr. Matuska Béla r. vörgey.: Jelentés a Dél-Vietnamban működött NEFB Magyar Tagozat állománya állambiztonsági védelmének megszervezése, végrehajtása során keletkezett operatív anyagok feldolgozásának helyzetéről, BM III/IV. Csoportfőnökség, 1978.
- Address by President Gerald R. Ford at the University of Hawaii, December 7, 1975, Gerald R. Ford Presidential Library & Museum, nincs datálva. Elérhetőség: <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/speeches/750716.asp> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Bombing As a Policy Tool in Vietnam: Effectiveness, Committee on Foreign Relations, October 12, 1972 Naval History and Heritage Command. Elérhetőség: <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/b/bombing-as-policy-tool-Vietnam.html> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Chronology of Events Relative to Vietnam, 1954-1965, Vietnam Perspectives, Vol. 1, No. 1 (Aug. 1965), 17-28. o. Elérhetőség: <http://www.jsotr.org/stable/30182459> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Council Decision of May 14, 1996, concerning the conclusion of the Cooperation Agreement between the European Community and the Socialist Republic of Vietnam, Official Journal of the European Communities No. L 136/29, 1996. Elérhetőség: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/framework_cooperation_agreement_en.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Director of Central Intelligence: Probable Consequences of Certain US Actions with Respect to Vietnam and Laos, Special National Intelligence Estimate Number 50-2-64, 1964. május 25. Elérhetőség: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0001166401.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Eisenhower, Dwight D.: 1954 : containing the public messages, speeches, and statements of the president, January 1 to December 31, 1954. University of Michigan Library 2005. 383. o. <https://quod.lib.umich.edu/p/ppotpus/4728402.1954.001/433?page=root;rgn=full+text;size=100;view=image> (utolsó letöltés: 2020. február 25.)
- Fock Jenő: Jelentés az MSZMP KB delegációjának Vietnami, koreai útjáról, pekingi tartózkodásáról és moszkvai átutazásáról, 1965. november 2. MNL-OL, M-KS-288 f. 5/379. ő. e.
- Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation Between the European Union and Its Member States, of The One Part, And The Socialist Republic Of Vietnam, of the Other Part,. Elérhetőség: <https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/pca.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Guide to the EU-Vietnam Free Trade Agreement, Delegation of the European Union to Vietnam, nincs datálva. Elérhetőség: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/Vietnam/documents/eu_Vietnam/evfta_guide.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Ho Chi Minh: Selected Writings, Foreign Languages Publishing House, 1977.
- Joint Publication 1-02 Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms 8 November 2010 (As Amended Through 15 February 2016), Federation of American Scientists. Elérhetőség: https://fas.org/irp/doddir/dod/jp1_02.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

- Kent, Sherman: Would the Loss of South Vietnam and Laos Precipitate a „Domino Effect” in the Far East? Memorandum for the Director, 1964. június 9. CIA Reading Room 2016. Elérhetőség: <https://www.cia.gov/library/read-ingroom/docs/CIA-RDP80R01580R001603440028-6.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Mabon, David W. és Glennon, John P. (szerk.): Foreign Relations of the United States, 1952–1954, East Asia and the Pacific, Volume XII, Part 1 Document 312: Statement of Policy by the National Security Council on Review of U.S. Policy in the Far East, United States Government Printing Office. 1984. Elérhetőség: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v12p1/d312> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- McGeorge Bundy: National Security Action Memorandum No. 288, 1964. március 17., Federation of American Scientists (nincs dátálva). Elérhetőség: <https://fas.org/irp/offdocs/nsam-lbj/nsam-288.htm> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- McNamara, Robert: Memorandum From the Secretary of Defense (McNamara) to the President (1964. március 16.), Amerikai Külügyminisztérium Történeti Hivatala, nincs dátálva. Elérhetőség: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v01/d84> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Nixon, Richard: Informal Remarks in Guam With Newsmen, July 25, 1969, Gerhard Peters and John T. Woolley, The American Presidency Project. nincs dátálva. Elérhetőség: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/informal-remarks-guam-with-newsmen> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Obama lifts US embargo on lethal arms sales to Vietnam, BBC News, 2016. május 23. Elérhetőség: <https://www.bbc.com/news/world-asia-36356695> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Paper by Secretary of State Rusk, Washington, December 27, 1965. Foreign Relations of the United States, 1964–1968, Volume III, Vietnam, June–December 1965. Elérhetőség: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v03/d247> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part II U.S. Involvement in the Franco-Viet Minh War, 1950-1954. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-II.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part III The Geneva Accords. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-III.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part IV. A. 1. Evolution of the War. NATO and SEATO: A Comparison. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-IV-A-1.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part IV. C. 7. b.: Air War in The North 1965-1968 Vol. 2. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-IV-C-7-b.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part VI. C. 2. Settlement of the Conflict. Histories of Contacts. Polish Track. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-VI-C-2.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Pentagon Papers Part VI.C.3. Settlement of the Conflict (6 Vols.) Histories of Contacts (4 Vols.) 3. Moscow-London Track. Elérhetőség: <https://nara-media-001.s3.amazonaws.com/arcmedia/research/pentagon-papers/Pentagon-Papers-Part-VI-C-3.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Radványi János: Feljegyzés Péter János külügyminiszter elvtárs és Rusk külügyi államtitkár között lefolytatott tárgyalásról, 1966. október 10. MNL-MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-005244/1966 (15. d.)

- Radványi János: Péter-Rusk találkozó 1965-ben, 1965. október 13. MNL/MOL XIX-J-1-j-USA-IV-135-004912/1965 (13. d.)
- Report by the National Security Council on the Position of the United States with Respect to Indochina (27 February 1950). Elérhetőség: <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/pentagon/doc1.htm> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Report of the Department of the Army Review of the Preliminary Investigation into the My Lai Incident Volume I Report of the Investigation, Department of the Army 14 March, 1970. Elérhetőség: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RDAR-Vol-I.pdf (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Seaberry, Jane: Both Spy Defendants Convicted, The Washington Post, 1978. május 20. Elérhetőség: <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1978/05/20/both-spy-defendants-convicted/877690a6-bf54-4267-b8fc-0bb0983030b3/> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Southeast Asia Collective Defense Treaty (Manila Pact); September 8, 1954, The Avalon Project: Documents in Law, History and Diplomacy, Yale Law School, hozzáférés: 2017. 12. 08. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/usmu003.asp (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- The end of the Bretton Woods System, International Monetary Fund, nincs datálva. Elérhetőség: <https://www.imf.org/external/about/histend.htm> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- The State of The World's Refugees 2000: Fifty Years of Humanitarian Action, United Nations High Commissioner for Refugees, 2000. Elérhetőség: <https://www.unhcr.org/3ebf9bad0.html> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- United States Strategic Bombing Surveys (European War) (Pacific War), Air University Press, 1987. Elérhetőség: https://media.defense.gov/2017/Apr/07/2001728533/-1/-1/0/B_0020_SPANGRUD_STRATEGIC_BOMBING_SURVEYS.PDF (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- Vietnam and the EU, Delegation of the European Union to Vietnam, 2016. Elérhetőség: https://eeas.europa.eu/delegations/Vietnam/1897/Vietnam-and-eu_en (utolsó letöltés: 2019. december 14.)
- World Military Expenditures and Arms Transfers 1966-1975, Arms Control and Disarmament Agency, 1976. Elérhetőség: <https://www.state.gov/documents/organization/185668.pdf> (utolsó letöltés: 2019. december 14.)

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem kiadványa

Kiadó:

Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet

www.uni-nke.hu

Felelős kiadó:

Prof. Dr. Kis Norbert rektorhelyettes

Címe: 1083 Budapest, Üllői út 82.

Kiadói szerkesztő:

Császár-Biró Anna

Tördelőszerkesztő:

Mikes Vivien

ISBN 978-963-498-326-2 (elektronikus)